

ΠΛΑΤΩΝ

Νόμοι

Β' τόμος

(Βιβλία Β', Γ', Δ')

Κείμενο - Μετάφραση - Σχόλια

Η. Π. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ

Δ Α Ι Δ Α Λ Ο Σ
Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘ. Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, σκεπτέον ἐκεῖνο περὶ 652a
αὐτῶν, πότερα τοῦτο μόνον ἀγαθὸν ἔχει, τὸ κατιδεῖν πῶς ἔχο-
μεν τὰς φύσεις, ἢ καὶ τι μέγεθος ὠφελείας ἄξιον πολλῆς
σπουδῆς ἔνεστ' ἐν τῇ κατ' ὀρθὸν χρεῖα τῆς ἐν οἴνῳ συνου-
σίας. Τί οὖν δὴ λέγομεν; ἔνεσθ', ὡς ὁ λόγος ἔοικεν βούλεσθαι
σημαίνειν· ὅτι δὲ καὶ ὅπως, ἀκούωμεν προσέχοντες τὸν νοῦν,
μὴ πη παραποδισθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ.

ΚΛ. Λέγ' οὖν.

ΑΘ. Ἐνανησοῦμαι τοῖνυν ἔγωγε πάλιν ἐπιθυμῶ τί ποτε 653a
λέγομεν ἡμῖν εἶναι τὴν ὀρθὴν παιδείαν. Τοῦτου γάρ, ὡς γε ἐγὼ
τοπάζω τὰ νῦν, ἔστιν ἐν τῷ ἐπιτηδεύματι τούτῳ καλῶς κα-
τορθουμένῳ σωτηρία.

ΚΛ. Μέγα λέγεις.

ΑΘ. Λέγω τοῖνυν τῶν παίδων παιδικὴν εἶναι πρώτην

ΑΘ. Μετὰ, λοιπόν, ἀπὸ τοῦτο, καθὼς φαίνεται, πρέπει 652a
νὰ διευρευνήσουμε σχετικὰ μὲ ἐκεῖνο τὸ θέμα (ἐνν. τῆς συμ-
μετοχῆς στὰ συμπόσια), γιὰ τὸ τί ἀπὸ τὰ δύο ἀληθεύει, ἔχει
μόνο τοῦτο τὸ καλὸ, τὸ νὰ γνωρίσουμε καλὰ πῶς εἴμαστε ὡς
χαρακτήρες, ἢ μήπως ἐνυπάρχει στὴ μὲ σωστὸ τρόπο χρῆση
τῆς συνήθειας συμμετοχῆς σὲ οἰνοποσία καὶ κάποιο μεγάλο
ποσοστὸ ὠφελείας ἄξιο πολλῆς προσοχῆς. Τί λέμε, λοιπόν,
τότε; Ἐνυπάρχει, καθὼς ὁ συλλογισμὸς μας φαίνεται νὰ θέ-
λει νὰ ἐπισημάνει· μὲ ποῖαν ὁμῶς ἔννοια καὶ μὲ ποῖον τρόπο
ἂς ἀκούσουμε, ἔχοντας τὸν νοῦ μας νὰ μὴ παραπλανηθῶμε
ἀπὸ αὐτῶν (ἐνν. τὸν συλλογισμό).

ΚΛ. Λέγε λοιπόν.

ΑΘ. Ὅσο γιὰ μένα, ἐπιθυμῶ ὡς ἐκ τούτου νὰ ξαναθυμη- 653a
θῶμε τί ἐν τέλει λέμε ὅτι εἶναι γιὰ μᾶς ἡ σωστὴ παιδεία. Διό-
τι ἡ διασφάλιση αὐτῆς, ὅπως κρίνω ἐγὼ τοῦλάχιστον, ἀπὸ τῆ
σημερινῆ κατάστασι, ἐναπόκειται στὴν καλὴ ὁργάνωσι καὶ
λειτουργίᾳ τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ (ἐνν. τῶν συμποσίων).

ΚΛ. Μεγάλου λόγου λές.

ΑΘ. Λέω, λοιπόν, ὅτι γιὰ τὰ παιδιὰ ἡ πρώτη παιδικὴ

αἴσθησιν ἡδονὴν καὶ λύπην, καὶ ἐν οἷς ἀρετὴ ψυχῆ καὶ κακία παραγίγνεται πρῶτον, ταῦτ' εἶναι, φρόνησιν δὲ καὶ ἀληθεῖς δόξας βεβαίους εὐτυχῆς ὄψω καὶ πρὸς τὸ γῆρας παραγένετο· τέλος δ' οὖν ἔστ' ἀνθρώπος ταῦτα καὶ τὰ ἐν τούτοις πάντα κεκτημένος ἀγαθὰ. Παιδείαν δὴ λέγω τὴν παραγινομένην πρῶτον παισὶν ἀρετὴν· ἡδονὴ δὴ καὶ φιλία καὶ λύπη καὶ μίσος ἂν ὀρθῶς ἐν ψυχᾷς ἐγγίγνωνται μῆπω δυναμένων λόγον λαμβάνειν, λαβόντων δὲ τὸν λόγον, συμφωνήσωσι τῷ λόγῳ ὀρθῶς εἰθίσθαι ὑπὸ τῶν προσηκόντων ἔθων, αὕτη 'σθ' ἢ συμφωνία σύμπασα μὲν ἀρετὴ, τὸ δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας τεθραμμένον αὐτῆς ὀρθῶς ὥστε μισεῖν μὲν ἃ χρὴ μισεῖν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους, στέργειν δὲ ἃ χρὴ στέργειν, τοῦτ' αὐτὸ ἀποτεμῶν τῷ λόγῳ καὶ παιδείαν προσαγορεύω, κατὰ γὰρ τὴν ἐμὴν ὀρθῶς ἂν προσαγορεύουσι.

ΚΑ. Καὶ γὰρ, ὦ ξένη, ἡμῖν καὶ τὰ πρότερον ὀρθῶς σοὶ παιδείας περὶ καὶ τὰ νῦν εἰρησθαι δοκεῖ.

ΑΘ. Καλῶς τοίνυν. Τούτων γὰρ δὴ τῶν ὀρθῶς τεθραμμένων ἡδονῶν καὶ λυπῶν παιδείων οὐσῶν χαλᾶται τοῖς ἀνθρώποις καὶ διαφθείρεται κατὰ πολλὰ ἐν τῷ βίῳ, θεοὶ δὲ οἰκτιρίζαντες τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπίπονον πεφυκὸς γένος, ἀναπαύλας τε αὐτοῖς τῶν πόνων ἐτάξαντο τὰς τῶν ἑορτῶν ἀμοιβὰς τοῖς θεοῖς, καὶ Μούσας Ἀπόλλωνά τε μουσηγῆτην καὶ Διό-

αἴσθησι εἶναι ἢ ἡδονὴ καὶ ἢ λύπη, μέσα ἀπὸ τῆς ὁποῖας καὶ παράγονται πρῶτα στὴν ψυχὴ ἢ ἀρετὴ καὶ ἢ κακία, αὐτὲς εἶναι, ἐνῶ γιὰ τὴ φρόνηση καὶ τῆς βέβαιες ἀληθινὲς γνώμες εἶναι εὐτύχημα ἂν ἔρχονταν σὲ κάποιον ἔστω καὶ στὰ γεράματα· τέλειος λοιπὸν εἶναι ὁ ἀνθρώπος ποὺ κατέχει αὐτὰ καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα περιέχονται σ' αὐτά. Ἐννοῶ, λοιπὸν, παιδεία τὴν ἀρετὴν ποὺ παράγεται πρῶτα στὰ παιδιά· ἢ ἡδονὴ καὶ ἢ φιλία καὶ ἢ λύπη καὶ τὸ μίσος ἂν γεννιοῦνται σωστὰ μέσα σὲ ψυχῆς ποὺ δὲν μποροῦν ἀκόμα νὰ διαθέτουν τὴ λογικὴ ἰκανότητα καὶ ἂν ἀπὸ τῆς στυγμῆς ποὺ αὐτὲς προσέκτεσαν τὴ λογικὴ ἰκανότητα, συμφωνήσωσι μὲ τὴ λογικὴ ὅτι σωστὰ ἔχουν αὐτὰ καταστρεῖ συνθήβεις μέσα ἀπὸ τῆς τρέχουσες πρακτικῆς, ἢ ὅλη τότε αὐτὴ συμφωνία εἶναι ἀρετὴ, ἐνῶ τὸ μέρος τῆς ψυχῆς τὸ σχετικὸ μὲ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης, ὡς πρὸς τὸ ὁποῖο ἔχει κάποιος σωστὰ διαπαιδαγωγηθεῖ, ἔτσι ὥστε νὰ μισεῖ αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάγκη νὰ μισεῖ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του καὶ νὰ ἀγαπᾷ αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀγαπᾷ, αὐτὸ τὸ μέρος ἂν τὸ διαχώριζες μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὸ ὀνόμαζες παιδεία, κατὰ τὴ γνώμη μου, σωστὰ θὰ τὸ ὀνόμαζες.

ΚΑ. Καὶ πράγματι, φιλοξενούμενε, καὶ τὰ ὅσα πρωτύερα καὶ τὰ ὅσα τώρα δὰ εἶπες γιὰ τὴν παιδεία σὲ μᾶς φαίνονται σωστά.

ΑΘ. Ὁραῖα λοιπὸν. Ἐπειδὴ ἐπομένως αὐτὲς οἱ παιδαγωγικὰ σωστὰ διαμορφωμένες ἡδονῆς καὶ λύπες, ποὺ ἀποτελοῦν ἀντικείμενο τῶν παιδαγωγιῶν, ἀμβλύνονται στοὺς ἀνθρώπους καὶ καταστρέφονται σὲ μεγάλο βαθμὸ στὴ διάρκεια τῆς ζωῆς τους, οἱ θεοὶ σπλαχνίσθησαν τὸ ἀπὸ τῆ φύση του ταλαιπώρο γένος τῶν ἀνθρώπων καὶ καθιέρωσαν γιὰ τὴν ἀνάπαυλά τους ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς κόπους τῆς ἑορτῆς πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν, καὶ τοὺς ἔδωσαν ὡς συνορταστῆς τόσο τῆς Μούσας ὅσο καὶ τὸν μουσηγῆτη Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Διόνυσο,

νυσον συνεορταστάς ἔδοσαν, ἵν' ἐπανορθῶνται, τὰς τε τροφάς γενομένας ἐν ταῖς ἐορταῖς μετὰ θεῶν. Ὅραν ἃ χρῆ πότρον ἀληθῆς ἡμῖν κατὰ φύσιν ὁ λόγος ὑμνεῖται τὰ νῦν, ἢ πῶς. Φησὶν δὲ τὸ νέον ἅπαν ὡς ἔπος εἰπεῖν τοῖς τε σώμασι καὶ ταῖς φωναῖς ἡσυχίαν ἄγειν οὐ δύνασθαι, κινεῖσθαι δὲ αἰετῶς ζῆτεῖν καὶ φθέγγεσθαι, τὰ μὲν ἀλλόμενα καὶ σκιρτῶντα, οἷον ὀρχοῦμενα μεθ' ἡδονῆς καὶ προσπαίζοντα, τὰ δὲ φθεγγόμενα πάσας φωνάς. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ζῶα οὐκ ἔχειν αἴσθησιν τῶν ἐν ταῖς κινήσεσιν τάξεων οὐδὲ ἀταξιῶν, οἷς δὴ ῥυθμὸς ὄνομα καὶ ἁρμονία· ἡμῖν δὲ οὐς εἶπομεν τοὺς θεοὺς συχορευτάς δεδῶσθαι, τούτους εἶναι καὶ τοὺς δεδωκότας τὴν ἔνρυσθμόν τε καὶ ἔναρμόνιον αἴσθησιν μεθ' ἡδονῆς, ἥδη κινεῖν τε ἡμᾶς καὶ χορηγεῖν ἡμῶν τούτους, φθαῖς τε καὶ ὀρχήσεσιν ἀλλήλοις συνείροντας, χοροὺς τε ὀνομακέναι παρὰ τὸ τῆς χαρᾶς ἔμφυτον ὄνομα. Πρῶτον δὴ τοῦτο ἀποδεξώμεθα; θάμην παιδείαν εἶναι πρῶτην διὰ Μουσῶν τε καὶ Ἀπόλλωνος, ἢ πῶς;

ΚΛ. Οὕτως.

ΑΘ. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἀπαιδευτος ἀχόρευτος ἡμῖν ἔσται, τὸν δὲ πεπαιδευμένον ἱκανῶς κεχορευκότα θετέον;

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Χορεία γε μὴν ὀρχησίς τε καὶ φθῆ τὸ σύνολόν ἐστιν.

ΚΛ. Ἀναγκαῖον.

ΑΘ. Ὅ καλῶς ἄρα πεπαιδευμένος ἄδειν τε καὶ ὀρχεῖσθαι δυνατός ἂν εἴη καλῶς.

ΚΛ. Ἔοικεν.

γὰ νὰ ἀναλαμβάνουν, ἀφοῦ συναναστρέφονται σ' αὐτὲς τὶς ἐορτὲς μὲ θεοὺς. Νὰ δοῦμε ὅσα χρειάζεται, τί ἀπὸ τὰ δύο, εἶναι ἀληθινὴ σύμφωνα μὲ τὴ φύση τῶν πραγμάτων ἢ ἀντίληψη ποῦ ἐξαιρέται τώρα ἀπὸ μᾶς ἢ τί ἄλλο συμβαίνει. Θεορεῖ ὅτι κάθε νεαρὸ πλάσμα ἀνεξαιρέτως, ποῦ λέει ὁ λόγος, δὲν μπορεῖ ν' ἀφῆνει σὲ ἡσυχία τὸ σῶμα του καὶ τὴ φωνὴ του καὶ ἐπιζητεῖ πάντοτε νὰ κινεῖται καὶ νὰ κραυγάζει, ἄλλα πιθδώντας καὶ χοροπηδώντας, σάν νὰ χορεύουν καὶ νὰ συμμετέχουν σὲ παιγνίδια μὲ ἀπόλαυση, καὶ ἄλλα ξεφωνίζοντας. Τὰ ἄλλα, λοιπόν, ἐμβία ὄντα δὲν ἔχουν αἴσθησι τῆς τάξης οὔτε τῆς ἀταξίας στὶς κινήσεις, στὶς ὁποῖες δίνεται τὸ ὄνομα ρυθμὸς καὶ ἁρμονία· σὲ μᾶς ἀντιθέτως οἱ θεοί, οἱ ὁποῖοι εἶπαμε μᾶς ἔχουν δοθεῖ ὡς σύντροφοι στοὺς ἐορταστικοὺς χοροὺς, καὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ποῦ μᾶς ἔχουν δώσει τὴν ἡδονικὴ αἴσθησι τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ αὐτοὶ μᾶς διεγείρουν καὶ διευθύνουν τὸν χορὸ, συνδέοντάς μας μεταξὺ μας μὲ τραγούδια καὶ ὀρχηστρικὲς ἐκδηλώσεις, ἔχοντάς τες ὀνομάσει χοροὺς ἀπὸ τὴν ἐμφυτι σ' αὐτὲς λέξι χαρὰ. Θὰ δεχθῶμε, λοιπόν, ὡς πρῶτο τοῦτο; Θὰ θεωρήσουμε δηλαδὴ ὅτι ἡ πρῶτὴ παιδεία εἶναι ἔργο τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνα ἢ τί ἄλλο;

ΚΛ. Ἔτσι.

ΑΘ. Ἄραγε, λοιπόν, ὁ ἀπαιδευτος θὰ εἶναι γὰ μᾶς ἀμέτοχος στὸν χορὸ καὶ πρέπει νὰ θεωροῦμε πεπαιδευμένον αὐτὸν ποῦ χόρευε ἱκανοποιητικᾶ;

ΚΛ. Ἐ καὶ τί μ' αὐτό;

ΑΘ. Χορεία εἶναι ὠστόσο τὸ σύνολο χοροῦ καὶ τραγουδιοῦ.

ΚΛ. Κατ' ἀνάγκην.

ΑΘ. Ὅ καλὰ ἐπομένως πεπαιδευμένος θὰ ἦταν ἱκανὸς νὰ τραγουδᾷ καὶ νὰ χορεύει ὠραία.

ΚΛ. Εἶναι εὐλόγο.

ΑΘ. Ἴδωμεν δὴ τί ποτ' ἐστὶ τὸ νῦν αὐτὸ λεγόμενον.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ;

ΑΘ. «Καλῶς ᾄδει», φασίν, «καὶ καλῶς ὀρχεῖται»· πότερον «εἰ καὶ καλὰ ᾄδει καὶ καλὰ ὀρχεῖται» προσθῶμεν ἢ μή;

ΚΛ. Προσθῶμεν.

ΑΘ. Τί δ' ἂν τὰ καλὰ τε ἡγούμενος εἶναι καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ αἰσχρὰ οὕτως αὐτοῖς χρῆται; βέλτιον ὁ τοιοῦτος πεπαιδευμένος ἡμῖν ἔσται τὴν χορείαν τε καὶ μουσικὴν ἢ ὃς ἂν τῷ μὲν σῶματι καὶ τῇ φωνῇ τὸ διανοηθὲν εἶναι καλὸν ἰκανῶς ὑπηρετεῖν δυναθῆ ἑκάστοτε, χαίρη δὲ μὴ τοῖς καλοῖς μηδὲ μισῆ τὰ μὴ καλὰ; ἢ 'κείνος ὃς ἂν τῇ μὲν φωνῇ καὶ τῷ σῶματι μὴ πᾶνυ δυνατὸς ἦ κατορθοῦν ἢ διανοεῖσθαι, τῇ δὲ ἡδονῇ καὶ λύπῃ κατορθοῖ, τὰ μὲν ἀσπαζόμενος, ὅσα καλὰ, τὰ δὲ δυσχεραίνων, ὀπόσα μὴ καλὰ;

ΚΛ. Πολὺ τὸ διαφέρειν, ὧ ξένη, λέγεις τῆς παιδείας.

ΑΘ. Οὐκοῦν εἰ μὲν τὸ καλὸν ᾄδῆς τε καὶ ὀρχήσεως πέρι γιγνώσκομεν τρεῖς ὄντες, ἴσμεν καὶ τὸν πεπαιδευμένον τε καὶ ἀπαιδευτον ὀρθῶς· εἰ δὲ ἀγνοοῦμέν γε τοῦτο, οὐδ' εἰ τις παιδείας ἔστιν φυλακὴ καὶ ὅπου διαγιγνώσκων ἂν ποτε δυναίμεθα. Ἄρ' οὐχ οὕτως;

ΚΛ. Οὕτω μὲν οὖν.

ΑΘ. Ταῦτ' ἄρα μετὰ τοῦθ' ἡμῖν αὐτὰ καθάπερ κυσὶν ἰχθυοῦσαις διερευνητέον, σχήμα τε καλὸν καὶ μέλος καὶ ᾄδην καὶ

ΑΘ. Ἄς δοῦμε τότε τί σημαίνει ἐπὶ τέλους τὸ μόλις τώρα δὲ ἀναφερόμενο.

ΚΛ. Τὸ ποῖον ἀκριβῶς;

ΑΘ. «Ὡραία τραγουδᾷ», λέμε, «καὶ ὠραία χορεύει»· τί ἀπὸ τὰ δύο, μήπως πρέπει νὰ προσθέσουμε «ἂν τραγουδᾷ καὶ ὠραία τραγοῦδια καὶ χορεύει καὶ ὠραίους χορούς», ἢ ὄχι;

ΚΛ. Ἄς τὸ προσθέσουμε.

ΑΘ. Καὶ τί (ἐνν. ἰσχύει) ἂν κάποιος, θεωρώντας τὰ ὠραία ὅτι εἶναι ὠραία καὶ τὰ ἄσχημα ἄσχημα, τὰ μεταχειρίζεται ἔτσι αὐτὰ; Θὰ εἶναι γιὰ μᾶς ὁ τέτοιος λογιῆς ἄνθρωπος καλύτερα ἐκπαιδευμένος στὴ χορεία καὶ τῇ μουσικῇ ἢ αὐτὸς ὁ ὁποῖος θὰ εἶναι σὲ θέση κάθε φορὰ μὲ τὸ σῶμα καὶ τῇ φωνῇ νὰ ὑπηρετεῖ ἰκανοποιητικὰ αὐτὸ πού διανοήθηκε ὅτι εἶναι ὠραῖο, χωρὶς νὰ χαίρεται μὲ τὰ ὠραία μῆτε νὰ μισεῖ τὰ μὴ ὠραία; Ἡ μήπως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, ἐνῶ δὲν εἶναι ἰδιαίτερα ἰκανὸς νὰ τὰ πραγματοποιεῖ μὲ τὸν τόνο τῆς φωνῆς καὶ τὶς κινήσεις τοῦ σώματος ἢ νὰ τὰ συλλαμβάνει μὲ τὸν νοῦ του, ἀντιθέτως μὲ τὴν ἡδονὴ καὶ τὴ λύπη τὰ πραγματοποιεῖ, μὲ τὸ νὰ ἀσπάζεται ὅσα εἶναι ὠραία καὶ μὲ τὸ νὰ δυσανασχετεῖ μὲ ὅλα ὅσα δὲν εἶναι ὠραία;

ΚΛ. Πολὺ μεγάλο ἐνδιαφέρον ἀποδίδεις, φιλοξενοῦμενε, στὴν παιδεία.

ΑΘ. Ἄν, λοιπόν, ἔμεις πού εἴμαστε τρεῖς γνωρίζουμε τὸ ὠραῖο σχετικὰ μὲ τὸ τραγοῦδι καὶ τὸν χορὸ, ἀναγνωρίζουμε ὀρθὰ τόσο ποῖος εἶναι πεπαιδευμένος ὅσο καὶ ποῖος εἶναι ἀπαιδευτος· ἂν ὁμως τὸ ἀγνοοῦμε τοῦτο, δὲν θὰ μπορούσαμε ποτὲ οὔτε νὰ διαγνώσουμε ἂν ὑπάρχει κάποιο εἶδος περιφροῦρησης τῆς παιδείας καὶ ποῦ. Ἡ μήπως δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛ. Ἔτσι, χωρὶς ἀμφιβολία.

ΑΘ. Μετὰ ἄρα ἀπὸ τοῦτο, ἔμεις πρέπει πάλι νὰ διερευνήσουμε, ὅπως ἀκριβῶς οἱ σκύλοι πού ἀνιχνεύουσιν, τὴν ὠραία κίνηση καὶ μελωδία, τὸ ὠραῖο τραγοῦδι καὶ τὸν ὠραῖο χορὸ·

ὄρχοι·ν· εἰ δὲ ταῦθ' ἡμᾶς διαφυγόντα οἰχῆσεται, μάταιος ὁ μετὰ ταῦθ' ἡμῖν περὶ παιδείας ὀρθῆς εἶθ' ἑλληνικῆς εἶτε βαρβαρικῆς λόγος ἂν εἴη.

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Εἴεν· τί δὲ δὴ τὸ καλὸν χρῆ φάναι σχῆμα ἢ μέλος εἶναι ποτε; φέρε, ἀνδρική ψυχῆς ἐν πόνοις ἐρχομένης καὶ δειλῆς 655a ἐν τοῖς αὐτοῖς τε καὶ ἴσοις ἄρ' ὁμοία τὰ τε σχήματα καὶ τὰ φθέγματα συμβαίνει γίνεσθαι;

ΚΛ. Καὶ πῶς, ὅτε γε μὴδὲ τὰ χρώματα;

ΑΘ. Καλῶς γε, ὦ ἐταῖρε. Ἄλλ' ἐν γὰρ μουσικῇ καὶ σχήματα μὲν καὶ μέλη ἔνεστιν, περὶ ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν οὕσης τῆς μουσικῆς, ὥστε εὐρυθμὸν μὲν καὶ εὐἁρμόστον, εὐχρῶν δὲ μέλος ἢ σχῆμα οὐκ ἔστιν ἀπεικάζοντα, ὥσπερ οἱ χοροδιδάσκαλοι ἀπεικάζουσιν, ὀρθῶς φθέγγεσθαι· τὸ δὲ τοῦ δειλοῦ τε καὶ ἀνδρείου σχῆμα ἢ μέλος ἔστιν τε, καὶ ὀρθῶς προσαγορεῦειν ἔχει τὰ μὲν τῶν ἀνδρείων καλά, τὰ τῶν δειλῶν δὲ αἰσχρά. Καὶ ἵνα δὴ μὴ μακρολογία πολλῆ τις γίγνηται περὶ ταῦθ' ἡμῖν ἅπαντα, ἀπλῶς ἔστω τὰ μὲν ἀρετῆς ἐχόμενα ψυχῆς ἢ σώματος, εἶτε αὐτῆς εἶτε τινὸς εἰκόνας, σὺμπαντα σχήματά τε καὶ μέλη καλά, τὰ δὲ κακίας αὐ, τοῦναντίον ἅπαν.

ΚΛ. Ὅρθῶς τε προκαλεῖ καὶ ταῦθ' ἡμῖν οὕτως ἔχεν ἀποκεκριθῶσθαι τὰ νῦν.

ΑΘ. Ἔτι δὴ τόδε· πότερον ἅπαντες πάσαις χορείαις ὁμοίως χαιρόμεν, ἢ πολλοῦ δεῖ; c

ἂν ὁμοῦς αὐτὰ, ἀφοῦ μᾶς διαφύγουν, χαθοῦν, θὰ ἦταν μάταιη ἢ ὅλη συζήτησή μας γύρω ἀπὸ τῆ σωστῆ παιδεία, εἶτε ἑλληνική εἶτε βαρβαρική.

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Πᾶσι καλά· τί πρέπει ὁμοῦς τότε τελικὰ νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι ὠραία χορευτικὴ κίνησις ἢ μουσικὴ μελωδία; Γὰρ πῆς 655a μου, ἂν μία ἀνδρεία ψυχὴ ἔρχεται ἀντιμέτωπη μὲ δυσκολίας καὶ μία δειλὴ μὲ τὶς ἴδιες αὐτῆς καὶ ἴσης ἔκτασης, συμβαίνει ἄραγε οἱ κινήσεις καὶ οἱ φωνῆς νὰ εἶναι ὁμοῖες;

ΚΛ. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, ὅταν μήτε τὰ χρώματα (ἐνν. εἶναι ὁμοῖα);

ΑΘ. Ὅραα, χωρὶς ἄλλο, σύντροφε. Στὴ μουσικῇ ὥστόσο ἐνυπάρχουν καὶ κινήσεις καὶ μελωδίες, ἀφοῦ ἡ μουσικὴ εἶναι στὴν οὐσία ρυθμὸς καὶ ἁρμονία, ἔτσι ὥστε, ἐνῶ εἶναι δυνατό νὰ χαρακτηρίζει κάποιος σωστά εὐρυθμὴ τὴν κίνησις καὶ ἁρμονικὴ τὴ μελωδία, δὲν εἶναι δυνατό, παρομοιάζοντας τὴ μίαν ἢ τὴν ἄλλη μὲ χρῶμα, ὅπως τὶς παρομοιάζουν οἱ χοροδιδάσκαλοι, νὰ ἐκφράζεται ὀρθά· προκειμένου ὁμοῦς τώρα γὰρ τὴν κίνησις καὶ τὴ μελωδία τόσο τοῦ δειλοῦ ὅσο καὶ τοῦ ἀνδρείου καὶ δυνατόν εἶναι καὶ μπορεῖ ὀρθά νὰ ἀποκαλεῖ κάποιος τῶν ἀνδρείων ὠραῖες καὶ ἐκεῖνες τῶν δειλῶν ἄσχημες. Καὶ γὰρ νὰ μὴ μακρογοροῦμε σχετικά μὲ ὅλα αὐτὰ, ἔστω ἅπλα ὅτι αὐτὰ ποῦ συνάπτονται στὴν ἀρετὴ τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος, στὴν ἴδια αὐτὴ εἶτε σὲ κάποια εἰκόνα τῆς, ὅλα ἀνεξαιρέτως, τόσο οἱ κινήσεις ὅσο καὶ οἱ μελωδίες, εἶναι ὠραία, καὶ ὅτι ἐκεῖνα πάλι (ἐνν. ποῦ συνάπτονται) στὴν κακία εἶναι τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο.

ΚΛ. Ὅρθῶς τὰ προτείνεις αὐτὰ καὶ ἡμεῖς δὲν διατάζομε νὰ ἀποκριθῶμε ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅτι ἔτσι ἔχουν.

ΑΘ. Ὅστόσο (ἐνν. τίθεται) ἀκόμη καὶ τοῦτο: τί ἀπὸ τὰ δύο ἰσχύει, χαιρόμαστε ὅλοι ἀνεξαιρέτως ὁμοίως μὲ ὅλες τὶς χορευτικὰς ἐκδηλώσεις, ἢ μῆπως ἀπέχει πολὺ; c

ΚΛ. Τοῦ παντός μὲν οὖν.

ΑΘ. Τί ποτ' ἂν οὖν λέγομεν τὸ πεπλανηκὸς ἡμᾶς εἶναι; πότερον οὐ ταῦτά ἐστι καλὰ ἡμῖν πάσιν, ἢ τὰ μὲν αὐτά, ἀλλ' οὐ δοκεῖ ταῦτά εἶναι; οὐ γὰρ που ἐρεῖ γε τίς ὡς ποτε τὰ τῆς κακίας ἢ ἀρετῆς καλλίονα χορευματα, οὐδ' ὡς αὐτὸς μὲν χαίρει τοῖς τῆς μοχθηρίας σχήμασιν, οἱ δ' ἄλλοι ἐναντίᾳ ταύτης Μούσῃ τινί· καίτοι λέγουσίν γε οἱ πλείστοι μουσικῆς ὀρθότητα εἶναι τὴν ἡδονὴν ταῖς ψυχαῖς πορίζουσαν δύναμιν. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν οὔτε ἀνεκτὸν οὔτε ὄσιον τὸ παράπαν φθέγεσθαι, τότε δὲ μᾶλλον εἰκὸς πλανᾶν ἡμᾶς.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ἐπειδὴ μμήματα τρόπων ἐστὶ τὰ περὶ τὰς χορείας, ἐν πράξεσι τε παντοδαπαῖς γινόμενα καὶ τύχαις, καὶ ἦθει καὶ μμηήσει διεξιόντων ἐκάστων, οἷς μὲν ἂν πρὸς τρόπου τὰ ῥηθέντα ἢ μελωδηθέντα ἢ καὶ ὀπωσοῦν χορευθέντα, ἢ κατὰ φύσιν ἢ κατὰ ἔθος ἢ κατ' ἀμφοτέρω, τούτους μὲν καὶ τούτοις χαίρειν τε καὶ ἐπαινεῖν αὐτὰ καὶ προσαγορεύειν καλὰ ἀναγκαῖον, οἷς δ' ἂν παρὰ φύσιν ἢ τρόπον ἢ τινα συνήθειαν, οὔτε χαίρειν δυνατόν οὔτε ἐπαινεῖν ἀσχαρὰ τε προσαγορεύειν. Οἷς δ' ἂν τὰ μὲν τῆς φύσεως ὀρθὰ συμβαίῃν, τὰ δὲ τῆς συνήθειας ἐναντία, ἢ τὰ μὲν τῆς συνήθειας ὀρθὰ, τὰ δὲ τῆς φύσεως ἐναντία, οὗτοι δὲ ταῖς ἡδοναῖς τοὺς ἐπαίνους ἐναντίους προσαγορεύουσιν· ἡδέα γὰρ τούτων ἕκαστα εἶναι φασί, πονηρὰ δέ,

ΚΛ. Ἐντελῶς, εἶναι ἀλήθεια.

ΑΘ. Ποῖο θὰ λέγαμε, λοιπόν, ὅτι εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο μᾶς ἔχει παραπλανήσει; Τί ἀπὸ τὰ δύο ἀληθεῖαι, μήπως δὲν εἶναι τὰ ἴδια πράγματα γιὰ ὄλους μας ὥρατα ἢ μήπως εἶναι, ἀλλὰ δὲν μᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι τὰ ἴδια; Διότι κανεὶς πουθενὰ δὲν θὰ πεῖ ἀσφαλῶς ποτὲ ὅτι εἶναι καλύτερες οἱ χορευτικὲς ἐκδηλώσεις τῆς κακίας παρὰ τῆς ἀρετῆς, οὔτε ὅτι ὁ ἴδιος αὐτὸς χαίρεται μὲ τὶς χορευτικὲς κινήσεις τῆς μοχθηρίας καὶ οἱ ἄλλοι μὲ ἐκείνες κάποιας ἀντίθετης Μούσας ἀπὸ αὐτῆν· ἂν καὶ οἱ περισσότεροι βέβαια ἄνθρωποι λένε ὅτι ἡ ὀρθότητα τῆς μουσικῆς ἔγκειται στὴν ἱκανότητα νὰ προσπορίξει στὶς ψυχὰς τὴν ἡδονή. Τοῦτο ὁμως δὲν εἶναι οὔτε ἀνεκτὸ οὔτε ὄσιο νὰ λέγεται, ἐνῶ αὐτὸ ἀντίθετα ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ μᾶς παραπλανᾶ εἶναι μᾶλλον τοῦτο δῶ.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ἄφου τὰ σχετικὰ μὲ τὶς χορευτικὲς ἐκτελέσεις εἶναι ἀπομμήματα συμπεριφορῶν ποὺ συμβαίνουν σὲ κάθε εἶδους ἐνέργειες καὶ σὲ τυχαῖες καταστάσεις, καὶ ἀφου καθεμία ἀπὸ αὐτῆς ἐκτελεῖται στὴ βάση τῶν συνηθειῶν καὶ τῶν μμησεων, εἶναι ἀναγκαῖο, γιὰ ὄσους ταριαζῶν μὲ τὸν χαρακτήρα τους τὰ ὄσα ἀπαγγέλληκαν ἢ τραγουδήθησαν ἢ μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο χορεύτηκαν, ἢ σύμφωνα μὲ τὴ φύση ἢ τὴν ἐξοικειωσὴ τους μὲ αὐτὰ ἢ καὶ τὰ δύο μαζί, ἐκεῖνοι νὰ χαίρονται μὲ αὐτὲς καὶ νὰ τὶς ἐπαινῶν καὶ νὰ τὶς ἀποκαλοῦν ὥρατες, ἐνῶ γιὰ ὄσους εἶναι ἀντίθετες μὲ τὴ φύση ἢ τὸν χαρακτήρα ἢ κάποια συνηθειὰ τους, αὐτοὶ οὔτε νὰ χαίρονται εἶναι δυνατόν οὔτε νὰ τὶς ἐπαινῶν, καὶ δὲν μποροῦν παρὰ νὰ τὶς χαρακτηρίζουν ἀσχημες. Γιὰ ὄσους τώρα τυχαίνει νὰ εἶναι σωστά τὰ ἀπὸ τὴ φύση τους, ἐνῶ τὰ ἀπὸ τὴ συνήθεια ἀντίθετα ἢ, τὰ ἀπὸ τὴ συνήθεια νὰ εἶναι ὀρθὰ καὶ τὰ ἀπὸ τὴ φύση ἀντίθετα, αὐτοὶ πάλι ἀποδίδουν στὶς ἡδονὲς ἀντιφατικὸς ἐπαίνους· διότι λένε γιὰ καθεμία ὅτι εἶναι εὐχάριστη, πλὴν ὁμως ἀκα-

καί ἐναντίον ἄλλων οὕς οἴονται φρονεῖν αἰσχύνονται μὲν κινεῖσθαι τῷ σώματι τὰ τοιαῦτα, αἰσχύνονται δὲ ἕδιν ὡς ἀποφαινόμενοι καλὰ μετὰ σπουδῆς, χαίρουσιν δὲ παρ' αὐτοῖς.

ΚΛ. Ὅρθότατα λέγεις.

ΑΘ. Μῶν οὖν τι βλάβην ἔσθ' ἦντινα φέρει τῷ χαίροντι πονηρίας ἢ σχήμασιν ἢ μέλεσιν, ἢ τιν' ὠφελίαν αὐ τοῖς πρὸς τὰναντία τὰς ἡδονὰς ἀποδεχομένοις;

ΚΛ. Εἰκὸς γε.

ΑΘ. Πότερον εἰκὸς ἦ καὶ ἀναγκαῖον ταῦτόν εἶναι ὅταν τις πονηροῖς ἦθεσιν συνῶν κακῶν ἀνθρώπων μὴ μισῆ, χαίρη δὲ ἀποδεχόμενος, ψέγη δὲ ὡς ἐν παιδιᾷς μοῖρα, ὀνειρώττων αὐτοῦ τὴν μοχθηρίαν; τότε ὁμοιοῦσθαι δηλοῦ ἀνάγκη τὸν χαίροντα ὁποτέρους ἂν χαίρη, ἂν ἄρα καὶ ἐπαινεῖν αἰσχύνηται· καίτοι τοῦ τοιοῦτου τί μείζον ἀγαθὸν ἢ κακὸν φαίμεν ἂν ἡμῖν ἐκ πάσης ἀνάγκης γίνεσθαι;

ΚΛ. Δοκῶ μὲν οὐδέν.

ΑΘ. Ὅπου δὴ νόμοι καλῶς εἰσι κείμενοι ἢ καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἔσονται τὴν περὶ τὰς Μούσας παιδεῖαν τε καὶ παιδιάν, οἰόμεθα ἐξεσεσθαι τοῖς ποιητικοῖς, ὅτιπερ ἂν αὐτὸν τὸν ποιητὴν ἐν τῇ ποιήσει τέρπη ἑυθυμοῦ ἢ μέλους ἢ ῥήματος

λαίσθητη, καὶ ἐνώπιον ἄλλων, τοὺς ὁποίους θεωροῦν ἰκανοὺς νὰ σκέπτονται καὶ νὰ κρίνουν, ντρέπονται νὰ κάμνουν μὲ τὸ σῶμα τους αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὶς κινήσεις καὶ ντρέπονται ἐπίσης νὰ τραγουδοῦν, μήπως θεωρηθεῖ ὅτι θέλουν ἔτσι νὰ ὑποδηλώσουν μὲ σοβαρότητα ὅτι εἶναι ὠραῖες, ἐνῶ κατ' ἴδιαν χαίρονται.

ΚΛ. Πολὺ σωστὰ μιλάς.

ΑΘ. Μήπως ὁμως προκαλεῖται μία κάποια ἀναπόφρευτη βλάβη σ' ἐκεῖνον ποὺ χαίρεται ἀπὸ τὴν ἀσχῆμα εἴτε τῶν κινήσεων εἴτε τῶν μελωδιῶν, ἢ πάλι κάποια ὠφέλεια σ' ἐκεῖνον ποὺ ἀποδέχονται εὐχαρίστως τὶς ἡδονὲς γιὰ τοὺς ἀντίθετους λόγους;

ΚΛ. Εἶναι φυσικὸ βέβαια.

ΑΘ. Τί ἀπὸ τὰ δύο, φυσικὸ μόνον ἢ μήπως καὶ ἀναγκαῖο νὰ ἰσχύει τὸ ἴδιο αὐτὸ ποὺ ἰσχύει, ὅταν κάποιος ποὺ ζεῖ ἐν μέσῳ ἀρχαίων ἦθων κακῶν ἀνθρώπων συμβαίνει ὄχι μόνον νὰ μὴ τὰ μισεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρεται, ἀφοῦ τὰ ἀποδέχεται εὐχαρίστως, καὶ νὰ μὴ τὰ ἀποδοκιμάζει παρὰ μόνον ἐν εἰδει ἀστεϊσμοῦ, ἐπειδὴ βλέπει σὰν μέσα σὲ δνειρο τὴν ἴδια του τὴν ἀρχαιότητα; Τότε αὐτὸς ποὺ χαίρεται ἀναπόφρευτα ἐξομοιώνεται μὲ τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ τύχαινε νὰ χαίρεται, ἀκόμη καὶ ἂν ντρέπεται νὰ τὸ ἐπαινεῖ. Καὶ ὁμως, τί μεγαλύτερο καλὸ ἢ κακὸ ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ εἶδους (ἐν τὴν ἐξομοίωσιν) θὰ λέγαμε ὅτι μᾶς συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης μὲ τρόπο ἀπόλυτο;

ΚΛ. Νομίζω κανένα, βεβαίως.

ΑΘ. Ὅπου τότε ὑπάρχουν καλοφτιαγμένοι νόμοι γιὰ τὴ μουσικὴ παιδεία καὶ ψυχαγωγία ἢ θὰ ὑπάρξουν σ' ἕνα μεταγενέστερο χρόνο, φρονοῦμε ἄραγε ὅτι ἐπιτρέπεται, προκειμένου γιὰ τὰ ποιητικά, ὅτιδήποτε θὰ μπορούσε νὰ εὐχαριστεῖ αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ τὴν ὥρα τῆς δημιουργίας, εἴτε ἔχει νὰ κάμνει αὐτὸ μὲ τὸν ρυθμὸ εἴτε μὲ τὴ μελωδία ἢ μὲ τὸν λό-

ἐχόμενον, τοῦτο διδάσκοντα καὶ τοὺς τῶν εὐνόμων παῖδας καὶ νέους ἐν τοῖς χοροῖς, ὅτι ἂν τύχῃ ἀπεργάζεσθαι πρὸς ἀρετὴν ἢ μοχθηρίαν;

ΚΑ. Οὗτοι δὴ τοῦτό γε λόγον ἔχει· πῶς γὰρ ἂν;

ΑΘ. Νῦν δέ γε αὐτό ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ἔξεστι δρᾶν, πλὴν κατ' Αἴγυπτον.

ΚΑ. Ἐν Αἴγύπτῳ δὲ δὴ πῶς τὸ τοιοῦτον φῆς νομοθετησθαι;

ΑΘ. Θαῦμα καὶ ἀκούσαι. Πάλαι γάρ δὴ ποτε, ὡς ἔοικεν, ἐγνώσθη παρ' αὐτοῖς οὗτος ὁ λόγος ὅν τὰ νῦν λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι καλὰ μὲν σχήματα, καλὰ δὲ μέλη δεῖ μεταχειρίζεσθαι ταῖς συνηθείαις τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν νέους· ταξάμενοι δὲ ταῦτα ἅττα ἐστὶ καὶ ὅποι' ἅττα, ἀπέφηναν ἐν τοῖς ἱεροῖς, καὶ παρὰ ταῦτ' οὐκ ἔξην οὔτε ζωγράφους, οὔτ' ἄλλους ὄσοι σχήματα καὶ ὅποι' ἅττα ἀπεργάζονται, καινοτομεῖν οὐδ' ἐπινοεῖν ἄλλ' ἅττα ἢ τὰ πάτρια, οὐδὲ νῦν ἔξεστιν, οὔτε ἐν τούτοις οὔτε ἐν μουσικῇ συμπάσῃ. Σκοπῶν δὲ εὐρήσεις αὐτόθι τὰ μυριοστὸν ἔτος γεγραμμένα ἢ τετυπωμένα – οὐχ ὡς ἔπος εἰπεῖν μυριοστὸν ἄλλ' ὄντως – τῶν νῦν δεδημιουργημένων οὔτε τι καλ- 657
λίονα οὔτ' αἰσχίω, τὴν αὐτὴν δὲ τέχνην ἀπειργασμένα.

ΚΑ. Θαυμαστὸν λέγεις.

ΑΘ. Νομοθετικὸν μὲν οὖν καὶ πολιτικὸν ὑπερβαλλόντως. Ἄλλ' ἕτερα φαῦλ' ἂν εὐροις αὐτόθι· τοῦτο δ' οὖν τὸ περὶ μουσικὴν ἀληθές τε καὶ ἄξιον ἐννοίας, ὅτι δυνατόν ἄρ' ἦν

γο, τοῦτο νὰ διδάσκει αὐτοὺς στοὺς χοροὺς στὰ τέκνα τῆς παιδικῆς καὶ νεαρῆς ἡλικίας τῶν νομοταγῶν πολιτῶν, ὅτι καὶ ἂν θὰ τύχαινε ν' ἀπεργάζεται αὐτοὺς ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία;

ΚΑ. Αὐτό, προφανῶς, δὲν ἔχει καμμία σχέση με τὴ λογι- κή· πῶς θὰ μπορούσε ἄλλωστε νὰ ἔχει;

ΑΘ. Σήμερα πάντως εἶναι δυνατό νὰ τὸ βλέπει κανεὶς αὐτὸ σὲ ὅλες, πού λέει ὁ λόγος, τίς πόλεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο.

ΚΑ. Καὶ στὴν Αἴγυπτο πῶς λοιπὸν ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἔχει νομοθετηθεῖ αὐτὸ τὸ θέμα;

ΑΘ. Εἶναι ἀξιοθαύμαστο καὶ νὰ τὸ ἀκούσεις μόνο. Ἐπὶ πολὺ παλαιά, καθὼς φαίνεται, ὑπῆρξε γνωστός σ' ἐκεῖνους (ἐνν. τοὺς Αἰγύπτιους) αὐτός ὁ λόγος πού ἡμεῖς μόλις τώρα βεβαιώνομε, ὅτι δηλαδὴ οἱ νέοι τῶν πόλεων πρέπει νὰ ἐκτελοῦν στὶς συναναστροφές, ἀφ' ἑνός, ὠραίες χορευτικὲς κινήσεις καί, ἀφ' ἑτέρου, ὠραῖες μελωδίες· καὶ ἀφοῦ καθόρισαν ποιες εἶναι αὐτές καὶ τί εἶδους, τίς κήρυξαν ἱερέες, καὶ δὲν ἐπιτρεπτόταν ἐφεξῆς οὔτε σὲ ζωγράφους οὔτε σὲ ἄλλους, ὄσοι κάνουν ἀπεικονίσεις μὲ χορευτικὲς κινήσεις καὶ πράγματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους, νὰ καινοτομοῦν, οὔτε νὰ ἐπινοοῦν ἄλλα πρότυπα πέρα ἀπὸ τὰ πατροπαράδοτα, οὔτε σήμερα ἐπιτρέπεται, οὔτε γι' αὐτές οὔτε γιὰ τὴ μουσικὴ ἐν γένει. Καὶ ἐρευνώντας θὰ βρεῖς ἔργα πού ἔχουν ἰχνογραφηθεῖ καὶ χαραχθεῖ ἐδῶ καὶ δέκα χιλιάδες χρόνια – δέκα χιλιάδες χρόνια, ὄχι ὡς σχῆμα λόγου, ἀλλὰ πραγματικά – τὰ ὅποια δὲν εἶναι σὲ σύγκριση μὲ αὐτὰ πού ἔχουν φιλοτεχνηθεῖ στὴ σημερινὴ ἐποχὴ σὲ τίποτα οὔτε πιὸ ὠραία, οὔτε πιὸ ἄσχημα, ἀφοῦ ἔχουν ἐκπονηθεῖ μὲ τὴν ἴδια τεχνική.

ΚΑ. Λές κάτι ἄξιο ἀπορίας.

ΑΘ. Πού εἶναι ὁμως ἔργο ἐξόχως νομοθετικὸ καὶ πολιτικό. Ὡστόσο, θὰ μπορούσες νὰ βρεῖς ἐκεῖ ἄλλα ἔργα ἀσημά- νια· τοῦτο πάντως τὸ σχετικὸ μὲ τὴ μουσικὴ εἶναι ἓνα ἀλη-

περί τῶν τοιούτων νομοθετεῖσθαι τε βεβαίως θαρροῦντα μέ-
 λη τὰ τὴν ὀρθότητα φύσει παρεχόμενα. Τοῦτο δὲ θεοῦ ἢ θεί-
 ου τινός ἄν εἴη, καθάπερ ἐκεῖ φασιν τὰ τὸν πολὺν τοῦτον σε-
 σωμένα χρόνον μέλη τῆς Ἰσίδος ποιήματα γεγονέναι. "Ὡσθ",
 ὅπερ ἔλεγον, εἰ δύναιτό τις ἐλεῖν αὐτῶν καὶ ὀπωσοῦν τὴν
 ὀρθότητα, θαρροῦντα χρῆ εἰς νόμον ἄγειν καὶ τάξις αὐτὰ· ὡς
 ἢ τῆς ἡδονῆς καὶ λύτης ζήτησις τοῦ καινῆ ζῆτειν ἀεὶ μουσικῆ
 χρῆσθαι σχεδὸν οὐ μεγάλην τινὰ δύναμιν ἔχει πρὸς τὸ δια-
 φθεῖραι τὴν καθιερωθεῖσαν χορείαν ἐπικαλοῦσα ἀρχαιότητα.
 Τὴν γοῦν ἐκεῖ οὐδαμῶς ἔοικε δυνατῆ γεγονέναι διαφθεῖραι,
 πᾶν δὲ τοῦναντίον.

ΚΛ. Φαίνεται οὕτως ἂν ταῦτα ἔχειν ἐκ τῶν ὑπὸ σοῦ τὰ
 νῦν λεχθέντων.

ΑΘ. Ἐὰρ ὄν θαρροῦντες λέγομεν τὴν τῆ μουσικῆ καὶ τῆ
 παιδιᾶ μετὰ χορείας χρεῖαν ὀρθὴν εἶναι τοιῦδὲ τινι τρόπῳ;
 χαίρομεν ὅταν οἰώμεθα εὖ πράττειν, καὶ ὀπότεν χαίρομεν,
 οἰώμεθα εὖ πράττειν αὐ; μὴν οὐχ οὕτως;

ΚΛ. Οὕτω μὲν ὄν.

ΑΘ. Καὶ μὴν ἔν γε τῷ τοιούτῳ, χαίροντες, ἡσυχίαν οὐ δυ-
 νάμεθα ἄγειν.

ΚΛ. Ἔστι ταῦτα.

ΑΘ. Ἐὰρ ὄν οὐχ ἡμῶν οἱ μὲν νέοι αὐτοὶ χορεύειν ἔτοι-
 μοι, τὸ δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν ἐκείνους αὐ θεωροῦντες
 διαγείν ἡγούμεθα πρεπόντως, χαίροντες τῆ ἐκείνων παιδιᾶ τε

θινό ὅσο καὶ ἄξιο λόγου γεγονός, τὸ ὅτι ἦταν δηλαδὴ δυνατὸ
 νὰ νομοθετοῦνται γιὰ τέτοια θεματα, μὲ βεβαιότητα καὶ θάρ-
 ρος, μελωδίης γιὰ τὴν ὀρθότητα τῶν ὁποίων μαρτυρεῖ ἡ φύ-
 σις. Τοῦτο θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἔργο θεοῦ ἢ κάποιου θεϊκοῦ
 ὄντος, καθὼς ἰσχυρίζονται ἐκεῖ ὅτι οἱ μελωδίης ποῦ διασω-
 ἤθηκαν μετὰ ἀπὸ τόσο πολὺν χρόνον ὑπῆρξαν δημιουργήματα
 τῆς Ἰσίδας. "Ὡστε, ὅπως ἀκριβῶς ἔλεγα, ἂν μπορούσε κά-
 ποιος νὰ συλλάβει σ' ὀποιονδήποτε βαθμὸ τὴν ὀρθότητά
 τους, πρέπει χωρὶς φόβο καὶ νὰ τὶς καταστήσει ἀντικείμενο
 νόμου καὶ τάξης· καθότι ἢ ἀναζήτησις τῆς ἡδονῆς καὶ λύτης,
 ποῦ εἶναι αἰτία νὰ ἐπιζητεῖ κανεὶς πάντοτε νὰ χρησιμοποιεῖ
 μία νέα μουσικῆ, δὲν ἔχει τόσο μεγάλη δύναμη γιὰ νὰ κατα-
 στρέψει τὸν καθιερωμένον χορευτικὸν τρόπον μὲ τὸ νὰ ἐπικα-
 λεῖται τὸν ἀπαρχαιωμένον χαρακτήρα του. Αὐτὸν δὲν φαίνε-
 ται ὅτι κατέστη (ἐνν. ἢ νέα μουσικῆ) ἱκανῆ ἐκεῖ μὲ κανέναν
 τρόπο νὰ τὸν καταστρέψει, ὅπως ἀντιθέτως μάλιστα.

ΚΛ. Φαίνεται ἔτσι νὰ ἔχουν αὐτὰ, ἀπὸ τὰ ὅσα τώρα δὲ
 εἰπῶθησαν ἀπὸ σένα.

ΑΘ. Λέμε, λοιπόν, ἄραγε εὐθαρσῶς ὅτι ἡ χρῆσις τῆς μου-
 σικῆς καὶ τῆς ψυχαγωγίας ποῦ συνοδεύεται ἀπὸ χορευτικῆς
 ἐκδηλώσεις εἶναι σωστὴ μὲ αὐτὸν ἐδῶ τὸν τρόπον; Χαίρομα-
 στε ὅταν νομίζουμε ὅτι εὐπραγοῦμε καὶ ὀποτε συμβαίνει νὰ
 χαίρομαστε, νομίζουμε πάλι ὅτι εὐπραγοῦμε; Ἡ μήπως δὲν
 εἶναι ἔτσι;

ΚΛ. Ἔτσι χωρὶς ἄλλο.

ΑΘ. Καὶ εἶναι ἀλήθεια ἀκόμη ὅτι ὅταν βρισκόμαστε σ'
 αὐτὴν τὴν κατάστασι, ὅταν χαίρομαστε δηλαδὴ, δὲν μπο-
 ροῦμε νὰ βροῦμε ἡσυχία.

ΚΛ. Αὐτὸ συμβαίνει.

ΑΘ. Μήπως δὲν εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια ὅτι ἐνῶ οἱ νέοι ἀπὸ
 μᾶς εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι νὰ χορεύουν, οἱ γεροντότεροι ἀπὸ
 μᾶς δὲν φρονοῦμε, παρακολουθώντας ὡς θεατὲς πάλιν ἐκεί-

καὶ ἐορτάσει, ἐπειδὴ τὸ παρ' ἡμῖν ἡμᾶς ἐλαφρόν ἐκλείπει νῦν, ὁ ποθοῦντες καὶ ἀσπαζόμενοι τίθειμεν οὕτως ἀγῶνας τοῖς δυναμένοις ἡμᾶς ὅτι μάλιστα' εἰς τὴν νεότητα μνήμη ἐπεγεῖρειν;

ΚΑ. Ἀληθέστατα.

ΑΘ. Μῶν οὖν οἰόμεθα καὶ κομιδῇ μάτην τὸν νῦν λεγόμενον λόγον περὶ τῶν ἐορταζόντων λέγειν τοὺς πολλούς, ὅτι τοῦτον δεῖ σοφώτατον ἡγεῖσθαι καὶ κρίνειν νικᾶν, ὅς ἂν ἡμᾶς εὐφραίνεσθαι καὶ χαίρειν ὅτι μάλιστα ἀπεργάζεται; δεῖ γάρ ὃν, ἐπεὶ περ ἀφείμεθα γε παίζειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις, τὸν πλείστους καὶ μάλιστα χαίρειν ποιοῦντα, τοῦτον μάλιστα τιμᾶσθαι τε, καὶ ὅπερ εἴπον νυνδὴ, τὰ νικητήρια φέρειν. Ἄρ' οὐκ ὀρθῶς λέγεται τε τοῦτο καὶ πράττοιτ' ἄν, εἰ ταύτη γί- 658a γνοιτο;

ΚΑ. Τάχ' ἄν.

ΑΘ. Ἄλλ', ὦ μακάριε, μὴ ταχὺ τὸ τοιοῦτον κρίνωμεν, ἀλλὰ διαιροῦντες αὐτὸ κατὰ μέρη σκοπώμεθα τοιῷδὲ τινι τρόπῳ· τί ἄν, εἰ ποτέ τις οὕτως ἀπλῶς ἀγῶνα θεῖη ὄντιον, μὴδὲν ἀφορίας μήτε γυμνικὸν μήτε μουσικὸν μήθ' ἱππικόν, ἀλλὰ πάντας συναγαγὼν τοὺς ἐν τῇ πόλει προεῖποι, θεῖς νικητήρια, τὸν βουλόμενον ἦκειν ἀγωνιούμενον ἡδονῆς πέρι μόνον, ὅς δ' ἂν τέρψη τοὺς θεατὰς μάλιστα, μὴδὲν ἐπιταττό- 658b μενος ᾧ τινι τρόπῳ, νίκησῃ δὲ αὐτὸ τοῦτο ὅτι μάλιστα ἀπερ-

ρους, ὅτι περνᾶμε μὲ τὸν πρέποντα τρόπο τὸν καιρὸ μας, χαίροντας δηλαδὴ μὲ τὴν ψυχαγωγίαν καὶ τὸν ἐορτασμό τους, ἀφοῦ τώρα ἡ εὐκνησία μᾶς ἐγκαταλείπει, τὴν ὁποία ἐπειδὴ νοσταλγοῦμε καὶ λαχταράμε, θεσμοθετοῦμε ἔτσι ἀγῶνες γὰρ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶναι ἱκανοὶ περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο νὰ μᾶς ξαναφέρουν μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση στὴ νεότητα;

ΚΑ. Τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἀληθινὸ.

ΑΘ. Μήπως, λοιπόν, νομίζουμε καὶ ὅτι στερεῖται ὁλωσδιόλου νοήματος ἡ γνῶμη ποῦ διατυπώνεται τώρα γιὰ ἐκείνους οἱ ὅποιοι κάνουν ἐορτές, τὴν ὁποία ἐκφράζουν οἱ πολλοί, ὅτι πρέπει νὰ θεωροῦμε τοῦτον πιὸ σοφὸ καὶ νὰ κρίνουμε ὅτι νικᾷ, ὁ ὅποιος τυχαίνει νὰ μᾶς κάνει νὰ εὐχαριστιόμαστε καὶ νὰ χαίρομαστε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον; Διότι πρέπει τότε, ἐφόσον ἀφηνόμαστε νὰ ψυχαγοῦμαστε μὲ τοῦ εἶδους αὐτοῦ (ἐνν. τὰ θεάματα), αὐτὸς ποῦ κάνει τοὺς πολλούς καὶ περισσότερους ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ χαίρονται, τοῦτος νὰ τιμᾶται πρωτίστως καὶ, ὅπως ἀκριβῶς εἶπα λίγο πρὶν, νὰ παίρνει τὸ ἐπαθλὸ τῆς νίκης. Ἄρα σωστὰ δὲν λέγεται καὶ θὰ 658a πράττοιαν τοῦτο, ἂν θὰ γινόταν μὲ τὸν τρόπο αὐτόν;

ΚΑ. Ἴσως.

ΑΘ. Ὅμως, εὐλογημένη, ἂς μὴν κρίνωμε βιαστικά αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὸ ζήτημα, ἀλλὰ, ἀφοῦ τὸ χωρίσουμε σὲ μέρη, ἂς τὸ ἐξετάσουμε μὲ αὐτὸν ἐδῶ κάπως τὸν τρόπο· τί θὰ συνέβαινε, ἂν ποτέ κάποιος διοργάνωνε ἔτσι ἀπλᾶ ἓναν ὁποιοδήποτε ἀγῶνα, χωρὶς νὰ καθορίσει μήτε ἂν εἶναι γυμνικός, μήτε ἂν εἶναι μουσικός, μήτε ἂν εἶναι ἱππικός, ἀλλὰ, ἀφοῦ συγκέντρωνε ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, θὰ ἀνακοίνωνε, ἀθλοθετώντας ἐπαθλα γιὰ τοὺς νικητὲς, ὅτι μπορεί νὰ 658b ἔλθει νὰ πάρει μέρος στὸν ἀγῶνα ὁποῖος θέλει ν' ἀγωνισθῆι μόνο γιὰ τὴν ἀπόλαυση, καὶ ὅτι αὐτὸς ποῦ θὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς θεατὰς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, χωρὶς καμμίαν ὑπόδειξη γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο συμβεῖ νὰ νικήσῃ,

γασάμενος καὶ κριθῆ τῶν ἀγωνισαμένων ἥδιτος γεγονέναι – τί ποτ' ἂν ἠγοῦμεθα ἐκ ταύτης τῆς προορησεως συμβαίνειν;

ΚΛ. Τοῦ πέρι λέγεις;

ΑΘ. Εἰκόσ που τὸν μὲν τινα ἐπιδεικνύμαι, καθάπερ Ὅμηρος, ῥαψωδίαν, ἄλλον δὲ κιθαρωδίαν, τὸν δὲ τινα τραγωδίαν, τὸν δ' αὖ κωμωδίαν, οὐ θαυμαστόν δὲ εἶ τις καὶ θαύματα ἐπιδεικνύς μάλιστα' ἂν νικᾷν ἠγοῖτο· τούτων δὲ τοιούτων καὶ ἐτέρων ἀγωνιστῶν μυρίων ἐλθόντων ἔχομεν εἰπεῖν τίς ἂν νικῶ δικαίως;

ΚΛ. Ἄτοπον ἦρου· τίς γάρ ἂν ἀποκρίνοιτό σοι τοῦτο ὡς γνοῦς ἂν ποτε πρὶν ἀκούσαι τε, καὶ τῶν ἀθλητῶν ἐκάστων αὐτήκοος αὐτὸς γενέσθαι;

ΑΘ. Τί οὖν δὴ; βούλεσθε ἐγὼ σφῶν τὴν ἄτοπον ἀπόκρισιν ταύτην ἀποκρίνωμαι;

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Εἰ μὲν τοίνυν τὰ πάνυ σμικρὰ κρῖνοι παιδιά, κρινούσιν τὸν τὰ θαύματα ἐπιδεικνύντα· ἦ γάρ;

ΚΛ. Πῶς γάρ οὐ;

ΑΘ. Ἐὰν δὲ γ' οἱ μείζους παῖδες, τὸν τὰς κωμωδίας· τραγωδίαν δὲ αἶ τε πεπαιδευμένοι τῶν γυναικῶν καὶ τὰ νέα μειράκια καὶ σχεδὸν ἴσως τὸ πλῆθος πάντων.

ΚΛ. Ἴσως δῆτα.

ΑΘ. Ῥαψωδὸν δέ, καλῶς Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν ἦ τι τῶν

ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ τὸ ἔκανε καλῦτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον, καὶ νὰ κριθεῖ ὅτι ὑπῆρξε, μεταξὺ αὐτῶν ποῦ ἀγωνίστηκαν, ὀπιὸ ἀπολαυστικὸς –τί νομίζομε ὅτι θὰ μπορούσε νὰ προκῦ-
-υει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνακοίνωση;

ΚΛ. Ἄναφορικά μὲ τί τὸ λές αὐτό;

ΑΘ. Εἶναι τρεῖς τινὰ φυσικὸ, νὰ κάνει κάποιος ἐπίδει-
-ξη, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ὀμήρου, στὴ ῥαψωδία, ἕνας
-ἄλλος στὴν τέχνη τοῦ κιθαρωδοῦ, ἕνας τρίτος στὴν τραγωδία
-καὶ κάποιος ἄλλος πάλι στὴν κωμωδία, καὶ δὲν θὰ ἦταν διόλου
-παράδοξο, ἂν κάποιος, κἀμινοντας ἐπίδειξη ἀκόμη καὶ στὴν τέ-
-χνη τοῦ θαυματοποιοῦ, θὰ νόμιζε ὅτι μπορεῖ περισσότερο ἀπὸ
-κάθε ἄλλον νὰ νικᾷ ἀπὸ αὐτοὺς τότε τοῦ εἶδους αὐτοῦ καὶ μύ-
-ριους ἄλλους διαγωνιζόμενους ποῦ θὰ προσέρχονταν, εἴμαστε
-ἄραγε σὲ θέση νὰ ποῦμε ποῖος θὰ νικούσε δικαίως;

ΚΛ. Παράλογο ἐρώτημα ἔθεσες· διότι ποῖος θὰ μπο-
-ρούσε νὰ σοῦ ἀποκριθεῖ σὲ τοῦτο, ὡς ἐὰν γνώριζε πρὶν ἀκού-
-σει καὶ προτοῦ νὰ ὑπάρξει ὁ ἴδιος αὐτήκοος μάρτυρας γιὰ
-καθέναν ἀπὸ τοὺς ἀθλητές;

ΑΘ. Ἐ καὶ τί τότε λοιπόν; Θέλετε ἐγὼ νὰ σᾶς δώσω τὴν
-παράλογη αὐτὴν ἀπόκριση;

ΚΛ. Γιατί ὄχι;

ΑΘ. Ἄν ἐπομένως ἐπρόκειτο νὰ κρῖνουν τὰ πολὺ μικρὰ
-παιδιά, θὰ ἔκριναν (ἐνν. ὡς νικητῆ) τὸν θαυματοποιοῦ· ἢ μῆ-
-πως ὄχι;

ΚΛ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Ἄν τώρα ἔκριναν τὰ μεγαλύτερα παιδιά, θὰ ἔκρι-
-ναν αὐτὸν ποῦ ἔκανε ἐπίδειξη κωμωδιῶν, ἐνῶ τόσο οἱ μορ-
-φωμένες μεταξὺ τῶν γυναικῶν ὅσο καὶ οἱ νεαροὶ ἄνδρες καὶ
-ἴσως τὸ σύνολο σχεδὸν τοῦ πλῆθους αὐτὸν ποῦ ἔκαμε ἐπί-
-δειξη τραγωδίας.

ΚΛ. Ἴσως, βέβαια.

ΑΘ. Ἄν ἐμεῖς τώρα οἱ γέροντες τύχει νὰ ἀκούσουμε μὲ τῆ

Ἡσιοδείων διατιθέντα, τάχ´ ἂν ἡμεῖς οἱ γέροντες ἥδιστα ἀκούσαντες νικᾶν ἂν φαίμεν πάμπολου. Τίς οὖν ὀρθῶς ἂν νεκρικῶς εἶη, τοῦτο μετὰ τοῦτο· ἢ γάρ;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Δῆλον ὡς ἔμοιγε καὶ ὑμῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν φάνα
τοὺς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἠλικιωτῶν κριθέντας ὀρθῶς ἂν νικᾶν. e
Τὸ γὰρ ἔθος ἡμῖν τῶν νῦν δὴ πάμπολου δοκεῖ τῶν ἐν ταῖς πό-
λεσιν ἀπάσαις καὶ πανταχοῦ βέλτιστον γίνεσθαι.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Συγχωρῶ δὴ τό γε τοσοῦτον καὶ ἐγὼ τοῖς πολλοῖς,
δεῖν τὴν μουσικὴν ἥδονῃ κρίνεσθαι, μὴ μέντοι τῶν γε ἐπιτυ-
χόντων, ἀλλὰ σχεδὸν ἐκείνην εἶναι Μοῦσαν καλλίστην ἦτις
τοὺς βελτίστους καὶ ἱκανῶς πεπαιδευμένους τέρπει, μάλιστα 659a
δὲ ἦτις ἓνα τὸν ἀρετῆ τε καὶ παιδεία διαφέροντα· διὰ ταῦτα
δὲ ἀρετῆς φαμεν δεῖσθαι τοὺς τούτων κριτὰς, ὅτι τῆς τε ἄλλης
μετόχους αὐτοὺς εἶναι δεῖ φρονήσεως καὶ δὴ καὶ τῆς ἀνδρεί-
ας. Οὔτε γὰρ παρὰ θεάτρου δεῖ τὸν γε ἀληθῆ κριτὴν κρίνειν
μανθάνοντα, καὶ ἐκπληττόμενον ὑπὸ θορύβου τῶν πολλῶν
καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπαιδευσίας, οὗτ´ αὖ γινώσκοντα δι´ ἀναν-
δρίαν καὶ δειλίαν ἐκ ταῦτοῦ στόματος οὐπερ τοὺς θεοὺς ἐπε-
αλέσατο μέλλων κρίνειν, ἐκ τούτου ψευδόμενον ἀποφαίνε-
ται ῥαθῆμως τὴν κρίσιν· οὐ γὰρ μαθητὴς ἀλλὰ διδάσκαλος, b

μεγαλύτερη δυνατὴ εὐχαρίστηση κάποιο ραψωδῶ πού ἀφη-
γεῖται ὥραϊα τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσεια ἢ κάτι ἀπὸ τὰ
ἔργα τοῦ Ἡσίοδου, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι αὐτὸς νικᾷ
μὲ μεγάλη διαφορά. Τὸ ποῖος, λοιπόν, θὰ εἶχε δικαίως νικήσει,
τοῦτο (ἐνν. τὸ ἐρώτημα τίθεται) μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ· ἢ μήπως ὄχι;
ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Εἶναι φανερό ὅτι γιὰ μένα καὶ γιὰ σᾶς εἶναι ἀναγκαῖο e
νὰ δηλώσουμε ὅτι θὰ ἦταν ὠσποτὸ νὰ ἀνακηρύσσονται νι-
κητὲς ἐκεῖνοι πού κρίθηκαν ἀπὸ τοὺς συνομηλικούς μας.
Διότι ἡ δική μας νοοτροπία φαίνεται, σὲ σύγκριση μὲ ἄλλους
αὐτοὺς σὲ ὅλες τὶς πόλεις καὶ ὅπουδήποτε ἄλλοῦ, ὅτι εἶναι
κατὰ πολὺ ἢ καλύτερη.

ΚΛ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Συμφωνῶ τότε, ὅσο τοῦλάχιστον γιὰ τοῦτο, κι ἐγὼ
μὲ τὴν πλειονότητα, ὅτι πρέπει ἡ μουσικὴ νὰ κρίνεται μὲ βά-
ση τὴν ἀπόλαυση, ὄχι ὁμως ἐκείνην ἀπὸ τοὺς πρώτους τυχο-
ντες, ἀλλὰ θεωρῶντας ὅτι ἐκείνη εἶναι ἡ πιὸ ὥραϊα Μούσα, ἢ
ὁποῖα τέρπει τοὺς ἀριστοὺς καὶ ἀρκούντως μορφωμένους, 659a
καὶ προπάντων αὐτὴ ἢ ὁποῖα τέρπει τὸν ἓνα ἐκεῖνον, ὁ
ὁποῖος διαφέρει ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν παιδεία· καὶ γι´
αὐτὸ ἰσχυρίζομαστε ὅτι χρειάζεται νὰ εἶναι ἐνάρετοι οἱ
κριτὲς αὐτῶν (ἐνν. τῶν ἀγωνῶν), καθότι, ἐκτός ἀπὸ κάθε
ἄλλο εἶδος ἀρετῆς, πρέπει αὐτοὶ νὰ διαθέτουν φρόνηση καὶ
μάλιστα ἀνδρεία. Διότι οὔτε ἀπὸ τὸ θεάτρο (ἐνν. τὸ θεατρικὸ
κοινὸ) πρέπει ὁ ἀληθινὸς τοῦλάχιστον κριτὴς νὰ μαθαίνει νὰ
κρίνει, καὶ συνεπῶς νὰ ἐκπλησσοῦται ἀπὸ τὸν θόρυβο τῶν
πολλῶν καὶ τὴ δική του ἔλλειψη παιδείας, οὔτε πάλι, ἐνῶ
γνωρίζει, ἀπὸ ἀνανδρία καὶ συνεπῶς ἀπὸ δειλία μὲ τὸ ἴδιο
στόμα μὲ τὸ ὁποῖο ἐπικαλέσθηκε τοὺς θεοὺς, ὅταν μέλλει νὰ
κρίνει, μὲ τὸ ἴδιο στόμα ψευδόμενος ἐν γνώσει του νὰ ἐκφέ-
ρει ἀπερίσκεπτα τὴν κρίσιν· διότι ὁ κριτὴς κάθεται (ἐνν. στὴν
ἔδρα του), ὄχι ὡς μαθητὴς ἀλλὰ, ὅπως ἄλλωστε εἶναι τὸ σω- b

ὡς γε τὸ δίκαιον, θεατῶν μᾶλλον ὁ κριτῆς καθίζει, καὶ ἐναντιωσόμενος τοῖς τὴν ἡδονὴν μὴ προσηκόντως μηδὲ ὀρθῶς ἀποδιδούσι θεαταῖς – ἐξῆν γὰρ δὴ τῷ παλαιῷ τε καὶ ἑλληνικῷ νόμῳ – καθάπερ ὁ σικελικός τε καὶ ἰταλικὸς νόμος νῦν, τῷ πλήθει τῶν θεατῶν ἐπιτρέπων καὶ τὸν νικῶντα διακρίνων χειροτονίας, διέφθαρχε μὲν τοὺς ποιητὰς αὐτοὺς – πρὸς γὰρ τὴν τῶν κριτῶν ἡδονὴν ποιοῦσιν οὖσαν φαύλην, ὥστε αὐτοὶ αὐτοὺς οἱ θεαταὶ παιδεύουσιν – διέφθαρχεν δ' αὐτοῦ τοῦ θεάτρου τὰς ἡδονάς· δέον γὰρ αὐτοὺς αἰεὶ βελτίω τῶν αὐτῶν ἡθῶν ἀκούοντας βελτίω τὴν ἡδονὴν ἴσχειν, νῦν αὐτοῖς δρωσιν πᾶν τοῦναντίον συμβαίνει. Τί ποτ' οὐν ἡμῖν τὰ νῦν αὐτὰ διαπερανθέντα τῷ λόγῳ σημαίνειν βούλεται; σκοπεῖσθ' εἰ τόδε.

ΚΑ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Δοκεῖ μοι τρίτον ἢ τέταρτον ὁ λόγος εἰς ταῦτόν περιφερόμενος ἦκειν, ὡς ἄρα παιδεία μὲν ἐστ' ἢ παιδῶν ὅλη τε καὶ ἀγωγή πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου λόγον ὀρθῶν εἰρημένον, καὶ τοῖς ἐπιεικεστάτοις καὶ πρεσβυτάτοις δι' ἐμπειρίαν συνδεδογμένον ὡς ὄντως ὀρθός ἐστιν· ἢ οὐδ' ἢ ψυχὴ τοῦ παιδὸς μὴ ἐναντία χάρειν καὶ λυπεῖσθαι ἐθίζεται τῷ νόμῳ καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ νομοῦ πεπεισμένοις, ἀλλὰ συνένηται χαίρουσά τε καὶ λυπομένη τοῖς αὐτοῖς τοῖσι οἷσπερ ὁ γέρον, τούτων ἕνεκα, ἃς φθὰς καλοῦμεν, ὄντως μὲν ἐπωδαί ταις ψυχαῖς αὐταὶ νῦν γεγενῆαι, πρὸς τὴν τοιαύτην ἦν λέγομεν συμφω-

στό, ὡς δάσκαλος μᾶλλον τῶν θεατῶν καὶ ἔτοιμος νὰ ἐναντιωθεῖ σ' ἐκείνους ποῦ δὲν προσφέρουν στοὺς θεατὰς μὲ τὸν πρέποντα οὔτε τὸν σωστὸ τρόπο ἀπόλαυση – διότι ἦταν αὐτὸ ἐπιτρεπτό πράγματι καὶ στὸν παλαιὸ καὶ ἑλληνικὸ νόμο–, ὅπως ἀκριβῶς σήμερα ὁ σικελικός καὶ ἰταλικὸς νόμος, ὁ ὅποιος, ἐπιτρέποντας στὸ πλῆθος τῶν θεατῶν καὶ νὰ κρίνει μὲ ἀνάταση τῆς χειρὸς τὸν νικητὴ, ἔχει διαφθερίει τόσο αὐτοὺς τοὺς ἰδιοὺς τοὺς ποιητὰς – διότι αὐτοὶ δημιουργοὶν γιὰ τὴν ἀπόλαυση τῶν κριτῶν ἢ ὅποια εἶναι εὐτελής, ἔτσι ὥστε νὰ τοὺς διδάσκουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ θεατὰς– ὅσο καὶ τῆς ἀπολαύσεις καὶ αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ θεάτρου (ἐνν. τοῦ θεατρικοῦ κοινού)· διότι ἐνῶ πρέπει, ἀκούγοντας (ἐνν. οἱ θεατὰς) καλύτερα ἀπὸ τὰ δικά τους ἦθη, νὰ βελτιῶνουν τὴν ἀπόλαυση, μὲ τὸν τρόπο ποῦ ἐνεργοῦν τώρα συμβαίνει σ' αὐτοὺς τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο. Τί θέλουν, λοιπόν, ἐπὶ τέλους νὰ μᾶς φανερώσουν τὰ ὅσα τώρα πάλι ἐκτέθηκαν διεξοδικὰ στὴ συζήτηση; Σκεφθεῖτε ἂν αὐτὸ ἐδῶ.

ΚΑ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Μοῦ φαίνεται πὼς γιὰ τρίτη ἢ τέταρτη φορὰ ἢ συζήτηση μᾶς, διαγράφοντας κύκλο, ἐπανερχεται στὸ ἴδιο σημεῖο, ὅτι δηλαδὴ παιδεία εἶναι ἢ προσέγκυση καὶ καθοδήγηση τῶν παιδιῶν πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ λόγου ποῦ ἔχει χαρακτηρισθεῖ ἀπὸ τὸν νόμο σωστός καὶ ἔχει θεωρηθεῖ ἐξίσου ἀπὸ τοὺς πιδὸς ἀξιῶς καὶ τοὺς πιδὸς ἡλικιωμένους, λόγῳ τῆς ἐμπειρίας τους, ὅτι ὄντως εἶναι σωστός· γιὰ νὰ μὴ ἐθίζεται, λοιπόν, ἢ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ στὸ νὰ χάρεται καὶ νὰ λυπᾶται ἀντίθετα πρὸς τὸν νόμο καὶ μ' ἐκείνους ποῦ ἔχουν πεισθεῖ ἀπὸ τὸν νόμο, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀκολουθεῖ μὲ συνέπεια μὲ τὸ νὰ χάρεται καὶ νὰ λυπᾶται γιὰ τὰ ἴδια πράγματα μὲ τὰ ὅποια ἀκριβῶς (ἐνν. χάρεται καὶ λυπᾶται) ὁ γέροντας, γι' αὐτὸν τὸν λόγο, αὐτὲς τῆς ὁποῖες ἀποκαλοῦμε ὡδὲς ἔχουν τώρα γίνονται στὴν πραγματικότητα, αὐτὲς, ἐπαδὲς γιὰ τῆς ψυχῆς, ὡδὲς

νίαν ἐσπουδασμένοι, διὰ δὲ τὸ σπουδὴν μὴ δύνασθαι φέρειν τὰς τῶν νέων ψυχὰς, παιδιαὶ τε καὶ ῥῆδαι καλεῖσθαι καὶ πράττεσθαι, καθάπερ τοῖς κάμνουσίν τε καὶ ἀσθενῶς Ἰσχοῦσιν τὰ σώματα ἐν ἡδῆσι τισίν σιτίοις καὶ πόμασι τὴν χρηστὴν 660 πειρῶνται τροφὴν προσφέρειν οἷς μέλει τούτων, τὴν δὲ τῶν πονηρῶν ἐν ἀηδέσιν, ἵνα τὴν μὲν ἀσπάζωνται, τὴν δὲ μισεῖν ὀρθῶς ἐθίζωνται. Ταῦτόν δὴ καὶ τὸν ποιητικὸν ὁ ὀρθὸς νομοθέτης ἐν τοῖς καλοῖς ῥήμασι καὶ ἐπαινετοῖς πείσει τε, καὶ ἀναγκάσει μὴ πείθων, τὰ τῶν σωφρόνων τε καὶ ἀνδρείων καὶ πάντως ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔν τε ἄνθρωποις σχήματι καὶ ἐν ἀρμονίαισιν μέλη ποιῶντα ὀρθῶς ποιεῖν.

ΚΑ. Νῦν οὖν οὕτω δοκοῦσίν σοι, πρὸς Διός, ᾧ ἔξηνε, ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι ποιεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ καθ' ὅσον αἰσθάνομαι, πλὴν παρ' ἡμῖν ἢ παρὰ Λακεδαιμονίους, ἃ σὺ νῦν λέγεις οὐκ οἶδα πραττόμενα, καινὰ δὲ ἅτα ἀεὶ γιγνόμενα περὶ τε τὰς ὀρχήσεις καὶ περὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν σύμπασαν, οὐχ ὑπὸ νόμων μεταβαλλόμενα ἀλλ' ὑπὸ τινων ἀτάκτων ἡδονῶν, πολλοῦ δεουσῶν τῶν αὐτῶν εἶναι καὶ κατὰ ταῦτα, ὡς σὺ κατ' Αἴγυπτον ἀφερμηνεύεις, ἀλλ' οὐδέποτε τῶν αὐτῶν.

ΑΘ. Ἄριστά γ', ᾧ Κλεινία. Εἰ δ' ἔξοδά σοι ἃ σὺ λέγεις λέγειν ὡς νῦν γιγνόμενα, οὐκ ἂν θαυμάζομαι εἰ μὴ σαφῶς λέγων ἃ διανοῶμαι τοῦτο ἐποίησα καὶ ἔπαθον· ἀλλ' ἃ βούλομαι γί-

δηλαδὴ τοῦ ἔχον συνδεθεῖ με τὸν σοβαρὸ σκοπὸ τοῦ ὄνομάζομε συμφωνία, γιὰ τὸν λόγον ὁμοῦς ὅτι οἱ ψυχὰς τῶν νέων δὲν δύναται νὰ ὑποφέρουν ὅτι εἶναι ἐπίπονο, ἀποκαλοῦνται αὐτὲς παιγνίδια καὶ ὠδὲς καὶ ἐκτελοῦνται, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει με τοὺς ἄρρωστους καὶ σωματικὰ ἀδύνατους, στοὺς ὁποίους αὐτοὶ τοῦ τοῦ φροντίζον ἐπιχειροῦν νὰ δώσουν τὴν ἀφελίμη τροφὴν μέσα σὲ κάποια γλυκὰ φαγώσιμα καὶ ποτὰ, ἐνῷ τὴ βλαβερὴ μέσσα σὲ ἀηδιαστικά, γιὰ νὰ ἐθίζονται σωστά στὸ ν' ἀγαποῦν τὴν πρῶτη καὶ ν' ἀπεχθάνονται τὴ δευτέρη. Μὲ τὸν ἴδιο τότε τρόπο ὁ σωστός νομοθέτης θὰ πείσει καὶ τὸν ποιητὴ με τὰ ῥῆματα καὶ ἀξιέπαινα λόγια, καὶ θὰ τὸν ἀναγκάσει, ἂν δὲν τὸν πείθει, ὅταν παριστάνει στοὺς χορευτικούς ρυθμούς τις κινήσεις καὶ στοὺς ἀρμονίες τις μελωδίες τῶν σωφρόνων καὶ ἀνδρείων καὶ ἀπὸ κάθε ἀποψη ἐνάρετων ἀνδρῶν, νὰ τις παριστάνει σωστά.

ΚΑ. Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Δία ἔτσι λοιπὸν σοῦ φαίνονται, φιλοξενούμενε, ὅτι συνθέτουσ σήμερα στις ἄλλες πόλεις; Διότι στὸν βαθμὸ τοῦ ἐγὼ τοῦλάχιστον εἶμαι σὲ θέση ν' ἀντιλαμβάνομαι, ἐκτός ἀπὸ μᾶς ἢ ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους, αὐτὰ τοῦ ἐσὺ τῶρα λὲς δὲν γνωρίζω ποθενὰ ἄλλοι νὰ πράττουν, ἀλλὰ γίνονται πάντοτε ὀρισμένες καινοτομίες τόσο ὅσον ἀφορᾷ στις ὀρχήσεις ὅσο καὶ στὰ ἄλλα ἐν γένει εἶδη μουσικῆς, οἱ ὁποῖες δὲν ὑπαγορεύονται ἀπὸ νόμους ἀλλὰ ἀπὸ κάποιες ἀκανόνιστες ἡδονὲς τοῦ ἀπέχον πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι πάντοτε οἱ ἴδιες καὶ (ἐνν. νὰ ἐκδηλώνονται) με τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως ἐσὺ ἐξηγεῖς γιὰ τὴν Αἴγυπτο, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὐδέποτε οἱ ἴδιες.

ΑΘ. Ἐξοχα δίχως ἄλλο, Κλεινία. Ἄν ὁμοῦς σοῦ ἔδωσα τὴν ἐντύπωση ὅτι αὐτὰ τοῦ ἐσὺ λὲς, ἐννοῶ ἐγὼ ὅτι γίνονται σήμερα, δὲν θὰ ἀποροῦσα ἂν κάποιος μοῦ ἔλεγε ὅτι τὸ ἔπραξα αὐτὸ καὶ καλὰ νὰ πάθω, ἐπειδὴ δὲν ἐκφράζω με τρόπο σαφῆ αὐτὰ τοῦ σκέπτομαι· ὡστόσο, αὐτὰ τοῦ ἐγὼ θέλω νὰ

γενεσθαι περί μουσικήν, τοιαυτ' ἄττα εἶπον ἰσως ὥστε σοὶ δόξαι τὰ ταῦτα ἐμὲ λέγειν. Λοιδορεῖν γάρ πράγματα ἀνίατα καὶ πόρρω προβεβηκότα ἁμαρτίας οὐδαμῶς ἡδύ, ἀναγκαῖον δ' ἐνιότη ἐστιν. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα συνδοκεῖ καὶ σοί, φέρε, φῆς παρ' ὑμῖν καὶ τοῖσδε μάλλον ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσιν γίνεσθαι τὰ τοιαῦτα;

ΚΛ. Τί μῆν;

ΑΘ. Τί δ' εἰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις γίγνοιθ' οὕτω; πότερον αὐτὰ καλλιόνως οὕτως εἶναι φαίμεν ἢ καθάπερ νῦν γίνεσθαι γιγνόμενα;

ΚΛ. Πολύ που τὸ διαφέρων, εἰ καθάπερ παρὰ τε τοῖσδε καὶ παρ' ἡμῖν, καὶ ἔτι καθάπερ εἶπες σὺ νυνδὴ δεῖν εἶναι, γίγνοιτο.

ΑΘ. Φέρε δὴ, συνομολογησώμεθα τὰ νῦν. Ἄλλο τι παρ' ὑμῖν ἐν πάσῃ παιδείᾳ καὶ μουσικῇ τὰ λεγόμενά ἐστι τάδε; τοὺς ποιητὰς ἀναγκάζετε λέγειν ὡς ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ σώφρων ὢν καὶ δίκαιος εὐδαίμων ἐστὶ καὶ μακάριος, ἕαντε μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἕαντε μικρὸς καὶ ἀσθενὴς ἦ, καὶ ἕαν πλουτῆ καὶ μὴ ἕαν δὲ ἄρα πλουτῆ μὲν Κινύρα τε καὶ Μίδα μᾶλλον, ἦ δὲ ἄδικος, ἄθλιός τ' ἐστὶ καὶ ἀνιαρὸς ζῆ. Καὶ «οὐτ' ἂν μνησαίμην», φησὶν ὑμῖν ὁ ποιητῆς, εἴπερ ὀρθῶς λέγει, «οὐτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθειμήν», ὅς μὴ πάντα τὰ λεγόμενα καλὰ μετὰ δικαιοσύνης πράττει καὶ κτῶτο, καὶ δὴ «καὶ δηίων» τοιοῦτος ὢν «ὀρέγοιτο ἐγγύθεν ἰστάμενος» ἄδικος δὲ ὢν μῆτε τολμῶ

γίνονται σχετικὰ μὲ τὴ μουσικὴ τὰ εἶπα μὲ τέτοιον ἰσως τρόπον ὥστε νὰ σοὺ δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι αὐτὰ λέω. Τὸ νὰ μέμφεται κανεὶς καταστάσεις ἀθεράπευτες καὶ μακρὰν περικορημῆνες στὸ σφάλαμα δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστο, πλὴν ὅμως κάποτε εἶναι ἀναγκαῖο. Ἀλλὰ, ἀφοῦ φαίνονται καὶ σὲ σένα αὐτὰ εὐλογα, ἔλα, μῆπως ἰσχυρίζεσαι ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν καὶ σὲ σὰς καὶ σ' ἐκείνους (ἐνν. τοὺς Λακεδαιμόνιους) περισσότερο ἀπ' ὅ, τι στοὺς ἄλλους Ἑλλήνες;

ΚΛ. Θέλει καὶ συζήτηση;

ΑΘ. Τί θὰ συνέβαινε ὁμως ἂν καὶ στοὺς ἄλλους θὰ γίνονταν ἔτσι; Τί ἀπὸ τὰ δύο, θὰ ἰσχυριζόμασταν ὅτι εἶναι καλύτερα ἔτσι αὐτὰ ἢ μῆπως ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει νὰ γίνονται τώρα;

ΚΛ. Θὰ ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρον, ἂν θὰ γίνονταν καθὼς ἀκριβῶς σ' ἐκείνους καὶ σὲ μᾶς, καὶ μάλιστα ἀκόμη περισσότερο ὅπως εἶπες σὺ τώρα δὰ πρὸ ὀλίγου ὅτι πρέπει νὰ εἶναι.

ΑΘ. Ἐλα, λοιπόν, ἄς συμφωνήσουμε γιὰ τὰ παρόντα. Αὐτὰ τὰ ὅποια λέγονται σὲ σὰς γύρω ἀπὸ τὸ ὄλο θέμα τῆς παιδείας καὶ τῆς μουσικῆς εἶναι τίποτε διαφορητικό; Ἀναγκάζετε τοὺς ποιητῆς νὰ λένε ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἄνδρας, ὁ ὁποῖος εἶναι συνετὸς καὶ δίκαιος, εἶναι ἐντυχισμένους καὶ μακάριος, εἴτε εἶναι μεγάλος μωμος καὶ δυνατὸς εἴτε μικρό μωμος καὶ ἀδύναμος καὶ ἀσχετὸς ἂν τυχαίνει νὰ πλουτίζει ἢ ὄχι· ἐνῶ ἂν τυχαίνει νὰ πλουτίζει περισσότερο ἀπὸ τὸν Κινύρα καὶ ἀπὸ τὸν Μίδα, ἀλλὰ συμβαίνει νὰ εἶναι ἄδικος, τότε εἶναι κακορίζικος καὶ ζεὶ στενάχωρα. Καὶ «οὐτε θὰ μνημόνευα», διατείνεται ὁ ποιητῆς σας, ἂν βέβαια σωστὰ λέει, «οὐτε θὰ τὸν λογάριζα γιὰ ἄνδρα», ἐκείνον ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἐπράττει καὶ δὲν θὰ ἀποκοτόσε ὄλα αὐτὰ ποὺ ἀποκαλοῦνται ὠραῖα μὲ πνεῦμα δικαιοσύνης, καὶ μάλιστα «καὶ ὅταν κτυπᾶ καὶ φωνεῖ ἐχθρὸς» ἕνας τέτοιος ἄνδρας «θὰ ἐπιθυμοῦσε στέκοντας κοντὰ νὰ μάχεται ἐκ τοῦ συστάδην» ἐνῶ ἂν εἶναι ἄδικος νὰ

«ὄρων φόνον αἱματοέοντα» μήτε νικῶ θεῶν «Θρηκίον Βορέην», μήτε ἄλλο αὐτῷ μηδέν τῶν λεγομένων ἀγαθῶν γίγνοιτό ποτε. Τὰ γάρ ὑπὸ τῶν πολλῶν λεγόμεν' ἀγαθὰ οὐκ ὀρθῶς λέγεται. Λέγεται γάρ ὡς ἄριστον μὲν ὑγιαίνειν, δευτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος, μυρία δὲ ἄλλα ἀγαθὰ λέγεται· καὶ γὰρ ὁξὺ ὄραν καὶ ἀκούειν καὶ πάντα ὅσα ἔχεται τῶν αἰσθησεων εὐαισθητῶς ἔχειν, ἔτι δὲ καὶ τὸ ποιεῖν τυραννοῦντα ὃ τι ἂν ἐπιθυμῆ, καὶ τὸ δὴ τέλος ἀπάσης μακαριότητος εἶναι τὸ πάντα ταῦτα κεκτημένον ἀθάνατον εἶναι γενόμενον ὅτι τάχιστα. Ὑμεῖς δὲ καὶ ἐγὼ που τάδε λέγομεν, ὡς ταῦτά ἐστι σύμπαντα δικαίους μὲν καὶ ὁσίοις ἀνδράσιν ἄριστα κτήματα, ἀδίκους δὲ κάκιστα σύμπαντα, ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς ὑγείας· καὶ δὴ καὶ τὸ ὄραν καὶ τὸ ἀκούειν καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ παράπαν ζῆν μέγιστον μὲν κακὸν τὸν σύμπαντα χρόνον ἀθάνατον ὄντα καὶ κεκτημένον πάντα τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ πλὴν δικαιοσύνης τε καὶ ἀρετῆς ἀπάσης, ἔλαττον δὲ, ἂν ὡς ὀλίγιστον ὁ τοιοῦτος χρόνον ἐπιζῶη. Ταῦτα δὴ λέγειν, οἶμαι, τοὺς παρ' ὑμῖν ποιητάς, ἅπερ ἐγὼ, πείσετε καὶ ἀναγκάσετε, καὶ ἔτι τούτους ἐπομένους ρυθμούς τε καὶ ἁρμονίας ἀποδιδόντας παιδεύειν οὕτω τοὺς νέους ὑμῶν. Ἡ γάρ; ὀράτε. Ἐγὼ μὲν γάρ λέγω σαφῶς τὰ μὲν κακὰ λεγόμενα ἀγαθὰ τοῖς ἀδίκους εἶναι, τοῖς δὲ δικαίοις κακὰ, τὰ δ' ἀγαθὰ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ὄντως ἀγαθὰ, τοῖς δὲ κακοῖς κακὰ· ἅπερ οὖν ἠρόμην, ἄρα συμφωνοῦμεν ἐγὼ

b

c

d

μὴν ἔχει τὴν τὸλημ «νά βλέπει αἱματοβαμμένο φονικό» οὔτε νά νικᾷ στό τρέξιμο τὸν «θηρακικό Βορέα», οὔτε τίποτε ἄλλο θά τοῦ συνέβαινε ποτέ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λέγονται ἀγαθὰ. Διότι αὐτὰ ποὺ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀγαθὰ, λέγονται ἔτσι ὄχι σωστά. Λέγεται, πράγματι, ὅτι ἄριστο ἀγαθὸ εἶναι ἡ ὑγεία, δευτερο ἡ ὁμορφιά καὶ τρίτο ὁ πλοῦτος, ἐνῶ κατονομάζονται μυρία ἄλλα ἀγαθὰ· δηλαδή μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ἡ ὀξεῖα δραση καὶ ἀκοή καὶ ἐν γένει ἡ εὐκόλη καὶ ἄμεση πρόσληψη ὄλων ὄσων ἔχουν νά κάνουν μὲ τίς αἰσθησεις, ἀκόμη ἐπίσης καὶ τὸ νά κάνει αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τυραννική ἐξουσία ὃ,τι τυχόν ἐπιθυμῆ καὶ συνεπῶς ὅτι τὸ ἀποκορύφωμα τῆς πιὸ ὀλοκληρωμένης μακαριότητος εἶναι νά καταστῆ, αὐτὸς ὁ ὁποῖος κατέχει ὄλα αὐτὰ, ἀθάνατος τὸ ταχύτερο δυνατόν. Ἐσεῖς ὁμως καὶ κατὰ κάποιον τρόπο κι ἐγὼ λέμε τὰ ἐξῆς, ὅτι αὐτὰ εἶναι ὄλα ἀνεξαιρέτως ἄριστα ἀποκτήματα γιὰ δικαίους καὶ ἐνάρετους ἄνδρες, ἐνῶ γιὰ ἀδίκους εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν κάκιστα, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὴν ὑγεία· καὶ συνεπῶς ὅτι καὶ ἡ δραση, ἡ ἀκοή, ἡ ἀντίληψη καὶ ἐν γένει ἡ ζωὴ εἶναι τὸ μεγαλύτερο κακὸ ἀπ' ὄλα γιὰ τὸν ἄνθρωπο καθ' ὄλον ἀνεξαιρέτως τὸν χρόνο ποὺ εἶναι ἀθάνατος καὶ ὁ ὁποῖος κατέχει ὄλα ὄσα θεωροῦνται ἀγαθὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ὄλη ἀρετῆ, ἐνῶ εἶναι μικρότερο (ἐνν. κακὸ) ἂν ὁ ἐν λόγῳ ἄνθρωπος ἐπρόκειτο νά ἐπιζῆσει τὸ λιγότερο δυνατό χρονικό διάστημα. Αὐτὰ τότε, νομίζω, τὰ ὅποια ἀκριβῶς ἐγὼ λέω, νά πείσετε καὶ ν' ἀναγκάσετε τοὺς ποιητῆς τοῦ τόπου σας νά λένε, καὶ ἀκόμη, ἀποδίδοντας σ' αὐτὰ τοὺς κατάλληλους ρυθμούς καὶ ἁρμονίες, νά ἐκπαιδεύουν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τοὺς νέους σας. Δὲν εἶναι ἔτσι; Κοιτάξτε. Ἐγὼ λέω, πράγματι, ξεκάθαρα ὅτι τὰ λεγόμενα κακὰ πράγματα εἶναι καλὰ γιὰ τοὺς ἀδίκους καὶ κακὰ γιὰ τοὺς δικαίους, ἐνῶ τὰ καλὰ εἶναι ὄντως καλὰ γιὰ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους καὶ κακὰ γιὰ τοὺς κακοὺς· ἄραγε συμφωνοῦμε

b

c

d

τε και ὑμεῖς, ἡ πῶς;

ΚΛ. Τὰ μὲν ἔμοιγε φαινόμεθ' ὡς, τὰ δ' οὐδαμῶς.

ΑΘ. Ἐγὼ οὖν ὑγιειάν τε κεκτημένον και πλοῦτον και τυραννίδα διὰ τέλους, και ἔτι προστίθημι ὑμῖν ἰσχυρὴν διαφέρουσαν και ἀνδρείαν μετ' ἀθανασίας και μηδὲν ἄλλο αὐτῶ τῶν λεγομένων κακῶν εἶναι γιγνόμενον, ἀδικίαν δὲ και ἕβριν ἔχοντα ἐν αὐτῶ μόνον, τὸν οὕτω ζῶντα ἴσως ὑμᾶς οὐ πείθω μη οὐκ ἄρα εὐδαίμονα ἀλλ' ἄθλιον γίγνεσθαι σαφῶς;

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Εἴεν τί οὖν τὸ μετὰ τοῦτ' εἰπεῖν ἡμᾶς χρεῶν; ἀνδρεῖος γάρ δὴ και ἰσχυρὸς και καλὸς και πλούσιος, και ποιῶν ὅτι περ ἐπιθυμοὶ τὸν βίον ἅπαντα, οὐχ ὑμῖν δοκεῖ, 662a εἴπερ ἄδικος εἶη και ἕβριστής, ἐξ ἀνάγκης αἰσχροῦς ἂν ζῆν; ἢ τοῦτο μὲν ἴσως ἂν συγχωρήσατε, τὸ γε αἰσχροῦς;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Τί δέ; τὸ και κακῶς;

ΚΛ. Οὐκ ἂν ἔτι τοῦθ' ὁμοίως.

ΑΘ. Τί δέ; τὸ και ἀηδῶς και μὴ συμφερόντως αὐτῶ;

ΚΛ. Καὶ πῶς ἂν ταῦτά γ' ἔτι συγχωροῖμεν;

ΑΘ. Ὅπως; εἰ θεὸς ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ὦ φίλοι, δοίη τις συμφωνίαν, ὡς νῦν γε σχεδὸν ἀπάδομεν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐμοὶ γάρ δὴ φαίνεται ταῦτα οὕτως ἀναγκαῖα, ὡς οὐδὲ, ὦ φίλε Κλεινία,

ἐγὼ και σεῖς, σ' αὐτὸ λοιπὸν ἀκριβῶς πού ἐρωτοῦσα, ἢ μήπως ὄχι;

ΚΛ. Σὲ ὀρισμένα κατ' ἐμὲ τοῦλάχιστον φαινόμεσθε κάπως, σὲ ἄλλα ὁμως καθόλου.

ΑΘ. Ἐραγε, λοιπὸν, αὐτὸς πού διατέθει ὑγεία, πλοῦτο και τυραννικὴ ἐξουσία γιὰ πάντα, και ἐπὶ πλέον προσθέτω, γιὰ χάρις σας, ξεχωριστὴ δύναμη και ἀνδρεία πού συνοδεύεται ἀπὸ ἀθανασία και στὸν ὅποιο δὲν ἀπαντᾶται κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ λεγόμενα κακά, ἀλλὰ ἔχει μόνο μέσα του τὴν ἀδικία και τὴν ἀσέβεια, αὐτὸς πού ζεῖ μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, δὲν σᾶς πείθω ὅτι ὄχι μόνον εὐτυχοσμένοι δὲν εἶναι, ἀλλὰ ὅτι εἶναι καταφανῶς ταλαίπωροι;

ΚΛ. Λὲς τὴν πάσα ἀλήθεια.

ΑΘ. Ἄς εἶναι τί πρέπει λοιπὸν νὰ ποῦμε ἐμεῖς μετὰ ἀπὸ αὐτό; Ἐνας ἄνθρωπος δηλαδὴ ἀνδρεῖος, ἰσχυρὸς, ὠραῖος και πλούσιος, και πού κάνει ὅτι ἀκριβῶς θὰ ἐπιθυμοῦσε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, δὲν νομίζετε μήπως και σεῖς, ὅτι, ἂν θὰ ἦταν ἄδικος και ἀσεβής, θὰ ζοῦσε κατ' ἀνάγκην αἰσχροῦ; Ἢ θὰ παραδεχόσαστε ἴσως τοῦλάχιστον τοῦτο, τὸ ὅτι (ἐνν. θὰ ζοῦσε) αἰσχροῦ;

ΚΛ. Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΑΘ. Τί ὁμως; Τὸ ὅτι θὰ ζοῦσε και κακά;

ΚΛ. Ὅχι πλέον τοῦτο μὲ τὸν ἴδιο τρόπον.

ΑΘ. Τί ὁμως; Ὅτι θὰ ζοῦσε και ἀνούσια και μὲ τρόπον ἀσύμφορο γιὰ τὸν ἴδιο;

ΚΛ. Ἀλλὰ πῶς θὰ ἦταν δυνατό νὰ παραδεχόμεσθε ἀκόμη κι αὐτά;

ΑΘ. Πῶς; Μόνον, ὅπως φαίνεται, φίλοι μου, ἂν κάποιος θεὸς μᾶς πρόσφερε κάποια συμφωνία, καθόσον τῶρα τοῦλάχιστον διαφωνοῦμε ριζικὰ μεταξὺ μας. Διότι σὲ μένα, εἶναι ἀλήθεια, φίλε Κλεινία, μοῦ φαίνονται αὐτὰ τόσο ἀναγκαῖα, ὅσο (ἐνν. δὲν μοῦ φαίνεται) τόσο ξεκάθαρα οὔτε τὸ ὅτι ἡ

Κρήτη νῆσος σαφῶς· καὶ νομοθέτης ὦν ταύτη πειρώμενη ἂν τοὺς τε ποιητὰς ἀναγκάζειν φθέγγεσθαι καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει, ζημίαν τε ὀλίγου μεγίστην ἐπιτιθεῖην ἂν, εἰ τις ἐν τῇ χώρα φθέγγατο ὡς εἰσὶν τινες ἀνθρώποι ποτε πονηροὶ μὲν, ἠδέως δὲ ζῶντες, ἢ λυσιτελοῦντα μὲν ἄλλα ἐστὶ καὶ κερδαλέα, δικαιοτέρα δὲ ἄλλα, καὶ πόλλ' ἄττ' ἂν παρὰ τὰ νῦν λεγόμενα ὑπὸ τε Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων, ὡς ἔοικε, καὶ δήπου καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, διάφορα πείθοιμ' ἂν τοὺς πολίτας μοι φθέγγεσθαι. Φέρε γάρ, ὦ πρὸς Διὸς τε καὶ Ἀπόλλωνος, ὦ ἄριστοι τῶν ἀνδρῶν, εἰ τοὺς νομοθετήσαντας ὑμῖν αὐτοὺς τοῦτους ἐροίμεθα θεοῦς· «Ἄρ' ὁ δικαιοτάτος ἐστὶν βίος ἥδιστος, ἢ δὴ ἐστὸν τινε βίω, οἷν ὁ μὲν ἥδιστος ὦν τυγχάνει, δικαιοτάτος δ' ἕτερος;» εἰ δὴ δύο φαῖεν, ἐροίμεθ' ἂν ἴσως αὐτοὺς πάλιν, εἴπερ ὀρθῶς ἐπανερωτῶμεν· «Ποτέρους δὲ εὐδαιμονεστέρους χρὴ λέγειν, τοὺς τὸν δικαιοτάτον ἢ τοὺς τὸν ἥδιστον διαβιούοντας βίον;». Εἰ μὲν δὴ φαῖεν τοὺς τὸν ἥδιστον, ἄτοπος αὐτῶν ὁ λόγος ἂν γίγνοιτο. Βούλομαι δὲ μοι μὴ ἐπὶ θεῶν λέγεσθαι τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπὶ πατέρων καὶ νομοθετῶν μάλλον, καὶ μοι τὰ ἐμπροσθεν ἠρωτημένα πατέρα τε καὶ νομοθέτην ἠρωτήσθω, ὁ δ' εἰπέτω ὡς ὁ ζῶν τὸν ἥδιστον βίον ἐστὶν μακαριώτατος· εἶτα μετὰ ταῦτα ἔγωγ' ἂν φαίην· «Ἔω πάτερ, οὐχ ὡς εὐδαιμονεστάτα με ἐβούλου ζῆν; ἀλλ' αἰε διακελεύομενος οὐδὲν ἐπαύου ζῆν με ὡς δικαιοτάτα». Ταύτη

Κρήτη εἶναι νησί· καὶ ἂν γινόμεον νομοθέτης, θά δοκιμάζα νά ἀναγκάξω τόσο τοὺς ποιητῆς ὅσο καὶ δλους τοὺς διαμένοντες στήν πόλη νά ἐκφράζονται στο πνεῦμα αὐτό, καὶ θά ἐπέβαλα ποιητὴ λίγο μικρότερη ἀπὸ τῆ μέγιστη, ἂν κάποιος στή χώρα θά ἐξέφραζε τὴν ἀποψη ὅτι ἐνδεχομένως ὑπάρχουν ὀρισμένοι ἀνθρώποι ποὺ ἐνὼ εἶναι κακοὶ ζοῦν ἐν τοῦτοις εὐχάριστα, ἢ ὅτι ἄλλα πράγματα εἶναι συμφέρονα καὶ ἐπικερδῆ καὶ ἄλλα δικαιοτέρα καὶ πολλὰ ἄλλα τοῦ εἶδους αὐτοῦ, καὶ θά ἐπειθα ἐξ ἄλλου τοὺς συμπολίτες μου, παρὰ τὰ ὅσα σήμερα λέγονται, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τοὺς Κρητες καὶ τοὺς Λακεδαιμόνιους καὶ ἐνδεχομένως ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, νά ἐκφράζουν διαφορτικῆς γνώμες. Ἔλα, πείτε μου τότε ὦ ἄριστοι, ἀνάμεσα στοὺς ἄνδρες, στο ὄνομα τοῦ Δία καὶ τοῦ Ἀπόλλωνα, ἂν θά ρωτούσαμε αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς θεοὺς ποὺ ἔθεσαν τοὺς νόμους σέ σᾶς; «Ὁ πιὸ δικαίος βίος εἶναι ἄραγε ὁ πιὸ εὐχάριστος, ἢ μήπως ὑπάρχουν δύο εἶδη βίου, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας τυχαίνει νά εἶναι ὁ πιὸ εὐχάριστος καὶ ὁ ἄλλος ὁ πιὸ δίκαιος;». Ἄν ἀπαντοῦσαν ὅτι ὑπάρχουν δύο, θά μπορούσαμε ἐνδεχομένως νά τοὺς ρωτήσουμε πάλι, ἂν βέβαια ἐπανερωτᾶμε τώρα σωστά, τὸ ἐξῆς· «καὶ ποίους ἀπὸ τίς δύο κατηγορίες ἀνθρώπων πρέπει νά λέμε ὅτι εἶναι εὐδαιμονέστεροι, αὐτοὶ ποὺ διάγουν τὸν πιὸ δίκαιο ἢ τὸν πιὸ εὐχάριστο βίω;». Ἄν, λοιπόν, θά ἔλεγαν τὸν πιὸ εὐχάριστο, ὁ λόγος τους θά ἦταν παράταιρος. Θέλω, ὡστόσο, νά μὴ λέγεται γιὰ θεοὺς κάτι τέτοιο, ἀλλὰ μάλλον γιὰ πατέρες καὶ νομοθέτες, δηλαδὴ αὐτὰ ποὺ ρώτησα προηγουμένως, ἄς ὑποθεθεῖ ὅτι θά τὰ ἀπευθύνω σ' ἕναν πατέρα ἢ σ' ἕνα νομοθέτη καὶ ὅτι αὐτὸς θά πεί ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ζεῖ τὸν πιὸ εὐχάριστο βίω εἶναι ὁ πιὸ εὐλογημένος· ἔπειτα, ἐγὼ θά ἔλεγα κατόπιν αὐτοῦ: «πατέρα, δὲν ἤθελες τάχα νά ζῶ ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ εὐτυχισμένα; Καὶ ὁμως στιγμὴ δὲν ἔπαυσε νά με παροτρύνεις νά ζῶ ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ δίκαια». Αὐτὸς,

μὲν οὖν ὁ τιθέμενος εἶτε νομοθέτης εἶτε καὶ πατήρ ἄποπος ἄν
οἶμαι καὶ ἄπορος φαίνονται τοῦ συμφωνούντως ἑαυτῷ λέγειν·
εἰ δ' αὖ τὸν δικαιοτάτον εὐδαιμονέστατον ἀποφαίνονται βίον
εἶναι, ζητοῖ που πᾶς ἂν ὁ ἀκούων, οἶμαι, τί ποτ' ἐν αὐτῷ τὸ
τῆς ἡδονῆς κρείττον ἀγαθὸν τε καὶ καλὸν ὁ νόμος ἐνὸν ἐπι- 663a
νεῖ. Τί γάρ δὴ δικαίῳ χωριζόμενον ἡδονῆς ἀγαθὸν ἂν γίγνοι-
το; φέρε, κλέος τε καὶ ἔπαινος πρὸς ἀνθρώπων τε καὶ θεῶν
ἄρ' ἐστὶν ἀγαθὸν μὲν καὶ καλόν, ἀηδὲς δέ, δύσκλεια δὲ τάναν-
τία; ἥμισα, ὧ φίλε νομοθέτα, φήσομεν. Ἀλλὰ τὸ μήτε τινα
ἀδικεῖν μήτε ὑπὸ τίνος ἀδικεῖσθαι μὴν ἀηδὲς μὲν, ἀγαθὸν δὲ
ἢ καλόν, τὰ δ' ἕτερα ἡδέα μὲν, αἰσχρὰ δὲ καὶ κακά;

ΚΛ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Οὐκοῦν ὁ μὲν μὴ χωρίζων λόγος ἦδύ τε καὶ δίκαιον b
καὶ ἀγαθὸν τε καὶ καλὸν πιθανὸς γ', εἰ μὴδὲν ἕτερον, πρὸς τὸ
τινα ἐθέλειν ζῆν τὸν ὄσιον καὶ δίκαιον βίον, ὥστε νομοθέτη
γε αἰσχιστος λόγων καὶ ἐναντιώτατος ὅς ἂν μὴ φῆ ταῦτα
οὕτως ἔχειν· οὐδεὶς γάρ ἂν ἐκὼν ἐθέλοι πειθεσθαι πράττειν
τοῦτο ὅτῳ μὴ τὸ χαίρειν τοῦ λυπεῖσθαι πλεόν ἐπιταί. Σκοτο-
διναῖν δὲ τὸ πόρρωθεν ὁράμενον πᾶσιν τε ὡς ἔπος εἰπεῖν καὶ
διηγεῖσθαι τοῖς παισὶ παρέχει, νομοθέτης δ' ἡμῖν δόξαν εἰς τοῦνα-
ντίον τούτου καταστήσει, τὸ σκότος ἀφελών, καὶ πείσει ἁμῶς c
γέ πως ἔθεσι καὶ ἐπαινοῖς καὶ λόγοις ὡς ἐσοικαγραφημένα τὰ
δικαῖα ἐστί καὶ ἄδικα, τὰ μὲν ἄδικα τῷ τοῦ δικαίου ἐναντίας

λοιπόν, πού θά ἔθετε τὸ θέμα στὸ πνεῦμα αὐτό, εἶτε νομοθέ-
της εἶτε πατέρας, θά φαινόταν, νομίζω, ὄχι μόνον παράλογος
ἀλλὰ καὶ ἀνήμπορος νὰ μιλάει σὲ συμφωνία μὲ τὸν ἑαυτό
του· ἂν ὁμως πάλι ἀποφαινόταν ὅτι ὁ πιὸ δίκαιος εἶναι ὁ πιὸ
εὐλογημένος βίος, τότε κάθε ἄνθρωπος πού θά τὸν ἀκούγε,
νομίζω, θά ζητοῦσε προφανῶς νὰ μάθει τί ἐπὶ τέλους ὑπέρ-
τερο ἀπὸ τὴν ἡδονὴ ἀγαθὸ καὶ ὠραῖο, πού ἐνυπάρχει σ' 663a
αὐτὸν (ἐνν. τὸν βίον), ὁ νόμος ἐπιταί. Διότι τί τότε, χωριζό-
μενο ἀπὸ τὴν ἡδονή, θά μπορούσε νὰ εἶναι γιὰ τὸν δίκαιο
ἀγαθὸ; Ἐλα, εἶναι ἄραγε ἡ καλὴ φήμη καὶ ὁ ἔπαινος ἀπὸ τὴν
πλευρὰ τῶν ἀνθρώπων ὅσο καὶ τῶν θεῶν ἀγαθὸ καὶ ὠραῖο
πράγμα, πλὴν ὁμως ἀηδιαστικὸ, καὶ ἡ κακὴ φήμη τὸ ἀντίθε-
το; Καθόλου, φίλε νομοθέτη, θά ἀπαντήσομε. Ἀλλὰ μήπως,
μήτε ν' ἀδικεῖ κανεὶς κάποιον, μήτε ν' ἀδικεῖται ἀπὸ κάποι-
ον εἶναι ἀηδιαστικὸ, πλὴν ὁμως ἀγαθὸ ἢ ὠραῖο, ἐνῶ τὰ ἀντί-
θετα εἶναι μὲν εὐχάριστα, ἀλλὰ ἄσχημα καὶ κακά;

ΚΛ. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ;

ΑΘ. Ὁ λόγος, λοιπόν, πού δὲν διαχωρίζει τὸ ἦδύ ἀπὸ τὸ b
δίκαιο καὶ τὸ ἀγαθὸ ἀπὸ τὸ ὠραῖο εἶναι ἀσφαλῶς ἱκανὸς, ἂν
δὲν συντρέχει κάτι ἄλλο, νὰ πείθει κάποιον νὰ θέλει νὰ διὰ-
γει τὸν εὐσεβῆ καὶ δίκαιο βίον, ἔτσι ὥστε, γιὰ τὸν νομοθέτη, νὰ
εἶναι ὁ χειρότερος ἀπ' ὄλους καὶ ὁ πιὸ ἐνάντιος ἀπὸ τοὺς λό-
γους, ἐκεῖνος πού δὲν θά ἰσχυρίζεται ὅτι ἔτσι ἔχουν αὐτὰ
διότι κανεὶς δὲν θά ἠθέλε μὲ τὴ θέλησή του νὰ πεισθεῖ νὰ
πράττει αὐτὸ πού δὲν ἔχει ὡς ἐπακόλουθo τὸ νὰ χαίρεται πε-
ρισσότερο ἀπὸ τὸ νὰ λυπάται. Αὐτὸ πού τώρα βλέπει κανεὶς
ἀπὸ μακριὰ προξενεῖ σὲ ὄλους, πού λεί οὗ λόγος, καὶ ἰδίως
στὰ παιδιὰ σκοτοδίνη, ὁ νομοθέτης ὁμως ἀφανίζοντας τὸ c
σκοτάδι θά μᾶς διαμορφώσει μία γνώμη μὲ ἀντίθετο περιε-
χόμενο ἀπὸ τοῦτο, καὶ θά πείσει μὲ κάθε τρόπο τὸν κόσμον,
μέσῳ τῶν συνηθειῶν, τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων,
ὅτι τὰ δίκαια ὡς ἀμυδρῶς παριστάμενα εἶναι καὶ ἄδικα, τὰ

φαινόμενα, ἐκ μὲν ἀδίκου καὶ κακοῦ ἑαυτοῦ θεωρούμενα ἤδεα, τὰ δὲ δίκαια ἀηδέστατα, ἐκ δὲ δικαίου πάντα τάναντια παντὶ πρὸς ἀμφοτέρω.

ΚΛ. Φαίνεται.

ΑΘ. Τὴν δ' ἀλήθειαν τῆς κρίσεως ποτέραν κυριωτέραν εἶναι φώμεν; πότερα τὴν τῆς χείρονος ψυχῆς ἢ τὴν τῆς βελτίονος;

ΚΛ. Ἀναγκαῖόν που τὴν τῆς ἀμείνονος.

ΑΘ. Ἀναγκαῖον ἄρα τὸν ἀδικὸν βίον οὐ μόνον αἰσχίω καὶ μοχθηρότερον, ἀλλὰ καὶ ἀηδέστερον τῇ ἀληθείᾳ τοῦ δικαίου τε εἶναι καὶ ὁσίου βίου.

ΚΛ. Κινδυνεύει κατὰ γε τὸν νῦν λόγον, ὦ φίλοι.

ΑΘ. Νομοθέτης δὲ οὗ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος, εἰ καὶ μὴ τοῦτο ἦν οὕτως ἔχον, ὡς καὶ νῦν αὐτὸ ἦρα ἢ ὁ λόγος ἔχειν, εἴπερ τι καὶ ἄλλο ἐτόλμησεν ἂν ἐπ' ἀγαθῷ ψεύδεσθαι πρὸς τοὺς νέους, ἔστιν ὃ τι τοῦτου ψεύδος λυσιτελέστερον ἂν ἐψεύσατο ποτε καὶ δυνάμενον μᾶλλον ποιεῖν μὴ βία ἀλλ' ἐκόντας πάντας πάντα τὰ δίκαια;

ΚΛ. Καλὸν μὲν ἢ ἀλήθεια, ὦ ξένε, καὶ μόνιμον· ἔοικε μὴν οὐ ῥᾶδιον εἶναι πείθειν.

ΑΘ. Εἴεν· τὸ μὲν τοῦ Σιδωνίου μυθολόγημα ῥᾶδιον ἐγένετο πείθειν, οὕτως ἀπίθανον ὄν, καὶ ἄλλα μυρία;

ΚΛ. Ποῖα;

ΑΘ. Τὸ σπαρέντων ποτὲ δόδωντων ὀπλίτας ἔξ αὐτῶν φῦνα. Καίτοι μέγα γ' ἐστὶ νομοθέτη παράδειγμα τοῦ πείσειν

μὲν ἀδίκω πού ἐμφανίζονται μὲ τὸν τρόπον ἀντίθετο ἀπὸ ἐκείνου τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, ἀπὸ τὴν ὀπτική δηλαδὴ γωνία τοῦ ἀδίκου καὶ κακοῦ ἑαυτοῦ του, θεωροῦνται εὐχάριστα, καὶ τὰ δίκαια ὡς τὰ πλέον ἀηδιστικά, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ὀπτική γωνία ἐνὸς δικαίου ἀνθρώπου (ἐνν. ἐμφανίζονται) γιὰ κάθε ἀνθρώπου ἐντελῶς ἀντίθετα καὶ πρὸς τίς δύο κατευθύνσεις.

ΚΛ. Εἶναι ὀλοφάνερο.

ΑΘ. Προκειμένου τώρα γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς κρίσης, ποία ἀπὸ τίς δύο νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι σημαντικότερη; Τί ἀπὸ τὰ δύο, ἢ κρίση τῆς χειρότερης ψυχῆς ἢ ἐκείνη τῆς καλύτερης;

ΚΛ. Κατ' ἀνάγκην, ἐκείνη βέβαια τῆς καλύτερης.

ΑΘ. Κατ' ἀνάγκην ἄρα ὁ ἀδικὸς βίος εἶναι ὄχι μόνον αἰσχροτέρος καὶ ἀθλιότερος, ἀλλὰ εἶναι στ' ἀλήθεια καὶ ἀηδιστικότερος ἀπὸ τὸν δικαίω καὶ εὐσεβῆ βίω.

ΚΛ. Ἐκεῖ ὀδεύομε, φίλοι μου, σύμφωνα τοῦλάχιστον μὲ τὸν τωρινὸ συλλογισμό μας.

ΑΘ. Ἐνας νομοθέτης, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔστω καὶ μικρὴ (ἐνν. ἂν προέκυπτε) ὠφέλεια, ἀκόμη καὶ ἂν τοῦτο δὲν συνέβαινε νὰ ἔχει ἔτσι, ὅπως ὁ συλλογισμὸς μας κατέδειξε ὅτι αὐτὸ ἔχει, ἂν βέβαια καὶ κάτι ἄλλο ἐπρόκειτο νὰ ἀποτολμήσει, νὰ πεῖ ψέματα δηλαδὴ γιὰ καλὸ σκοπὸ στοὺς νέους, ὑπάρχει μήπως κανένα πῖο ὠφέλιμο ψεύδος ἀπὸ τοῦτο πού θά μπορούσε ποτὲ νὰ πεῖ κανεὶς καὶ πῖο ἱκανὸ νὰ κάμνει ὄχι μὲ τὴ βία ἀλλὰ μὲ τὴ θέλησή τους ὅλους νὰ πράττουν ὅλα τὰ δίκαια;

ΚΛ. Εἶναι κάτι τὸ ὠραῖο ἢ ἀλήθεια, φιλοξενούμενε, καὶ μόνιμη φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ πείθει.

ΑΘ. Ἐστὼ ὥστόσο ὅμως τὸ μῦθεμα τοῦ Σιδωνίου, ἂν καὶ εἶναι τόσο ἀπίθανο, ἦταν εὐκόλο νὰ πείθει, καὶ ἄλλα μύρια.

ΚΛ. Ποῖα;

ΑΘ. Τοῦτο, ὅτι, διὰν κάποτε σπάρθηκαν δόντια, φύτρωσαν ἀπὸ αὐτὰ ὀπλίτες. Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ ἀποτελεῖ μέγιστο

ὁ τι ἂν ἐπιχειρῇ τις πείθειν τὰς τῶν νέων ψυχὰς, ὥστε οὐδὲν 664a
 ἄλλο αὐτὸν δεῖ σκοποῦντα ἀνευρίσκειν ἢ τί πείσας μέγιστον
 ἀγαθὸν ἐργάσαιτο ἂν πόλιν, τούτου δὲ περὶ πᾶσαν μηχανὴν
 εὐρίσκειν ὄντινά ποτε τρόπον ἢ τοιαύτη συνοικία πᾶσα περὶ
 τούτων ἐν καὶ ταυτὸν ὅτι μάλιστα φθέγγουτ' αἰεὶ διὰ βίον πα-
 ντός ἐν τε φόβαις καὶ μύθοις καὶ λόγοις. Εἰ δ' οὐκ ἄλλη πη δο-
 κεῖ ἢ ταύτη, πρὸς ταῦτα οὐδεὶς φθόνος ἀμφισβητήσαι τῷ
 λόγῳ.

ΚΛ. Ἄλλ' οὐ μοι φαίνεται πρὸς γε ταῦτα δύνασθαι ἡμῶν b
 ἀμφισβητήσαι ποτ' ἂν οὐδέτερος.

ΑΘ. Τὸ μετὰ τοῦτο τοίνυν ἐμὸν ἂν εἴη λέγειν. Φημί γάρ
 ἅπαντας δεῖν ἐπάδειν τρεῖς ὄντας τοὺς χοροὺς ἔτι νέαις
 οὖσαις ταῖς ψυχαῖς καὶ ἀπαλαιῖς τῶν παιδῶν, τὰ τε ἄλλα καλὰ
 λέγοντας πάντα ὅσα διεληλυθάμεν τε καὶ ἔτι διέλθοιμεν ἂν,
 τὸ δὲ κεφάλαιον αὐτῶν τοῦτο ἔστω· τὸν αὐτὸν ἡδιστόν τε καὶ
 ἄριστον ὑπὸ θεῶν βίον λέγεσθαι φάσκοντες, ἀληθέστατα c
 ἐροῦμεν ἅμα, καὶ μᾶλλον πείσομεν οὐς δεῖ πείθειν ἢ ἕαν
 ἄλλως πως φθεγγώμεθα λέγοντες.

ΚΛ. Συγχωρητέον ἂ λέγεις.

ΑΘ. Πρῶτον μὲν τοίνυν ὁ Μουσῶν χορὸς ὁ παιδικὸς
 ὀρθότατ' ἂν εἰσίοι πρῶτος τὰ τοιαῦτα εἰς τὸ μέσον ἡσόμενος
 ἀπάση σπουδῇ καὶ ὅλη τῇ πόλει, δεύτερος δὲ ὁ μέχρι τριᾶκο-

παράδειγμα γιὰ τὸν νομοθέτη νὰ πείσει γιὰ ὁ,τιδήποτε θὰ 664a
 ἐπιχειροῦσε κάποιος νὰ πείθει τὶς ψυχὰς τῶν νέων, ἔτσι ὥστε
 νὰ μὴ χρειάζεται νὰ ἀναζητεῖ νὰ βρεῖ τίποτε ἄλλο αὐτὸς
 παρὰ μόνον ὅτι ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ πείσει (ἐνν. τοὺς νέ-
 ουσ), θὰ μποροῦσε νὰ κάμνει στὴν πόλη τὸ πιὸ μεγάλο καλὸ,
 καὶ ἀναφορικὰ μὲ τοῦτο νὰ μηχανεύεται κάθε τι προκειμένου
 νὰ βρεῖ μὲ ποῖον ἐνδεχομένως τρόπον μία τέτοια κοινότητα θὰ
 μποροῦσε νὰ ἐκφραζέται στὸ σύνολο τῆς γιὰ αὐτὰ, ὅσο τὸ
 δυνατόν περισσότερο μ' ἕναν καὶ τὸν αὐτὸν τρόπο, καθ' ὅλη
 τὴ διάρκειά τῆς ζωῆς τῆς, τόσο στὰ τραγούδια ὅσο στὸς μύ-
 θους καὶ τοὺς διαλόγους. Ἄν ὅμως σὰς φαίνεται καλὴ κά-
 ῖα ἄλλη (ἐνν. γνώμη) παρὰ αὐτὴ, ὥς πρὸς τοῦτο δὲν ἔχω
 καμμίαν ἀντίρρηση νὰ τὴν ἀμφισβητήσετε μὲ τὴν ἐπιχειρημα-
 τολογία σας.

ΚΛ. Ὅχι, δὲν μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτὰ τοῦλάχιστον θὰ μπο- b
 ροῦσε ποτὲ νὰ τ' ἀμφισβητήσει κανένας ἀπὸ μᾶς τοὺς δύο.

ΑΘ. Θὰ ἦταν συνεπῶς γιὰ μένα δυνατό νὰ ἐκθέσω τὸ ἐπό-
 μενο θέμα. Διατείνομαι, πράγματι, ὅτι πρέπει ὅλοι οἱ χοροί,
 οἱ ὅποιοι εἶναι τρεῖς τὸν ἀριθμὸ, νὰ γοητεύουν μὲ τὶς ὁδὲς
 τοὺς τὶς ψυχὰς τῶν παιδιῶν, ὅταν αὐτὲς εἶναι ἀκόμα νέες καὶ
 τρυφερές, ἐκθρονάζοντας τὺς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὥραϊα ποὺ διε-
 ξήλαμε καὶ θὰ μπορούσαμε ἀκόμη νὰ διεξέλθοιμε· τὸ κεφα-
 λαῖωδες ὅμως ὥς πρὸς αὐτὰ θὰ εἶναι τοῦτο: ὅταν ἰσχυριζό-
 μαστε ὅτι ὁ ἴδιος βίος θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς θεοὺς ὁ πιὸ εὐχά-
 ριστος καὶ ὁ πιὸ καλός, θὰ ποῦμε τὴν ἴδια στιγμή τὴν πᾶσα c
 ἀλήθεια καὶ θὰ πείσοιμε αὐτοὺς ποὺ πρέπει νὰ πείθουμε πε-
 ρισσότερο ἔτσι, παρὰ ἂν ἐκφραζόμαστε, μιλώντας τους, μὲ
 κάποιον ἄλλο τρόπο.

ΚΛ. Πρέπει νὰ συναινεσοῦμε σ' αὐτὰ τὰ ὁποῖα λές.

ΑΘ. Κατὰ πρῶτον, λοιπόν, θὰ μποροῦσε θαυμάσια νὰ
 εἰσελθεῖ πρῶτος ὁ παιδικὸς χορὸς τῶν Μουσῶν, ὁ ὁποῖος θὰ
 τραγουδήσει αὐτὰ στὸ κοινὸ μὲ κάθε σοβαρότητα καὶ γιὰ ὅλη

ντα ἐτῶν, τόν τε Παιῖνα ἐπικαλούμενος μάρτυρα τῶν λεγομένων ἀληθείας περὶ καὶ τοῖς νέους ἴλεων μετὰ πειθοῦς γίγνεσθαι ἐπευχόμενος. Δεῖ δὲ δὴ καὶ ἔτι τρίτους τοὺς ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη μέχρι τῶν ἐξήκοντα γεγονότας ἴδεν· τοὺς δὲ μετὰ ταῦτα –οὐ γὰρ ἔτι δυνατοὶ φέρειν φιδάς– μυθολόγους περὶ τῶν αὐτῶν ἠθῶν διὰ θείας φήμης καταλελειφθαι.

ΚΛ. Λέγεις δέ, ὦ ξένε, τίνας τούτους τοὺς χοροὺς τοὺς τρίτους; οὐ γὰρ πάνυ συνίεμεν σαφῶς ὅτι ποτὲ βούλει φράζειν αὐτῶν πῆρι.

ΑΘ. Καὶ μὴν εἰσὶν γε οὗτοι σχεδὸν ὧν χάριν οἱ πλεῖστοι τῶν ἐμπροσθεν ἐρρήθησαν λόγων.

ΚΛ. Οὐπω μεμαθήκαμεν, ἀλλ' ἔτι σαφέστερον πειρῶ φράζειν.

ΑΘ. Εἶπομεν, εἰ μεμνήμεθα, κατ' ἀρχάς τῶν λόγων, ὡς ἡ φύσις ἀπάντων τῶν νέων διάπτυρος οὔσα ἡσυχίαν οὐχ οἶα τε ἄγειν οὔτε κατὰ τὸ σῶμα οὔτε κατὰ τὴν φωνὴν εἴη, φθέγγουτο δ' αἰεὶ ἀτάκτως καὶ πηδῶ, τάξεως δ' αἰσθησιν τούτων ἀμφοτέρων, τῶν ἄλλων μὲν ζῶων οὐδὲν ἐφάπτοιτο, ἡ δὲ ἀνθρώπου φύσις ἔχει μόνη τοῦτο· τῆ δὴ τῆς κινήσεως τάξει ῥυθμὸς ὄνομα εἴη, τῆ δὲ αὐτῆς φωνῆς, τοῦ τε ὀξέος ἅμα καὶ βαρέος συγκεραννυμένων, ἁρμονία ὄνομα προσσαγορεύουτο, χορεία δὲ τὸ συναμφοτέρον κληθεῖη. Θεοὺς δὲ ἔφαμεν ἐλεοῦντας ἡμᾶς συγχορευτάς τε καὶ χορηγοὺς ἡμῖν δεδωκέναι τὸν τε Ἀπόλλωνα καὶ Μούσας, καὶ δὴ καὶ τρίτον ἔφαμεν, εἰ

τὴν πόλη, καὶ δευτέρος (ἐνν. ὁ χορὸς) τῶν ἡλικίας μέχρι τριάντα ἐτῶν, ὁ ὁποῖος ἐπικαλεῖται τὸν Παιῖνα ὡς μάρτυρα γιὰ τὴν ἀλήθεια τῶν λεγομένων, ἀπευθύνοντάς του θερμῆ προσευχῇ νὰ εἶναι σπλαχνικός μὲ τοὺς νέους καὶ μαζὶ πειστικός. Πρέπει, τέλος, ἀκόμη νὰ τραγουδοῦν τρίτοι στὴ σειρά ὅσοι εἶναι ἡλικίας ἄνω τῶν τριάντα καὶ μέχρι ἐξήντα ἐτῶν· ὅσο γιὰ τοὺς πάνω ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡλικία –ἐπειδὴ δὲν ἔχουν πλέον τὴ δύναμη ν' ἀντέχουν τὰ τραγούδια– ἀπομένει νὰ τοὺς ἀφήσει κανεὶς νὰ διηγῶνται μὲ θεία ἐμπνευση ἱστορίες γιὰ τὰ ἴδια αὐτὰ ἦθη.

ΚΛ. Ποίους ἐννοεῖς, φιλοξενοῦμενε, μὲ τοὺς τρίτους αὐτοὺς χοροὺς; Διότι δὲν ἀντιλαμβάνομαστε μὲ σαφήνεια αὐτὸ ποῦ ἐνδεχομένως θέλεις νὰ πείς γι' αὐτούς.

ΑΘ. Καὶ ὁμως εἶναι δίχως ἄλλο αὐτοί, γιὰ χάρη τῶν ὁποίων ἐλέχθησαν τὰ πιὸ πολλὰ κατὰ τίς προηγούμενες συζητήσεις.

ΚΛ. Δὲν ἔχομε ὥστόσο ἀκόμα καταλάβει, ἀλλὰ προσπάθησε νὰ ἐκφρασθεῖς ἀκόμη σαφέστερα.

ΑΘ. Εἶπαμε, ἂν θυμιάστε, στὴν ἀρχὴ αὐτῆς τῆς συζήτησης, ὅτι ἡ φύση ὅλων τῶν νέων, φλογερῆ καθὼς εἶναι, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ μείνει ἡσυχὴ οὔτε ὅσον ἀφορᾷ στὸ σῶμα οὔτε ὅσον ἀφορᾷ στὴ φωνή, ἀλλὰ θὰ ξεφώνιζε (ἐνν. κάθε νέος) πάντοτε καὶ θὰ χοροπηδοῦσε, καὶ ὅτι αἰσθησι τάξεως, προκειμένου καὶ γιὰ τὰ δύο αὐτὰ, κανένα ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα δὲν θὰ μποροῦσε νὰ διαθῆτε, καὶ ὅτι μόνον ἡ ἀνθρώπινη φύση θὰ κατεῖχε τοῦτο· ὅτι τὸ ὄνομα, ἐξ ἄλλου, γιὰ τὴν τάξη τῆς κίνησης θὰ ἦταν ρυθμὸς καὶ προκειμένου πάλι γιὰ ἐκείνην τῆς φωνῆς, ὅπου βρῖσκονται ἀναμειγμένοι ὁ ὀξὺς καὶ ὁ βαρὺς τόνος, θ' ἀποδιδόταν τὸ ὄνομα ἁρμονία, ἐνῶ καὶ τὰ δύο μαζὶ θὰ ἀποκαλοῦντο χορεία. Εἶπαμε ἐπίσης ὅτι οἱ θεοί, καθὼς εἶναι σπλαχνικοὶ ἀπέναντί μας, μᾶς ἔχουν δώσει συγχορευτὲς καὶ χορηγοὺς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τίς Μούσες, καὶ μάλιστα, ἂν

μεμνήμεθα, Διόνυσον.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ μεμνήμεθα;

ΑΘ. Ὁ μὲν τοίνυν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν
χορὸς εἰρηνται, τὸν δὲ τρίτον καὶ τὸν λοιπὸν χορὸν ἀνάγκη
τοῦ Διονύσου λέγεσθαι. b

ΚΛ. Πῶς δὴ; λέγε· μάλα γὰρ ἄτοπος γίγνεται ἂν ὥς γε
ἐξαίφνης ἀκούσαντι Διονύσου πρεσβυτῶν χορὸς, εἰ ἄρα οἱ
ὑπὲρ τριάκοντα καὶ πεντήκοντα δὲ γεγονότες ἔτη μέχρι ἐξή-
κοντα αὐτῷ χορευσοῦσιν.

ΑΘ. Ἀληθέστατα μέντοι λέγεις. Λόγου δὴ δεῖ πρὸς ταῦτα
οἶμαι, ὅτι τοῦτο εὐλογον οὕτω γινόμενον ἂν γίγνεται.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Ἄρ' οὖν ἡμῖν τά γε ἐμπροσθεν ὁμολογεῖται;

ΚΛ. Τοῦ πέρι;

ΑΘ. Τὸ δεῖν πάντ' ἄνδρα καὶ παῖδα, ἐλεύθερον καὶ
δοῦλον, θῆλυν τε καὶ ἄρρενα, καὶ ὅλην τῆ πόλει ὅλην τὴν πό-
λιν αὐτὴν αὐτῆ ἐπάρδουσαν μὴ παύεσθαι ποτε ταῦτα ἃ διελη-
λύθαμεν, ἁμῶς γέ πως αἰετ μεταβαλλόμενα καὶ πάντως παρε-
χόμενα ποικιλίαν, ὥστε ἀπληστίαν εἶναι τινὰ τῶν ὕμνων τοῖς
ῥόδουσιν καὶ ἦδονῆν. c

ΚΛ. Πῶς δ' οὐχ ὁμολογοῖτ' ἂν δεῖν ταῦτα οὕτω πράττε-
σθαι;

ΑΘ. Ποῦ δὴ τοῦθ' ἡμῖν τὸ ἄριστον τῆς πόλεως, ἡλικίας
τε καὶ ἅμα φρονήσεων πιθανώτατον ὄν τῶν ἐν τῆ πόλει, ῥῆδον
τὰ κάλλιστα μέγιστ' ἂν ἐξεργάζοιτο ἀγαθὰ; ἢ τοῦτο ἀνοήτως d

θυμόμαστε, καὶ τρίτον εἴπαμε τὸν Διόνυσον.

ΚΛ. Πῶς καὶ δὲν θυμόμαστε;

ΑΘ. Ὁ χορὸς λοιπὸν τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ τῶν Μουσῶν
ἔχει ἤδη ἀναφερθεῖ, ὁ τρίτος τῶρα καὶ ὑπολειπόμενος χορὸς
πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἐπονομάζεται τοῦ Διονύσου. b

ΚΛ. Μὰ πῶς δά; Λέγε· διότι θὰ ἦταν πολὺ παράξενος,
γι' αὐτὸν τοῦλάχιστον ποῦ τὸ ἄκουσε ἔτσι ξαφνικά, ἕνας
χορὸς γερόντων τοῦ Διονύσου, ἂν ἀληθινὰ θὰ χορέψουν σ'
αὐτὸν οἱ ἄνω τῶν τριάντα καὶ αὐτοὶ ποῦ ἔγιναν πενήντα
ἔτων καὶ μέχρι τὰ ἐξήντα κλεισμένα.

ΑΘ. Λές βέβαια τὴν καθαρὴ ἀλήθεια. Πρέπει τότε νομίζω
νὰ λογοδοτήσω ἐπ' αὐτῷ, μὲ πόσον τρόπο θὰ μπορούσε νὰ
εἶναι τοῦτο δικαιολογημένο, ὅταν ἔτσι γίνεται.

ΚΛ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Ἄρα, λοιπὸν, εἶναι γιὰ μᾶς τὰ προηγουμένα παραδε-
κτά;

ΚΛ. Γιὰ τί μιλάς;

ΑΘ. Γιὰ τὸ ὅτι πρέπει καὶ ἄνδρας καὶ καὶ παιδί, ἐλεύ-
θερος καὶ δοῦλος, τόσο θηλυκοῦ ὅσο καὶ ἀρσενικοῦ γένους,
καὶ γιὰ ὅλη τὴν πόλη ὅλη ἢ πόλη γι' αὐτὴν τὴν ἴδια νὰ μὴ
σταματᾷ ποτέ νὰ τραγουδᾷ αὐτὰ στὰ ὅποια ἔχομε ἀναφερθεῖ
διεξοδικὰ, μεταβάλλοντάς τα πάντοτε μὲ ὅποιονδήποτε τρό-
πο καὶ ἐμπλουτίζοντάς τα μὲ ποικιλία, ἔτσι ὥστε νὰ ὑπάρχει
σ' αὐτοὺς ποῦ τραγουδοῦν μὴ ἀκόρεστη ἐπιθυμία γιὰ τοὺς
ἕμους καὶ ἀπόλαυση. c

ΚΛ. Πῶς θὰ μπορούσε νὰ μὴ εἶναι γενικὰ παραδεκτὸ,
ὅτι ἔτσι πρέπει αὐτὰ νὰ γίνονται;

ΑΘ. Μὲ πόσον τότε τρόπο κατὰ τὴ γνώμη μας τὸ καλύτερο
αὐτὸ μέρος τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖο λόγῳ ἡλικίας ἀλλὰ συνάμα
καὶ φρονήσης εἶναι τὸ πιὸ πειστικὸ ἀπ' ὅλα μέσα στὴν πόλη,
τραγουδώντας τὰ πιὸ ὠραία, θὰ ἀπεργαζόταν τὰ μεγαλύτερα
δυνατὸν καλά; Ἢ μήπως θὰ παρῆτο ἕτοι ἀπερίσκεπτα d

οὕτως ἀφήσομεν, ὁ κυριώτατος ἂν εἴη τῶν καλλίστων τε καὶ ὠφελιμωτάτων φῶδων;

ΚΛ. Ἄλλὰ ἀδύνατον τὸ μεθιέναι, ὡς γε τὰ νῦν λεγόμενα.

ΑΘ. Πῶς οὖν πρέπον ἂν εἴη τοῦτο; ὄρατε εἰ τῆδε.

ΚΛ. Πῆ δῆ;

ΑΘ. Πᾶς που γιγνόμενος πρεσβύτερος ὄκνου πρὸς τὰς φῶδας μεστός, καὶ χαίρει τε ἥτιον πράττων τοῦτο καὶ ἀνάγκης γιγνομένης αἰσχύνουσι' ἂν μᾶλλον, ὅσῳ πρεσβύτερος καὶ σωφρονέστερος γίγνεται, τόσῳ μᾶλλον. Ἄρ' οὐχ οὕτως;

ΚΛ. Οὕτω μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἐν θεάτρῳ γε καὶ παντοίοις ἀνθρώποις ᾗδειν ἔστῳς ὀρθὸς ἔτι μᾶλλον αἰσχύνουσι' ἂν· καὶ ταῦτά γ' εἰ καθάπερ οἱ περὶ νίκης χοροὶ ἀγωνιζόμενοι πεφωνασκηκότες ἰσχυοῖ τε καὶ ἄσιτοι ἀναγκάζονται ᾗδειν οἱ τοιοῦτοι, παντάπασιν που ἀηδῶς τε καὶ αἰσχυνητῶς ᾗδοντες ἀπροθύμως ἂν τοῦτ' ἐργάζονται;

ΚΛ. Ἀναγκαιότατα μέντοι λέγεις.

ΑΘ. Πῶς οὖν αὐτοὺς παραμυθησόμεθα προθύμους εἶναι πρὸς τὰς φῶδας; ἄρ' οὐ νομοθετήσομεν πρῶτον μὲν τοὺς παῖδας μέχρι ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα τὸ παράπαν οἴνου μὴ γεύεσθαι, διδάσκοντες ὡς οὐ χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν εἰς τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, πρὶν ἐπὶ τοὺς πόνους ἐγχειρεῖν πορευέσθαι, τὴν ἐμμανὴ ἐλαβουμένους ἔξιν τῶν νέων· μετὰ δὲ τοῦτο οἴνου μὲν δὴ γεύεσθαι τοῦ μετρίου μέχρι τριάκοντα

τοῦτο, τὸ ὅποιο θὰ ἦταν ὁ καλύτερος ἐγγηγητῆς τῶν πιὸ ὠραίων καὶ ὠφελίμων τραγουδιῶν;

ΚΛ. Ἄλλὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ ἐγκαταλείψουμε, σύμφωνά βέβαια μὲ τὰ τωρινὰ λεγόμενά σου.

ΑΘ. Πῶς θὰ μπορούσε λοιπὸν νὰ εἶναι τοῦτο αὐτὸ ποῦ ἀρμόζει; Δέστε ἂν εἶναι μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο.

ΚΛ. Μὲ ποῖον ἐπὶ τέλος;

ΑΘ. Κάθε ἄνθρωπος ὅσο γεγνέναι τόσο πιὸ πολὺ διασπαικτικός γίνεται ἀναφορικὰ μὲ τὰ τραγοῦδια, καὶ χαίρεται ὄλο καὶ λιγότερο, πράττοντάς το, καὶ ἂν παραστεῖ ἀνάγκη (ἐνν. νὰ τραγουδήσει) θὰ ντρεπόταν μᾶλλον, καὶ ὅσο πιὸ γέροντας καὶ σώφρων γίνεται τόσο περισσότερο. Ἢ μήπως δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛ. Βεβαίως καὶ εἶναι ἔτσι.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπὸν (ἐνν. ἂν παρίστατο ἀνάγκη) νὰ τραγουδᾷ σ' ἓνα θέατρο καὶ ἐνώπιον κάθε λογῆς ἀνθρώπων, στέκοντας ὄρθιος, θὰ ντρεπόταν ἀκόμη περισσότερο· καὶ μάλιστα, ἂν ὅπως ἀκριβῶς οἱ χοροὶ ποῦ ἴσως διαγωνίζονται γιὰ τὴν νίκη, ἔχοντας κάνει φωνητικὲς ἀσκήσεις, ἀδύνατοι καὶ νηστικοί, ἀναγκάζονται νὰ τραγουδοῦν αὐτῆς τῆς ἡλικίας οἱ ἄνθρωποι, δὲν θὰ τὸ ἔκαναν ἐξάπαντος μὲ ἀηδία καὶ συγχρόνως ντροπῆ, τραγουδώντας ἀπρόθυμα;

ΚΛ. Λὲς ὄντως πράγματα ἀπολύτως ἀναγκαῖα.

ΑΘ. Πῶς, λοιπὸν, θὰ τοὺς ἐμψυχώσουμε αὐτοὺς προκειμένου νὰ εἶναι πρόθυμοι ὅσον ἀφορᾷ στὰ τραγοῦδια; Ἄραγε δὲν θὰ νομοθετήσομε πρῶτον νὰ μὴν γεύονται ἔστω καὶ ἐλάχιστα τὸ κρασί τὰ παιδιὰ μέχρι τὴν ἡλικία τῶν δεκαοκτῶ ἐτῶν, διδάσκοντάς τους ὅτι δὲν πρέπει νὰ διοχευτεῖσουν φωτιὰ στὴ φωτιά τόσο στὸ σῶμα ὅσο καὶ στὴν ψυχὴ τους πρὶν ἀκόμα ἐπιχειρήσουν νὰ πάρουν τὸν δρόμο γιὰ τὰ δύσκολα, ἀπὸ τὸν φόβο γιὰ τὴν ὄλο πάθος διάθεση τῶν νέων· καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ νὰ γεύονται, πλην ὅμως μὲ μέτρο, τὸ κρασί οἱ

ἐτῶν, μέθης δὲ καὶ πολυουινίας τὸ παράπαν τὸν νέον ἀπέχεσθαι· τετταράκοντα δὲ ἐπιβαίνοντα ἐτῶν, ἐν τοῖς συσσιτίοις εὐωχηθέντα, καλεῖν τοὺς τε ἄλλους θεοὺς καὶ δὴ καὶ Διόνυσον παρακαλεῖν εἰς τὴν τῶν πρεσβυτῶν τελετὴν ἅμα καὶ παιδιάν, ἣν τοῖς ἀνθρώποις ἐπίκουρον τῆς τοῦ γῆρας ἀσπληρότητος ἐδωρήσατο φάρμακον, ὥστε ἀνηβάν ἡμᾶς, καὶ δυσθυμίας λήθῃ γίγνεσθαι μαλακώτερον ἐκ σκληροτέρου τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρον ἐνθεθέντα γιγνόμενον, καὶ οὕτως εὐπλαστότερον εἶναι; πρῶτον μὲν δὴ διατεθεὶς οὕτως ἕκαστος ἄρ' οὐκ ἂν ἐθέλοι προθυμότερόν τε καὶ ἥττον αἰσχυνόμενος, οὐκ ἐν πολλοῖς ἀλλὰ ἐν μετρίοις, οὐκ ἐν ἀλλοτριῶς ἀλλ' ἐν οἰκείοις, ἄδειν τε καὶ ὁ πολλάκις εἰρήκαμεν ἐπάδειν;

ΚΛ. Καὶ πολὺ γε.

ΑΘ. Εἰς μὲν γε τὸ προάγειν τοίνυν αὐτοὺς μετέχειν ἡμῖν φῶδης οὗτος ὁ τρόπος οὐκ ἂν παντάπασιν ἀσχημῶν γίγνοιτο.

ΚΛ. Οὐδαμῶς.

ΑΘ. Ποῖαν δὲ ἥσουσιν οἱ ἄνδρες φωνὴν ἢ μουσάν; ἢ ὄηλον ὄτι πρέπουσαν αὐτοῖς δεῖ γέ τινα;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Τίς ἂν οὖν πρέποι θείοις ἀνδράσιν; ἄρ' ἂν ἡ τῶν χορῶν;

ΚΛ. Ἐμεῖς γοῦν, ὧ ἕξενε, καὶ οἶδε οὐκ ἄλλην ἂν τινα δυναίμεθα φῶδὴν ἢ ἦν ἐν τοῖς χοροῖς ἐμάθομεν συνῆθεις ἄδειν γινόμενοι.

ἄνδρες μέχρι τριάντα ἐτῶν, ἐνῶ ὁ νέος στήν ηλικία νὰ ἀπέχει ἀπολύτως ἀπὸ τῆς μέθης καὶ τῆς μεγάλης οἰνοποσίας· δταν ὁμοῦς αὐτὸς φθάσει στὰ σαράντα, ἀφοῦ φάγει καὶ πιεῖ πλουσιοπάροχα στὰ συσσίτια, νὰ καλεῖ ἐκεῖ καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς καὶ μάλιστα νὰ προσκαλεῖ καὶ τὸν Διόνυσο στήν ἱεροτελεστία καὶ συνάμα διασκεδάση τῶν γερόντων, τὴν ὁποία δώρισε αὐτὸς στοὺς ἀνθρώπους ὡς βοηθητικὸ φάρμακο γιὰ τὰ δύσκολα χρόνια τῶν γηρατειῶν, ἔτσι ὥστε νὰ ξαναγίνουμε καὶ μὲ τὴ λησμονιὰ τῆς δυσθυμίας νὰ γίνεται ἀπὸ σκληρότερη μαλακώτερη ἢ ψυχικὴ μας κατάσταση, καθὼς ἀκριβῶς συμβαίνει νὰ γίνεται δταν βάλουμε τὸν σίδηρο στὴ φωτιά, καὶ ἔτσι νὰ εἶναι αὐτὸς πιὸ εὐπλαστός; Ἀφοῦ, λοιπόν, πρῶτα βρεθεῖ ἔτσι ὁ καθένας νὰ ἔχει αὐτὴ τὴ διάθεση, δὲν θὰ ἤθελε ἄραγε μὲ μεγαλύτερη προθυμία ὄσο καὶ λιγότερη ντροπὴ, νὰ τραγουδᾷ ὄχι ἐνώπιον πολλῶν ἀλλὰ μετρημένων, ὄχι ἐνώπιον ξένων, ἀλλὰ οἰκείων καὶ αὐτὸ πού πολλές φορὲς ἔχομε πει, νὰ τραγουδᾷ ἐπαυδῆς;

ΚΛ. Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΑΘ. Στὸ νὰ παροτρύνει λοιπὸν κανεὶς αὐτοὺς νὰ συμμετέχουν μαζί μας στὸ τραγοῦδι, ὁ τρόπος αὐτὸς δὲν θὰ μποροῦσε οὐδόλως νὰ εἶναι ἀνάρμοστος.

ΚΛ. Οὔτε στὸ ἐλάχιστο.

ΑΘ. Τί εἶδους ὁμοῦς φωνὴ ἢ μουσικὴ ἐκφράζουσι οἱ ἄνδρες (ἐνν. οἱ γέροντες); Ἥ μήπως εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι πρέπει νὰ εἶναι χωρὶς ἄλλο κάποια πού τοὺς ἀρμόζει;

ΚΛ. Πῶς ὄχι, βέβαια;

ΑΘ. Τί, λοιπόν, θὰ μποροῦσε νὰ ἀρμόζει σὲ θεϊκοὺς ἄνδρες; Μήπως ἴσως αὐτὴ τῶν χορωδιῶν;

ΚΛ. Ἐμεῖς τοῦλάχιστον, φιλοξενούμενε, καὶ ἐκεῖνοι (ἐνν. οἱ Σπαρτιάτες) δὲν θὰ μποροῦσαμε κανένα ἄλλο τραγοῦδι, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πού μάθαμε στοὺς χοροὺς, δταν ἀποκτήσαμε τὴ συνήθεια νὰ τραγουδαίμε.

ΑΘ. Εικότως γε· ὄντως γάρ οὐκ ἐπήβολοι γεγόνατε τῆς καλλίστης ᾠδῆς. Στρατοπέδου γάρ πολιτείαν ἔχετε ἀλλ' οὐκ ἐν ἄσπεσι κατωκνηκῶτων, ἀλλ' ὅσον ἀθρόους πῶλους ἐν ἀγέλῃ νεμομένους φορβάδας τοὺς νέους κέκτησθε· λαβῶν δ' ὕμῶν οὐδεὶς τὸν αὐτοῦ, παρὰ τῶν συννόμων σπάσας σφόδρα ἀγρι-αίνοντα καὶ ἀγανακτοῦντα, ἱπποκόμον τε ἐπέστησεν ἰδίᾳ καὶ παιδεύει ψήχων τε καὶ ἡμερῶν, καὶ πάντα προσήκοντα ἀπο-διδούς τῇ παιδοτροφίᾳ ὅθεν οὐ μόνον ἀγαθὸς ἂν στρατιώτης εἶη, πόλιν δὲ καὶ ἄσπῃ δυνάμενος διοικεῖν, ὃν δὴ κατ' ἀρχᾶς εἶπομεν τῶν Τυρταίου πολεμικῶν εἶναι πολεμικώτερον, τέταρτον ἀρετῆς ἀλλ' οὐ πρῶτον τὴν ἀνδρείαν κτῆμα τιμῶντα ἀεὶ καὶ πανταχοῦ, ἰδιώταις τε καὶ συμπάσῃ πόλει.

ΚΛ. Οὐκ οἶδ' ἡμῶν, ὦ ξένη, ὅπῃ πάλιν αὐ τοὺς νομοθέτας φαυλίζεις.

ΑΘ. Οὐκ, ὦγαθέ, προσέχων τούτῳ τὸν νοῦν δρῶ τοῦτο, εἶπερ· ἀλλ' ὁ λόγος ὅπῃ φέρει, ταύτη πορευόμεθα, εἰ βούλεσθε. Εἰ γὰρ ἔχομεν μουσάν τῆς τῶν χορῶν καλλίῳ καὶ τῆς ἐν τοῖς κοινοῖς θεάτροις, πειρωμένα ἀποδοῦναι τούτοις οὓς φάμεν ἐκείνην μὲν αἰσχύνεσθαι, ζητεῖν δέ, ἥτις καλλίστη, ταύτης κοινωνεῖν.

ΚΛ. Πάνυ γε.

ΑΘ. Οὐκ οὖν πρῶτον μὲν δεῖ τόδε γε ὑπάρχειν ἅπασιν ὄσοις συμπαρέπεται τις χάρις, ἢ τοῦτο αὐτὸ μόνον αὐτοῦ τὸ σπουδαιότατον εἶναι, ἢ τίνα ὀρθότητα, ἢ τὸ τρίτον ὠφέλιαν;

ΑΘ. Εἶναι φυσικὸ βέβαια· διότι, πράγματι, δὲν γίνατε κάτοχοι τοῦ πιὸ ὠραίου εἶδους τραγουδιοῦ. Διότι ἔχετε πολίτευμα στρατοπέδου καὶ ὄχι ἀνθρώπων ποὺ κατοικοῦν σὲ ἄστικά κέντρα, καὶ κρατᾶτε τοὺς νέους ἄσπῃ σὺν πού-λάριᾳ ποὺ ἀπολαμβάνουν τροφῆς σὲ ἀγέλῃ· κανεὶς ἄλλωστε ἀπὸ σᾶς, ἀφου ἔλαβε τὸ δικό του (ἐνν. πουλάρι), ἀποσπῶντας τὸ ἀπὸ τοῦς συντροφους του ὅσο πολὺ καὶ ἂν αὐτὸ ἐξα-γριώνεται καὶ δυσανασχετεῖ, δὲν τὸν ὄρισε ἰδιαιτέρω ἱππο-κόμο καὶ δὲν τὸ ἐκπαιδεύει, ξυστριζοντάς το καὶ ἐξημερώνοντάς το, καὶ παρέχοντας ὅλα ὅσα ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν ἀνα-τροφή παιδιῶν, ἀπ' ὅπου θὰ μπορούσε νὰ γίνεῖ ὄχι μόνον καλὸς στρατιώτης, ἀλλὰ καὶ ἱκανὸς νὰ διοικεῖ τὴν πόλην καὶ τὰ ἄστικά κέντρα, γιὰ τὸν ὅποιο εἶπαμε στὴν ἀρχὴ ὅτι εἶναι καλύτερος πολεμιστῆς ἀπὸ τοὺς πολεμιστῆς τοῦ Τυρταίου, ὁ ὅποιος τιμᾶ παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀνδρεία ὡς τέταρτο καὶ ὄχι ὡς πρῶτο στὴ σειρά κατὰκτῆμα τῆς ἀρετῆς, τόσο γιὰ ἰδιώτες ὅσο καὶ γιὰ τὴν πόλην στὸ σύνολό της.

ΚΛ. Δὲν ξέρω, φιλοξενούμενε, καὶ πάλι μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπον ἐξευτελίζεις τοὺς νομοθέτες μας.

ΑΘ. Ὅχι, καλὲ μου ἄνθρωπε, δὲν τὸ κάνω ἀποβλέποντας σ' αὐτό, ἂν ὄντως τὸ κάνω· ἀλλὰ ὅπου μᾶς ὀδηγεῖ ἡ συζητή-ση, ἔτσι ἄς προχωρᾶμε, ἂν θέλετε. Διότι, ἂν διαθέτουμε κά-ποια καλύτερη μουσικὴ ἀπὸ αὐτὴν τῶν χορῶν καὶ ἀπὸ αὐτὴν στὰ δημόσια θεάτρα, ἄς προσπαθήσουμε νὰ τὴν παραχωρή-σουμε σ' αὐτοὺς ποὺ εἶπαμε ὅτι ντρέπονται γιὰ ἐκείνην καὶ ζητοῦν νὰ βροῦν ποία εἶναι ἡ ὠραιότερη, γιὰ νὰ συμμετά-σχουν σ' αὐτήν.

ΚΛ. Βεβαίωτα.

ΑΘ. Δὲν πρέπει, λοιπόν, ἐν πρῶτοις σὲ ὅλα ὅσα ἔχουν ὡς συνεπακόλουθο κάποια εὐχαρίστηση νὰ ἰσχύει τοῦλάχιστον αὐτό, ἢ ὅτι δηλαδή αὐτὴ τούτη μόνον εἶναι τὸ πιὸ σπουδαί-ο ἢ μήπως κάποιο εἶδος ὀρθότητας ἢ τρίτο κάποια ὠφέλεια;

οιον δη λέγω ἐδωδῆ μὲν καὶ πόσει καὶ συμπάσῃ τροφῇ παρ-
 πεσθαι μὲν τὴν χάριν, ἣν ἡδονὴν ἂν προσειποίμεν· ἣν δὲ c
 ὀρθότητά τε καὶ ὠφελίαν, ὅπερ ὑγιεινὸν τῶν προσφερομένων
 ὄνομαζον ἐκάστοτε, τοῦτ' αὐτὸ εἶναι ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ ὀρθότα-
 τον.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Καὶ μὴν καὶ τῇ μαθήσει παρακολουθεῖν μὲν τό γε τῆς
 χάριτος, τὴν ἡδονὴν, τὴν δὲ ὀρθότητα καὶ τὴν ὠφελίαν καὶ τὸ
 εὖ καὶ τὸ καλῶς τὴν ἀλήθειαν εἶναι τὴν ἀποτελοῦσαν.

Κλ. Ἔστιν οὕτως.

ΑΘ. Τί δὲ τῇ τῶν ὁμοίων ἐργασίᾳ ὅσα τέχνη εἰκαστικά;
 ἄρ' οὐκ, ἂν τοῦτο ἐξεργάζωνται, τὸ μὲν ἡδονὴν ἐν αὐτοῖς γί- d
 γνεσθαι παρεπόμενον, ἐὰν γίγηται, χάριν αὐτὸ δικαιοτάτον
 ἂν εἶη προσαγορεύειν;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τὴν δὲ γε ὀρθότητά που τῶν τοιούτων ἡ ἰσότης ἂν, ὡς
 ἐπὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, ἐξεργάζονται τοῦ τε τοσοῦτου καὶ τοῦ τοι-
 ούτου πρότερον, ἀλλ' οὐχ ἡδονή.

ΚΛ. Καλῶς.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἡδονὴ κρίνεται· ἂν μόνον ἐκεῖνο ὀρθῶς, δ μῆ-
 τε τινὰ ὠφελίαν μῆτε ἀλήθειαν μῆτε ὁμοιότητα ἀπεργαζόμε-
 νον παρέχεται, μῆδ' αὖ γε βλάβην, ἀλλ' αὐτοῦ τούτου μόνον e
 ἕνεκα γίγνεται τοῦ συμπαραπομένου τοῖς ἄλλοις, τῆς χάρι-
 τος, ἣν δὲ κάλλιστα τις ὀνομάσαι ἂν ἡδονὴν, ὅταν μὴδὲν αὐτῇ
 τούτων ἐπακολουθῇ;

ΚΛ. Ἀβλαβῆ λέγεις ἡδονὴν μόνον.

Ἐννοῶ, γὰρ παράδειγμα, ὅτι τὸ φαγητὸ καὶ τὸ ποτὸ καὶ κάθε
 εἶδους τροφή ἔχει ὡς συνεπακόλουθο τὴν εὐχαρίστηση, τὴν c
 ὅποια θὰ μπορούσαμε νὰ ὀνομάσουμε ἀπόλαυση· ὡς πρὸς
 τὴν ὀρθότητα καὶ τὴν ὠφέλεια, αὐτὸ ἀπὸ τὰ προσφερόμενα
 ποὺ χαρακτηρίζομε κάθε φορὰ ὑγιεινὸ, αὐτὸ τοῦτο εἶναι με-
 ταξὺ αὐτῶν καὶ τὸ πιὸ ὀρθό.

ΚΛ. Βεβαίωτα.

ΑΘ. Πλὴν ὅμως καὶ τῇ μάθησι συμβαίνει νὰ συνοδεύει
 τὸ στοιχεῖο τῆς εὐχαρίστησης, ἡ ἀπόλαυση τὴν ὀρθότητα
 ὅμως καὶ τὴν ὠφέλεια, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ὠρατά, εἶναι ἡ
 ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ ὅποια τὰ ἐπιφέρει.

ΚΛ. Ἔτσι εἶναι.

ΑΘ. Καὶ τί, σχετικὰ μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἀπεικονίσεων
 γιὰ ὅσες τέχνες εἶναι εἰκαστικές; Ἄραγε, ἂν θὰ ἐκπληρῶνουν d
 αὐτὲς τοῦτο (ἐνν. τὸ εἰκαστικὸ ἔργο), ἡ ἀπόλαυση ποὺ εἶναι
 τὸ παρεπόμενον ἀποτέλεσμα σ' αὐτὲς, ἂν θὰ εἶναι, δὲν θὰ
 ἦταν πιὸ δίκαιο νὰ τὸ ἀποκαλοῦμε εὐχαρίστησι;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Ἄλλὰ τὴν ὀρθότητα, βέβαια, αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῶν
 ἔργων θὰ μπορούσε χωρὶς ἄλλο νὰ τὴν ἐκπληρῶνει, γιὰ νὰ
 μιλήσουμε ἐντελῶς γενικά, τόσο ποσοτικά ὅσο καὶ ποιοτικά,
 κατὰ προτεραιότητα ἡ ἰσότητα, ἀλλὰ ὄχι ἡ ἀπόλαυση.

ΚΛ. Ὅρατα.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπόν, μὲ τὴν ἀπόλαυση δὲν θὰ μπορούσε νὰ
 κρίνεται μόνον ὀρθὰ ἐκεῖνο τὸ ὅποιο, ὅταν πραγματοποι-
 εῖται, δὲν ἐπιφέρει οὔτε κάποια ὠφέλεια, οὔτε ἀλήθεια, οὔτε
 ὁμοιότητα, οὔτε πάλι βλάβη, ἀλλὰ θὰ γινόταν ἀποκλειστικά e
 καὶ μόνο γιὰ χάρη αὐτοῦ ποὺ εἶναι συνακόλουθο τῶν ἄλλων,
 δηλαδὴ γιὰ τὴν εὐχαρίστηση, τὴν ὅποια θὰ μπορούσε τότε
 κάλλιστα νὰ ὀνομάσει κάποιος ἀπόλαυση, ὅταν αὐτὴ δὲν ἔχει
 κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα ὡς ἐπακόλουθο;

ΚΛ. Μιλᾷς ἀποκλειστικά γιὰ τὴν ἀβλαβῆ ἀπόλαυση.

ΑΘ. Ναί, καί παιδιάν γε εἶναι τὴν αὐτὴν ταύτην λέγω τότε, ὅταν μῆτε τι βλάβη μῆτε ὠφελῆ σπουδῆς ἢ λόγου ἄξιον.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Ἐγὼ οὐ πάσαν μίμησιν φαίμεν ἂν ἐκ τῶν νῦν λεγόμενων ἥκιστα ἥδονῃ προσῆκειν κρῖνεσθαι καὶ δόξῃ μὴ ἀληθεῖ, καὶ δὴ καὶ πάσαν ἰσότητα· οὐ γάρ εἰ τῷ δοκεῖ ἢ μὴ τις χαίρει τῷ, τὸ γε ἴσον ἴσον οὐδὲ τὸ σύμμετρον ἂν εἴη σύμμετρον ὄλωσ, ἀλλὰ τῷ ἀληθεῖ πάντων μάλιστα, ἥκιστα δὲ ὀτρυνῶν ἄλλω;

ΚΛ. Παντάσῃ μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν μουσικὴν γε πᾶσάν φαμεν εἰκαστικὴν τε εἶναι καὶ μιμητικὴν;

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Ἦμιστ' ἄρα ὅταν τις μουσικὴν ἥδονῃ φῆ κρῖνεσθαι, τοῦτον ἀποδεκτέον τὸν λόγον, καὶ ζητητέον ἥκιστα ταύτην ὡς σπουδαίαν, εἴ τις ἄρα που καὶ γίγνοιτο, ἀλλ' ἐκεῖνην τὴν ἔχουσαν τὴν ὁμοίότητα τῷ τοῦ καλοῦ μιμήματι.

ΚΛ. Ἀληθέστατα.

ΑΘ. Καὶ τούτοις δὴ τοῖς τὴν καλλίστην ᾄδην τε ζητοῦσι καὶ μῦσαν ζητητέον, ὡς εἴκειν, οὐχ ἥτις ἤδεῖα ἀλλ' ἥτις ὀρθῆ· μιμήσεως γάρ ἦν, ὡς ἔφαμεν, ὀρθότης, εἰ τὸ μιμηθὲν ὅσον τε καὶ οἶον ἦν ἀποτελοῖτο.

ΚΛ. Πῶς γάρ οὐ;

ΑΘ. Καὶ μὴν τοῦτο γε πᾶς ἂν ὁμολογοῖ περὶ τῆς μουσικῆς,

ΑΘ. Ναί, καὶ λέω μάλιστα ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια καὶ διασκέδαση τότε, ὅταν δὲν βλάβη οὔτε ὠφελῆ κατὰ τὸ ἄξιον προσοχῆς ἢ ἄξιον λόγου.

ΚΛ. Λὲς τὴν καθαρὴ ἀλήθεια.

ΑΘ. Ἐγὼ, λοιπόν, δὲν θά μπορούσαμε νὰ βεβαιώσουμε, σύμφωνα μὲ τὰ τώρα δὰ λεγόμενα, ὅτι κάθε μίμηση μὲ τίποτὸ δὲν ἐνδείκνυται νὰ κρῖνεται μὲ τὴν ἀπόλαυση καὶ συνεπῶς μὲ τὴν μὴ ἀληθῆ γνώμη, καὶ μάλιστα κάθε ἰσότητα· διότι δὲν θά μπορούσε, μὲ κανένα τρόπο, ἂν τυχὸν φαίνεται σὲ κάποιον ἔτσι ἢ ὄχι αὐτὸ ἢ κάποιος αἰσθάνεται εὐχαρίστηση ἀπὸ αὐτό, νὰ εἶναι τὸ ἴσον χωρὶς ἄλλο ἴσον οὔτε τὸ σύμμετρικὸ ὄλωσ σύμμετρικὸ, ἀλλὰ νὰ κρῖνεται προπάντων καὶ κυρίως μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ οὔτε στὸ ἐλάχιστο ἂπ' ὅτιδῆποτε ἄλλο;

ΚΛ. Ἐξάπαντος πράγματι.

ΑΘ. Τότε, λοιπόν, δὲν ἰσχυρίζομαστε μήπως ὅτι ἡ ὅλη μουσικὴ εἶναι εἰκαστικὴ ὅσο καὶ μιμητικὴ τέχνη;

ΚΛ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Ὅταν, συνεπῶς, κάποιος προτείνει νὰ κρῖνεται ἡ μουσικὴ μὲ μέτρο τὴν ἀπόλαυση δὲν πρέπει σὲ καμμία περιπτώση νὰ γίνεαι ἀποδεκτὸς αὐτὸς ὁ λόγος, καὶ δὲν πρέπει μὲ τίποτα νὰ ἀναζητεῖ κανεὶς αὐτὴν ὡς σπουδαία, ἂν θά παραγόταν μία παρόμοια μουσικὴ, ἀλλὰ ἐκεῖνην ἢ ὅποια ἔχει τὴν ὁμοίότητα μὲ τὸ μίμημα τοῦ ὠραίου.

ΚΛ. Χωρὶς ἄλλο.

ΑΘ. Καὶ αὐτοί, τότε, οἱ ὅποιοι ἀναζητοῦν τὸ πιὸ ὠραῖο τραγούδι καὶ τὴν πιὸ ὠραία μουσικὴ, πρέπει νὰ ἀναζητοῦν, ὅπως φαίνεται, ὄχι αὐτὴν ποῦ εἶναι εὐχάριστη, ἀλλὰ αὐτὴν ποῦ εἶναι ὀρθῆ· διότι ὑπῆρχε, ὅπως εἴπαμε, ὀρθότητα μίμησης, ἂν αὐτὸ ποῦ ἔγινε ἀντικείμενο μίμησης θά ἀναπαριστᾶν ὅσο καὶ ὅποιο ἦταν.

ΚΛ. Πῶς θά μπορούσε, πράγματι, νὰ εἶναι διαφορετικὰ;

ΑΘ. Καὶ βέβαια τοῦτο ὁ καθένας θά παραδεχόταν γὰ τὴν

δτι πάντα τὰ περι αὐτὴν ἐστὶν ποιήματα μίμησις τε καὶ ἀπει-
 κασία· καὶ τοῦτο γε μὴν οὐκ ἂν σύμπαντες ὁμολογοῖεν ποιη-
 ταί τε καὶ ἀκροαταὶ καὶ ὑποκριταί;

ΚΑ. Καὶ μάλα.

ΑΘ. Δεῖ δὴ καθ' ἑκαστόν γε, ὡς εἴοικε, γινώσκωκεν τῶν ποι-
 ημάτων ὃ τί ποτ' ἐστὶν τὸν μέλλοντα ἐν αὐτῷ μὴ ἀμαρτήσε-
 σθαι· μὴ γάρ γινώσκωκεν τὴν οὐσίαν, τί ποτε βούλεται καὶ
 ὅτου ποτ' ἐστὶν εἰκὼν ὄντως, σχολῆ τὴν γε ὀρθότητα τῆς βου-
 λήσεως ἢ καὶ ἀμαρτίαν αὐτοῦ διαγνώσεται.

ΚΑ. Σχολῆ· πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Ὅ δὲ τὸ ὀρθῶς μὴ γινώσκων ἄρ' ἂν ποτε τὸ γε εὖ καὶ
 τὸ κακῶς δυνατόν εἴη διαγνώσκειν; λέγω δὲ οὐ πάνυ σαφῶς,
 ἀλλ' ὥδε σαφέστερον ἴσως ἂν λεχθεῖη.

ΚΑ. Πῶς;

ΑΘ. Εἰσὶν δῆπου κατὰ τὴν ὄψιν ἡμῖν ἀπεικασίαι μυρίαί.

ΚΑ. Ναί.

ΑΘ. Τί οὖν εἴ τις καὶ ἐν τούτοις ἀγνοοῖ τῶν μεμμημένων
 ὃ τί ποτ' ἐστὶν ἑκαστον τῶν σωμάτων; ἄρ' ἂν ποτε τὸ γε
 ὀρθῶς αὐτῶν εἰργασμένον γνοίη; λέγω δὲ τὸ τοιονδε, οἷον
 τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ σώματος καὶ ἐκάστων τῶν μερῶν τὰς θέ-
 σεῖς εἰ ἔχει, ὅσοι τέ εἰσιν καὶ ὅποια παρ' ὅποια αὐτῶν κείμε-
 να τὴν προσήκουσαν τάξιν ἀπέλιπεν, καὶ ἔτι δὴ χρώματά τε
 καὶ σχήματα, ἢ πάντα ταῦτα τεταραγμένως εἰργασταί· μὴν
 δοκεῖ ταῦτ' ἂν ποτε διαγνώσκειν τὸ παράπαν ἀγνοῶν ὃ τί

μουσική, δτι ὅλα τὰ σχετικὰ δηλαδὴ μὲ αὐτὴν ἔργα εἶναι συγ-
 χρόνως μίμησις καὶ ἀπεικόνισις· καὶ μήπως ὁμοῦ τοῦτο δὲν
 θὰ μπορούσαν νὰ τὸ παραδεχθοῦν ὅλοι ἀνεξαίρετως καὶ οἱ
 ποιητῆς καὶ οἱ ἀκροατῆς καὶ οἱ ἠθοποιοί;

ΚΑ. Σὲ μεγάλο βαθμό.

ΑΘ. Πρέπει τότε γιὰ καθένα, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τὰ
 ἔργα αὐτὰ νὰ γνωρίζει, αὐτὸς ὁ ὅποιος θέλει νὰ μὴ σφάλει
 εἰς ἐκτίμησιν τοῦ σχετικὰ μὲ αὐτό, τὸ τί εἶναι τελικὰ· διότι
 ἂν δὲν γνωρίζει τὴν οὐσίαν, τὸ τί δηλαδὴ τελικὰ θέλει καὶ τί-
 νος εἶναι ὄντως ἀπεικόνισις, τότε μὲ δυσκολία θὰ διαγνώσει
 τὴν ὀρθότητα τῆς βούλησος ἢ ἀκόμη καὶ τὸ σφάλμα του.

ΚΑ. Μὲ δυσκολία· πῶς ὄχι;

ΑΘ. Αὐτὸς ὁμοῦ ὁ ὅποιος δὲν γνωρίζει τὴν ὀρθότητα, θὰ
 ἦταν ἄραγε ποτὲ ἱκανὸς νὰ διακρίνει τὸ καλὰ ἢ κακὰ (ἐνν.
 ἐκτελεσμένο ἔργο); Μιλῶ ὁμοῦ χωρὶς καθόλου σαφήνεια,
 ἀλλὰ θὰ μπορούσε ἴσως νὰ λεχθεῖ αὐτὸ σαφέστερα κατ'
 αὐτὸν τὸν τρόπο.

ΚΑ. Πῶς;

ΑΘ. Ὑπάρχουν, βεβαίως, πλείστες ὁσες ἀπεικονίσεις
 ποῦ προσφέρονται εἰς τὴν ὄρασίν μας.

ΚΑ. Ναί.

ΑΘ. Τί, λοιπόν, ἂν κάποιος καὶ γι' αὐτὰ ἀκόμη τὰ σώμα-
 τά, ποῦ ὑπῆρξαν ἀντικείμενα μίμησις, ἀγνοοῦσε τὸ τί εἶναι
 τελικὰ τὸ καθένα; θὰ μπορούσε νὰ γνωρίζει ἄραγε ποτὲ ποῖο
 ἀπὸ αὐτὰ ἔχει φιλοτεχνηθεῖ μὲ τρόπον ὀρθό; Ἐννοῶ αὐτὸ
 ἐδῶ, ἂν, γιὰ παράδειγμα, ἔχει τίς ἀναλογίαις τοῦ σώματος καὶ
 τίς θέσεις καθενὸς ἀπὸ τὰ μέρη του, ποτεῖς εἶναι δηλαδὴ (ἐνν.
 οἱ ἀναλογίαις) καὶ ποῖα ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ σώματος μὲ τὸ νὰ
 βρισκονται κοντὰ σὲ ποῖα, ἔχουν λάβει τὴν ἀρμοζούσα θέσιν,
 καὶ ἀκόμη ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ τὰ χρώματα καὶ σχήματα, ἢ μήπως
 ὅλα αὐτὰ ἔχουν φιλοτεχνηθεῖ μὲ τρόπον συγκεχυμένον· σοῦ
 φαίνεται μήπως ὅτι θὰ μπορούσε ποτὲ κανεὶς νὰ τὰ διακρί-

ποτ' ἐστὶ τὸ μεμμημένον ζῶον;

ΚΛ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Τί δ' εἰ γιγνώσκοιμεν ὅτι τὸ γεγραμμένον ἢ τὸ πεπλασμένον ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ τὰ μέρη πάντα τὰ ἑαυτοῦ καὶ χρώματα ἅμα καὶ σχήματα ἀπειλήφεν ὑπὸ τῆς τέχνης; ἄρα γὰρ ἀναγκαῖον ἦδη τῷ ταῦτα γνόντι καὶ ἐκεῖνο ἐτοιμῶς γινώσκειν, εἴτε καλὸν εἴτε ὀπῆ ποτὲ ἐλλιπές ἂν εἶη κάλλους;

ΚΛ. Πάντες μεντὰν ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὧ ἔξενε, τὰ καλὰ τῶν ζῶων ἐγιγνώσκομεν.

ΑΘ. Ὅρθότατα λέγεις. Ἄρ' οὖν οὐ περὶ ἐκάστην εἰκόνα, καὶ ἐν γραφικῇ καὶ ἐν μουσικῇ καὶ πάντη, τὸν μέλλοντα ἔμφρονα κριτὴν ἔσεσθαι δεῖ ταῦτα τρία ἔχειν, ὃ τὲ ἐστὶ πρῶτον γινώσκειν, ἔπειτα ὡς ὀρθῶς, ἔπειθ' ὡς εὖ, τὸ τρίτον, εἰργασταὶ τῶν εἰκόνων ἦτισοῦν ῥήμασί τε καὶ μέλει καὶ τοῖς ῥυθμοῖς;

ΚΛ. Ἔοικε γοῦν.

ΑΘ. Μὴ τοίνυν ἀπέλωμεν λέγοντες τὸ περὶ τὴν μουσικὴν ἢ χαλεπὸν· ἐπειδὴ γὰρ ὑμνεῖται περὶ αὐτὴν διαφερόντως ἢ τὰς ἄλλας εἰκόνας, εὐλαβείας δὴ δεῖται πλείστης πασῶν εἰκόνων. Ἄμαρτῶν τε γὰρ τις μέγιστ' ἂν βλάπτοιο, ἦθη κακὰ φιλοφρονούμενος, χαλεπώτατόν τε αἰσθῆσθαι διὰ τὸ τοὺς ποιητὰς φαυλοτέρους εἶναι ποιητὰς αὐτῶν τῶν Μουσῶν. Οὐ γὰρ

νεῖ, ἂν ἄγνοεῖ ἐντελῶς τὸ τί εἶναι τὸ ἔμβιο ὃν ποὺ ὑπῆρξε ἀντικείμενο μίμησης;

ΚΛ. Καὶ πῶς ἂν μποροῦσε;

ΑΘ. Τί ὁμως (ἐνν. θὰ λέγαμε) ἂν γνωρίζαμε ὅτι τὸ ζωγραφισμένο ἢ σμιλευμένο εἶναι ἄνθρωπος καὶ ὅτι ὅλα τὰ δικά του μέρη καὶ τὰ χρώματα καὶ συνάμα τὰ σχήματα ἔχουν ἀποδοθεῖ ἀπὸ τὴν τέχνη; Δὲν εἶναι ἄρα εὐθύς ἀμέσως ἀναγκαῖο, γι' αὐτὸν ποὺ γινώριζε αὐτὰ, νὰ γνωρίζει εὐκόλα καὶ ἐκεῖνο (ἐνν. τὸ ἔργο), εἴτε ἂν εἶναι ὠραῖο εἴτε ἐνδεχομένως κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ὑπολείπεται σὲ κάλλος;

ΚΛ. Ὅλοι ὥστόσο θὰ μποροῦσαμε, ποὺ λείπει ὁ λόγος, φιλοξενούμενε, νὰ ἀναγνωρίσουμε τὰ ὠραῖα ἀπὸ τὰ ἔμβια ὄντα.

ΑΘ. Μιᾶς ἀπολύτως ὀρθά. Ἄρα, λοιπόν, δὲν πρέπει μὴπως, σχετικὰ μὲ κάθε εἰκόνα, γιὰ τὴ ζωγραφικὴ καὶ γιὰ τὴ μουσικὴ καὶ γιὰ κάθε ἐν γένει εἶδους τέχνη, αὐτὸς ποὺ ἐνδιαφέρεται νὰ γίνεῖ ἕνας ἐμπειρὸς κριτῆς, νὰ κατέχει τὰ τρία αὐτά, δηλαδὴ νὰ γνωρίζει, ἐν πρώτοις, τὸ τί εἶναι (ἐνν. τὸ ἀπεικονιζόμενο), ἔπειτα πόσο ὀρθῶς (ἐνν. ἔχει ἀποδοθεῖ) καὶ τέλος, τρίτον, πόσο εὐπρεπῶς ἔχει φιλοτεχνηθεῖ μία ὁποιαδήποτε ἀπὸ τῆς εἰκόνας μὲ τὰ λόγια καὶ τῆς μελωδίας καὶ τοὺς ρυθμούς;

ΚΛ. Ἔτσι τοῦλάχιστον φαίνεται.

ΑΘ. Ἄς μὴν ἀποφύγουμε, λοιπόν, νὰ ἐπισημάνουμε αὐτὸ σχετικὰ μὲ τὴ μουσικὴ ποὺ τὴν καθιστᾷ δύσκολη· ἐπειδὴ, πράγματι, ἐγκωμιάζεται αὐτὴ μὲ τρόπο ξεχωριστὸ ἀπὸ ὅ,τι οἱ ἄλλες εἰκόνας, χρειάζεται νὰ τῆς δυνάμεις προσοχῆς ἀπὸ ὅλες τῆς εἰκόνας. Διότι ἂν κάποιος ἐσφαλε, θὰ μποροῦσε νὰ προξενήσῃ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ τῆ μεγαλύτερη βλάβη, μὲ τὸ νὰ ἐνοστερνίζεταί κακῆς συνήθειες, καὶ εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ αὐτὸ, γιὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ δημιουργοὶ εἶναι κατώτεροι δημιουργοὶ ἀπὸ αὐτῆς

ἄν ἐκείναι γε ἔξαμάρτοιέν ποτε τοσοῦτον ὥστε ῥήματα
 ἀνδρῶν ποιήσασαι τὸ χρῶμα γυναικῶν καὶ μέλος ἀποδοῦναι,
 καὶ μέλος ἐλευθέρων αὐτῶν καὶ σχήματα συνθεῖσαι ῥυθμούς
 δούλων καὶ ἀνελευθέρων προσαρμόττειν, οὐδ' αὐτῶν ῥυθμούς
 καὶ σχήματα ἐλευθέρων ὑποθεῖσαι μέλος ἢ λόγον ἐναντίον ἀπο-
 δοῦναι τοῖς ῥυθμοῖς, ἔτι δὲ θηρίων φωνάς καὶ ἀνθρώπων καὶ
 ὀργάνων καὶ πάντας ψόφους εἰς ταῦτο οὐκ ἂν ποτε συνθεῖεν,
 ὡς ἐν τι μιμούμεναι ποιηταὶ δὲ ἀνθρώπινον σφόδρα τὰ τοι-
 αῦτα ἐμπλέκοντες καὶ συγκυκλώντες ἀλόγως, γέλωτ' ἂν πα-
 ρασκευάζοιεν τῶν ἀνθρώπων ὄσους φησὶν Ὁρφεὺς λαχεῖν
 ὥραν τῆς τέρφης. Ταῦτά τε γὰρ ὀρώσι πάντα κνώμενα, καὶ
 ἔτι διασπῶσιν οἱ ποιηταὶ ῥυθμὸν μὲν καὶ σχήματα μέλους χω-
 ρίς, λόγους ψιλοῦς εἰς μέτρα τιθέντες, μέλος δ' αὐτῶν καὶ ῥυθ-
 μὸν ἄνευ ῥημάτων, ψιλῆ κιθαρίζει τε καὶ αὐλῆσει προσχω-
 μενοι, ἐν οἷς δὴ παγγάλεπον ἄνευ λόγου γινόμενον ῥυθμὸν
 τε καὶ ἁρμονίαν γινώσκουσιν ὃ τί τε βούλεται καὶ ὅτω ἔοικε
 τῶν ἀξιολόγων μιμημάτων· ἀλλὰ ὑπολαβεῖν ἀναγκαῖον ὅτι τὸ
 τοιοῦτόν γε πολλῆς ἀγροικίας μεστόν πᾶν, ὁπόσον τάχους τε
 καὶ ἀπταισίας καὶ φωνῆς θηριῶδους σφόδρα φίλον ὥστ'
 αὐλῆσει γε χρῆσθαι καὶ κιθαρίζει πλὴν ὅσον ὑπὸ ὄρχησιν τε
 καὶ ψῶδῃν, ψιλῶ δ' ἐκατέρω πᾶσά τις ἄμουσικα καὶ θαυμα-
 τουργία γίγνεται ἂν τῆς χρήσεως. Ταῦτα μὲν ἔχει ταύτη λόγον

d

e

670a

τὶς ἴδιος τὶς Μοῦσες. Ἐκείνες, πράγματι, δὲν θὰ μπορούσαν
 νὰ σφάλουν ποτὲ σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε, ἐνῶ ἔκαμαν λόγια
 γιὰ ἄνδρες, νὰ τοὺς προσδώσουν τὸ χρῶμα φωνῆς καὶ τὴ με-
 λωδία γυναικῶν, καὶ ἐνῶ συνέθεσαν πάλι μελωδία καὶ χο-
 ρευτικὰς κινήσεις γιὰ ἐλευθέρους ἀνθρώπους νὰ συνάπτουν
 ρυθμούς δούλων καὶ ποταπῶν ἀνθρώπων, οὔτε, ἐξ ἄλλου,
 ἐνῶ ἔθεσαν ὡς βάση ρυθμούς καὶ χορευτικὴ κίνηση ἐλεύθε-
 ρου χαρακτήρα, νὰ ἀποδίδουν μελωδία ἢ λόγια ἀντίθετα
 στοὺς ρυθμούς, καὶ ἀκόμη δὲν θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ συνθέ-
 σουν στὸ ἴδιο ἔργο φωνῆς θηρίων καὶ ἀνθρώπων καὶ ὀργά-
 νων καὶ κάθε εἶδους θόρυβου, ὅταν θέλουν νὰ μιμοῦνται ἕνα
 μόνο πράγμα· ἂν, ὡστόσο, οἱ δημιουργοὶ τοῦ ἀνθρώπινου γέ-
 νους ἐμπλέκουν καὶ ἀνακατώνουν ἀλόγιστα ὀσα μὰζι τοῦ
 εἶδους αὐτοῦ τὰ στοιχεῖα, θὰ προκαλοῦσαν τὸ γέλιο σὲ ὄλους
 ἐκείνους γιὰ τοὺς ὁποίους λέει ὁ Ὁρφεὺς ὅτι ἔφθασε ἡ τυ-
 χερῆ ὥρα τῆς τέρφης. Διότι βλέπουν ὅτι ὀσα αὐτὰ εἶναι συ-
 γκεχμημένα, καὶ ἐπὶ πλέον διότι διαχωρίζουν οἱ δημιουργοὶ
 τὸν ρυθμὸ καὶ τὶς ἐκφραστικὰς κινήσεις ἀπὸ τὴ μελωδία, μὲ
 τὸ νὰ θέτουν τὰ γυμνά λόγια σὲ μέτρο, καὶ, πάλι τὴ μελωδία
 καὶ τὸν ρυθμὸ χωρὶς λόγια, μεταχειριζόμενοι προσέτι τὴν
 ἀπλὴ συνοδεία κιθάρας ἢ αὐλοῦ, περιπτώσεις στίς ὁποῖες
 εἶναι τότε πάρα πολὺ δύσκολο νὰ γνωρίζει κανεὶς τόσο τὸ τί
 θέλουν ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ χωρὶς λόγια ἁρμονία νὰ ἐκφράσουν
 ὄσα καὶ μὲ ποῖον ἀπὸ τὰ ἀξιόλογα ἔργα μίμησης μοιάζει·
 ἀλλὰ, βεβαίως, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ θεωρήσουμε ὅτι τὸ εἶδος
 αὐτὸ εἶναι ὀλόκληρο κατάμεστο ἀπὸ πολλὴ ἀκαλαισθησία,
 στὸ μέτρο ποὺ προδίδει μίαν τόσο ὑπερβολικὴν προσήλωσιν
 στὴν ταχύτητα, στὸ ἀλάνθαστο καὶ στὴ μίμηση τῆς φωνῆς
 τῶν ζώων, ὥστε νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ παιξίμο αὐλοῦ ὄσα καὶ
 κιθάρας, ὄχι ὡστόσο γιὰ νὰ συνοδεύουν αὐτὰ χορὸ ἢ τρα-
 γούδι, ὁπότε ἀπὸ τὴν ἀπλὴν χρῆσιν τοῦ ἑνός ἢ τοῦ ἄλλου θὰ
 προέκυπτε κάθε εἶδους ἄμουσικα καὶ θαυματοποιία. Γι'

d

e

670a

ἡμεῖς δὲ γε οὐχ ὅ τι μὴ δεῖ ταῖς Μούσαις ἡμῶν προσχρησθαι τοὺς ἦδη τριακοντούτας καὶ τῶν πεντήκοντα πέραν γεγονότος σκοπούμεθα, ἀλλ' ὅ τι ποτε δεῖ. Τόδε μὲν οὖν ἐκ τούτων ὁ λόγος ἡμῖν δοκεῖ μοι σημαίνειν ἦδη, τῆς γε χορικῆς μούσης διττὴν πεπαιδευθῆναι δεῖ βέλτιον τοὺς πενηκοντούτας ὁσοῦσπερ ἂν ᾔδειν προσήκη. Τῶν γὰρ ῥυθμῶν καὶ τῶν ἁρμονικῶν ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶστιν εὐαισθητῶς ἔχειν καὶ γινώσκειν· ἢ πῶς τις τὴν ὀρθότητα γινώσεται τῶν μελῶν, ἢ προσήκειν ἢ μὴ προσήκειν τοῦ δωριστί, καὶ τοῦ ῥυθμοῦ ὃν ὁ ποιητὴς αὐτῷ προσήψεν, ὀρθῶς ἢ μὴ;

ΚΛ. Δῆλον ὡς σὺδαμῶς.

ΑΘ. Γελῶς γάρ ὃ γε πολὺς ὄχλος ἡγούμενος ἱκανῶς γινώσκων τὸ τε εὐάρμοστον καὶ εὐρυθμον καὶ μὴ, ὅσοι προσάδειν αὐτῷ καὶ βαίνειν ἐν ῥυθμῷ γεγόνασι διηναγασμένοι, ὅτι δὲ δρῶσιν ταῦτα ἀγνοοῦντες αὐτῶν ἕκαστα, οὐ συλλογίζονται. Τὸ δὲ πού προσήκοντα μὲν ἔχον πᾶν μέλος ὀρθῶς ἔχει, μὴ προσήκοντα δὲ ἡμαρτημένως.

ΚΛ. Ἀναγκαιότατα.

ΑΘ. Τί οὖν ὁ μὴδ' ὅ τί ποτ' ἔχει γινώσκων; ἄρα, ὅστις περ εἴπομεν, ὡς ὀρθῶς γε αὐτὸ ἔχει, γινώσεται ποτε ἐν ὄψοι;

ΚΛ. Καὶ τίς μηχανή;

ΑΘ. Τοῦτ' οὖν, ὡς εἴκειν, ἀνευρίσκομεν αὐτὰ νῦν, διὰ τοῖς ᾠδοῖς ἡμῖν, οὓς νῦν παρακαλοῦμεν καὶ ἐκόντας τινὰ

αὐτὴν, αὐτὰ εἶναι τὰ λογικὰ ἐπακόλουθα· ἡμεῖς πάντως δὲν ἐρευνᾶμε ἐδῶ αὐτὸ τοῦ ὁποίου δὲν πρέπει νὰ κάμνουμε χρῆσι στίς Μούσας, ὅσοι ἀπὸ μᾶς εἶναι ἦδη τριαντάρῃδες καὶ ὅσοι πέρασαν τὰ πενήντα, ἀλλὰ αὐτὸ τοῦ ὁποίου πρέπει σὲ κάθε περίπτωση (ἐνν. νὰ γίνεται χρῆσι). Ἄπ' ὅλα, λοιπόν, αὐτὰ, μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ συζήτησις μᾶς δείχνει ἦδη τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ οἱ πενητάρῃδες, σὲ ὄσους ἀπὸ αὐτοῦσ ταιριάζει νὰ τραγουδοῦν, πρέπει νὰ ἔχουν ἐκπαιδευθεῖ καλύτερα τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ μουσικοῦ χοροῦ. Εἶναι, πράγματι, ἀναγκαῖο γι' αὐτοῦσ νὰ ἔχουν ὀξεῖα αἴσθησι καὶ γνώσι τῶν ρυθμῶν καὶ τῶν ἁρμονικῶν· διαφορετικὰ, πῶς θὰ μπορούσε ποῖα διακρίνει κάποιος τὴν ὀρθότητα τῶν μελωδιῶν, σὲ ποῖα δηλαδὴ ταίριαζε ἢ δὲν ταίριαζε δωρικὸς τρόπος, καὶ τοῦ ρυθμοῦ, τὸν ὁποῖο ὁ δημιουργὸς προσάρμοσε σ' αὐτὴν σωτὰ ἢ ὄχι;

ΚΛ. Εἶναι ὀλοφάνερα ἀδύνατο.

ΑΘ. Εἶναι, πράγματι, καταγέλαστος ὁ μεγάλος ὄχλος ἂν νομίζει ὅτι γνωρίζει ἐπαρκῶς ποῖο (ἐνν. ἔργο) ἔχει καλὴ ἁρμονία καὶ ποῖο καλὸ ρυθμὸ καὶ ποῖο ὄχι, (ἐνν. καταγέλαστοι εἶναι ἐπίσης) ὅσοι ἦσαν ἐξαναγασμένοι νὰ τραγουδοῦν συνοδεία αὐλοῦ ἢ νὰ βαδίζουσι μὲ ρυθμὸ, ἀλλὰ δὲν συλλογίζονται ὅτι τὰ πράττουν ἀγνοώντας γι' αὐτὰ καὶ τὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια. Καὶ κάθε μελωδία ποῦ ἔχει τὰ προσήκοντα στοιχεῖα ὀρθῶς ἔχει, καὶ λαμβασμένα ἐκεῖνη ποῦ δὲν ἔχει τὰ προσήκοντα.

ΚΛ. Κατ' ἀνάγκην.

ΑΘ. Τί θὰ κάμνει, λοιπόν, αὐτὸς ποῦ οὔτε κἂν γνωρίζει τοῦ ποῖα στοιχεῖα ἔχει; Θὰ ἀναγνωρίσει ἄραγε τελικὰ αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ εἴπαμε, ὅτι ἕνα ὁποιοδήποτε ἔχει ὀρθῶς;

ΚΛ. Καὶ ποῖος ὁ πρὸς τοῦτο μηχανισμὸς;

ΑΘ. Τοῦτο, λοιπόν, ὅπως φαίνεται, ἀνευρίσκομε καὶ πάλι τῶρα, τὸ ὅτι δηλαδὴ αὐτοῖ, τοὺς ὁποίους τῶρα προσκα-

τρόπον ἀναγκάζομεν ἕδειν, μέχρι γε τοσοῦτου πελαιδεῦσθαι σχεδὸν ἀναγκαῖον, μέχρι τοῦ δυνατὸν εἶναι συνακολουθεῖν ἕκαστον ταῖς τε βάσειν τῶν ῥυθμῶν καὶ ταῖς χορδαῖς ταῖς τῶν μελῶν, ἵνα καθορῶντες τὰς τε ἁρμονίας καὶ τοὺς ῥυθμοὺς ἐκλέγεσθαι τε τὰ προσήκοντα οἰοί τ' ὧσιν ἃ τοῖς τηλικούτοις τε καὶ τοιούτοις ἕδειν πρέπον, καὶ οὕτως ἕδωνιν, καὶ ἕδοντες αὐτοὶ τε ἡδονὰς τὸ παραχρῆμα ἀσινεῖς ἕδωνται καὶ τοῖς νεωτέρους ἡγεμόνες ἡθῶν χρηστῶν ἀσπασμοῦ προσήκοντος γίνωνται· μέχρι δὲ τοσοῦτου παιδευθέντες ἀκριβεστέραν ἂν παιδεῖαν τῆς ἐπὶ τὸ πλῆθος φεροῦσης εἶεν μεταχειρισμένοι καὶ τῆς περὶ τοὺς ποιητὰς αὐτοῦς. Τὸ γὰρ τρίτον οὐδὲμία ἀνάγκη ποιητῆ γινώσκειν, εἴτε καλὸν εἴτε μὴ καλὸν τὸ μίμημα, τὸ δὲ ἁρμονίας καὶ ῥυθμοῦ σχεδὸν ἀνάγκη, τοῖς δὲ πάντα τὰ τρία τῆς ἐκλογῆς ἕνεκα τοῦ καλλίστου καὶ δευτέρου, ἢ μηδέποτε ἱκανὸν ἐπωδὸν γίνεσθαι νέους πρὸς ἀρετὴν.

671a

Καὶ ὅπερ ὁ λόγος ἐν ἀρχαῖς ἐβουλήθη, τὴν τῷ τοῦ Διονύσου χορῶ βοηθειαν ἐπιδείξει καλῶς λεγομένην, εἰς δύναμιν εἴρηκεν σκοπώμεθα δὴ εἰ τοῦθ' οὕτω γέγονεν. Θορυβώδης μὲν που ὁ σύλλογος ὁ τοιοῦτος ἐξ ἀνάγκης προϋούσης τῆς πόσεως ἐπὶ μᾶλλον αἰεὶ συμβαίνει γινόμενος, ὅπερ ὑπεθέμεθα κατ' ἀρχὰς ἀναγκαῖον εἶναι γίνεσθαι περὶ τῶν νῦν λεγομένων.

ΚΛ. Ἀνάγκη.

b

λοῦμε καὶ κατὰ κάποιον τρόπον ἐξαναγκάζομε νὰ τραγουδοῦν μὲ καλὴ διάθεση, εἶναι σχεδὸν ἀναγκαῖο νὰ ἔχουν ἐκπαιδευθεῖ μέχρι τοῦ νὰ εἶναι δυνατό γιὰ τὸν καθένα νὰ ἀκολουθεῖ τοὺς ρυθμικοὺς χρόνους ὅσο καὶ αὐτὲς τῆς ἁρμονίας τῶν μελωδιῶν, γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέση παρατηρῶντας τῆς ἁρμονίας καὶ τοὺς ρυθμοὺς νὰ ἐπιλέγουν αὐτὰ πού τοὺς ταιριάζουν, αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἁρμόζει σὲ ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς ἡλικίας καὶ αὐτοῦ τοῦ ποιοῦ νὰ τραγουδοῦν, καὶ ἔτσι νὰ τὰ τραγουδοῦν, καὶ τραγουδῶντας τα, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ μποροῦν νὰ ἀπολαμβάνουν ἄμεσα ἠθικὰ ἀβλαβεῖς ἀπολαύσεις καὶ γιὰ τοὺς νεότερους νὰ γίνονται πρότυπα καὶ καθοδηγητὲς τῆς ἁρμόζουσας ἀφοσίωσης στὰ χρηστὰ ἦθη· ἐκπαιδευμένοι, ἐξ ἄλλου, σὲ τέτοιο βαθμῷ, θὰ μποροῦσαν νὰ χειρίζονται μίαν ἐντελέστερη παιδεία ἀπὸ ἐκείνην πού ἀπευθύνεται στὸ πλῆθος καὶ τῆ σχετικῆ μὲ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς ποιητῆς. Τὸ τρίτο, πράγματι, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀνάγκη γιὰ τὸν ποιητὴ νὰ τὸ γνωρίζει, ἂν δηλαδὴ εἶναι ὠραῖο ἢ δὲν εἶναι ὠραῖο τὸ ἔργο τῆς μίμησης, προκειμένου ὁμοῦ γιὰ τὴν ἁρμονία καὶ τὸν ρυθμὸ εἶναι κατὰ κανόνα ἀνάγκη· ἐνὸς γι' αὐτοὺς, ὅλα καὶ τὰ τρία, χάριν τῆς ἐπιλογῆς ἐκ μέρους τους τοῦ ὠραιότερου καὶ τοῦ δευτέρου στὴ σειρά, διαφορετικὰ δὲ θὰ ὑπάρξει ἱκανὴ ἐπωδὸς γιὰ νὰ φέρει τοὺς νέους πρὸς τὴν ἀρετὴν.

Καὶ αὐτὸ πού θέλησε ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐπιχειρηματολογία μας νὰ καταδείξει, δηλαδὴ τὸν δικαιολογημένο χαρακτήρα τῆς συνηγορίας γιὰ τὸν χορὸ τοῦ Διονύσου, ἔχει ἐκτεθεῖ μὲ τὸν καλύτερο δυνατὸν τρόπο· ἂς δοῦμε τότε, ἂν πράγματι συνέβη τοῦτο. Μία τέτοια ὁμήγησι βέβαια κατ' ἀνάγκην, ὅσο παρατείνεται ἢ οἰνοποσία, συμβαίνει νὰ γίνεταί ὀλοένα καὶ πῶ θορυβώδης, κάτι πού ὑποθέσαμε στὴν ἀρχὴ ὅτι ἀναπόδραστα συμβαίνει στίς περὶ οὗ ἐδῶ ὁ λόγος συγκεντρώσεις.

ΚΛ. Κατ' ἀνάγκην.

b

ΑΘ. Πᾶς δέ γε αὐτὸς αὐτοῦ κουφότερος, αἴρεται καὶ γέ-
γηθὲν τε καὶ παρηγοίας ἐμπιμπλαται καὶ ἀνηκουστίας ἐν τῷ
τοιούτῳ τῶν πέλας, ἄρχων δ' ἱκανὸς ἀξιόι ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν
ἄλλων γεγονένας.

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Οὐκοῦν ἔφαμεν, ὅταν γίγνηται ταῦτα, καθάπερ τινὰ
οἰδηρον τὰς ψυχὰς τῶν πινόντων διαπύρους γιγνομένας μαλ-
θακωτέρας γίγνεσθαι καὶ νεωτέρας, ὥστε εὐαγῶγους συμβαί-
νειν τῷ δυναμένῳ τε καὶ ἐπισταμένῳ παιδεύειν τε καὶ πλάτ-
τειν, καθάπερ ὄτ' ἦσαν νέαι; τοῦτον δ' εἶναι τὸν πλάστην τὸν
αὐτὸν ὥσπερ τότε, τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην, οὗ νόμους εἶναι δεῖ
συμποτικούς, δυναμένους τὸν εὐελπιν καὶ θαρραλέον ἐκείνον
γιγνόμενον καὶ ἀναισχυντότερον τοῦ δέοντος, καὶ οὐκ ἐθέ-
λοντα τάξιν καὶ τὸ κατὰ μέρος σιγῆς καὶ λόγου καὶ πόσεως
καὶ μούσης ὑπομένειν, ἐθέλειν ποιεῖν πάντα τούτοις τανα-
ντία, καὶ εἰσιόντι τῷ μὴ καλῷ θάρρει τὸν κάλλιστον διαμα-
χόμενον φόβον εἰσπέμπειν οἴους τ' εἶναι μετὰ δίκης, ὃν αἰδῶ
τε καὶ αἰσχύνην θεῶν φόβον ὠνομάκαμεν;

ΚΛ. Ἔστιν ταῦτα.

ΑΘ. Τοῦτων δέ γε τῶν νόμων εἶναι νομοφύλακας καὶ συν-
δημουργοὺς αὐτοῖς τοὺς ἀθορύβους καὶ νήφοντας τῶν μὴ νυ-
φόντων στρατηγούς, ὧν δὴ χωρὶς μέθη διαμάχεσθαι δεινότε-
ρον ἢ πολεμίους εἶναι μὴ μετὰ ἀρχόντων ἀθορύβων, καὶ τὸν
αὐτὸ μὴ δυνάμενον ἐθέλειν πείθεσθαι τούτοις καὶ τοῖς ἡγεμόσιν
τοῖς τοῦ Διονύσου, τοῖς ὑπὲρ ἐξήκοντα ἔτη γεγονόσιν, ἴσην

ΑΘ. Ἐξ ἄλλου, κάθε ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐλαφρότερος
ἀπ' ὅ,τι εἶναι, χαίρεται καὶ ξεχειλίζει ἀπὸ εὐλικρίνεια καὶ δὲν
ἀκοῦει, σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι εὐρισκόμενος, κανέναν ἀπὸ
τοὺς δίπλα του καὶ ἀξιώνει ὅτι ἔχει γίνεαι ἱκανὸς νὰ ἐξουσιάζ-
ει τὸν ἑαυτοῦ του καὶ τοὺς ἄλλους.

ΚΛ. Ἐ καὶ τί μ' αὐτό;

ΑΘ. Δὲν λέγαμε ὅτι, ὅταν συμβαίνουν αὐτά, οἱ ψυχῆς
αὐτῶν πὸν πίνου, καθὼς ἀκριβῶς ἓνα κομμάτι οἰδηρος, μὲ
τὸ νὰ γίνονται διάπυρες, γίνονται μαλακότερες καὶ νεανικώ-
τερες, ὥστε νὰ εἶναι εὐπλαστες γιὰ ὁποῖον δύναται καὶ γνω-
ρίζει ὡς εἰδήμων νὰ τίς διαπαιδαγωγεῖ καὶ νὰ τίς διαπλάθει,
ἀκριβῶς ὅπως ὅταν ἦσαν νεανικές; Αὐτός, ἄλλωστε, ὁ πλά-
στης εἶναι αὐτός ὁ ἴδιος, ὅπως ἀκριβῶς τότε, ὁ καλὸς νομο-
θέτης, τοῦ ὁποῖου οἱ νόμοι γιὰ τὰ συμπτώσια πρέπει νὰ εἶναι
ἱκανοὶ νὰ κάμνουν ἐκείνον ποὺ γίνεται φαιδρός, ριψοκίνδυ-
νος καὶ αὐθάδης σὲ ἀπαράδεκτο βαθμὸ, καὶ ὁ ὁποῖος δὲν θέ-
λει νὰ ὑποφέρει τὴν τάξιν καὶ μὲ τὴ σειρά του νὰ τηρήσει σι-
γῆ, νὰ πάρει τὸν λόγο, νὰ πιεῖ καὶ νὰ τραγουδήσει, νὰ θέλει
νὰ πράττει τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά, καὶ ὅταν εἰσβάλλει
μέσα του τὸ μὴ ὠραῖο θάρρος νὰ εἶναι ἱκανοὶ (ἐνν. οἱ νόμοι)
μὲ πνεῦμα δικαιοσύνης νὰ στέλλουν τὸ ἀποτελεσματικότερο
ἀντίπαλο δέος, τὸ ὁποῖο, θεϊκὸ αὐτὸ δέος, ἔχομε ὀνομάσει
αἰδῶ καὶ αἰσχύνην;

ΚΛ. Ἰσχύουν αὐτά.

ΑΘ. Καὶ γι' αὐτοὺς τοὺς νόμους πρέπει νὰ εἶναι νομο-
φύλακες καὶ συνεργάτες αὐτῶν, οἱ ἀθορύβοι καὶ νηφάλιοι
ἄνθρωποι, οἱ ἐπιτηρητῆς δηλαδὴ τῶν μὴ νηφάλιων, χωρὶς
τοὺς ὁποῖους εἶναι φοβερότερο νὰ μάχεσαι ἐναντίον τῆς μέ-
θης παρὰ ἐναντίον ἐχθρῶν, μὴ ἔχοντας ἀρχηγούς ἀνθρώπους
ἀτάραχους, καὶ αὐτοὺς πάλι ποὺ δὲν ἔχει τὴ θέληση νὰ ὑπα-
κούει σὲ αὐτοὺς καὶ στοὺς ἡγήτορες τοῦ χοροῦ τοῦ Διονύ-
σου, δηλαδὴ σ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν ὑπερβεῖ τὸ ἐξηκαστὸ ἔτος

καί μείζω τήν αισχύνην φέρειν ἢ τὸν τοῖς τοῦ Ἄρειος ἀπειθῶντα ἄρχουσιν.

ΚΛ. Ὁρθῶς.

ΑΘ. Οὐκ οὖν εἰ γε εἴη τοιαύτη μὲν μέθη, τοιαύτη δὲ παιδιὰ, μῶν οὐκ ὠφελήθεντες ἂν οἱ τοιοῦτοι συμπόται καὶ μᾶλλον φίλοι ἢ πρότερον ἀπαλλάττοντο ἀλλήλων, ἀλλ' οὐχ ὡσπερ τὰ νῦν ἔχθροί, κατὰ νόμους δὲ πᾶσαν τὴν συνουσίαν συγγε- 672α νόμενοι καὶ ἀκολουθήσαντες, ὁπότε ἀφηγοῦντο οἱ νήφοντες τοῖς μὴ νήφουσιν;

ΚΛ. Ὁρθῶς, εἰ γε δὴ εἴη τοιαύτη οἷαν νῦν λέγεις.

ΑΘ. Μὴ τοῖνυν ἐκεῖνό γ' ἔτι τῆς τοῦ Διονύσου δωρεᾶς ψέγωμεν ἄπλως, ὡς ἔστιν κακὴ καὶ εἰς πόλιν οὐκ ἄξια παραδέχασθαι. Καὶ γὰρ ἔτι πλείω τις ἂν ἐπεξέλθοι λέγων ἔπειτα καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν ὃ δωρεῖται λέγειν μὲν ὄκνος εἰς τοὺς πολλοὺς διὰ τὸ κακῶς τοὺς ἀνθρώπους αὐτὸ ὑπολαβεῖν καὶ γυνῶνα λεχθέν. b

ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ;

ΑΘ. Λόγος τις ἅμα καὶ φήμη ὑπορρεῖ πως ὡς ὁ θεὸς οὗτος ὑπὸ τῆς μητριᾶς Ἦρας διεφορήθη τῆς ψυχῆς τὴν γνώμην, διὸ τὰς τε βακχείας καὶ πᾶσαν τὴν μανικὴν ἐμβάλλει χορείαν τιμωροῦμενος· ὅθεν καὶ τὸν οἶνον ἐπὶ τοῦτ' αὐτὸ δεδώρηται. Ἐγὼ δὲ τὰ μὲν τοιαῦτα τοῖς ἀσφαλῆς ἠγούμενοις εἶναι λέγειν περὶ θεῶν ἀφίημι λέγειν, τὸ δὲ τοσόνδε οἶδα, ὅτι πᾶν ζῷον, ὅσον αὐτῷ προσήκει νοῦν ἔχειν τελεωθέντι, τοῦτον καὶ τοσοῦτον οὐδὲν ἔχον ποτὲ φύεται· ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ ἐν φ c

τῆς ἡλικίας, νὰ σηκώνει τὸ βάρος ἴσως ἢ καὶ μεγαλύτερης ἀκόμη ἀτίμωσης ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ ἀπειθεῖ στοὺς ἄρχοντες τοῦ Ἄρειος.

ΚΛ. Σωστά.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπόν, ἂν τέτοια ἦταν ἡ μέθη καὶ τέτοια ἡ διασκέδασις, δὲν θὰ μπορούσαν μήπως νὰ ὠφεληθοῦν αὐτοῦ τὸν εἶδους οἱ συμπόται καὶ δὲν θὰ ἀποχωρίζονταν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον περισσότερο ὡς φίλοι ἀπ' ὅτι πρῖν, καὶ πάντως ὄχι ὡς ἔχθροί, ὅπως εἶναι τώρα, ἀφοῦ καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους συναναστράφηκαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καθ' ὅλη τὴ διάρ- 672α κεια τοῦ συμποσίου καὶ συμμορφώθηκαν κάθε φορά ποῦ οἱ νηφάλιοι καθοδηγοῦσαν τοὺς μὴ νηφάλιους;

ΚΛ. Σωστά, ἂν βέβαια τὸ συμπόσιο θὰ ἦταν τέτοιο ποῦ τώρα λές.

ΑΘ. Ἄν μὴ τι ἄλλο, λοιπόν, ἂς μὴν καταλογίζουμε πλέον ἀπλοῦκὰ ἐκεῖνο σὲ βάρος τῆς δωρεᾶς τοῦ Διονύσου, ὅτι δηλαδή εἶναι κακὴ καὶ ὄχι ἄξια νὰ γίνεταί ἀποδεκτὴ σὲ πόλη. Διότι θὰ μπορούσε κάποιος νὰ τῆς καταμαρτυρήσει περισσότερα ἀκόμη, μιλώντας, ἀφοῦ δὲν τολμᾷ κανεὶς νὰ κάνει λόγο στὸν πολὺ κόσμο οὔτε καὶ γι' αὐτὸ ἀκόμη τὸ μέγιστο ἀγαθὸ ποῦ προσφέρει (ἐνν. ὁ Διονύσος), διότι οἱ ἀνθρώποι θὰ τὸ παρερμηνεύσουν καὶ θὰ τὸ παρεξηγήσουν. b

ΚΛ. Τὸ ποῖον δηλαδή;

ΑΘ. Διαδίδεται ὑπογίως κάπως μία ἱστορία καὶ συνάμα φήμη, ὅτι τοῦ θεοῦ αὐτοῦ τοῦ πῆρε ἡ μητριὰ του ἢ Ἦρα τὸ λογικὸ, γι' αὐτὸ εἰσάγει τις βακχείας καὶ κάθε λογῆς ὀργιαστικὸ χορὸ γιὰ νὰ ἐκδικεῖται· ὁπότε καὶ τὸν οἶνο γιὰ τὸν ἴδιο αὐτὸν σκοπὸ τὸν ἔχει δωρίσει. Ἐγὼ, ὡστόσο, αὐτὰ ἀφήνω νὰ τὰ λένε ἐκεῖνοι ποῦ νομίζουν ὅτι εἶναι ἀσφαλῆς νὰ μιλάνε γιὰ τοὺς θεοὺς, καὶ αὐτὸ ποῦ μόνο γνωρίζω εἶναι ὅτι κανένα ἀπολύτως ἐμβίο ὄν δὲν γεννιέται ποτὲ ἔχοντας στὸ παραμικρὸ ποιοτικά καὶ ποσοτικά ὅσο μυαλὸ τοῦ ταιριάζει νὰ ἔχει c

κοινόν τῆ τῆς φωνῆς εἶχε κινήσει, σχῆμα δὲ ἴδιον. Ἐκεῖ δὲ μέλος ἢ τῆς φωνῆς κινήσις.

673a

ΚΛ. Ἀληθέστατα.

ΑΘ. Τὰ μὲν τοῖνυν τῆς φωνῆς ἕαν μέχρι τῆς ψυχῆς κινήσις γίνηται, ὡς ἀρετῆς παιδείαν, οὐκ οἶδ' ὄντινα τρόπον ὀνομάσαμεν μουσικῆν.

ΚΛ. Ὅρθως μὲν οὖν.

ΑΘ. Τὰ δὲ γε τοῦ σώματος, ἃ παιζόντων ὄρχησιν εἴπομεν, ἕαν μέχρι τῆς τοῦ σώματος ἀρετῆς ἢ τοιαύτη κινήσις γίνηται, τὴν ἔντεχνον ἀγωγὴν ἐπὶ τὸ τοιοῦτον αὐτοῦ γυμναστικῆν προσεἴπωμεν.

ΚΛ. Ὅρθότατα.

ΑΘ. Τὸ δὲ τῆς μουσικῆς, ὃ νυνδὴ σχεδὸν ἡμῖς διεληλυθέναι τῆς χορείας εἴπομεν καὶ διαπεπεράνθαι, καὶ νῦν οὕτως εἰρήσθω· τὸ δ' ἡμῖς λέγωμεν, ἢ πῶς καὶ πῆ ποιητέον;

ΚΛ. Ὡ ἄριστε, Κρησὶν καὶ Λακεδαιμονίοις διαλεγόμενος, μουσικῆς πέρι διεληθόντων ἡμῶν, ἔλλειπόντων δὲ γυμναστικῆς, τί ποτε οἶε σοι πότερον ἡμῶν ἀποκρινεῖσθαι πρὸς ταύτην τὴν ἐρώτησιν;

ΑΘ. Ἀποκεκρίσθαι ἔγωγ' ἂν σε φαίην σχεδὸν ταῦτ' ἐρόμενον σαφῶς, καὶ μανθάνω ὡς ἐρώτησις οὕσα αὐτὴ τὰ νῦν ἀπόκρισις τέ ἐστιν, ὡς εἶπον, καὶ ἔτι πρόσταξις διαπεπεράνθαι τὰ περὶ γυμναστικῆς.

ΚΛ. Ἄρισθ' ὑπέλαβες τε καὶ οὕτω δὴ ποίει.

σώματος εἶχε κοινὸν μὲ τὴν κίνηση τῆς φωνῆς τὸν ρυθμὸν, ἀλλὰ τὸ σχῆμα ἴδιο. Ἐνὼ ἐκεῖ ἡ κίνηση τῆς φωνῆς εἶναι ἡ μελωδία.

673a

ΚΛ. Πέρα γιὰ πέρα ἀλήθεια.

ΑΘ. Τὰ σχετικὰ, λοιπόν, μὲ τὴ φωνή, ἂν ἐπιδρῶν μέχρι τὴν ψυχὴ ὡς ἀρετῆς παιδεία, δὲν γνωρίζω μὲ ποῖον τρόπον τὰ ὀνομάσαμεν μουσικῆ.

ΚΛ. Σωστά, πράγματι.

ΑΘ. Τὰ σχετικὰ, ἐξ ἄλλου, μὲ τὸ σῶμα, τὰ ὅποια ἀποκαλέσαμεν παιζόντων ὄρχηση, ἂν αὐτὴ ἡ κίνηση ἐπιδρῶ μέχρι τοῦ νὰ ἐξασφαλίζει τὴν τελειότητα τοῦ σώματος, τότε τὴν ἔντεχνη ἐξάσκησὴ του γιὰ ἕνα τέτοιο σκοπὸν, ἂς τὴν ἀποκαλέσουμε γυμναστικῆ.

ΚΛ. Πολὺ ὄρθα.

ΑΘ. Ὅσον ἀφορᾷ, ἐξ ἄλλου, τὸ μέρος τῆς μουσικῆς, τὸ ἕνα μισὸ δηλαδὴ σχεδὸν τῆς χορείας, τὸ ὅποιο τώρα δὲ μόλις εἶπαμε ὅτι διεκπεραιώσαμε, ἂς ποῦμε καὶ τώρα ὅτι ἔχει ἔτσι ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο μισὸ (ἐνν. τὴ γυμναστικῆ) νὰ μιλήσουμε, ἢ πῶς καὶ μὲ ποῖον συγκεκριμένον τρόπον πρέπει νὰ ἐνεργήσουμε;

b

ΚΛ. Καλέ μου ἄνθρωπε, ὅταν συνομιλεῖς μὲ Κρητικούς καὶ Λακεδαιμονίους, ἀπὸ τῆ στιγμῆ ποῦ ἔχομε ἐξετάσει τὴ μουσικῆ, ἐνὼ παραλείπουμε παντελῶς τὴ γυμναστικῆ τί φαντάζεσαι ἐπὶ τέλους ὅτι θὰ σοῦ ἀποκριθεῖ ὁ ἕνας ἢ ὁ ἄλλος ἀπὸ μᾶς σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτησιν;

ΑΘ. Ἐγὼ τοῦλάχιστον θὰ σοῦ ἔλεγα ὅτι, ρωτώντας μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἔχεις ἀπαντήσει μὲ ἀπόλυτη σχεδὸν σαφήνεια, καὶ ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ἂν καὶ πρόκειται τώρα γιὰ ἐρώτησιν εἶναι αὐτὴ στὴν προκείμενη περίπτωσιν, ὅπως εἶπα, καὶ ἀπάντησιν, καὶ ἐπὶ πλέον ἐπιταγὴ νὰ ἐξετάσουμε διεξοδικὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ γυμναστικῆ.

c

ΚΛ. Πολὺ καλὰ κατάλαβες καὶ ἔτσι συνεπῶς πράξε.

ΑΘ. Ποιητέον· οὐδὲ γὰρ πάνυ χαλεπὸν ἔστιν εἰπεῖν ὑμῖν γε ἀμφοτέροις γνώριμα. Πολὺ γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ τέχνῃ πλέον ἐμπειρίας ἢ ἐν ἐκείνῃ μετέχετε.

ΚΛ. Σχεδὸν ἀληθῆ λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν αὐ ταύτης ἀρχὴ μὲν τῆς παιδείας τὸ κατὰ φύσιν πηδᾶν εἰθίσθαι πᾶν ζῶον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον, ὡς ἐφαμεν, αἰσθῆσιν λαβὸν τοῦ ἑυθυμοῦ ἐγέννησεν τε ὄρχησιν καὶ ἔτεκεν, τοῦ δὲ μέλους ὑπομνησκοντος καὶ ἐγειροντος τὸν ἑυθυμόν, κοινωθέντ' ἀλλήλοις χορείαν καὶ παιδίαν ἐτεκέτην.

ΚΛ. Ἀληθέστατα.

ΑΘ. Καὶ τὸ μὲν, φαμέν, ἦδη διεληλύθαμεν αὐτοῦ, τὸ δὲ περρασόμεθα ἐφεξῆς διελεθῆιν.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἐπὶ τοίνυν τῇ τῆς μέθης χρεῖα τὸν κολοφῶνα πρῶτον ἐπιθῶμεν, εἰ καὶ σφῶν συνδοκεῖ.

ΚΛ. Ποῖον δὴ καὶ τίνα λέγεις;

ΑΘ. Εἰ μὲν τις πόλις ὡς οὐσης σπουδῆς τῷ ἐπιτηδεύματι τῷ νῦν εἰρημένῳ χρήσεται μετὰ νόμων καὶ τάξεως, ὡς τοῦ σωφρονεῖν ἕνεκα μελέτης χρωμένῃ, καὶ τῶν ἄλλων ἡδονῶν μὴ ἀφέξεται ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τοῦ κρατεῖν αὐτῶν ἕνεκα μηχανωμένη, τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ἅπασιν τοῦτοις χρηστέον· εἰ δ' ὡς παιδιὰ τε, καὶ ἐξέσται τῷ βουλομένῳ καὶ ὅταν βούληται καὶ μεθ' ὧν ἂν βούληται πίνειν μετ' ἐπιτηδευμάτων ὠντινωνοῦν ἄλλων, οὐκ ἂν τιθείμην ταύτην τὴν 674α

ΑΘ. Πρέπει νὰ τὸ κάμνω· διότι δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο νὰ πεῖ κανεὶς σὲ σὰς τοὺς δύο γνώριμα ἤδη πράγματα. Πράγματι, ἔχετε πολὺ περισσότερη πείρα σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν τέχνην (ἐνν. γυμναστικὴ) παρὰ σ' ἐκείνην (ἐνν. μουσικὴ).

ΚΛ. Λὲς σχεδὸν ἀληθῆ.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπὸν, ἀρχὴ αὐτῆς τῆς παιδείας εἶναι ἡ φυσικὴ συνήθεια σὲ κάθε ἔμβιο ὄν νὰ χοροπηδᾷ, τὸ ἀνθρώπινον ὡστόσο ὄν, ὅπως εἴπαμε, ἀφοῦ ἀπέκτησε τὴν αἰσθησὴν τοῦ ρυθμοῦ, γέννησε καὶ παρήγαγε τὴν ὄρχησιν, ἐνῶ ἀπὸ τῆ μελωδία ποῦ ὑπενθυμίζει καὶ ἐγείρει μέσα μας τὸν ρυθμὸ, ἀφοῦ ἐνώθησαν μετὰξὺ τους, γεννήθηκε ἡ χορεία καὶ ἡ παιδιὰ.

ΚΛ. Ἀπολύτως ἀληθές.

ΑΘ. Καὶ ὅσο γιὰ τὸ ἕνα (ἐνν. μισὸ τῆς χορείας), λέμε, τὸ ἔχομε ἤδη ἐξετάσει διεξοδικά, καὶ ὅτι θὰ προσπαθήσουμε ἐφεξῆς νὰ ἐξετάσουμε καὶ τὸ ἄλλο μισό.

ΚΛ. Μάλιστα.

ΑΘ. Στὸ θέμα, λοιπὸν, τοῦ χειρισμοῦ τῆς μέθης ἄς θέσουμε πρῶτα, ἂν συμφωνεῖτε καὶ οἱ δύο, τὸν κολοφῶνα.

ΚΛ. Γιὰ ποῖον (ἐνν. κολοφῶνα) μιλάς καὶ τί συγκεκριμένενα ἔννοεῖς;

ΑΘ. Ἄν μία ὀρισμένη πόλη θὰ χειρισθεῖ, σὺν νὰ εἶναι κατὶ τὸ σοβαρὸ, τῆ συνήθεια (ἐνν. τῶν συμποσιῶν) γιὰ τὴν ὁποία ἐγινε μόλις τώρα λόγος, στὸ πνεῦμα τῶν νόμων καὶ τῆς τάξης, σὺν νὰ ἐπρόκειτο νὰ τὴν χρησιμοποιήσει ὡς μέσο σωφρονισμοῦ, καὶ ἂν δὲν θὰ ἀπέχει ἀπὸ τῆς ἄλλης ἡδονῆς στὸ ἴδιο αὐτὸ πνεῦμα καὶ γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, μετερχόμενη δηλαδὴ τρόπους ὥστε νὰ τῆς ἐξουσιάζει, αὐτὸν τὸν τρόπον ἀντιμετώπισης πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖ γιὰ ὅλες αὐτές· ἂν ὅμως (ἐνν. ἀντιμετώπιζε τὴ συνήθεια αὐτῆ) σὺν νὰ ἦταν παιδιὰ, καὶ στὸ πνεῦμα ὅτι θὰ ἦταν ἐπιτρεπτό σὲ ὅποιον θέλει καὶ ὅταν θέλει καὶ μαζί μὲ ὅποιους θὰ ἠθελε νὰ πίνει, σὲ συνδιασμό μὲ ὅποιοεσδήποτε ἄλλες συνήθειες, δὲν θὰ ψήφιζα 674α

ψηφρον, ὡς δεῖ ποτε μέθῃ χρῆσθαι ταύτην τὴν πόλιν ἢ τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον τῆς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων χρείας προσθεῖμην ἂν τῷ τῶν Καρχηδονίων νόμῳ, μηδέποτε μηδένα ἐπὶ στρατοπέδου γεύεσθαι τούτου τοῦ πώματος, ἀλλ' ὑδροποσίαις συγγίγνεσθαι τοῦτον τὸν χρόνον ἅπαντα, καὶ κατὰ πόλιν μήτε δούλην μήτε δοῦλον γεύεσθαι μηδέποτε, μηδὲ ἄρχοντας τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὃν ἂν ἄρχωσιν, μηδ' αὖ κυβερνήτας μηδὲ δικαστὰς ἐνεργοὺς ὄντας οἴνου γεύεσθαι τὸ παράπαν, μηδ' ὅστις βουλευσόμενος εἰς βουλὴν ἀξίαν τινὰ λόγου συνέρχεται, μηδὲ γε μεθ' ἡμέραν μηδένα τὸ παράπαν εἰ μὴ σωμασκίας ἢ νόσων ἕνεκα, μηδ' αὖ νύκτωρ ὅταν ἐπινοῇ τις παῖδας ποιεῖσθαι ἀνήρ ἢ καὶ γυνή. Καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα ἂν τις λέγοι ἐν οἷς τοῖς νοῦν τε καὶ νόμον ἔχουσιν ὀρθὸν οὐ ποτέος οἶνος· ὥστε κατὰ τὸν λόγον τοῦτον οὐδ' ἀμπέλων ἂν πολλῶν δέοι οὐδ' ἦτινι πόλει, τακτὰ δὲ τὰ τ' ἄλλ' ἂν εἴη γεωργήματα καὶ πάσα ἡ δίαίτα, καὶ δὴ τὰ γε περὶ οἴνον σχεδὸν ἀπάντων ἔμμετροτάτα καὶ ὀλίγιστα γίνονται' ἂν. Οὗτος, ὦ ξένοι, ἡμῖν, εἰ συνδοκεῖ, κολοφῶν ἐπὶ τῷ περὶ οἴνου λόγῳ ῥηθέντι εἰρήσθω.

ΚΛ. Καλῶς, καὶ συνδοκεῖ.

ὑπὲρ τοῦ ὅτι πρέπει ἢ πόλῃ αὐτῇ ἢ αὐτὸς ὁ ἄνδρας νὰ κάμνει ποτὲ χρῆση τῆς μέθης, ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερο καὶ ἀπὸ τὴν ἀντιμετώπιση ἐν προκειμένῳ ἐκ μέρους τῶν Κρητῶν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, θὰ μπορούσα νὰ συνταχθῶ μὲ τὸν νόμο τῶν Καρχηδονίων, κανένας νὰ μὴ δοκιμάζει αὐτὸ τὸ ποιότὸ σὲ ἐστρατεία, ἀλλὰ νὰ πίνει στὶς συντροφικὲς ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα μόνο νερό, καὶ στὴν πόλῃ ὄχι μόνον οὔτε δούλη οὔτε δοῦλος κανένας νὰ δοκιμάζει ποτέ, ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἄρχοντες στὴ διάρκεια τοῦ ἔτους ἐκείνου κατὰ τὸ ὅποιο ἄρχουν, οὔτε πάλι κυβερνήτες πλοίων οὔτε δικαστὲς ὅταν εἶναι σὲ ὑπηρεσία νὰ δοκιμάζουν ἕστω καὶ στὸ ἐλάχιστο οἶνο, οὔτε ὅποιος συνέρχεται σὲ κάποια ἀξία λόγου συνέλευση προκειμένου νὰ συνδιασκεφθεῖ, οὔτε βέβαια ποτὲ στὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας νὰ πίνει κανεὶς τὸ ἐλάχιστο, παρὰ μόνο γιὰ τὴν τόνωση τοῦ σώματος ἢ λόγῳ ἀσθενειῶν, οὔτε πάλι κατὰ τὴ νύκτα ὅταν ἔχει στὸν νοῦ του κάποιος νὰ κάνει παιδιὰ, ἄνδρας ἢ καὶ γυναῖκα. Καὶ ἄλλα ὁμοῦ πάμπολλα παραδείγματα θὰ μπορούσε ν' ἀναφέρει κανεὶς, κατὰ τὰ ὅποια, αὐτοὶ ποὺ ἔχουν μυαλό καὶ νόμο ὀρθό, δὲν κάμνουν χρῆση οἴνου· ὥστε, σύμφωνα μὲ τὴ λογικὴ αὐτῇ, δὲν θὰ χρειαζόταν νὰ ὑπάρχουν οὔτε ἐν γένει πολλὰ ἀμπέλια καὶ οὔτε σὲ κάποια πόλῃ, ἂν θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι ποσοτικὰ καθορισμένα καὶ τὰ ἄλλα γεωργικὰ εἶδη καὶ ὄλη ἡ διατροφή, τότε ἀσφαλῶς τὰ σχετικὰ μὲ τὸν οἶνο θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι τὰ πιὸ περιορισμένα καὶ τὰ λιγότερα ἀπὸ ὄλα σχεδὸν τὰ ἄλλα. Αὐτὸς, φιλόξενοι ἄνδρες, ἂν συμφωνεῖτε, ἄς ποῦμε ὅτι εἶναι γιὰ μᾶς ὁ κολοφῶν στὴ γνώμη ποὺ ἐλέχθη σχετικὰ μὲ τὸν οἶνο.

ΚΛ. Πολὺ ὠραῖα, καὶ συμφωνοῦμε.

ΒΙΒΛΙΟ Γ΄

ΑΘ. Ταῦτα μὲν οὖν δὴ ταύτη· πολιτείας δὲ ἀρχὴν τίνα 676a
ποτὲ φῶμεν γεγονέναι; μὴν οὐκ ἐνθὲνδε τις ἂν αὐτὴν ῥᾶστά
τε καὶ κάλλιστα κατίδοι;

ΚΛ. Πόθεν;

ΑΘ. Ὅθενπερ καὶ τὴν τῶν πόλεων ἐπίδοσιν εἰς ἀρετὴν με-
ταβαίνουσαν ἅμα καὶ κακίαν ἐκάστοτε θεατέον.

ΚΛ. Λέγεις δὲ πόθεν;

ΑΘ. Οἶμαι μὲν ἀπὸ χρόνου μήκους τε καὶ ἀπειρίας καὶ
τῶν μεταβολῶν ἐν τῷ τοιοῦτῳ. b

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Φέρε, ἅψ' οὐ πόλεις τ' εἰσὶν καὶ ἄνθρωποι πολιτευό-
μενοι, δοκεῖς ἂν ποτε κατανοῆσαι χρόνου πλῆθος ὅσον γέ-
γονεν;

ΚΛ. Οὐκ οὐκ ῥᾶδίον γε οὐδαμῶς.

ΑΘ. Τὸ δέ γε ὡς ἄπλετόν τι καὶ ἀμήχανον ἂν εἴη;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν τοῦτό γε.

ΒΙΒΛΙΟ Γ΄

ΑΘ. Αὐτά, λοιπόν, ἔχουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο· ποία δμως 676a
νά ποῦμε ὅτι ὑπῆρξε κάποτε ἡ ἀρχὴ τοῦ πολιτεύματος; Δὲν
θὰ μπορούσε νὰ τὴν γνωρίσει κανεὶς καλὰ μὲ τὸν πιὸ εὐκόλο
καὶ ἐξαισιό τρόπο ἀπὸ τὴν ἀκόλουθη σκοπιά;

ΚΛ. Ἀπὸ ποίαν;

ΑΘ. Ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ὁποία πρέπει κάθε φορὰ
νά παρατηρεῖται καὶ ἡ ἐξέλιξις τῶν πόλεων, ἄλλοτε πρὸς τὴν
ἀρετὴ καὶ ἄλλοτε πρὸς τὴν κακία.

ΚΛ. Ἀπὸ ποίαν λὲς διως;

ΑΘ. Νά, νομίζω (ἐνν. ἀπὸ τῆ σκοπιά) τοῦ μάρκους καὶ συ-
νεπῶς τῆς ἀπέραντης ἐκτασης τοῦ χρόνου καὶ τίς μεταβολὲς
ποῦ σημειώνονται μέσα σ' αὐτόν. b

ΚΛ. Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;

ΑΘ. Ἔλα τώρα, ἀπὸ τότε ποῦ ὑπάρχουν πόλεις καὶ
ἄνθρωποι ποῦ ζοῦν ὡς ἐλεύθεροι πολῖτες νομίζεις ὅτι μπο-
ρεῖς ποτὲ νὰ κατανοήσεις πόσος πολὺς χρόνος παρήλθε;

ΚΛ. Ὅχι, δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλο.

ΑΘ. Τὸ ὅτι δμως (ἐνν. ὁ χρόνος) θὰ μπορούσε νὰ εἶναι κά-
τι τὸ ἀτέλειωτο καὶ ἀσύλληπτο;

ΚΛ. Αὐτό, τοῦλάχιστον πολὺ εὐκόλο.

ΑΘ. Μῶν οὖν μυρίαί μὲν ἐπὶ μυριάσις ἡμῖν γεγόναι πόλεις ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τοῦ πλήθους λόγον οὐκ ἐλάττους ἐφθαρμένα; πεπολιτευμένοι δ' αὖ πάσας πολιτείας πολλάκις ἕκασταχοῦ; καὶ τότε μὲν ἐξ ἐλαττώων μείζους, τότε δ' ἐκ μειζῶνων ἐλάττους, καὶ χειρῶν ἐκ βελτιῶνων γεγόναι καὶ βελτίους ἐκ χειρῶνων;

ΚΛ. Ἄναγκαῖον.

ΑΘ. Ταύτης δὴ περὶ λάβωμεν, εἰ δυναίμεθα, τῆς μεταβολῆς τὴν αἰτίαν· τάχα γὰρ ἂν ἴσως δείξειεν ἡμῖν τὴν πρώτην τῶν πολιτειῶν γένεσιν καὶ μετάβασιν.

ΚΛ. Εὖ λέγεις, καὶ προθυμείσθαι δεῖ, σὲ μὲν δ' διανοῆ περὶ αὐτῶν ἀποφαινόμενον, ἡμᾶς δὲ συνεπομένους.

ΑΘ. Ἄρ' οὖν ὑμῖν οἱ παλαιοὶ λόγοι ἀλήθειαν ἔχειν τινὰ δοκοῦσιν;

ΚΛ. Ποῖοι δὴ;

ΑΘ. Τὸ πολλὰς ἀνθρώπων φθορὰς γεγονέναι κατακλυσμοῖς τε καὶ νόσοις καὶ ἄλλοις πολλοῖς, ἐν οἷς βραχὺ τὶ τῶν ἀνθρώπων λείπεσθαι γένος.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν πιθανὸν τὸ τοιοῦτον πᾶν παντί.

ΑΘ. Φέρε δὴ, νοήσωμεν μίαν τῶν πολλῶν ταύτην τὴν τῷ κατακλυσμῷ ποτε γενομένην.

ΚΛ. Τὸ ποῖόν τι περὶ αὐτῆς διανοηθέντες;

ΑΘ. Ὡς οἱ τότε περιφυγόντες τὴν φθορὰν σχεδὸν ὄρειοι τινας ἂν εἴεν νομῆς, ἐν κορυφαῖς που σμικρὰ ζώπυρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων διασσωσμένα γένους.

ΑΘ. Μήπως, λοιπόν, στὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα ἔγιναν σὲ μᾶς μυριάδες ἐπὶ μυριάδων πόλεις καὶ στὸ ἴδιο αὐτὸ διάστημα ἔχομε ὄχι λιγότερες κατεστραμμένες; Καὶ μήπως πάλι κυβερνήθηκαν παντοῦ ἀπὸ ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ πολιτεύματα πολλές φορές; Καὶ ἄλλοτε ἀπὸ μικρότερες ἔγιναν μεγαλύτερες, ἄλλοτε ἀπὸ μεγαλύτερες μικρότερες, καὶ χειρότερες ἀπὸ καλύτερες καὶ καλύτερες ἀπὸ χειρότερες;

ΚΛ. Κατ' ἀνάγκην.

ΑΘ. Ἄς προσπαθήσουμε τότε νὰ συλλάβουμε, ἂν μπορούμε, τὴν αἰτία αὐτῆς τῆς μεταβολῆς· διότι θὰ μπορούσε πιθανότατα νὰ μᾶς δείξει τὴν πρώτη γένεση καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῶν πολιτευμάτων.

ΚΛ. Ἔχεις δίκιο, καὶ συνεπῶς πρέπει νὰ δείξουμε προθυμία, ἐσύ, ἀπὸ τὴν πλευρὰ σου νὰ ἐκθέτεις αὐτὸ πού ἔχεις κατὰ νοῦν γι' αὐτά, κι ἐμεῖς, ἀπὸ τὴ δική μας, νὰ σὲ παρακολουθοῦμε προσεκτικά.

ΑΘ. Μήπως, λοιπόν, σὰς φαίνονται οἱ παλαιεῖς ἀφηγήσεις ὅτι ἔχουν κάποια δόση ἀλήθειας;

ΚΛ. Ποῖες δηλαδή;

ΑΘ. Τὸ ὅτι ἔχουν γίνεῖ πολλές καταστροφές στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ κατακλυσμοὺς καὶ ἄρρωστιες καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλὰ, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἀπέμεινε ἕνα μικρὸ μόνον μέρος ἀπὸ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

ΚΛ. Πολὺ πιθανὸν θὰ φαίνονταν αὐτὸ στὸν καθένα.

ΑΘ. Ἐλα τότε, λοιπόν, ἄς δοῦμε μίαν ἀπὸ τίς πολλὰς κατὰστροφές, αὐτὴν πού ἔγινε κάποτε ἀπὸ κατακλυσμό.

ΚΛ. Τί νὰ συλλογιθοῦμε σχετικὰ μ' αὐτήν;

ΑΘ. Ὅτι αὐτοὶ πού ἀπέφυγαν τότε τὴν καταστροφὴ θὰ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρισμένοι ὄρειοὶ κάποιου βοσκοτόπου, δηλαδή κάπου πάνω σὲ βουνοκορφές μικρὰ ἀπομεινάρια ζωῆς ἀπὸ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πού εἶχαν διασωθεῖ.

ΚΛ. Δήλον.

ΑΘ. Καί δὴ τοὺς τοιοῦτους γε ἀνάγκη που τῶν ἄλλων ἀπείρους εἶναι τεχνῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς ἄστεσι πρὸς ἀλλήλους μηχανῶν εἰς τε πλεονεξίας καὶ φιλονικίας καὶ ὀπόσ' ἄλλα κακουργήματα πρὸς ἀλλήλους ἐπινοοῦσιν.

ΚΛ. Εἰκὸς γοῦν.

ΑΘ. Θῶμεν δὴ τὰς ἐν τοῖς πεδίοις πόλεις καὶ πρὸς θαλάττη κατοικοῦσας ἄρδην ἐν τῷ τότε χρόνῳ διαφθεῖρεσθαι;

ΚΛ. Θῶμεν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ὄργανα τε πάντα ἀπόλλυσθαι, καὶ εἰ τι τέχνης ἦν ἐχόμενον σπουδαίως ἡντημένον ἢ πολιτικῆς ἢ καὶ σοφίας τινὸς ἑτέρας, πάντα ἔρρειν ταῦτα ἐν τῷ τότε χρόνῳ φήσομεν; πῶς γὰρ ἂν, ὦ ἄριστε, εἰ γε ἔμενεν τάδε οὕτω τὸν πάντα χρόνον ὡς νῦν διακεκόσμηται, καινὸν ἀνηυρίσκοτο ποτε καὶ ὅτιοῦν;

ΚΛ. Τοῦτο ὅτι μὲν μυριάκις μῦρια ἔτη διελάνθανεν ἄρα τοὺς τότε, χίλια δὲ ἄφ' οὗ γέγονεν ἢ δις τοσαῦτα ἔτη, τὰ μὲν Δαιδάλῳ καταφανῆ γέγονεν, τὰ δὲ Ὁρφεῖ, τὰ δὲ Παλαμῆδει, τὰ δὲ περὶ μουσικῆν Μαρσύα καὶ Ὀλύμπῳ, περὶ λύραν δὲ Ἀμφίονι, τὰ δὲ ἄλλα ἄλλοις ἀμύπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν χθῆς καὶ πρόφην γεγονότα.

ΑΘ. Ἄριστ', ὦ Κλεινία, τὸν φίλον ὅτι παρέλιπες, τὸν ἀτεχνῶς χθῆς γενόμενον.

ΚΛ. Εἶναι ὀλοφάνερο.

ΑΘ. Καὶ μάλιστα αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν, χωρὶς ἄλλο, κατ' ἀνάγκην ἀπειροὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης βιοποριστικῆς τέχνης καὶ ἀπὸ τῆς μηχανορραφίης ποῦ οἱ ἄνθρωποι τῶν ἀστικῶν κέντρων μετέρχονται ὁ ἕνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου, τόσο σὲ ἐκδηλώσεις πλεονεξίας ὅσο καὶ σὲ περιπτώσεις φιλονικίας καὶ ὄσες ἄλλες ἀκόμη πανουργίαις ἐπινοοῦν ὁ ἕνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου.

ΚΛ. Ἔτσι τοῦλάχιστον φαίνεται.

ΑΘ. Νὰ ὑποθέσουμε, λοιπὸν, ὅτι οἱ πόλεις ποῦ βρίσκονταν στὶς πεδιάδες καὶ δίπλα στὴ θάλασσα καταστράφηκαν συθέμελα ἐκεῖνον τὸν καιρὸ;

ΚΛ. Ἄς τὸ ὑποθέσουμε.

ΑΘ. Νὰ ὑποθέσουμε, λοιπὸν, ὅτι ὅλα τὰ ἐργαλεῖα χάθηκαν καὶ ὅτι ἂν ὑπῆρχε κάτι τὸ κεκτημένο, σχετικὸ μὲ τὴν τέχνη ἢ τὴν πολιτικὴ ἢ μὲ μίαν ὀποιαδήποτε ἄλλη ἐπιστήμη, τὸ ὅποιο εἶχε βρεθεῖ μετὰ ἀπὸ σοβαρὴ μελέτη, ὅτι ὅλα αὐτὰ καταστράφηκαν σ' ἐκεῖνα τὰ χρόνια; Διότι, πῶς νὰ τὸ κάνουμε, καλέ μου ἄνθρωπε, ἂν βέβαια παρέμεναν αὐτὰ καθ' ὅλη τὴ διάρκειά τοῦ χρόνου ἔτσι ὅπως εἶναι τώρα καταταγμένα, πῶς θὰ ἦταν ποτὲ δυνατόν νὰ βρεθεῖ ὀτιδήποτε καινούργιο;

ΚΛ. Τοῦτο, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἀμέτρητες φορὲς ἀμέτρητα χρόνια διέφευγαν τῆς προσοχῆς τῶν τότε ἀνθρώπων, καὶ ὅτι χίλια χρόνια ἀφότου ἔγιναν ἢ δύο φορὲς τόσα χρόνια, ἕνα μέρος ἀπὸ αὐτὰ ἔγιναν ὀλοφάνερα στὸν Δαίδαλο, ἕνα ἄλλο στὸν Ὁρφέα καὶ ἕνα τρίτο στὸν Παλαμῆδη, τὰ σχετικὰ πάλι μὲ τὴ μουσικὴ στὸν Μαρσύα καὶ στὸν Ὀλύμπιο καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ λύρα στὸν Ἀμφίονα, ἐνῶ τὰ ἄλλα πολλὰ τὰ ὀποῖα φανερώθηκαν σὲ ἄλλους, ἔγιναν μόλις χθῆς ἢ προχθῆς, ποῦ λέει ὁ λόγος.

ΑΘ. Ἄραγε (ἐνν. συνειδητοποιεῖς), Κλεινία, ὅτι παρέλιπες τὸν φίλο ποῦ ἦλθε κυριολεκτικὰ στὴ ζωὴ μόλις χθῆς;

ΚΑ. Μῶν φράξεις Ἐπιμενίδην;

ΑΘ. Ναί, τοῦτον· πολὺ γὰρ ὑμῖν ὑπερεπήδησε τῷ μηχανή-
ματι τοὺς σύμπαντας, ὦ φίλε, ὁ λόγῳ μὲν Ἡσίοδος ἔμα-
ντεῦτο πάλαι, τῷ δὲ ἔργῳ ἐκείνος ἀπετέλεσεν, ὡς ὑμεῖς φα-
τε.

ΚΑ. Φαμὲν γὰρ οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν οὕτω δὴ λέγωμεν ἔχειν τότε, ὅτ' ἐγένετο ἡ
φθορά, τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους πράγματα, μυριάσι μὲν τινα
φοβερὰν ἐρημίαν, γῆς δ' ἀφθόνου πλῆθος πάμπλου, ζῶων δὲ
τῶν ἄλλων ἐρρόντων, βουκόλι' ἄττα, καὶ εἴ τί που αἰγῶν πε-
ριλειφθὲν ἐτύγχανεν γένους, σπάνια καὶ ταῦτα νέμουσιν εἶναι
ζῆν τότε κατ' ἀρχάς;

678a

ΚΑ. Τί μῆν;

ΑΘ. Πόλεως δὲ καὶ πολιτείας περὶ καὶ νομοθεσίας, ὧν
νῦν ὁ λόγος ἡμῖν παρέστηκεν, ἄρ' ὡς ἔπος εἰπεῖν οἴομεθα
καὶ μνήμην εἶναι τὸ παράπαν;

ΚΑ. Οὐδαμῶς.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἔξ ἐκείνων τῶν διακειμένων οὕτω τὰ νῦν γέ-
γονεν ἡμῖν σύμπαντα, πόλεις τε καὶ πολιτεῖαι καὶ τέχναι καὶ
νόμοι, καὶ πολλὴ μὲν πονηρία, πολλὴ δὲ καὶ ἀρετῆ;

ΚΑ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Ἄρ' οἴομεθα, ὦ θαυμάσιε, τοὺς τότε, ἀπειροῦς ὄντας
πολλῶν μὲν καλῶν τῶν κατὰ τὰ ἄστη, πολλῶν δὲ καὶ τῶν
ἐναντίων, τελέους πρὸς ἀρετὴν ἢ πρὸς κακίαν γεγονένα;

ΚΑ. Καλῶς εἶπες, καὶ μαυθάνομεν ὁ λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν προϋόντος μὲν τοῦ χρόνου, πληθύνοντος δ'

ΚΑ. Λὲς μήπως τὸν Ἐπιμενίδην;

ΑΘ. Ναί, αὐτόν· διότι σὲ σὰς αὐτὸς ὑπερέβη κατὰ πολὺ μὲ
τὸ ἐπινόημα του τοὺς πάντες, φίλε, αὐτὸ δηλαδὴ ποῦ μὲ λό-
για προμνησθε παλαιότερα ὁ Ἡσίοδος, ἐκείνος τὸ ἐπιτέλε-
σε μὲ ἔργα, ὅπως ἐσὺ ἐισχυρίζεσθε.

ΚΑ. Τὸ ἰσχυρίζομαι, βεβαίως.

ΑΘ. Μποροῦμε, λοιπόν, νὰ λέμε ὅτι εἶχαν τότε, ὅταν
ἔγινε ἡ καταστροφή, τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ἐπι-
κρατοῦσε μία ἀτέραντη δηλαδὴ φοβερὴ ἐρημίαι, καὶ ὅτι ἐνῶ
ὑπῆρχε πάρα πολὺ μεγάλη ἔκταση εὐφορίας γῆς, τὰ ἄλλα ζῶα
ἔχοντας χαθεῖ, κάποια κοπάδια βοδιῶν, καὶ ἂν τυχὸν εἶχε
ἀπομείνει κάποιον κάποιον εἶδος κατοικιῶν, σπάνια ἄλλοστε
καὶ αὐτά, ἦσαν τὰ μόνα ποὺ εἶχαν τότε στίς ἀρχὰς γιὰ νὰ ζή-
σουν;

678a

ΚΑ. Γιατί ὄχι;

ΑΘ. Σχετικὰ τώρα μὲ τὴν πόλιν καὶ τὸ πολίτευμα ἀλλὰ καὶ
τὴ νομοθεσία, γιὰ τὰ ὅποια στήθηκε ἡ σημερινὴ συζήτηση, νο-
μίζομε μήπως, ποῦ λέει ὁ λόγος, ὅτι ἔχει παραμείνει στὴ μνή-
μη ἔστω καὶ τὸ παραμικρὸ;

ΚΑ. Μὲ κανένα τρόπο.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπόν, ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ βρέθηκαν σ' αὐτὴ
τὴν κατάσταση, ἔχουν μήπως προέλθει ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ
σημερινὰ σὲ μᾶς, δηλαδὴ καὶ οἱ πόλεις καὶ τὰ πολιτεύματα
καὶ ἐπὶ πλέον οἱ τέχνες καὶ οἱ νόμοι, ἀλλὰ ἐπίσης ἡ πολλὴ
κακία καὶ ἡ πολλὴ ἀρετῆ;

ΚΑ. Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;

ΑΘ. Καλὲ μου ἄνθρωπε, νομίζομε ἄραγε ὅτι οἱ τότε, οἱ
ὅποιοι δὲν εἶχαν πείρα γιὰ πολλὰ ἀπὸ τὰ ὠραῖα στὰ ἀστικά
κέντρα καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀντιθετὰ τους, ὑπῆρξαν ὁλοκλη-
ρωμένοι ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ ἢ ὡς πρὸς τὴν κακία;

ΚΑ. Ὁραῖα τὰ εἶπες, καὶ ἀντιλαμβάνομαι αὐτὸ ποῦ λές.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπόν, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ τὴν

b

ἡμῶν τοῦ γένους, εἰς πάντα τὰ νῦν καθεστηκότα προελήλυθεν πάντα;

ΚΛ. Ὁρθότατα.

ΑΘ. Οὐκ ἐξαίφνης γε, ὡς εἰκός, κατὰ σμικρὸν δὲ ἐν παμπόλλῳ τινὶ χρόνῳ.

ΚΛ. Καὶ μάλᾳ πρέπει τοῦθ' οὕτως.

ΑΘ. Ἐκ γὰρ τῶν ὑψηλῶν εἰς τὰ πεδία καταβαίνειν, οἶμαι, πᾶσιν φόβος ἔναυλος ἐγγεγόνει.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Ἄρα οὐκ ἄσμενοι μὲν ἑαυτοὺς ἑώρων δι' ὀλιγότητα ἐν τοῖς περὶ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, πορεῖα δέ, ὡστ' ἐπ' ἀλλήλους τότε πορεύεσθαι κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν, σὺν ταῖς τέχναις ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα σχεδὸν ἀπωλώλει; συμμίσειεν οὖν ἀλλήλοις οὐκ ἦν οἶμαι σφόδρα δυνατόν· σίδηρος γὰρ καὶ χαλκός καὶ πάντα τὰ μεταλλεῖα συγκεχυμένα ἠφάνιστο, ὥστε ἀπορία πᾶσα ἦν τοῦ ἀνακαθαίρεσθαι τὰ τοιαῦτα, δρυοτομίαις τε εἶχον σπάνιν. Εἰ γὰρ ποῦ τι καὶ περιγεγονός ἦν ὄργανον ἐν ὄρεσι, ταῦτα μὲν ταχὺ κατατριβέντα ἠφάνιστο, ἄλλα δὲ οὐκ ἔμελλεν γενήσεσθαι, πρὶν πάλιν ἢ τῶν μεταλλῶν ἀφίκοιτο εἰς ἀνθρώπους τέχνη.

ΚΛ. Πῶς γὰρ ἂν;

ΑΘ. Γενεαῖς δὴ πόσαις ὕστερον οἴομεθα τοῦθ' οὕτως γεγενέναι;

ΚΛ. Δῆλον ὅτι παμπόλλαις τισίν.

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τέχνη, ὅσαι περ σιδήρου δέονται καὶ χαλκοῦ καὶ τῶν τοιούτων ἀπάντων, τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἔτι πλείονα ἠφανισμένοι ἂν εἴεν ἐν τῷ τότε;

αὔξησι τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ γένους μας, ὅλα ἐξελίχθησαν στὴν κατάστασι ποῦ ἔχουν τὰ πράγματα σήμερα;

ΚΛ. Πολὺ ὀρθά.

ΑΘ. Δὲν ἔγιναν αὐτὰ ἀσφαλῶς ξαφνικά, ὅπως εἶναι φυσικό, ἀλλὰ λίγο λίγο, σὲ πάρα πολὺ μεγάλο χρονικό διάστημα.

ΚΛ. Καὶ εἶναι τὸ πιὸ πιθανὸ ἔτσι νὰ ἔγιναν αὐτὰ.

ΑΘ. Ἄπο τὴν ἀνάγκη νὰ κατέβουν ἀπὸ τὰ ὄρεινὰ στίς πεδιάδες, νομίζω, τοὺς εἶχε κυριέψει ὄλους ἕνας ἔντονος φόβος.

ΚΛ. Καὶ πῶς νὰ μὴ τοὺς κυριέψει;

ΑΘ. Ἄρα δὲν βλέπονταν μήπως μεταξὺ τους μὲ πολλὴ ἐπιχαρίστησι λόγῳ τοῦ μικροῦ τους ἀριθμοῦ στὴ διάρκειαι ἐκεῖνων τῶν χρόνων καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ μέσα μεταφορᾶς, προκειμένου νὰ πηγαίνουν τότε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο ἀπὸ τὴν ξηρὰ ἢ ἀπὸ τὴ θάλασσα, εἶχαν ὄλα, μαζὶ μὲ τίς τέχνες, ποῦ λείει ὁ λόγος, σχεδὸν χαθεῖ; Τὸ νὰ συναναστρέφονται λοιπὸν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον δὲν ἦταν, νομίζω, κάτι τὸ ἀπολύτως δυνατό· ἄλλωστε, ὁ σίδηρος καὶ ὁ χαλκός καὶ ὄλα ἐν γένει τὰ μέταλλα ἀναμειγμένα εἶχαν ἐξαφανισθεῖ, ὥστε ἦταν ἀπολύτως ἀδύνατη ἡ ἐξόρυξι καὶ ὁ καθαρισμός τοῦ εἶδους αὐτοῦ τῶν μετάλλων, καὶ ἐπὶ πλείων σπάνιζε ἡ ὑλοτομία. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη εἶχε περισωθεῖ ἀπὸ τὴν καταστροφὴ κάποιου ἐργαλεῖο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ στὰ βουνά, αὐτὰ πολὺ γρηγορὰ ἀπὸ τὴ μεγάλη χρῆσι ἔξαφανίσθησαν, καὶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνουν ἄλλα, προτοῦ ἢ τῆχνι τῶν μεταλλουργῶν ἐπανέλθει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

ΚΛ. Πῶς πράγματι θὰ μποροῦσαν;

ΑΘ. Μετὰ ἀπὸ πόσες ἄραγε γενεές νομίζομε ὅτι ἔτσι ἔγινε τοῦτο;

ΚΛ. Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι μετὰ ἀπὸ πάρα πολλές.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπὸν, καὶ οἱ τέχνες, ὅσες ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ σίδηρο καὶ χαλκὸ καὶ ἐν γένει ἀπ' ὄλα τοῦ εἶδους αὐτοῦ, θὰ μποροῦσαν νὰ θεωρηθοῦν γιὰ τὸ ἴδιο αὐτὸ καὶ περισσότερο

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Καί τοῖνον στάσις ἅμα καί πόλεμος ἀπωλόλει κατά τόν τότε χρόνον πολλαχῆ.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Πρῶτον μὲν ἠγάπων καί ἐφιλοφρονοῦντο ἀλλήλους δι' ἐρημίαν, ἔπειτα οὐ περιμάχητος ἦν αὐτοῖς ἡ τροφή. Νομῆς γάρ οὐκ ἦν σπάνις, εἰ μὴ τισιν κατ' ἀρχᾶς ἴσως, ἥ δὲ 679^a τὸ πλεῖστον διέζων ἐν τῷ τότε χρόνῳ· γάλακτος γάρ καί κρεῶν οὐδαμῶς ἐνδεεῖς ἦσαν· ἔτι δὲ θηρεύοντες οὐ φαύλην οὐδ' ὀλίγην τροφήν παρείχοντο. Καί μὴν ἀμπεχόνης γε καί στρωμνῆς καί οἰκίσεων καί σκευῶν ἐμπύρων τε καί ἀπύρων ἠπόρουν· αἱ πλαστικάι γάρ καί ὄσαι πλεκτικάι τῶν τεχνῶν οὐδὲ ἐν προοδέονται σιδήρου, ταῦτα δὲ πάντα τούτω τῷ τέχνα θεὸς ἔδωκε πορίζειν τοῖς ἀνθρώποις, ἵν' ὀπότε εἰς τὴν b τοιαύτην ἀπορίαν ἔλθοιεν, ἔχοι βλάστην καί ἐπίδοσιν τῶν ἀνθρώπων γένος. Πένητες μὲν δὴ διὰ τὸ τοιοῦτον σφόδρα οὐκ ἦσαν, οὐδ' ὑπὸ πενίας ἀναγκαζόμενοι διάφοροι ἑαυτοῖς ἐγίνοντο· πλοῦσιοι δ' οὐκ ἂν ποτε ἐγένοντο ἄχρυσοί τε καί ἀνάγυροι ὄντες, ὃ τότε ἐν ἐκείνοις παρῆν. Ἥτι δ' ἂν ποτε συνοικία μῆτε πλοῦτος συνοικῆ μῆτε πενία, σχεδὸν ἐν ταύτῃ γενναϊότατα ἦθη γίγνουτ' ἂν· οὔτε γάρ ὕβρις οὔτ' ἀδικία, c ζῆλοί τε αὐ καί φθόνοι οὐκ ἐγγίγονται. Ἄγαθοί μὲν δὴ διὰ ταῦτά τε ἦσαν καί διὰ τὴν λεγομένην εὐθέθειαν· ἃ γάρ ἤκου-

ἀκόμη χρονικὸν διάστημα ὅτι εἶχαν ἔξαφανισθεῖ τὸν καιρὸ ἐκείνον;

ΚΛ. Γιάτι ὄχι;

ΑΘ. Καί συνεπῶς ἡ στάσις ὅσο καί ὁ πόλεμος εἶχαν σ' ἐκεῖνο τὸ χρονικὸν διάστημα γιὰ πολλοὺς λόγους ἐκλείψει.

ΚΛ. Πῶς αὐτὸ;

ΑΘ. Πρῶτα ἀπ' ὄλα ἀγαπιῶνταν μεταξὺ τους καί φέρονταν φιλικὰ ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον λόγῳ τῆς ἐρημιάς, ἔπειτα ἡ τροφή δὲν ἦταν γι' αὐτοὺς ἀντικείμενο διαμάχης. Δὲν ὑπῆρχε, πράγματι, ἔλλειψη ζωντανῶν παρὰ μόνον ἴσως γιὰ 679^a μερικοὺς στῆν ἀρχῆ, ἀπὸ τὰ ὅποια ζούσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκείνον τὸν καιρὸ· δὲν τοὺς ἔλειπε δηλαδὴ καθόλου τὸ γάλα καί τὸ κρέας· ἐπὶ πλέον μὲ τὸ νὰ ἐπιδίδονται στὸ κυνήγι, ἔξασφάλιζαν ὄχι κακῆ καί οὔτε λίγη τροφή. Καί ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι εἶχαν, χωρὶς ἄλλο, ἀφθονα ἐνδύματα, στρωσίδια, καταλύματα καί οἰκιακά σκευῆ τόσο γιὰ τὴ φωτιά ὅσο καί ἐκτὸς φωτιάς· οἱ πλαστικῆς πράγματι καί ὄσαι εἶναι πλεκτικῆς ἀπὸ τὶς τέχνες δὲν ἔχουν ἀνάγκη οὔτε στὸ ἐλάχιστο ἀπὸ σίδηρο, καί γιὰ νὰ προσπορίζονται ὄλα αὐτὰ ἔδωσε ὁ θεὸς στοὺς b ἀνθρώπους τὶς δύο αὐτῆς τέχνες, ὅποτε θὰ περιέρχονταν σὲ τέτοιου εἶδους ἀνέχεια, γιὰ νὰ ἔχει τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων βλαστάρι καί τὴ δυνατότητα τῆς προόδου. Δὲν ἦσαν, ὡστόσο, γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ἰδιαίτερα πτωχοί, οὔτε γίνονταν, ἀναγκασμένοι ἀπὸ τὴν πενία, ἐχθρικοὶ ὁ ἕνας ἀπέναντι στοὺν ἄλλον· πλοῦσιοι ὡστόσο δὲν θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ γίνουν, ἀφοῦ ἦσαν χωρὶς χρυσοὺ καί ἀσημι, πράγμα τὸ ὅποιο ἴσχυε τότε σ' ἐκείνους. Σὲ μία κοινότητα, ὡστόσο, μὲ τὴν ὅποια δὲν θὰ συνδεόταν οὔτε ὁ πλοῦτος οὔτε ἡ πενία, σ' αὐτὴν σχεδὸν πάντοτε θὰ παρᾶγονταν τὰ πιὸ γενναῖα ἦθη· διότι δὲν εὐδοκίμει ἡ ἀσέβεια, οὔτε ἡ ἀδικία, οὔτε οἱ ζῆλιες πάλι καί οἱ φθόνοι. Ἥσαν τότε ἐνάρετοι γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους καί χάριν τῆς λεγόμενης εὐθέθειας· αὐτὰ, πράγματι, πού ἄκουγαν c

ον καλὰ καὶ αἰσχροῖ, εὐήθεις ὄντες ἡγούντο ἀληθέστατα λέγεσθαι καὶ ἐπείθοντο. Ψεῦδος γὰρ ὑπονοεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο διὰ σοφίαν, ὡσπερ τὰ νῦν, ἀλλὰ περὶ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων τὰ λεγόμενα ἀληθῆ νομίζοντες ἔξων κατὰ ταῦτα διόπερ ἦσαν τοιοῦτοι παντάπασιν οἷους αὐτοὺς ἡμεῖς ἄρτι διεληλύθαμεν.

ΚΛ. Ἐμοὶ γοῦν δὴ καὶ τῷδε οὕτως ταῦτα συνδοκεῖ.

ΑΘ. Οὐκοῦν εἰπωμεν ὅτι γενεαὶ διαβιοῦσαι πολλὰ τοῦτον τὸν τρόπον τῶν πρὸ κατακλυσμοῦ γεγονότων καὶ τῶν νῦν ἀτεχνότεροι μὲν καὶ ἀμαθέστεροι πρὸς τε τὰς ἄλλας μέλλουσιν εἶναι τέχνας καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς, ὅσαι τε πεζαὶ καὶ ὅσαι κατὰ θάλατταν γίνονται τὰ νῦν, καὶ ὅσαι δὴ κατὰ πόλιν μόνον αὐτοῦ, δίκαι καὶ στάσεις λεγόμεναι, λόγοις ἔργοις τε μεμηχανημένοι πάσας μηχανὰς εἰς τὸ κακουργεῖν τε ἀλλήλους καὶ ἀδικεῖν, εὐηθέστεροι δὲ καὶ ἀνδρειότεροι καὶ ἅμα σωφρονέστεροι καὶ σύμπαντα δικαιότεροι; τὸ δὲ τούτων αἴτιον ἦδη διεληλύθαμεν.

ΚΛ. Ὅρθῶς λέγεις.

ΑΘ. Λελέχθω δὴ ταῦτα ἡμῖν καὶ τὰ τούτοις συνεπόμενα ἔτι πάντα εἰρήσθω τοῦδ' ἔνεκα, ἵνα νοήσωμεν τοῖς τότε νόμων τίς ποτ' ἦν χρεῖα καὶ τίς ἦν νομοθέτης αὐτοῖς.

ΚΛ. Καὶ καλῶς γε εἴρηκας.

ὠραῖα ἢ ἄσχημα, μὲ τὸ νὰ εἶναι εὐήθεις, νόμιζαν ὅτι λέγονταν σὲ πνεῦμα ἀπόλυτης ἀλήθειας καὶ τὰ πίστευαν. Διότι κανεὶς δὲν γνώριζε λόγῳ σοφίας νὰ ὑποψιάζεται τὸ ψεῦδος, ὅπως ἀκριβῶς σήμερα, ἀλλὰ ἐκλαμβάνοντας τὰ ὅσα λέγονταν γιὰ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀληθινὰ, ζούσαν σύμφωνα μ' αὐτὰ· γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο ἦσαν ἀπολύτως τέτοιας λογῆς ἀνθρώποι, ὅπως τώρα δὲ μόλις τοὺς παροιάσαμε.

ΚΛ. Ἐγὼ ἐξάπαντος ἀλλὰ καὶ αὐτὸς (ἐνν. ὁ Μέγιστος) συμφωνοῦμε ὅτι εἶσι ἔχουν αὐτὰ.

ΑΘ. Μήπως πρέπει, λοιπόν, νὰ ποῦμε ὅτι πολλὰς γενεάς, ποὺ ἔζησαν μὲ τοῦτο τὸν τρόπο, ὄφειλαν νὰ εἶναι σὲ σύγκριση μ' ἐκεῖνες ποὺ ὑπῆρχαν πρὶν τὸν κατακλυσμό καὶ συνεπῶς ἀπὸ τίς σημερινῆς λιγότερο ἐπιδέξιες στὴν ἐφαρμογὴ ἀλλὰ καὶ λιγότερο καταρτισμένες ὅσον ἀφορᾷ στὶς ἄλλες τέχνες ὅσο καὶ στὶς πολεμικὰς, ὅσες ἐφαρμόζονται σήμερα στὸν κατὰ ξηρὰν καὶ στὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον καὶ βεβαίως ὅσες ἀσκοῦνται στὰ πλαίσια ἀποκλειστικὰ τῆς πόλεως, οἱ λεγόμενες δίκαι καὶ στάσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν ἐπινοήσει, στοὺς λόγους καὶ στὰ ἔργα, ὅλα τὰ εἶδη τεχνασμάτων γιὰ τὴ διάπραξη κακῶν πράξεων καὶ ἀδικημάτων τοῦ ἐνὸς σὲ βάρος τοῦ ἄλλου—μήπως μὲ τὸ νὰ εἶναι (ἐνν. οἱ προκατακλυσμαῖες γενεές) ἀγαθότερες ἦσαν καὶ γενναιότερες καὶ συνάμα συνετότερες καὶ ἀπὸ κάθε ἀποψη δικαιότερες; Τὸ ποῖα ὑπῆρξε, ἐξ ἄλλου, ἡ αἰτία ὄλων αὐτῶν τὸ ἔχομε ἦδη ἐκθέσει.

ΚΛ. Σωστά λές.

ΑΘ. Αὐτὰ ἔχουν λεχθεῖ ἀπὸ μᾶς, καὶ ὅλα ὅσα συνεπακόλουθα αὐτῶν θὰ λεχθοῦν ἀκόμη γιὰ τοῦτον ἐδῶ τὸν λόγο (ἐνν. λέγονται), γιὰ νὰ κατανοήσουμε δηλαδὴ ποῖα τελικὰ ἦταν γιὰ τοὺς τότε ἀνθρώπους ἡ ἀνάγκη τῶν νόμων καὶ ποῖος ἦταν ὁ νομοθέτης τους.

ΚΛ. Καὶ καλὰ βέβαια τὰ εἶπες.

ΑΘ. Ἐὰρ οὖν ἐκείνοι μὲν οὐτ' ἐδέοντο νομοθετῶν οὔτε πω ἐφίλει κατὰ τούτους τοὺς χρόνους γίνεσθαι τὸ τοιοῦτον; οὐδὲ γὰρ γράμματα ἔστι πω τοῖς ἐν τούτῳ τῷ μέρει τῆς περιόδου γενομένοις, ἀλλ' ἔθεσι καὶ τοῖς λεγομένοις πατρίοις νόμοις ἐπόμειοι ζῶσι.

ΚΛ. Εἰκὸς γοῦν.

ΑΘ. Πολιτείας δέ γε ἤδη καὶ τρόπος ἐστὶν τις οὗτος.

ΚΛ. Τίς;

ΑΘ. Δοκοῦσί μοι πάντες τὴν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολιτεία **b**
 ἀνδραγαθίαν καλεῖν, ἣ καὶ νῦν ἔτι πολλαχού καὶ ἐν Ἑλλή-
 σι καὶ κατὰ βαρβάρους ἔστιν· λέγει δ' αὐτὴν που καὶ Ὀμη-
 ρος γεγενῆσθαι περὶ τὴν τῶν Κυκλάπων οἰκίαν, εἰπὼν

τοῖσιν δ' οὐτ' ἄγοραὶ βουλευφόροι οὔτε θέμιστες,
 ἀλλ' οἳ γ' ὑψηλῶν ὀρέων ναῖοισι κάρηνα
 ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι, θεμιστεῦει δὲ ἕκαστος
 παίδων ἢδ' ἀλόχων, οὐδ' ἀλλήλων ἀλέγουσιν. **c**

ΚΛ. Ἐοικέν γε ὁ ποιητὴς ὑμῖν οὗτος γεγενῆσθαι χαρίεις.
 Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἄλλα αὐτοῦ διεληλύθαμεν μάλ' ἄσπετα, οὐ
 μὴν πολλὰ γε· οὐ γὰρ σφόδρα χρώμεθα οἱ Κρήτες τοῖς ξενι-
 κόις ποιήμασιν.

ΜΕ. Ἡμεῖς δ' αὐτὸ χρώμεθα μὲν, καὶ ἔοικέν γε κρατεῖν τῶν
 τοιοῦτων ποιητῶν, οὐ μὲντοι Λακωνικὸν γε ἀλλὰ τινα **d**
 μᾶλλον Ἴωνικὸν βίον διεξέρχεται ἕκαστοτε. Νῦν μὴν εὖ τῷ
 σφ' λόγῳ ἔοικε μαρτυρεῖν, τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ἐπὶ τὴν ἀγριό-

ΑΘ. Ἐὰρ, λοιπόν, οἱ ἄνθρωποι ἐκείνοι δὲν εἶχαν ἀνάγκη
 οὔτε ἀπὸ νομοθέτες, οὔτε ἦταν συνηθισμένο ἀκόμα κατ'
 ἐκείνα τὰ χρόνια κάτι τέτοιο; Πράγματι, δὲν ὑπάρχει οὔτε
 κανὴ γραφὴ ἀκόμα γ' αὐτοῦς ποῦ γεννήθηκαν σ' αὐτὸ τὸ διά-
 στημα τῆς περιόδου ἐκείνης, ἀλλὰ ζοῦν τότε ἀκολουθώντας
 τὰ ἦθη καὶ τὰ λεγόμενα πατροπαράδοτα ἔθια.

ΚΛ. Εἶναι δίχως ἄλλο λογικό.

ΑΘ. Αὐτό, βεβαίως, ἀποτελεῖ ἤδη ἓνα εἶδος πολιτεύματος.

ΚΛ. Ποῖο;

ΑΘ. Μοῦ φαίνονται ὅτι ὄλοι ἀποκαλοῦν τὸ πολίτευμα **b**
 ἐκείνης τῆς περιόδου δυναστεία, ἣ ὅποια ὑπάρχει ἀκόμα καὶ
 σήμερα σὲ πολλὰ μέρη καὶ σὲ Ἑλλήνες καὶ στοὺς βαρβάρους·
 λέει κάπου καὶ ὁ Ὀμηρος ὅτι εἶχε ὑπάρξει αὐτὴ στὴ συνό-
 κηση τῶν Κυκλάπων, ἔχοντας πεῖ:

Σ' αὐτοὺς πάντως (δὲν ὑπάρχουν) οὔτε πολιτικὲς συνελεί-
 σεις, οὔτε νομικοὶ κανόνες, ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι αὐτοὶ κα-
 τοικοῦν στὶς κορυφές τῶν ψηλῶν βουνῶν μέσα σὲ βαθυλωτές
 σπηλιές, καὶ ὁ καθένας διαφραγεῖ πάνω στὰ παιδιά του καὶ
 στὶς γυναῖκες του, καὶ οὔτε νοιάζεται ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλον. **c**

ΚΛ. Ναι, εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὑπῆρξε ὁ ποιητὴς σὰς αὐτὸς
 χαριτωμένος. Καὶ εἶναι ἐπίσης γεγονός, πράγματι, ὅτι ἔχομε
 μελετήσει καὶ ἄλλους ἐξαιρετικὰ λαμπροὺς στίχους του,
 πλην ὅμως ὄχι πολλοὺς· διότι ἡμεῖς οἱ Κρήτες δὲν πολυχρη-
 σιοποιοῦμε ξένα ποιήματα.

ΜΕ. Ἡμεῖς πάλι ἀντιθέτως (ἐνν. οἱ Λακεδαιμόνιοι) χρῆσι-
 μοποιοῦμε, καὶ μάλιστα μᾶς φαίνεται ὅτι ἐπικρατεῖ αὐτὸς
 ἔναντι ὄλων τῶν ποιητῶν τοῦ εἶδους του, ἂν καὶ δὲν πραγ-
 ματεύεται σὲ κάθε περίπτωσι βέβαια τὸν λακωνικὸ ἀλλὰ **d**
 μᾶλλον κάποιον ἰωνικὸ τρόπο ζωῆς. Τώρα μοῦ φαίνεται ὅτι
 συνηγορεῖ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο ὑπὲρ τῆς γνώμης σου,
 καθὼς ἔχει διὰ τῆς μυθολογίας ἐπαναφέρει τὸν παλαιὸ τῶ-

τητα διὰ μυθολογίας ἐπανενεγκῶν.

ΑΘ. Ναί· συμμαρτυρεῖ γάρ, καί λάβωμὲν γε αὐτὸν μνηνυτὴν ὅτι τοιαῦτα πολιτεία γίνονται ποτε.

ΚΛ. Καλῶς.

ΑΘ. Μῶν οὖν οὐκ ἐκ τούτων τῶν κατὰ μίαν οἰκίην καὶ κατὰ γένος διεσπαρμένων ὑπὸ ἀπορίας τῆς ἐν ταῖς φθοραῖς, ἐν αἷς τὸ πρεσβύτατον ἄρχει διὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς γεγονέναι, οἷς ἐπόμενοι καθάπερ ὄρνιθες ἀγέλην μίαν ποιήσουσι, πατρονομούμενοι καὶ βασιλείαν πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμενοι;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Μετὰ δὲ ταῦτα γε εἰς τὸ κοινὸν μείζους ποιοῦντες πόλεις πλείους συνέρχονται, καὶ ἐπὶ γεωργίας τὰς ἐν ταῖς ὑπάρχειαις τρέπονται πρῶτας, περιβόλους τε αἰμασιώδεις 681a τινὰς τειχῶν ἐρύματα τῶν θηρίων ἕνεκα ποιοῦνται, μίαν οἰκίαν αὐτῶν κοινὴν καὶ μεγάλην ἀποτελοῦντες.

ΚΛ. Τὸ γοῦν εἰκὸς ταῦθ' οὕτως γίγνεσθαι.

ΑΘ. Τί δέ; τὸδε ἄρα οὐκ εἰκός;

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Τῶν οἰκίσεων τούτων μείζονων αὐξανομένων ἐκ τῶν ἐλαττόνων καὶ πρῶτων, ἐκάστην τῶν σμικρῶν παρεῖναι κατὰ γένος ἔχουσαν τὸν τε πρεσβύτατον ἄρχοντα καὶ αὐτῆς

πο ζῶης αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων στὴν κατάστασι τῆς ἀγριότη-
τας.

ΑΘ. Ναί· συνηγορεῖ, πράγματι, μὲ τὴ μαρτυρία μου αὐτὴν καὶ θὰ τὸν θεωρήσοιμε ἀσφαλῶς ἐγγυητὴ τοῦ ὅτι ὑπάρχουν κάποτε τέτοια πολιτεύματα.

ΚΛ. Ὁραία.

ΑΘ. Μήπως, λοιπόν, δὲν προήλθαν αὐτὰ ἀπὸ ἐκείνου ποῦ διασκορπίσθησαν, λόγῳ τῆς ἀνέχειας ὡς ἐπακόλουθο τῶν καταστροφῶν, σὲ μεμονωμένα νοικοκυριά ἀνὰ οἰκογένεια, στὰ ὅποια εἶναι ἀρχηγὸς ὁ μεγαλύτερος στὴν ἡλικία γιὰ τὸν λόγο ὅτι ἡ ἀρχηγία ἔχει μεταβιβασθεῖ σ' αὐτοὺς ἀπὸ τὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα, τοὺς ὁποίους ἀκολουθώντας, ὅπως ἀκριβῶς τὰ πουλιά, θὰ σχηματίζουν μίαν χωριστὴ ἀγέλη, ὅπου καὶ διοικῶνται πατριαρχικὰ καὶ τελοῦν ὑπὸ τὸ καθεστὼς μιᾶς βασιλικῆς ἐξουσίας πρὸ δίκαιης ἀπ' ὄλες;

ΚΛ. Εἶναι ἡ καθαρὴ ἀλήθεια.

ΑΘ. Μὲ τὴν πάροδο, ὡστόσο, τοῦ χρόνου συγκεντρώνονται βεβαίως στὸν ἴδιο χῶρο περισσότερα ἄτομα, τὰ ὅποια συνιστοῦν ἀπὸ κοινῶν μεγαλύτερους οἰκισμοὺς, τίς πόλεις, καὶ στρέφονται πρὸς τὴν καλλιέργεια πρῶτα τῶν ἐδαφῶν ποῦ βρισκονται στοὺς πρόποδες τῶν βουνῶν, καὶ κατασκευάζουν περιβόλους ἀπὸ ξερολιθιῆς ὡς τείχη προστασίας ἐξ αἰτίας τῶν θηρίων, ἀποτελώντας πάλι μιὰ κοινὴ καὶ μεγάλη 681a συνοίκηση.

ΚΛ. Ναί, πράγματι, εἶναι τὸ πιὸ βέβαιο ὅτι ἔτσι γίνονται αὐτά.

ΑΘ. Καὶ τί; Αὐτὸ ἐδῶ δὲν εἶναι μήπως βέβαιο;

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Τὸ ὅτι ἐνόσω οἱ οἰκισμοὶ αὐτοὶ αὐξάνονται ἀπὸ τοὺς μικρότερους καὶ ἀρχικοὺς σὲ μεγαλύτερους, καθένας ἀπὸ τοὺς μικροὺς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι παρῶν ὡς χωριστὴ οἰκογενειακὴ κοινότητα τόσο μὲ τὸ νὰ ἔχει ἀρχηγὸ τὸν πιὸ γέρο-

ἔθῃ ἅττα ἴδια διὰ τὸ χωρὶς ἀλλήλων οἰκεῖν, ἕτερα ἀφ' ἑτέ-
ρων ὄντων τῶν γεννητόρων τε καὶ θρεψάντων, ἃ εἰθίσθησαν
περὶ θεοῦ τε καὶ ἑαυτοῦς, κοσμιωτέρων μὲν κοσμιώτερα
καὶ ἀνδρικῶν ἀνδρικώτερα, καὶ κατὰ τρόπον οὕτως ἐκά-
στους τὰς αὐτῶν ἀν αἰρέσεις εἰς τοὺς παῖδας ἀποτυπωμέ-
νους καὶ παιδῶν παῖδας, ὃ λέγομεν, ἦκειν ἔχοντας ἰδίους
νόμους εἰς τὴν μείζονα συνοικίαν.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὖ;

ΑΘ. Καὶ μὴν τοὺς γε αὐτῶν νόμους ἀρέσκειν ἐκάστοις
ἀναγκαῖόν που, τοὺς δὲ τῶν ἄλλων ὑστέρους.

ΚΛ. Οὕτως.

ΑΘ. Ἄρχῃ δὴ νομοθεσίας οἷον ἐμβάντες ἐλάθομεν, ὡς ἔοι-
κεν.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Τὸ γοῦν μετὰ ταῦτα ἀναγκαῖον αἰρεῖσθαι τοὺς συ-
νελθόντας τούτους κοινούς τινας ἑαυτῶν, οἱ δὴ τὰ πάντων
ιδόντες νόμιμα, τὰ σφισιν ἀρέσκοντα αὐτῶν μάλιστα εἰς τὸ
κοινὸν τοῖς ἡγεμόσι καὶ ἀγαθοῖσι τοὺς δῆμους οἷον βασι-
λεῦσι φανερὰ δεῖξαντες ἐλέσθαι τε δόντες, αὐτοὶ μὲν νομο-
θεταὶ κληθήσονται, τοὺς δὲ ἄρχοντας καταστήσαντες, ἀρι-
στοκρατίαν τινὰ ἐκ τῶν δυναστειῶν ποιήσαντες ἢ καὶ τινα
βασιλείαν, ἐν ταύτῃ τῇ μεταβολῇ τῆς πολιτείας οἰκήσουσιν.

ντα ὅσο καὶ μὲ τὸ νὰ ἔχει τὰ δικὰ του ἰδιαίτερα ἔθιμα λόγῳ
τοῦ ὅτι κατοικοῦν χωριστὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, τὰ ὅποια
καὶ εἶναι διαφορετικά, ἐπειδὴ εἶναι διαφορετικοὶ καὶ αὐτοὶ
ποὺ τοὺς γέννησαν καὶ τοὺς ἀνέθρεψαν, διαφορετικά αὐτὰ μὲ
τὰ ὅποια γαλουγήθηκαν σχετικὰ μὲ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἴδι-
ους τοὺς ἑαυτοῦς τους, προερχόμενα ἀπὸ ἀνθρώπους ὅσο
πιὸ φρόνιμους τόσο πιὸ φρόνιμα καὶ ἀπὸ θαρραλέους τόσο
πιὸ θαρραλέα, καὶ ἔχοντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀποτυπώ-
σει ὁ καθένας τὶς δικῆς του ἐπιλογῆς στὰ παιδιά του καὶ στὰ
παιδιά τῶν παιδιῶν του, συνέπεσε νὰ ἔχουν αὐτὸ ποὺ λέμε
ἰδιαίτερα ἦθη καὶ ἔθιμα στὰ πλαίσια τῆς μεγαλύτερης συνοί-
κησης.

ΚΛ. Πράγματι, πῶς δχι;

ΑΘ. Καὶ εἶναι ἀλήθεια ἐπίσης ὅτι κατ' ἀνάγκην σχεδὸν σὲ
κάθε ἄνθρωπο ἀρέσουν τὰ δικὰ του ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ ὑστε-
ρα ἐκεῖνα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

ΚΛ. Ἔτσι εἶναι.

ΑΘ. Νά, λοιπόν, ποὺ ἐνῶ ξεκινήσαμε μὲ τὴν προέλευση τῆς
νομοθεσίας, αὐτὸ διέφυγε, καθὼς φαίνεται, τῆς προσοχῆς
μας.

ΚΛ. Μάλιστα, εἶναι ἀλήθεια.

ΑΘ. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, λοιπόν, κατέστη ἀναγκαῖο νὰ ἐκλέ-
ξουν αὐτοὶ ποὺ συνοικίσθησαν ὀρισμένους κοινούς εκπρο-
σώπους, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἐξετάσουν ὅλων τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα,
ἐκεῖνα ποὺ θὰ τοὺς ἀρέσουν περισσότερο γιὰ κοινὴ χρῆση,
καὶ ἀφοῦ τὰ ἐκθέσουν μὲ κάθε σαφήνεια στοὺς ἀρχηγούς καὶ
σ' αὐτούς οἱ ὅποιοι ἡγοῦνται τῶν δήμων δικῆν βασιλείων καὶ
τοὺς τὰ παραδώσουν γιὰ νὰ τὰ προκρίνουν, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θ'
ἀποκληθοῦν νομοθέτες, καὶ ἀφοῦ ἐγκαταστήσουν τοὺς ἀρχο-
ντες καὶ σχηματίσουν μίαν ὀρισμένην ἀριστοκρατίαν ἀπὸ τὶς
δυναστετεῖς ἢ ἀκόμη καὶ κάποιον εἶδος βασιλείας, θὰ διοική-
σουν στὸ πνεῦμα αὐτῆς τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος.

ΚΛ. Ἐφεξῆς γοῦν ἂν οὕτω τε καὶ ταύτη γίγνεται.

ΑΘ. Τρίτον τοίνυν εἰπωμεν ἔτι πολιτείας σχῆμα γιγνόμενον, ἐν ᾧ δὴ πάντα εἶδη καὶ παθήματα πολιτειῶν καὶ ἅμα πόλεων συμπίπτει γίγνεσθαι.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ τοῦτο;

ΑΘ. Ὁ μετὰ τὸ δεύτερον καὶ Ὁμηρος ἐπεσημῆνατο, λέγων τὸ τρίτον οὕτω γεγονέναι. «Κτίσσε δὲ Δαρδανίην» γὰρ πού φησιν, «ἐπεὶ οὕτω Ἴλιος ἱρή

ἐν πεδίῳ πεπόλιστο, πόλις μερόπων ἀνθρώπων,
ἀλλ' ἔθ' ὑπωρείας ἴκουν πολυπιδάκου Ἰδης».

Λέγει γὰρ δὴ ταῦτα τὰ ἔπη καὶ ἐκεῖνα, ἃ περὶ τῶν Κυκλάπων 682a
εἶρηκεν, κατὰ θεὸν πως εἰρημένα καὶ κατὰ φύσιν· θεῖον γὰρ οὖν δὴ καὶ τὸ ποιητικὸν ἐνθεαστικὸν ὄν γένος ὑμνωδοῦν, πολλῶν τῶν κατ' ἀλήθειαν γιγνομένων σὺν τισιν Χάρισιν καὶ Μούσαις ἐφάπτεται ἐκάστοτε.

ΚΛ. Καὶ μάλα.

ΑΘ. Εἰς δὴ τὸ πρόσθεν προέλωμεν ἔτι τοῦ νῦν ἐπελθόντος ἡμῖν μύθου· τάχα γὰρ ἂν σημῆναιε τι τῆς ἡμετέρας περὶ βουλήσεως. Οὐκοῦν χρῆ;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Κατωκίσθη δὴ, φαμέν, ἐκ τῶν ὑψηλῶν εἰς μέγα τε καὶ καλὸν πεδίον Ἴλιον, ἐπὶ λόφον τινὰ οὐχ ὑψηλὸν καὶ ἔχοντα ποταμούς πολλοὺς ἄνωθεν ἐκ τῆς Ἰδης ὠρμημένους.

ΚΛ. Φασι γοῦν.

ΚΛ. Ἔτσι θὰ μπορούσαν βαθμιαῖα νὰ ἔχουν γίνει τὰ πράγματα καὶ στὸ πνεῦμα αὐτό.

ΑΘ. Ὁφείλομε, ὥστόσο, νὰ μιλήσουμε ἀκόμη καὶ γιὰ μία τρίτη μορφή πολιτεύματος, στὸ ὁποῖο συμβαίνει νὰ ὑπάρχουν ὅλα τὰ εἶδη καὶ οἱ μεταβολές τῶν πολιτευμάτων καὶ συμάμα τῶν πόλεων.

ΚΛ. Τί εἶδους εἶναι λοιπὸν τοῦτο;

ΑΘ. Αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἐπισήμανε καὶ ὁ Ὁμηρὸς μετὰ τὸ δεύτερο, ὅταν ἔλεγε ὅτι τὸ τρίτο ἔτσι ἔγινε. «Ἀλλὰ ἔκτισε τὴ Δαρδανία», διατεινεται πράγματι κάποιου, «ἐπειδὴ τὸ ἱερὸ Ἴλιο,

δὲν εἶχε ἀκόμα κτισθεῖ σὲ πεδιάδα, ὡς πόλη θνητῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ κατοικοῦσαν αὐτοὶ ἕως τότε στοὺς πρόποδες τῆς Ἰδης μὲ τις πολλὲς πηγές».

Καὶ λέει, πράγματι, αὐτὰ τὰ λόγια ὅπως καὶ ἐκεῖνα ποῦ εἶχε 682a
πεῖ γιὰ τοὺς Κυκλάωπες, σὰν νὰ εἶχαν κατὰ κάποιον τρόπο ὑπαγορευθεῖ ἀπὸ θεοῦ καὶ ἀπὸ τῆ φύση τῶν πραγμάτων· διότι χωρὶς καμμίαν ἀμφιβολία ὄντας θεοῦ τὸ ποιητικὸ γένος, θεόπνευστο ὅταν ψάλλει ὕμνους, γίνεται μέτοχος κάθε φορὰ, μὲ τὴ βοήθεια ὁρισμένων ἀπὸ τῆς Χάριτες καὶ τῆς Μούσας, πολλῶν ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ γίνονται ἀληθινὰ.

ΚΛ. Βεβαίωτατα.

ΑΘ. Ἄς πᾶμε ἀκόμη πρὸ πέρα τὸν μῦθο ποῦ μόλις τώρα μᾶς ἤλθε στὸν νοῦ· διότι θὰ μπορούσε ἐνδεχομένως αὐτὸ νὰ σημῆναι κατὰ τὴ βουλήσῃ μας. Χρειαζέται, λοιπὸν;

ΚΛ. Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΑΘ. Κτίσθηκε, εἶναι ἀλήθεια, διατεινόμαστε, τὸ Ἴλιο μεταπολιζόμενο ἀπὸ τὰ ὄρενά σὲ μία μεγάλη καὶ ὠραία πεδιάδα ἐπάνω σ' ἓνα λόφο ὄχι ψηλὸ, ποῦ ἔχει πολλὰ ποτάμια, τὰ ὁποῖα ἐσχύνονταν ἀπὸ τὴ ὕψη τῆς Ἰδης.

ΚΛ. Ἔτσι τοῦλάχιστον λένε.

ΑΘ. Ἄρ' οὖν οὐκ ἐν πολλοῖς τισι χρόνοις τοῖς μετὰ τὸν κατακλυσμόν τοῦτο οἰόμεθα γεγονέναι;

ΚΛ. Πῶς δ' οὐκ ἐν πολλοῖς;

ΑΘ. Δεινὴ γοῦν ἔοικεν αὐτοῖς λήθη τότε παρεῖναι τῆς νῦν λεγομένης φθορᾶς, ὅθ' οὕτως ὑπὸ ποταμοὺς πολλοὺς καὶ ἐκ τῶν ὑψηλῶν ῥέοντασ πόλιν ὑπέθεσαν, πιστεύσαντες οὐ σφόδρα ὑψηλοῖς τισιν λόφοις.

ΚΛ. Δῆλον οὖν ὡς παντάσῃ τινα μακρὸν ἀπειχον χρόνον τοῦ τοιούτου πάθους.

ΑΘ. Καὶ ἄλλαι γε οἶμαι πόλεις τότε κατῴκουν ἤδη πολλά, πληθυνόντων τῶν ἀνθρώπων.

ΚΛ. Τί μῆν;

ΑΘ. Αἶ γέ που καὶ ἐπεστρατεύσαντο αὐτῇ, καὶ κατὰ θάλατταν δὲ ἴσως, ἀφόβως ἤδη πάντων χρωμένων τῇ θαλάττῃ.

ΚΛ. Φαίνεται.

ΑΘ. Δέκα δ' ἔτη που μέιναντες Ἀχαιοὶ τὴν Τροίαν ἀνάστατον ἐποίησαν.

ΚΛ. Καὶ μάλα.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ὄντι δεκάτῃ, ὃν τὸ Ἴλιον ἐπολιορκεῖτο, τὰ τῶν πολιορκούντων ἐκάστων οἰκοὶ κακὰ πολλὰ συνέβαιναν γινόμενα περὶ τὰς στάσεις τῶν νέων, οἱ καὶ ἀφιμομένους τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς αὐτῶν πόλεις τε καὶ οἰκίας οὐ καλῶς οὐδ' ἐν δίκῃ ὑπεδέξαντο, ἀλλ' ὥστε θανάτους τε καὶ σφαγὰς καὶ φυγὰς γενέσθαι παμπόλασ· οἱ πάλιν ἐκπεσόντες κατῆλθον μεταβαλόντες ὄνομα, Δωριῆς ἂντ' Ἀχαιῶν κληθέντες διὰ τὸ τὸν συλλέξαντα εἶναι

ΑΘ. Ἄραγε, λοιπόν, δὲν εἴμαστε μήπως τῆς γνώμης διὰ αὐτὸ ἔγινε μετὰ πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὸν κατακλυσμῷ;

ΚΛ. Καὶ πῶς (ἐνν. νὰ μὴ ἔγινε) μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια;

ΑΘ. Μία φοβερὴ λήθη, λοιπόν, φαίνεται διὰ επικράτησε τότε μεταξὺ αὐτῶν γιὰ τὴν καταστροφή, περὶ τῆς ὁποίας γίνεταί τῶρα λόγος, ἀφοῦ τοποθέτησαν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν πόλιν πρὸ χαμηλὰ ἀπὸ πολλὰ ποτάμια ποὺ ρέουν ἀπὸ τὰ ψηλὰ μέρη, ἔχοντασ δεῖξει ἐμπιστοσύνη σὲ ὀρισμένους διχαρεκτὰ ψηλοὺς λόφους.

ΚΛ. Εἶναι ὀλοφάνερο, λοιπόν, διὰ τοὺς χώριζε ἐξάπαντος ἓνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα ἀπὸ αὐτὴν τὴ συμφορὰ.

ΑΘ. Καὶ ἄλλες πολλὰς βεβαίαι, νομίζω, πόλεις ἰδρύνονταν τότε κάτω στὶς πεδιάδες, ὅσο πλήθειαν οἱ ἄνθρωποι.

ΚΛ. Γιατί διχα;

ΑΘ. Οἱ ὅποιοι μάλιστα, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῆς (ἐνν. τῆς πόλεως τοῦ Ἴλιου), ἴσως διὰ μέσου καὶ τῆς θάλασσης, διότι ἤδη χρησιμοποιοῦσαν ὄλοι τότε χωρὶς φόβο τὴ θάλασσα.

ΚΛ. Εἶναι φανερό.

ΑΘ. Καὶ τὰ δέκα περίπου χρόνια ποὺ ἔμειναν οἱ Ἀχαιοὶ ἐρήμωσαν τὴν Τροία.

ΚΛ. Βεβαίως.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπόν, στὸ διάστημα αὐτὸ, ποὺ διήρκεσε δέκα ἔτη, κατὰ τὸ ὅποιο ἐπολιορκεῖτο τὸ Ἴλιο, συνέβαινε νὰ γίνονται στὴν πατρίδα καθενὸς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ συμμετεῖχαν στὴν πολιορκία πολλὰς συμφορὰς ἀπὸ τὶς στάσεις τῶν νέων, οἱ ὅποιοι καὶ ὅταν ἐπανῆλθαν οἱ στρατιῶτες στὶς πόλεις καὶ στὶς οἰκίας τους δὲν τοὺς ὑποδέχθηκαν οὔτε μὲ συμπάθεια οὔτε μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἐδικαιοῦντο, ἀλλὰ ἔγιναν φόνου καὶ σφαγὰς καὶ πάμπολλες ἐξορίες· αὐτοὶ πάλι, ποὺ ἐξορίσθηκαν, ἐπέστρεψαν ἔχοντασ ἀλλάξει ὄνομα, ἔχοντασ δηλαδὴ ἀποκληθεῖ ἂντὶ Ἀχαιοὶ Δωριεῖς, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐκείνος ὁ

τάς τότε φυγάς Δωριᾶ. Καί δὴ ταῦτά γε ἦδη πάνθ' ὑμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τάντεῦθεν μυθολογεῖτε τε καὶ διαπεραίνετε.

ΜΕ. Τί μῆν;

ΑΘ. Ὅθεν δὴ κατ' ἀρχάς ἐξετραπόμεθα περὶ νόμων διαλεγόμενοι, περιπεσόντες μουσικῇ τε καὶ ταῖς μέθαις, νῦν ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν ἀφίγμεθα ὡσπερ κατὰ θεόν, καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἶον λαβὴν ἀποδίδωσιν· ἦκει γὰρ ἐπὶ τὴν εἰς Λακεδαίμονα κατοίκησιν αὐτήν, ἣν ὑμεῖς ὀρθῶς ἔφατε κατοικεῖσθαι καὶ Κρήτην ὡς ἀδελφοῖς νόμοις. Νῦν οὖν δὴ τοσόνδε πλεονεκτοῦμεν τῇ πλάνῃ τοῦ λόγου, διὰ πολιτειῶν τινῶν καὶ κατοικισμῶν διεξελθόντες· ἔθεασάμεθα πρῶτην τε καὶ δευτέραν καὶ τρίτην πόλιν, ἀλλήλων, ὡς οἰόμεθα, ταῖς κατοικήσεσιν ἔχομενας ἐν χρόνου τινός μήκεισιν ἀπλέτοις, νῦν δὲ δὴ τετάρτη τις ἡμῖν αὕτη πόλις, εἰ δὲ βούλεσθε, ἔθνος ἦκει κατοικιζόμενόν τέ ποτε καὶ νῦν κατφικισμένον. Ἐξ ὧν πάντων εἰ τι συνείναι δυνάμεθα τί τε καλῶς ἢ μή κατφικίσθη, καὶ ποιοὶ νόμοι σφῆζουσιν αὐτῶν τὰ σφῆζόμενα καὶ ποιοὶ φθειροῦσι τὰ φθειρόμενα, καὶ ἀντί ποίων ποῖα μετατεθέντα εὐδαίμονα πόλιν ἀπεργάζοιτ' ἄν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία, ταῦτα δὴ πάλιν οἶον ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν λεκτέον, εἰ μὴ τι τοῖς εἰρημένοις ἐγκαλοῦμεν λόγους.

ΜΕ. Εἰ γοῦν, ὦ ξένη, τις ἡμῖν ὑπόσχοιτο θεὸς ὡς, ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν τὸ δεύτερον τῇ τῆς νομοθεσίας σκέψει, τῶν νῦν

ὁποῖος περισυνέλεξε τοὺς τότε φυγάδες ἦταν Δωριεὺς. Καί, βεβαίως, ὅλα ὅσα κατόπιν ἐπακολούθησαν, ἐσεῖς, φίλοι Λακεδαιμόνιοι, τὰ ἔχετε κάνει θέματα μύθων καὶ τὰ διηγεῖσθε διεξοδικά.

ΚΛ. Γιατί ὄχι;

ΑΘ. Ἄπ' ὅπου, λοιπόν, ἐκτραπήκαμε στὴν ἀρχή, ὅταν συζητούσαμε γιὰ τοὺς νόμους, μὲ τὸ νὰ στραφοῦμε στὴ μουσικὴ καὶ τῇ μέθῃ, τώρα ἐπανήλθαμε, σάν νὰ μᾶς φάτισε ὁ θεὸς στὰ ἴδια, καὶ ἡ συζήτηση ἐκείνη μᾶς δίνει κάτι σάν λαβή· διότι ἔχει φθάσει στὴν ἐγκατάσταση αὐτὴ στὴ Λακεδαίμονα, γιὰ τὴν ὁποία ἰσχυρισθήκατε ὅτι ἔχει σωστὰ ἐγκαθιδρυθεῖ καθὼς καὶ ἡ Κρήτη καθότι μὲ ἀδελφούς νόμους. Τώρα, λοιπόν, εἶναι γεγονός ὅτι, χάρις στὴν ἐκτροπὴ τῆς συζήτησης, εἴμαστε σὲ πολὺ πλεονεκτικὴ θέση, γιὰ τὸν λόγο ὅτι ἔχομε διεξοδικὰ ἐξετάσει ὀρισμένα πολιτεύματα καὶ ὀρισμένες ἐγκαθιδρύσεις πόλεων· εἶδαμε τὴν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη καὶ τὴν τρίτη πόλη, τῶν ὁποίων οἱ ἐγκαθιδρύσεις, ὅπως ἀντιλαμβανόμαστε, διαδέχθηκαν ἢ μία τὴν ἄλλη μῆσα σὲ τεράστια διαστήματα χρόνου, καὶ τώρα ἐρχεται ἐνώπιόν μας πράγματι μία τέταρτη, αὐτὴ ἡ πόλη, ἃν θέλετε αὐτὸς ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἄρχισε κάποτε νὰ ἐγκαθίσταται καὶ εἶναι τώρα πλήρως ἐγκαταστημένος. Ἄν ἂπ' ὅλα αὐτὰ μποροῦμε νὰ δοῦμε κάτι τι, δηλαδὴ τί ἐγκαταστάθηκε σωστά ἢ ὄχι καὶ ποῖοι νόμοι διασώζουν αὐτὰ ποὺ διασώζονται σ' αὐτὲς καὶ ποῖοι νόμοι καταστρέφουν αὐτὰ ποὺ καταστρέφονται, καθὼς ἐπίσης καὶ ποῖες μεταβολὲς ἀντὶ γιὰ ἄλλες θὰ ἦταν δυνατό νὰ κάμνουν τὴν πόλη εὐτυχισμένη, τότε, Μέγιλλε καὶ Κλεινία, πρέπει νὰ κάμνουμε καὶ πάλι λόγο γιὰ ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἃν βεβαίως δὲν καταλογίζουμε κάτι τὸ ἐπιλήψιμο στὰ ὅσα ἔχουν ἦδη εἰπωθεῖ.

ΜΕ. Χωρὶς ἄλλο, φιλοξενούμενε, ἂν κάποιος θεὸς μᾶς ὑπόσχοταν ὅτι, ἂν ἐπιχειρήσουμε γιὰ δευτέρη φορὰ νὰ διε-

ειρημένων λόγων οὐ χείρους οὐδ' ἐλάττους ἀκουσόμεθα, μακρὰν ἂν ἔλθοιμι ἔγωγε, καὶ μοι βραχέϊ' ἂν δόξειεν ἢ νῦν παροῦσα ἡμέρα γίνεσθαι. Καίτοι σχεδὸν γ' ἐστὶν ἡ ἐκ θερινῶν εἰς τὰ χειμερινὰ τοῦ θεοῦ τρεπομένου.

ΑΘ. Χρῆ δὴ ταῦτα, ὡς ἔοικεν, σκοπεῖν.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Γενώμεθα δὴ ταῖς διανοίαις ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ὅτε Λακεδαίμων μὲν καὶ Ἄργος καὶ Μεσσήνη καὶ τὰ μετὰ τούτων ὑποχέτρια τοῖς προγόνοις ἡμῶν, ὃ Μέγилле, ἰκανῶς ἐγγόνει· τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἔδοξεν αὐτοῖς, ὡς γε λέγεται τὸ τοῦ μύθου, τριχῆ τὸ στράτευμα διανείμαντας, τρεῖς πόλεις κατοικίζειν, Ἄργος, Μεσσήνην, Λακεδαίμονα.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Καὶ βασιλεὺς μὲν Ἄργους Τήμενος ἐγίγνετο, Μεσσήνης δὲ Κρεσφόντης, Λακεδαίμονος δὲ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης.

ΜΕ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Καὶ πάντες δὴ τούτοις ὤμοσαν οἱ τότε βοηθήσειν, ἔάν τις τὴν βασιλείαν αὐτῶν διαφθεῖρη.

ΜΕ. Τί μὴν;

ΑΘ. Βασιλεία δὲ καταλύεται, ὃ πρὸς Διός, ἢ καὶ τις ἀρχὴ πῶποτε κατελύθη, μῶν ὑπὸ τινῶν ἄλλων ἢ σφῶν αὐτῶν; ἢ νυνδὴ μὲν, ὀλίγον ἔμπροσθεν τούτοις περιτυχόντες τοῖς λό-

ρευνήσουμε τὸ θέμα τῆς νομοθεσίας, δὲν θ' ἀκούσουμε χειρότερους οὔτε λιγότερους λόγους ἂπ' ὅσους ἔχουν εἰπωθεῖ ἕως τώρα, τότε ἐγὼ τοῦλάχιστον θὰ μποροῦσα νὰ πάω μακριὰ καὶ θὰ εἶχα τὴν ἐντύπωση ὅτι τώρα ἡ σημερινὴ ἡμέρα γίνεται σύντομη. Ἄν καὶ εἶναι σχεδὸν ἡ περίοδος ποῦ ὁ θεὸς τρέπεται ἀπὸ τὸ χειμερινὸ στὸ θερινὸ ἡλιοστάσιο.

ΑΘ. Χρειάζεται λοιπόν, ὅπως φαίνεται, νὰ τὰ διερευνήσουμε αὐτά.

ΜΕ. Μάλιστα.

ΑΘ. Ἄς μεταφερθοῦμε, λοιπόν, νοερά στὰ τότε χρόνια, ὅταν ἡ Λακεδαίμων ἀλλὰ καὶ τὸ Ἄργος καὶ ἡ Μεσσήνη, καθὼς ἐπίσης καὶ με αὐτὲς καὶ οἱ περιοχὲς ποῦ τελοῦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσία τους, ἔγιναν, Μέγилле, ὑποτελεῖς σὲ μεγάλο βαθμὸ τῶν προγόνων σας· γεγονός μετὰ τὸ ὁποῖο, εἶναι ἀλήθεια, ἀποφάσισαν αὐτοί, ὅπως ἔχει ἐπικρατήσει νὰ ἐξιστορεῖται τὸ σχετικὸ σημεῖο τοῦ μύθου, ἀφοῦ κατένειμαν τὸ στράτευμα σὲ τρία μέρη, νὰ ἐγκαθιδρύσουν τρεῖς πόλεις, τὸ Ἄργος, τὴ Μεσσήνη καὶ τὴ Λακεδαίμονα.

ΜΕ. Μάλιστα.

ΑΘ. Καὶ τότε βασιλιάς τοῦ Ἄργους ἔγινε ὁ Τήμενος, τῆς Μεσσήνης ὁ Κρεσφόντης καὶ τῆς Λακεδαίμονος ὁ Προκλῆς καὶ ὁ Εὐρυσθένης.

ΜΕ. Καὶ πῶς νὰ μὴ γίνοντι;

ΑΘ. Καὶ ὅλοι, πράγματι, οἱ τότε ὀρκίστηκαν νὰ τοὺς βοηθήσουν, ἂν κάποιος ἐπιχειροῦσε νὰ καταλύσει τὴν βασιλεία τους.

ΜΕ. Γιατί ὄχι;

ΑΘ. Καταλύεται ὁμοῦ ἄραγε, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Δία, ἡ βασιλεία ἢ μήπως καταλύθηκε καὶ ποτὲ μία ὁποιαδήποτε ἀρχὴ ἀπὸ κάποιους ἄλλους ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς τους; Ἡ μήπως τώρα δά, πρὶν ἀπὸ λίγο, ὅταν συνέπεσε νὰ κάμνουμε λόγο γι' αὐτὸ, ἔτσι τὰ ἐκθέσαμε αὐτά, ἀλλὰ τώρα

γοις, οὕτω ταῦτ' ἐτίθεμεν, νῦν δ' ἐπιλελήσμεθα;

ΜΕ. Καί πῶς;

ΑΘ. Οὐκοῦν νῦν δὴ μᾶλλον βεβαιωσόμεθα τὸ τοιοῦτον· περιτυχόντες γάρ ἔργοις γενομένοις, ὡς ἔοικεν, ἐπὶ τὸν αὐτὸν λόγον ἐληλύθαμεν, ὥστε οὐ περὶ κενόν τι ζητήσομεν [τὸν αὐτὸν λόγον], ἀλλὰ περὶ γεγονόσ τε καὶ ἔχον ἀλήθειαν. 684a
Γέγονεν δὴ τὰδε· βασιλεῖαι τρεῖς βασιλευομέναισι πόλειςιν τριτταῖς ὤμοσαν ἀλλήλαις ἐκάτεραι, κατὰ νόμους οὓς ἔθετο τοῦ τε ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι κοινούς, οἱ μὲν μὴ βιαιοτέραν τὴν ἀρχὴν ποιήσεσθαι προϋόντος τοῦ χρόνου καὶ γένους, οἱ δέ, ταῦτα ἐμπεδούντων τῶν ἀρχόντων, μήτε αὐτοὶ τὰς βασιλείας ποτὲ καταλύσειν μήτ' ἐπιτρέψειν ἐπιχειροῦσιν ἐτέροις, βοηθήσειν δὲ βασιλῆς τε βασιλεῦσιν ἀδικουμένοις καὶ δήμοις, καὶ δῆμοι δήμοις καὶ βασιλεῦσιν ἀδικουμένοις. *Αῖ* οὐχ οὕτως;

ΜΕ. Οὕτω μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν τὸ γε μέγιστον ταῖς καταστάσεσιν τῶν πολιτειῶν ὑπῆρχεν ταῖς ἐν ταῖς τρισὶ πόλεσι, νομοθετουμέναισι, εἴτε οἱ βασιλῆς ἐνομοθέτουσιν εἴτ' ἄλλοι τινές;

ΜΕ. Ποῖον;

ΑΘ. Τὸ βοηθούς γε εἶναι τὰς δύο ἐπὶ τὴν μίαν ἀεὶ πόλιν, τὴν τοῖς θεθεῖσιν νόμοις ἀπειθοῦσαν.

ΜΕ. Δῆλον.

ΑΘ. Καὶ μὴν τοῦτό γε οἱ πολλοὶ προστάττουσιν τοῖς νομοθέταις, ὅπως τοιούτους θήσουσιν τοὺς νόμους οὓς ἐκόττες οἱ δῆμοι καὶ τὰ πλήθη δεῖξονται, καθάπερ ἂν εἰ τις γυ-

τὸ λημονήσαμε;

ΜΕ. Καί πῶς νὰ τὸ λημονήσομε;

ΑΘ. Τώρα, λοιπόν, εἶναι χωρὶς ἄλλο δυνατό νὰ ἐμπεδώσομε περισσότερο τὴν ἀποψή μας αὐτὴν· διότι, ἀφοῦ συνέπεσε νὰ κάνουμε λόγο γὰρ ἔργα ποῦ ἐγιναν, ἐπανήλαθε στὴν ἴδια ἀποψη, ἔτσι ὥστε δὲν θὰ ἀναζητήσομε τὴν ἀποψη αὐτὴν γύρω ἀπὸ κάποιο κενό, ἀλλὰ γύρω ἀπὸ ἓνα γεγονός καὶ κάτι ποῦ περιέχει συνεπῶς ἀλήθεια. Συνέβησαν, λοιπόν, ὡς ἐξῆς· οἱ τρεῖς βασιλικῆς ἐξουσίαι σὲ κάθε μίᾳ ἀπὸ τίς τρεῖς βασιλευόμενες πόλεις ὀρκίστηκαν μεταξύ τους ἢ κάθε μίᾳ πρὸς τίς ἄλλες, σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους ποῦ ἀπὸ κοινού ἔθεσαν γὰν τὸν τρόπο ποῦ κάποιος ἄρχει καὶ ἄρχεται, οἱ μὲν πρῶτοι (ἐνν. οἱ βασιλεῖς) νὰ μὴ κάνουν τὴν ἐξουσία τους μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ τοῦ γένους βιαιοτέρη, καὶ οἱ δεῦτεροι (ἐνν. οἱ ὑπήκοοι), ὅσο τηροῦν οἱ ἄρχοντες τὸν ὄρκιο τους, οὔτε ποτὲ νὰ καταλύσουν αὐτοὶ τίς βασιλικῆς ἐξουσίαι οὔτε νὰ ἐπιτρέψουν κάτι τέτοιο ἂν τὸ ἐπιχειροῦν ἄλλοι, ἀλλὰ νὰ βοηθήσουν οἱ βασιλεῖς τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς δήμους ποῦ ἀδικοῦνται, καὶ οἱ δῆμοι τοὺς δήμους καὶ τοὺς βασιλεῖς ποῦ ἀδικοῦνται. *Η* μήπως δὲν εἶναι ἔτσι;

ΜΕ. Ναι, ἔτσι εἶναι.

ΑΘ. Δὲν ἦταν, λοιπόν, μήπως αὐτὸ τὸ κορυφαῖο (ἐνν. στοιχείο) στὰ πολιτεύματα ποῦ εἶχαν νομοθετηθεῖ στίς τρεῖς πόλεις, εἴτε οἱ βασιλεῖς νομοθετοῦσαν εἴτε κάποιοι ἄλλοι;

ΜΕ. Ποῖον;

ΑΘ. Τὸ νὰ εἶναι οἱ δύο πόλεις πάντοτε βοηθοὶ ἐναντίον τῆς μίας πόλεως, ἐκείνης ποῦ ἀπειθεῖ στοὺς κείμενους νόμους. ΜΕ. Εἶναι ὀλοφάνερο.

ΑΘ. Καὶ ἡ πλειονότητα ἀσφαλῶς τῶν πολιτῶν τοῦτο ἐντέλλεται στοὺς νομοθέτες, νὰ θέτουν δηλαδὴ τέτοιου εἶδους νόμους, τοὺς ὁποίους νὰ τοὺς ἀποδέχονται πρόθυμα οἱ δῆμοι καὶ τὰ πλήθη, ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιοι θὰ ἔδιναν

μνασταῖς ἢ ἰατροῖς προστάττοι μεθ' ἡδονῆς θεραπεύειν τε καὶ ἰᾶσθαι τὰ θεραπευόμενα σώματα.

ΜΕ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Τὸ δὲ γ' ἐστὶν ἀγαπητόν πολλαῖς εἰ καὶ τις μετὰ λύπης μὴ μεγάλης δύναιτο εὐεκτικὰ τε καὶ ὕγι σώματα ἀπεργάζεσθαι.

ΜΕ. Τί μὴν;

ΑΘ. Καὶ τότε γε ἔτι τοῖς τότε ὑπῆρχεν οὐ σμικρὸν εἰς ῥαστώνην τῆς θέσεως τῶν νόμων.

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Οὐκ ἦν τοῖς νομοθέταις ἡ μεγίστη τῶν μέμψων, ἰσότηता αὐτοῖς τινα κατασκευάζουσιν τῆς οὐσίας, ἥπερ ἐν ἄλλαις νομοθετουμέναις πόλεσι πολλαῖς γίγνεται, ἐάν τις ζητῇ γῆς τε κτήσιν κινεῖν καὶ χρεῶν διάλυσιν, ὁρῶν ὡς οὐκ ἂν δύναιτο ἄνευ τούτων γενέσθαι ποτὲ τὸ ἴσον ἰκανῶς· ὡς ἐπιχειροῦντι δὴ νομοθέτῃ κινεῖν τῶν τοιούτων τι πᾶς ἀπαντῆ λέγων μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, καὶ ἐπαρᾶται γῆς τε ἀναδαμοῦς εἰσηγούμενον καὶ χρεῶν ἀποκοπᾶς, ὥστ' εἰς ἀπορίαν καθίστασθαι πάντ' ἄνδρα. Τοῖς δὲ δὴ Δωριεῦσι καὶ τοῦθ' οὕτως ὑπῆρχεν καλῶς καὶ ἀνεμεσήτως, γῆν τε ἀναμφισβητήτως διανέμεσθαι, καὶ χρεᾶ μεγάλα καὶ παλαιὰ οὐκ ἦν.

ΜΕ. Ἀληθῆ.

ΑΘ. Πῆ δὴ ποτε οὖν, ὦ ἄριστοι, κακῶς οὕτως αὐτοῖς ἐχώρησεν ἡ κατοίκησις τε καὶ νομοθεσία;

ΜΕ. Πῶς δὴ καὶ τί μεμφόμενος αὐτῶν λέγεις;

685a

στοὺς γυμναστῆς ἢ τοὺς ἰατροὺς τὴν ἐντολὴν νὰ φροντίζουσι καὶ νὰ γιαιτρεύουσι τὰ σώματα τῶν ὁποίων ἔχουσι τὴν φροντίδα μὲ εὐχαρίστηση.

ΜΕ. Ἐξάπαντος ἔτσι εἶναι.

ΑΘ. Στὴν πραγματικότητα πάντως πρέπει συχνὰ νὰ εἶναι προσφιλές, ἂν ἔστω μπορούσε κάποιος χωρὶς μεγάλο πόνο νὰ κάμνει εὐρωστα καὶ ὕγι σώματα.

ΜΕ. Γιατί ὄχι;

ΑΘ. Ὑπῆρχε, ὡστόσο, ἀκόμη καὶ αὐτὸ στὴ διάθεση τῶν τότε, τὸ ὄχι ἀσήμαντο γιὰ τὴ διευκόλυνση τῆς θέσεως τῶν νόμων.

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Δὲν ἀπευθυνόταν στοὺς νομοθέτες ἡ πιὸ μεγάλη ἀπ' ὅλες τῆς κατηγορίες, ὅταν εἰσήγαγον μίαν ὀρισμένη ἰσότητα τῶν περιουσιῶν, κατηγορία ποὺ ἀκριβῶς γίνεται σὲ πολλές ἄλλες πόλεις στὶς ὁποῖες τίθενται νόμοι, ἂν κάποιος ἐπιδιώκει νὰ διαταράξει τὴν ἰδιοκτησία τῆς γῆς καὶ τὴν κατάργηση τῶν χρεῶν, βλέποντας ὅτι δὲν θὰ μπορούσε χωρὶς αὐτὰ νὰ ὑπάρξει ποτὲ ἰσότητα σὲ ἰκανοποιητικὸ βαθμὸ· διότι μόλις, πράγματι, ἕνας νομοθέτης ἐπιχειρεῖ ν' ἀλλάξει κάτι ἀπὸ αὐτὰ, ὁ κάθε πολίτης ἐναντιώνεται, λέγοντάς του νὰ μὴ κινεῖ τὰ ἀκίνητα καὶ τὸν καταριέται ὅταν εἰσηγῆται ἀναδασμοὺς γαιῶν καὶ ἀπόσβεση χρεῶν, τὸ ὅποιο ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ περιέρχεται κάθε ἄνθρωπος (ἐνν. νομοθέτης) σὲ ἀμνηχανία. Στούς Δωριεῖς ὁμοῦς ὑπῆρχε καὶ τοῦτο ἐπίσης ἐξ ἴσου θαυμάσια καὶ χωρὶς προστριβῆς, νὰ διανέμουσι δηλαδὴ καὶ τὴ γῆ χωρὶς ἀμφισβητήσεις, ἐνῶ δὲν ὑπῆρχαν μεγάλα καὶ παλαιὰ χρεῖα.

ΜΕ. Εἶναι ἡ ἀλήθεια.

ΑΘ. Καὶ πῶς λοιπόν, τότε, καλοὶ μου ἄνθρωποι, κατέληξε ἔτσι ἄσχημα τόσο ἡ πολιτεία τους, ὅσο καὶ ἡ νομοθεσία τους;

ΜΕ. Πῶς καὶ γιὰ τί μέμφοντάς τους λὲς αὐτὰ;

685a

ΑΘ. Ὅτι τριῶν γενομένων τῶν οἰκήσεων τὰ δύο αὐτῶν μέρη ταχὺ τὴν τε πολιτείαν καὶ τοὺς νόμους διέφθειρεν, τὸ δὲ ἓν μόνον ἔμεινε, τὸ τῆς ἡμετέρας πόλεως.

ΜΕ. Οὐ πάνυ ῥᾴδιον ἔρωτᾷς.

ΑΘ. Ἄλλὰ μὴν δεῖ γε ἡμᾶς τοῦτο ἐν τῷ νῦν σκοποῦντας καὶ ἐξετάζοντας, περὶ νόμων παίζοντας παιδιὰν πρροσβυτικὴν σώφρονα, διελθεῖν τὴν ὁδὸν ἀλύπως, ὡς ἔφαμεν ἡνίκα ἠρχόμεθα πορεύεσθαι.

ΜΕ. Τί μὴν; καὶ ποιητέον γε ὡς λέγεις.

ΑΘ. Τίν' οὖν ἂν σκέψιν καλλίω ποιησαίμεθα περὶ νόμων ἢ τούτων οἱ ταύτας διακεκοσμήκασιν; ἢ πόλεων περὶ τίνων εὐδοκιμωτέρων τε καὶ μειζόνων κατοικήσεων σκοποίμεθ' ἄν;

ΜΕ. Οὐ ῥᾴδιον ἀντὶ τούτων ἐτέρας λέγειν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ὅτι μὲν διανοοῦντό γε οἱ τότε τὴν κατασκευὴν ταύτην οὐ Πελοποννήσῳ μόνον ἔσσεσθαι βοηθὸν ἰκανὴν, σχεδὸν δῆλον, ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἑλλήσιν πᾶσιν, εἴ τις τῶν βαρβάρων αὐτοὺς ἀδικοῖ, καθάπερ οἱ περὶ τὸ Ἴλιον οἰκοῦντες τότε, πιστεύοντες τῇ τῶν Ἀσσυρίων δυνάμει τῇ περὶ Νίνον γενομένῃ, θρασυνόμοι τὸν πόλεμον ἤγειραν τὸν ἐπὶ Τροίαν. Ἦν γάρ ἔτι τὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης σχῆμα τὸ σφῶζόμενον οὐ μικρόν· καθάπερ νῦν τὸν μέγαν βασιλέα φοβούμεθα ἡμεῖς, καὶ τότε ἐκείνην τὴν συσταθεῖσαν σύνταξιν ἐδέδισαν οἱ τότε. Μέγα γάρ ἐγκλημα πρὸς αὐτοὺς ἡ τῆς Τροίας ἄλωσης τὸ δεύτερον ἐγεγόνει· τῆς ἀρχῆς γάρ τῆς ἐκεί-

ΑΘ. Γιὰ τὸ ὅτι ἀπὸ τῆς τρεῖς πολιτείας ποὺ ἔγιναν, οἱ δύο πολὺ γρήγορα κατέστρεψαν τόσο τὸ πολιτευμὰ τους ὅσο καὶ τὴ νομοθεσία τους καὶ ὅτι ἔμεινε μία, ἐκείνη τῆς δικῆς σας πόλεως.

ΜΕ. Ἐξετάζεις κάτι ὄχι πολὺ εὐκόλο.

ΑΘ. Ὡστόσο ἡμεῖς εἶναι ἀνάγκη, ἐρευνώντας καὶ ἐξετάζοντας στὴν παρούσα στιγμή τοῦτο, παίζοντας δηλαδὴ σχετικὰ μὲ τοὺς νόμους τὸ γεροντικὸ συντό παιγνίδι, νὰ κάμνουμε τὸν δρόμο μας ἀνώδυνα, ὅπως εἶπαμε ὅταν ἀρχίζαμε τὴν πορεία μας.

ΜΕ. Γιατί ὄχι; Καὶ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ γίνεαι ὅπως λές.

ΑΘ. Ποία, λοιπὸν, καλύτερη ἐρευνα θὰ μπορούσαμε νὰ κάμνουμε σχετικὰ μὲ τοὺς νόμους, ἂν ὄχι γιὰ ἐκείνους ποὺ ἔχουν βάλει τάξη σὲ αὐτές; Ἡ σχετικὰ μὲ τῆς ἰδρύσεις ποίων πόλεων ἀπὸ τῆς πιὸ ἔνδοξης καὶ μεγάλης θὰ μπορούσαμε νὰ διεξαγάγουμε μίαν ἐρευνα;

ΜΕ. Δὲν εἶναι εὐκόλο ἀντὶ αὐτῶν νὰ γίνεαι λόγος γιὰ ἄλλες.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπὸν, εἶναι σχεδὸν ὀλοφάνερο ὅτι οἱ τότε σκέπτονταν βέβαια ὅτι αὐτὸς ὁ συνασπισμὸς θὰ εἶναι φερέγγυος ἀρωγὸς ὄχι μόνου τῆς Πελοποννήσου ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἂν κάποιοι ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ἐπιχειροῦσε νὰ τοὺς ἀδικήσει, ὅπως ἐκείνοι ποὺ κατοικοῦσαν τότε γύρω ἀπὸ τὸ Ἴλιο, οἱ ὅποιοι, ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὴ δύναμη τῶν Ἀσσυρίων ποὺ δημιουργήθηκε ἐπὶ Νίνου, ἀποθρασυνόμοι, προκάλεσαν τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Τροίας. Διότι ἡ ἰσχὺς ἐκείνης τῆς δυνάμεις, ποὺ διατηρεῖται ἀκόμα, τότε δὲν ἦταν μικρὴ· καθὼς ἀκριβῶς ἡμεῖς σήμερα φοβόμαστε τὸν Μέγα Βασιλέα, ἔτσι καὶ τότε φοβόνταν οἱ τότε ἐκείνον τὸν συνασπισμὸ δυνάμεων ποὺ εἶχε συσταθεῖ. Ἐγινε, πράγματι, βαρὶα κατηγορία ἐναντίον τους (ἐνν. Ἑλλήνων) ἢ γιὰ δευτέρα φορὰ ἄλωση τῆς Τροίας· διότι ἦταν αὐτὴ τμήμα τῆς αὐτο-

ναν ἦν μόριον. Πρὸς δὴ ταῦτ' ἦν πάντα ἡ τοῦ στρατοπέδου τοῦ τότε διανεμηθεῖσα εἰς τρεῖς πόλεις κατασκευὴ μία ὑπὸ βασιλέων ἀδελφῶν, παίδων Ἑρακλέους, καλῶς, ὡς ἐδόκει, ἀνυρημένη καὶ κατακεκοσμημένη καὶ διαφερόντως τῆς ἐπὶ τὴν Τροίαν ἀφικομένης. Πρῶτον μὲν γάρ τοὺς Ἑρακλείδας τῶν Πελοπιδῶν ἀμείνους ἤγοοντο ἀρχόντων ἀρχοντας ἔχειν, ἔπειτ' αὐτὸ στρατόπεδον τοῦτο τοῦ ἐπὶ Τροίαν ἀφικομένου διαφέρειν πρὸς ἀρετὴν· νενικηκέναι γάρ τούτους, ἠτάσθαι δι' ὑπὸ τούτων ἐκείνους, Ἀχαιοὺς ὄντας ὑπὸ Δωριῶν. Ἄρ' οὐχ οὕτως οἰόμεθα καὶ τι νειδιῶν τοιαύτη κατασκευάζεσθαι τοὺς τότε;

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τὸ βεβαίως οἶεσθαι ταῦθ' ἔξιν εἰκόσ ἀτούς καὶ χρόνον τιν' ἂν πολὺν μένειν, ἅτε κεκοινωνηκό- 686a
τας μὲν πολλῶν πόνων καὶ κινδύνων ἀλλήλοις, ὑπὸ γένους δὲ ἐνός τῶν βασιλέων ἀδελφῶν ὄντων διακεκοσμηθῆναι, πρὸς τούτοις δ' ἔτι καὶ πολλοῖς μάντεσι κεχρημένους εἶναι τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῷ Δελφικῷ Ἀπόλλωνι;

ΜΕ. Πῶς δ' οὐκ εἰκόσ;

ΑΘ. Ταῦτα δὴ τὰ μεγάλα οὕτως προσδοκώμενα διέπτατο, ὡς ἔοικε, τότε ταχὺ, πλὴν ὅπερ εἰπομεν νυνδὴ σμικροῦ μέ- 686b
ρους τοῦ περὶ τὸν ὑμέτερον τόπον, καὶ τοῦτο δὴ πρὸς τὰ δύο μέρη πολεμοῦν οὐ πάποτε πέπαυται μέχρι τὰ νῦν· ἐπεὶ γενομένη γε ἡ τότε διάνοια καὶ συμφωνήσασα εἰς ἓν, ἀνυπό-

κρατορίας ἐκείνων (ἐνν. Ἀσσυρίων). Πρὸς ἀντιμετώπιση, λοιπόν, ὄλων αὐτῶν, ὁ συνασπισμὸς σ' ἓνα σῶμα τοῦ στρατοῦ ποῦ τότε εἶχε κατανεμηθεῖ σὲ τρεῖς πόλεις, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν βασιλέων ἀδελφῶν, τῶν παιδιῶν δηλαδὴ τοῦ Ἑρακλῆ, ἦταν ὅπως φαινόταν ἓνας καλὰ ἐμπνευσμένος καὶ διατεταγμένος καὶ μὲ τρόπο διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκείνων ποῦ ἔφρασε στὴν Τροία. Διότι, πρὶν ἂν ὄλα, θεωροῦσαν τοὺς Ἑρακλείδες καλύτερους στρατιωτικοὺς ἀρχηγοὺς ἀπὸ τοὺς Πελοπίδες ἀρχηγούς, ἀπὸ τὴν ἄλλη πάλι μεριά ὁ στρατὸς αὐτὸς διαφέρει ὡς πρὸς τὴν ἀνδρεία ἐναντι ἐκείνου ποῦ ἦλθε στὴν Τροία· διότι αὐτοὶ νίκησαν (ἐνν. τοὺς Τρῶες), ἐνῶ ἐκείνοι, αὐτοὶ δηλαδὴ ποῦ ἦσαν Ἀχαιοί, ἠττήθηκαν ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς. Δὲν εἴμαστε ἄρα τῆς γνώμης ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ σ' ἓνα τέτοιο πνεῦμα ὁργανώθηκαν οἱ τότε ἄνθρωποι;

ΜΕ. Βεβαίότατα.

ΑΘ. Δὲν εἶναι, λοιπόν, ἐπίσης φυσικὸ καὶ τὸ νὰ πιστεύουν αὐτοὶ ἀκλόνητα ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ θὰ εἶναι σταθερὴ καὶ ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ διαρκέσει πολὺν χρόνον, ἐπειδὴ, ἂν ἓνός, 686a
ὑπῆρξαν κοινῶν ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον σὲ πολλοὺς κόπους καὶ κινδύνους καί, ἂν ἑτέρου, ἐπειδὴ εἶχαν ὁργανωθεῖ πολιτικά ἀπὸ μία καὶ μόνῃ δυναστεία, ἀφοῦ οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἀδέλφια καὶ ἐπὶ πλέον αὐτῶν ἐπειδὴ εἶχαν προσφύγει σὲ πολλοὺς μάντεις, μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ στὸν Δελφικὸ Ἀπόλλωνα;

ΜΕ. Πῶς νὰ μὴν εἶναι φυσικὸ;

ΑΘ. Ὡστόσο, οἱ μεγάλες αὐτὲς προσδοκίαις ἐξανεμισθικαν, ὅπως φαίνεται, τότε τάχιστα, ἐκτός ἀπὸ ἓνα μικρὸ μέρος, ἀπὸ τὸ ὅποιο εἴπαμε τώρα δὰ μόλις, τὸ σχετικὸ δηλαδὴ μὲ τὸν δικό σας τόπο, καὶ τοῦτο δὲν ἔχει παῦσει ποτὲ νὰ πολεμᾷ ἐναντίον τῶν δύο ἄλλων μερῶν, μέχρι καὶ σήμερα ἄκόμα· ἐνῶ, ἂν ἡ ἀρχικὴ σύλληψη εἶχε γίνεαι πραγματικότητα καὶ βέβαια εἶχε συμφωνηθεῖ ἡ σύστασις ἐνός ἐνιαίου στρατοῦ, θὰ

στατον ἄν τινα δύναμιν ἔσχε κατά πόλεμον.

ΜΕ. Πῶς γάρ οὐ;

ΑΘ. Πῶς οὖν καί πῃ διώλετο; ἄρ' οὐκ ἄξιον ἐπισκοπεῖν τηλικούτων καί τοιούτων σύστημα ἦτις ποτέ τύχη διέφθειρε;

ΜΕ. Σχολῆ γάρ οὖν δὴ τις ἂν ἄλλο σκοπῶν, ἢ νόμους ἢ πολιτείας ἄλλας θεάσαιτο σφζούσας καλά καί μέγαρα πράγματα ἢ καί τοῦναντίον διαφθειρούσας τὸ παράπαν, εἰ ἀμελήσειε τούτων.

ΑΘ. Τοῦτο μὲν ἄρα, ὡς ἔοικεν, εὐτυχῶς πως ἐμβεβήκαμεν γε εἰς τινα σκέψιν ἱκανήν.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἄρ' οὖν, ὦ θαυμάσιε, λελήθαμεν ἄνθρωποι πάντες, καί τὰ νῦν δὴ ἡμεῖς, οἰόμενοι μὲν ἐκάστοτέ τι καλὸν ὄραν πράγμα γενόμενον καί θαυμαστά ἂν ἐργασάμενον, εἰ τις ἄρα ἠπιστήθη καλῶς αὐτῷ χρῆσθαι κατά τινα τρόπον, τὸ δὲ νῦν γε ἡμεῖς τάχ' ἂν ἴσως περὶ τοῦτο αὐτὸ οὐτ' ὀρθῶς διανοοίμεθα οὔτε κατά φύσιν, καί δὴ καί περὶ τὰ ἄλλα πάντες πάντα, περὶ ἄν ἂν οὕτω διανοηθῶσιν;

ΜΕ. Λέγεις δὲ δὴ τί, καί περὶ τίνος σοι φῶμεν μάλιστ' εἰρησθαι τοῦτον τὸν λόγον;

ΑΘ. Ὡγαθέ, καί αὐτὸς ἑμαυτοῦ νυνδὴ κατεγέλασα. Ἐποβλέψας γάρ πρὸς τοῦτον τὸν στόλον οὐ πέρι διαλεγόμεθα, ἔδοξέ μοι πάγκαλός τε εἶναι καί θαυμαστὸν κτήμα παραπεσεῖν τοῖς Ἑλλησιν, ὅπερ εἶπον, εἰ τις ἄρα αὐτῷ τότε καλῶς ἐχρήσατο.

εἶχε μία στρατιωτικὴ δύναμη ἀσυναγώνιστη στὸν πόλεμο.

ΜΕ. Πῶς, πράγματι, νὰ μὴ εἶχε;

ΑΘ. Πῶς ἄρα καί μὲ ποῖα ἔννοια χάθηκε; Δὲν ἀξίζει ἄρα γε νὰ μελετήσουμε ἕνα τόσο παλαιὸ καί τόσο σπουδαῖο σύστημα, ποῖα συγκυρία κάποτε τὸ κατέστρεψε;

ΜΕ. Εἶναι ἀλήθεια, λοιπόν, δύσκολα κοιτάζοντας κάποιος ἕνα ἄλλο (ἐνν. σύστημα), θὰ μπορούσε νὰ δεῖ εἴτε ἄλλους νόμους ἢ ἄλλα πολιτεύματα τὰ ὅποια σώζουν τὰ ὄρατα καί μέγαρα πράγματα ἢ καί ἀντίθετα ποῦ τὰ καταστρέφουν ὁλότε-
λα, ἂν θ' ἀδιαφοροῦσαν γι' αὐτά.

ΑΘ. Ἐν προκειμένῳ ἄρα γιὰ καλὴ μας τύχη, εἰσήλαθε, ὅπως φαίνεται, σὲ μίαν ἔρευνα ἀσφαλῆ.

ΜΕ. Βεβαίωτατα.

ΑΘ. Ἄραγε, λοιπόν, θαυμάσιε ἄνθρωπε, μήπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχομε κάνει λάθος, καί βεβαίως καί ἡμεῖς τώρα, ὅταν νομιζοῦμε, κάθε φορὰ ποῦ βλέπομε νὰ γίνεται κάποιο ὄρατο πράγμα καί ὅτι θὰ μπορούσε νὰ ἀποφέρει ἀξιοθαύμαστα ἀποτελέσματα, ἂν κάποιος ἴσως εἶχε τὴ γνώση νὰ κάνει καλὴ χρῆση αὐτοῦ μ' ἕναν ὅποιονδήποτε τρόπο, καί δὲν θὰ ἦταν τάχα δυνατό καί ἡμεῖς τώρα νὰ μὴ σκεπτόμαστε γιὰ τὸ ἴδιο αὐτὸ οὔτε λογικά οὔτε σύμφωνα μὲ τὴ φύση τῶν πραγμάτων, καί μάλιστα καί γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, σχετικὰ μὲ τὰ ὅποια θὰ σκέπτονταν αὐτοὶ ἔτσι;

ΜΕ. Τί ἀκριβῶς ἔννοεῖς, καί γιὰ ποῖο πράγμα θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἔχεις ἐσὺ πρωτίστως πεῖ αὐτὰ τὰ λόγια;

ΑΘ. Καλέ μου ἄνθρωπε, καί τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μου τώρα δὲ μὲν περιγέλασα. Διότι καθὼς ἔστρεψα τὴν προσοχή μου σ' αὐτὴν τὴ στρατιωτικὴ δύναμη (ἐνν. τῶν Δωριέων) γιὰ τὴν ὅποια κάμνουμε λόγο, μοῦ φάνηκε ὅτι καί ὠραιότατο εἶναι καί ἕνα ἀξιοθαύμαστο εἰδικότερα ἀπόκτημα ποῦ θὰ μπορούσε νὰ περιτέσει στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων, αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ εἶπα, ἂν δηλαδὴ κάποιος ἔκανε τότε καλὴ χρῆση αὐτῆς.

ΜΕ. Οὐκοῦν εὐδὲ καὶ ἐχόντως νοῦν σὺ τε πάντα εἴπες καὶ ἐπὴνέσαμεν ἡμεῖς;

ΑΘ. Ἴσως· ἐννοῶ γε μὴν ὡς πᾶς ὅς ἂν ἴδῃ τι μέγα καὶ δύναμιν ἔχον πολλὴν καὶ ῥώμην εὐθύς ἔπαθε τοῦτο, ὡς εἶπερ ἐπίστατο ὁ κεκτημένος αὐτῷ χρῆσθαι τοιούτῳ τε ὄντι καὶ τηλικούτῳ, θαυμάσῃ ἂν καὶ πολλὰ κατεργασάμενος εὐδαιμονοῖ.

ΜΕ. Οὐκοῦν ὀρθόν καὶ τοῦτο; ἢ πῶς λέγεις;

687a

ΑΘ. Σκόπει δὴ ποῦ βλέπων ὁ τὸν ἔπαινον τοῦτον περὶ ἐκάστου τιθέμενος «ὀρθῶς λέγει»· πρῶτον δὲ περὶ αὐτοῦ τοῦ νῦν λεγομένου, πῶς, εἰ κατὰ τρόπον ἠπιστήθησαν τάξει τὸ στρατόπεδον οἱ τότε διακοσμοῦντες, τοῦ καιροῦ πῶς ἂν ἔτυχον; ἄρ' οὐκ εἰ συνέστησάν τε ἀσφαλῶς αὐτὸ διέσφζόν τε εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον, ὥστε αὐτοὺς τε ἐλευθέρους εἶναι καὶ ἄλλων ἄρχοντας ὧν βουληθεῖεν, καὶ ὄλως ἐν ἀνθρώποις πᾶσι καὶ Ἕλλησι καὶ βαρβάροις πράττειν ὅτι ἐπιθυμοῖεν αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἔκγονοι; μῶν οὐ τοῦτων χάριν ἔπαινοῖεν ἂν;

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἄρ' οὖν καὶ ὅς ἂν ἰδῶν πλοῦτον μέγαν ἢ τιμᾶς διαφερούσας γένους, ἢ καὶ ὀτιοῦν τῶν τοιούτων, εἶπῃ ταῦτα ταῦτα, πρὸς τοῦτο βλέπων εἶπεν, ὡς διὰ τοῦτο αὐτῷ γενησόμενα ὧν ἂν ἐπιθυμῇ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα καὶ ὅσα ἀξιόματα λόγου;

ΜΕ. Δὲν εἴπες, λοιπόν, ἐσὺ ὅλα αὐτὰ μὲ τὸν τρόπον ὥραϊο καὶ νουνεχῆ καὶ δὲν σ' ἔπαινέσαμε ἡμεῖς δικαιολογημένα;

ΑΘ. Ἴσως· ὥστόσο, ἐννοῶ βέβαια ὅτι ὅποιος τυχόν ἔβλεπε κατὰ μέγαλον ποῦ ἔχει δύναμιν πολλὴν καὶ ῥώμην, εἶχε εὐθύς ἀμέσως αὐτὴν ἐντύπωση, ὅτι ἂν βέβαια μποροῦσε νὰ γνωρίζῃ αὐτὸς ποῦ τὸ ἔχει στὴν κατοχὴν του νὰ κάνει κατάλληλη χρῆσιν ἐνὸς πράγματος τόσο σπουδαίου καὶ μεγάλου, θὰ μποροῦσε κάμνοντας πολλὰ ἀξιοθαύμαστα ἔργα νὰ εἶναι εὐτυχιόμενος.

ΜΕ. Δὲν εἶναι, λοιπόν, οὔτε κὶ αὐτὸ σωστό; Ἥ μὲ ποῖαν ἔννοια τότε τὸ λέγεις;

687a

ΑΘ. Νὰ ἐξετάσεις ἐν προκειμένῳ σὲ τί προσβλέποντας, αὐτὸς ὁ ὅποιος κάμνει, γιὰ ἓνα ὅποιοδήποτε θέμα, τοῦτο τὸν ἔπαινο «σωστά λέγει» (ἐνν. ὁ ὁμιλῶν)· ἐν πρώτοις, γι' αὐτὸ σχετικὰ μὲ τὸ ὅποιο ἔγινε τώρα λόγος, τὸ πῶς δηλαδή, ἂν γνώριζαν ὡς εἰδημονες μὲ ποῖον τρόπο νὰ παρατάξουν τὸ στρατεύμα οἱ τότε ἐπιτελεῖς, θὰ μποροῦσαν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴ συγκυρία; Ἄρα ὅχι ἂν τὸ συγκροτοῦσαν σὲ ἐνιαῖο σῶμα μὲ τρόπον ἀσφαλῆ καὶ τὸ διατηροῦσαν ἔτσι σῶο καὶ ἀβλαβές εἰς τὸ διηνεκές, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ εἶναι ἐλεύθεροι καὶ σὲ ἄλλους νὰ ἄρχουν, σὲ ὅσους θὰ ἤθελαν, καὶ ἐν γένει μεταξὺ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων, νὰ πράττουν ὅ,τι θὰ ἐπιθυμοῦσαν αὐτοὶ καὶ οἱ ἀπόγονοί τους; Μήπως δὲν θὰ μποροῦσαν ἄραγε νὰ ἐπαινοῦνται χάριν αὐτῶν;

b

ΜΕ. Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπόν, καὶ ὅποιος θὰ ἔβλεπε μέγαλον πλοῦτον ἢ τιμᾶς προγονικῆς ποῦ κάμνουν τὴν ὑπεροχὴν μιᾶς οἰκογένειας, ἢ καὶ ὀτιδήποτε ἀπὸ αὐτὰ, ὀφείλει μήπως νὰ πεῖ τὰ ἴδια, ὅτι δηλαδή τὰ εἶπε προσβλέποντας σὸ ὅτι λόγῳ αὐτοῦ (ἐνν. πλοῦτου καὶ τιμῶν) πρόκειται νὰ περιέλθουν στὴν κατοχὴν του ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐσὺ ἐπιθυμεῖς ἢ τὰ περιεσώσερα

ΜΕ. Ἔουκε γούν.

ΑΘ. Φέρε δὴ, πάντων ἀνθρώπων ἐστὶ κοινόν ἐπιθύμημα ἐν τι τὸ νῦν ὑπὸ τοῦ λόγου δηλούμενον, ὡς αὐτὸς φησὶν ὁ λόγος;

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Τὸ κατὰ τὴν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐπίταξιν τὰ γιγνόμενα γίνεσθαι, μάλιστα μὲν ἅπαντα, εἰ δὲ μὴ, τὰ γε ἀνθρώπινα.

ΜΕ. Τί μὴν;

ΑΘ. Οὐκοῦν ἐπεὶ περ βουλόμεθα πάντες τὸ τοιοῦτον αἰεὶ, πατέρες τε ὄντες καὶ ἄνδρες πρεσβῦται, τοῦτ' αὐτὸ καὶ εὐχόμεθ' ἀναγκαίως διὰ τέλους;

ΜΕ. Πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Καὶ μὴν τοῖς γε φίλοις που συνευχοίμεθ' ἂν ταῦτα ἄπερ ἐκεῖνοι ἑαυτοῖσιν.

ΜΕ. Τί μὴν;

ΑΘ. Φίλος μὲν ὑὸς πατρί, παῖς ὢν ἀνδρί.

ΜΕ. Πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Καὶ μὴν ὢν γ' ὁ παῖς εὐχεται ἑαυτῷ γίνεσθαι, πολλὰ ὁ πατὴρ ἀπεύξαιτ' ἂν τοῖς θεοῖς μηδαμῶς κατὰ τὰς τοῦ ὑέος εὐχὰς γίνεσθαι.

ΜΕ. Ὅταν ἀνόητος ὢν καὶ ἔτι νέος εὐχεται, λέγεις;

ΑΘ. Καὶ ὅταν γε ὁ πατὴρ ὢν γέρον ἢ καὶ σφόδρα νεανίας, μηδὲν τῶν καλῶν καὶ τῶν δικαίων γινώσκων, εὐχεται μάλα προθύμως ἐν παθήμασιν ἀδελφοῖς ὢν τοῖς γενομένοις

ἔστω καὶ πάντως ὅσα θεωροῦνται ὡς τὰ πιὸ ἀξιόλογα;

ΜΕ. Naί, ἔτσι τοῦλάχιστον φαίνεται.

ΑΘ. Ἔλα, πές μου, δὲν εἶναι μῆπως κοινὴ μία ὀρισμένη ἐπιθυμία ὄλων τῶν ἀνθρώπων, αὐτὴ δηλαδή πού τώρα καταδελώνεται ἀπὸ τῆ συζήτηση, ὅπως αὐτὴ ἡ ἴδια ἢ λογικὴ ὑπαγορεύει;

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Τὸ νὰ γίνονται τὰ ὅσα γίνονται σύμφωνα μὲ τὰ κελεύσματα τῆς ψυχῆς καὶ μάλιστα ὅλα ἀνεξαιρέτως, εἰδεμὴ τοῦλάχιστον τὰ ἀνθρώπινα.

ΜΕ. Γιατί ὄχι;

ΑΘ. Ἄφοῦ, λοιπόν, ὄλοι αὐτὸ ἐπιθυμοῦμε πάντοτε, ὅταν εἴμαστε παιδιὰ καὶ ἄνθρωποι ἡλικιωμένοι, δὲν εὐχόμεσθε μῆπως κατ' ἀνάγκην αὐτὸ τὸ ἴδιο μέχρι τέλους;

ΜΕ. Καὶ πῶς ὄχι;

ΑΘ. Καὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι θὰ μπορούσαμε, γιὰ τοὺς προσφιλῆς μας τοῦλάχιστον, νὰ συνευχοίμαστε αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς εὐχονται καὶ ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους.

ΜΕ. Γιατί ὄχι;

ΑΘ. Προσφιλῆς ὁμοῦ εἶναι καὶ ὁ γιὸς γιὰ τὸν πατέρα, ἂν καὶ πρόκειται γιὰ παιδιὰ σὲ σχέση μὲ ἄνδρα.

ΜΕ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Καὶ ἐπίσης ἀπὸ ἐκεῖνα πού τὸ παιδι εὐχεται νὰ γίνον στὸν ἑαυτὸ του, πολλὰ ὁ πατέρας θὰ προσευχόταν στοὺς θεοὺς νὰ μὴ γίνον με κανέναν τρόπο σύμφωνα μὲ τὶς εὐχὰς τοῦ γιου του.

ΜΕ. Λές δηλαδή, ὅταν συμβαίνει νὰ εὐχεται, ἐνῶ εἶναι ἀκόμα ἄμυαλος καὶ νέος;

ΑΘ. Καὶ ἐπὶ πλέον, ὅταν ὁ πατέρας ὄντας γέρος ἢ ἀντιθέτως πολὺ νεαρός, μὴ γνωρίζοντας τὸ παραμικρὸ ἀπὸ τὰ ὠραῖα καὶ δίκαια, συμβαίνει νὰ εὐχεται ὀλόθερμα διακατεχόμενος ἀπὸ συναίσθημα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα πού γεννῆ-

Θησει πρὸς τὸν δυστυχῶς τελευτήσαντα Ἰππόλυτον, ὁ δὲ παῖς γιγνώσκῃ, τότε, δοκεῖς, παῖς πατρί συνεύξεται;

ΜΕ. Μανθάνω ὃ λέγεις. Λέγειν γάρ μοι δοκεῖς ὡς οὗ τοῦτο εὐκτέον οὐδὲ ἐπεικτέον, ἔπεισθαι πάντα τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει, τὴν βούλησιν δὲ μηδὲν μᾶλλον τῇ ἑαυτοῦ φρονήσει· τοῦτο δὲ καὶ πόλιν καὶ ἕνα ἡμῶν ἕκαστον καὶ εὐχεσθαι δεῖν καὶ σπεύδειν, ὅπως νοῦν ἔξει.

ΑΘ. Ναί, καὶ δὴ καὶ πολιτικὸν γε ἄνδρα νομοθέτην ὡς αἶε 688a
δεῖ πρὸς τοῦτο βλέποντα τιθέναι τὰς τάξεις τῶν νόμων, αὐτὸς τε ἐμνήσθην καὶ ὑμᾶς ἐπαναμνησκῶ, κατ' ἀρχὰς εἰ μεμνήμεθα τὰ λεχθέντα, ὅτι τὸ μὲν σφῶν ἦν παρακείμεμα ὡς χρεῶν εἴη τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην πάντα πολέμου χάριν τὰ νόμιμα τιθέναι, τὸ δὲ ἐμὸν ἔλεγον ὅτι τοῦτο μὲν πρὸς μίαν ἀρετὴν οὐσῶν τεττάρων κελυεῖο τίθεσθαι τοὺς νόμους, δεῖο δὲ δὴ πρὸς πᾶσαν μὲν βλέπειν, μάλιστα δὲ καὶ πρὸς πρώτην b
τὴν τῆς συμπάσης ἡγεμόνα ἀρετῆς, φρόνησις δ' εἴη τοῦτο καὶ νοῦς καὶ δόξα μετ' ἔρωτος τε καὶ ἐπιθυμίας τοῦτοις ἐπομένης. Ἦκει δὴ πάλιν ὁ λόγος εἰς ταῦτόν, καὶ ὁ λέγων ἐγὼ νῦν λέγω πάλιν ἄπερ τότε, εἰ μὲν βούλεσθε, ὡς παίζων, εἰ δ', ὡς σπουδάζων, ὅτι δὴ φημι εὐχῇ χρῆσθαι σφαλερὸν εἶναι νοῦν μὴ κεκτημένον, ἀλλὰ τάναντία ταῖς βουλήσεσιν οἱ γίγνεσθαι. Σπουδάζοντα δ' εἰ με τιθέναι βούλεσθε, τίθετε: πάνυ γάρ οὖν προσδοκῶ νῦν ὑμᾶς εὐρήσειν, τῷ λόγῳ ἐπομέ-

θηκαν στὸν Θησεῖα ἐναντίον τοῦ Ἰππόλυτου ποῦ πέθανε μὲ τρόπον οἰκτρῶ, ἐνῶ ὁ γυῖός δμως συμβαίνει νὰ γνωρίζει (ἐνν. τὰ ὄρατα καὶ δίκαια), ὁπότε νομίζεις μήπως ὅτι τὸ παιδί θὰ εὐχεται τὸ ἴδιο μὲ τὸν πατέρα;

ΜΕ. Ἀντιλαμβάνομαι αὐτὸ ποῦ λές. Μοῦ φαίνεται δηλαδὴ ὅτι λές πῶς δὲν πρέπει κάποιος νὰ εὐχεται οὔτε νὰ ἀδμονεῖ γιὰ τοῦτο, ν' ἀκολουθοῦν δηλαδὴ ὅλα τῇ δικῇ του βούλησιν, ἀλλὰ ἡ βούληση του νὰ μὴ ἀκολουθεῖ τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἴδια του τῇ φρόνηση· καὶ αὐτὸ πρέπει καὶ ἡ πόλη καὶ καθένας ἀπὸ μᾶς καὶ νὰ εὐχεται καὶ νὰ ἐπιζητεῖ, νὰ ἔχει δηλαδὴ μυαλό.

ΑΘ. Ναί, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν δημόσιος 688a
ἄνδρας, ὁ νομοθέτης πρέπει πάντοτε σ' αὐτὸ προσβλέποντας νὰ θέτει τίς διατάξεις τῶν νόμων, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος θυμήθηκα καὶ σὰς ὑπενθυμίζω αὐτὰ ποῦ ἐλέχθησαν, ἂν τὸ θυμῶμαστε, στὴν ἀρχὴ τῆς συζήτησής μας, ὅτι ἐνῶ ἡ δικὴ σας προτροπὴ ἦταν ὅτι ὁ καλὸς νομοθέτης θὰ ἔπρεπε νὰ θέτει ὅλους τοὺς κανόνες δικαίου χάριν τοῦ πολέμου, ἐγὼ ἀπὸ τῆς μεριά μου ἔλεγα ὅτι αὐτὸ θὰ προέτρεπε νὰ τίθενται οἱ νόμοι σὲ συνάρτηση μὲ μίαν μόνον ἀρετὴ ἀπὸ τίς τέσσερις ποῦ ὑπάρχουν, ἐνῶ b
θὰ ἔπρεπε χωρὶς ἄλλο νὰ προσβλέπει σὲ ὅλες ἀνεξαιρέτως, καὶ μάλιστα στὴν πρώτη, τὴν ἡγήτιδα τῆς συνόλης ἀρετῆς, καὶ τοῦτο θὰ ἦταν ἡ φρόνηση καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνοδευόμενη ἀπὸ ἔρωτα καὶ πόθο γνώμη, ποῦ ἔπεται αὐτῶν. Ἡ συζήτηση ἐπανῆλθε ἔτσι στὸ ἴδιο σημεῖο, καὶ ἐγὼ, ποῦ ὁμιλῶ τώρα, λέω αὐτὰ ἀκριβῶς ποῦ ἔλεγα τότε, ἂν θέλετε, χάριν παιδείας ἢ ἀντίθετα, ἂν θέλετε, μὲ κάθε σοβαρότητα, ἰσχυρίζομαι δηλαδὴ ὅτι εἶναι ἐπισφαλὲς νὰ κάνει κάποιος χρῆση τῆς εὐχῆς ὅταν δὲν ἔχει μυαλό, ἐκτὸς ἂν θέλει νὰ τοῦ συμβοῦν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες του. Ἄν τώρα θεωρήσετε ὅτι ὁμιλῶ c
σοβαρά, θεωρεῖστε το· διότι περριμένω, πράγματι, ὅτι θὰ βρεῖτε τώρα σεῖς, ἀκολουθώντας τὴν ἐπιχειρηματολογία τὴν ὁποία

νους ὄν ὀλίγον ἐμπροσθε προουθέμεθα, τῆς τῶν βασιλέων τε φθορᾶς καὶ ὄλου τοῦ διανοήματος οὐ δειλίαν οὐσαν τὴν αἰτίαν, οὐδ' ὅτι τὰ περὶ τὸν πόλεμον οὐκ ἠπίσταντο ἄρχοντες τε καὶ οὐς προσῆκεν ἄρχεσθαι, τῇ λοιπῇ δὲ πάσῃ κακίᾳ διεφθαρμένα, καὶ μάλιστα τῇ περὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀμαθία. Ταῦτ' οὖν ὡς οὕτω γέγονεν περὶ τὰ τότε, καὶ νῦν, εἴ που, γίνεταί, καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον οὐκ ἄλλως συμβήσεται, ἐάν βούλησθε, πειράσομαι ἰὼν κατὰ τὸν ἐξῆς λόγον ἀνευρίσκειν τε καὶ ὑμῖν δηλοῦν κατὰ δύναμιν ὡς οὖσιν φίλοις.

ΚΑ. Λόγῳ μὲν τοίνυν σε, ὦ ξένη, ἐπαινεῖν ἐπαχθέστερον, ἔργῳ δὲ σφόδρα ἐπαινεσόμεθα· προθύμως γάρ τοις λεγομένοις ἐπακολουθήσομεν, ἐν οἷς ὁ γε ἐλευθέρος ἐπαινῶν καὶ μὴ μάλιστ' ἐστὶν καταφανής.

ΜΕ. Ἄριστ', ὦ Κλεινία, καὶ ποιῶμεν ἃ λέγεις.

ΚΑ. Ἔσται ταῦτα, ἐάν θεὸς ἐθέλῃ. Λέγε μόνον.

ΑΘ. Φαμιὲν δὴ νυν, καθ' ὁδὸν ἰόντες τὴν λοιπὴν τοῦ λόγου, τὴν μεγίστην ἀμαθίαν τότε ἐκεῖνην τὴν δύναμιν ἀπολέσαι καὶ νῦν ταῦτὸν τοῦτο πεφυκέναι ποιεῖν, ὥστε τὸν γε νομοθέτην, εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πειρατέον ταῖς πόλεσιν φρόνησιν μὲν ὄσην δυνατόν ἐμποιεῖν, τὴν δ' ἄνοιαν ὅτι μάλιστα ἐξαιρεῖν.

ΚΑ. Δῆλον.

ΑΘ. Τίς οὖν ἡ μεγίστη δικαίως ἂν λέγοιτο ἀμαθία; σκοπεῖτε εἰ συνδόξει καὶ σφῶν λεγόμενον· ἐγὼ μὲν δὴ τὴν τοιάνδε τίθεμαι.

ΚΑ. Ποίαν;

λίγο πρὶν προβάλαμε, ὅτι αἰτία τῆς ἀνατροπῆς τῶν βασιλέων καὶ ὀλόκληρου τοῦ ἐπινοήματος δὲν εἶναι ἡ δειλία, οὔτε τὸ ὅτι οἱ ἄρχοντες καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ διοικοῦνται δὲν κατεῖχαν τὰ σχετικὰ μὲ τὸν πόλεμο, ἀλλὰ καταστράφηκαν ἐξ αἰτίας ὄλων τῶν ὑπόλοιπων ἐλαττωμάτων τους καὶ προπάντων ἐξ αἰτίας τῆς ἀμαθείας τους σχετικὰ μὲ τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Αὐτὰ, λοιπόν, τὰ σχετικὰ μὲ τὰ τότε ἔχουν ἔτσι γίνεαι καὶ σήμερα, ἂν κάπου βέβαια γίνονται, καὶ ὅτι στὰ κατοπινὰ χρόνια δὲν θὰ συμβαίνουν διαφορητικά, ἂν θέλετε, θὰ προσπαθῆσω στὴν πορεία τῆς ἐν συνεχείᾳ συζήτησης νὰ τὸ ἐξιχνιάσω καὶ νὰ τὸ κάνω ὅσο μπορῶ φανερό σὲ σᾶς, ἐπειδὴ εἶστε φίλοι.

ΚΑ. Νὰ σ' ἐπαινεύουμε τὸ λοιπὸν μὲ λόγια, φιλοξενούμενε, θὰ ἦταν πολὺ βαρετὸ, θὰ σ' ἐπαινεύουμε πάρα πολὺ ὁμως μὲ ἔργα· θὰ παρακολουθήσουμε δηλαδὴ μὲ προσοχὴ τὰ λεγόμενά σου, στὰ ὅποια ὁ ἐλευθέρος τοῦλάχιστον ἀνθρώπος προπάντων καταφαίνεται, ἐπαινώντας ἢ ὄχι.

ΜΕ. Ἔξοχα, Κλεινία, ἄς κάμνουμε τότε αὐτὰ ποῦ λές.

ΚΑ. Θὰ γίνονται αὐτὰ, ἂν θέλει ὁ θεός. Μόνον λέγε.

ΑΘ. Ἰσχυρίζομαστε, λοιπόν, τώρα, διανύοντας τὸν ὑπόλοιπο δρόμο τῆς συζήτησής μας, ὅτι ἡ πιὸ μεγάλη ἀμάθεια ἦταν ποῦ προκάλεσε τὸν ἀφανισμό ἐκεῖνης τῆς δύναμης καὶ εἶναι στὴ φύση τῆς νὰ κάνει αὐτὸ τὸ ἴδιο καὶ σήμερα, ὁπότε, ἂν ἔτσι ἔχει ἡ κατάστασις, ὁ νομοθέτης τοῦλάχιστον πρέπει νὰ προσπαθεῖ νὰ ἐμπνεύσει στὶς πόλεις ὅση φρόνησις εἶναι δυνατὸ καὶ νὰ ἐξαλειψεῖ τὴν ἀπεριοικεψία στὸν μέγιστο βαθμὸ.

ΚΑ. Εἶναι ὀλοφάνερο.

ΑΘ. Ποία, λοιπόν, θὰ μποροῦσε δικαιολογημένα ν' ἀποκαλεῖται ἡ πιὸ μεγάλη ἀμάθεια; Δεῖτε ἂν θὰ σᾶς βρεῖ σύμφωνους καὶ σᾶς, αὐτὸ ποῦ λέω· ἐγὼ, λοιπόν, θεωρῶ τέτοιαν λογῆς αὐτὴν ἐδῶ.

ΚΑ. Ποίαν;

ΑΘ. Τὴν ὅταν τῷ τι δόξαν καλὸν ἢ ἀγαθὸν εἶναι μὴ φιλεῖ τοῦτο ἀλλὰ μισῇ, τὸ δὲ πονηρὸν καὶ ἀδικον δοκοῦν εἶναι φιλεῖ τε καὶ ἀσπάζεται, ταύτην τὴν διαφωνίαν λύτης τε καὶ ἡδονῆς πρὸς τὴν κατὰ λόγον δόξαν ἀμαθίαν φημί εἶναι τὴν ἑσχάτην, μεγίστην δέ, ὅτι τοῦ πλῆθους ἐστὶ τῆς ψυχῆς· τὸ γὰρ λυπούμενον καὶ ἡδόμενον αὐτῆς ὅπερ δημῶς τε καὶ πλῆθος πόλεως ἐστίν. Ὅταν οὖν ἐπιστήμῃς ἢ δόξαις ἢ λόγῳ ἐναντιῶνται, τοῖς φύσει ἀρχικοῖς, ἢ ψυχῇ, τοῦτο ἄνοιαν προσαγορεύω, πόλεως τε, ὅταν ἀρχοῦσιν καὶ νόμοις μὴ πείθονται τὸ πλῆθος, ταῦτόν, καὶ δὴ καὶ ἐνὸς ἀνδρός, ὅπότεν καλοὶ ἐν ψυχῇ λόγοι ἐνόντες μὴδὲν ποιῶσιν πλέον ἀλλὰ δὴ τοῦτοις πᾶν τοῦναντίον, ταύτας πάσας ἀμαθίας τὰς πλημμελεστάτας ἔγωγ' ἂν θείην πόλεως τε καὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν πολιτῶν, ἀλλ' οὐ τὰς τῶν δημιουργῶν, εἰ ἄρα μου καταμανθάνατε, ὦ ξένοι, ὃ λέγω.

ΚΛ. Μανθάνομέν τε, ὦ φίλε, καὶ συγχωροῦμεν ἃ λέγεις.

ΑΘ. Τοῦτο μὲν τοῖνυν οὕτω κείσθω δεδογμένον καὶ λεγόμενον, ὡς τοῖς ταῦτ' ἀμαθαίνουσι τῶν πολιτῶν οὐδὲν ἐπιτρεπτόν ἀρχῆς ἐχόμενον καὶ ὡς ἀμαθείσιν ὄνειδιστέον, ἂν καὶ πάννυ λογιστικοὶ τε ὦσι καὶ πάντα τὰ κομψὰ καὶ ὅσα πρὸς τάχος τῆς ψυχῆς πεφυκῶτα διαπεποννημένοι ἅπαντα, τοὺς δὲ τοῦναντίον ἔχοντας τούτων ὡς σοφοῦς τε προσσητέον, ἂν καὶ τὸ λεγόμενον μήτε γράμματα μήτε νεῖν ἐπίστω-

ΑΘ. Αὐτὴν ποῦ ὅταν κάποιος ποῦ ἔχει τὴ γνώμη γιὰ κάτι ὅτι εἶναι ὠραῖο ἢ καλὸ δὲν τὸ ἀγαπᾷ ἀλλὰ τὸ μισεῖ, ἐνῶ ἀντίθετα αὐτὸ ποῦ θεωρεῖ ὅτι εἶναι κακὸ καὶ ἀδικον καὶ τὸ ἀγαπᾷ καὶ τὸ παραδέχεται, αὐτὴ ἢ ἀσυμφωνία λύτης καὶ ἡδονῆς μετὴν ἔλλογη γνώμη θεωρῶ ὅτι εἶναι ἢ πιὸ ἀκραία ἀμαθία καὶ ἢ πιὸ ἐκτεταμένη, διότι εἶναι ἴδιον τοῦ κύριου μέρους τῆς ψυχῆς· πράγματι, τὸ μέρος αὐτῆς ποῦ λυπάται καὶ χαίρειται εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ εἶναι γιὰ τὴν πόλη ὃ δημῶς καὶ τὸ πλῆθος. Ὅταν, λοιπόν, ἢ ψυχῇ ἐναντιῶνεται στίς γνώσεις ἢ στίς ὀρθές γνώμες ἢ στὴ λογικῇ, ἀπὸ τῆ φύση τους ἡγεμονικές, αὐτὸ ἀποκαλῶ ἀπεριοικεφία τῆς ψυχῆς καὶ τῆς πόλεως, ὅταν τὸ πλῆθος δὲν ὑπακοῦει στοὺς ἀρχοντες καὶ στοὺς νόμους, τὸ ἴδιο, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὴν περίπτωση κάθε ἀνθρώπου, ὅποτε οἱ ὠραῖοι λόγοι ποῦ ὑπάρχουν μέσα στὴν ψυχῇ δὲν κάνουν κανένα καλὸ, ἀλλὰ τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο σὲ αὐτούς, αὐτὰ ὅλα τὰ εἶδη ἀμαθείας θὰ θεωροῦσα ἐγὼ τὰ πιὸ ἐπιβλαβῆ γιὰ τὴν πόλη καὶ γιὰ κάθε πολίτη χωριστὰ, διὸ ὅμως καὶ τὰ εἶδη ἀμαθείας τῶν τεχνιτῶν, ἂν ἄραγε κατανοεῖτε, φιλόξενοι, αὐτὸ ποῦ λέω.

ΚΛ. Καὶ ἐννοοῦμε, φίλε, καὶ ἀποδεχόμαστε αὐτὰ ποῦ λές.

ΑΘ. Ἄς θεθεῖ, λοιπόν, ὡς δεδομένο ὅτι ἔτσι ἔχει γίνει παραδεκτὸ καὶ λέγεται τοῦτο, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπεται στοὺς πολίτες ποῦ εἶναι ἀπαιδευτοὶ σ' αὐτὰ νὰ ἔχουν τὴν παραμικρῇ ἔξουσία, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τοὺς προσάπεται μομφὴ γιὰ τὸ ὅτι εἶναι ἀμαθεῖς, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι πολὺ ἱκανοὶ στὴ συλλογιστικῇ τέχνῃ καὶ σὲ ὅλα τὰ πνευματώδη ἐπιτεύγματα καὶ ἰδίως ἔξασκημένοι σὲ ὅλα ἀνεξαιρέτως ποῦ ἔχουν γίνει γιὰ τὴν ὀξύνοια τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι βρῖσκοῦνται στὴν ἀντίθετη κατάσταση σὲ σχέση μετὰ αὐτὰ θὰ πρέπει καὶ ὡς σοφοῦς νὰ τοὺς προσαγορεύουμε ἀκόμη καὶ ἂν δὲν γνωρίζουν, ποῦ λείπει ὁ λόγος, οὔτε γράμματα οὔτε νὰ κολυμποῦν καὶ ὅτι θὰ πρέπει νὰ τοὺς ἐκχωροῦνται οἱ ἀρχές ὡς

νται, καὶ τὰς ἀρχὰς δοτέον ὡς ἐμφροσιν. Πῶς γὰρ ἂν, ὦ φίλοι, ἄνευ συμφωνίας γένοιτο' ἂν φρονήσεως καὶ τὸ μικρότατον εἶδος; οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἡ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν συμφωνιῶν μεγίστη δικαιοτάτα' ἂν λέγοιτο σοφία, ἥς ὁ μὲν κατὰ λόγον ζῶν μέτοχος, ὁ δὲ ἀπολειπόμενος οἰκοφθόρος καὶ περὶ πόλιν οὐδαμῇ σωτὴρ ἀλλὰ πᾶν τούναντίον ἀμαθαίνων εἰς ταῦτα ἐκάστοτε φανεῖται. Ταῦτα μὲν οὖν, καθάπερ εἴπομεν ἄρτι, λελεγμένα θεθῆτω ταύτη.

ΚΑ. Κεῖσθω γὰρ οὖν.

ΑΘ. Ἐρχοντας δὲ δὴ καὶ ἀρχομένους ἀναγκαῖον ἐν ταῖς πόλεσιν εἶναί που.

ΚΑ. Τί μὴν;

ΑΘ. Ἐλεν· ἀξιώματα δὲ δὴ τοῦ τε ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι ποτὰ ἐστί καὶ πόσα, ἐν τε πόλεσιν μεγάλας καὶ σμικραῖς ἐν τε οἰκίαις ὡσαύτως; ἄρ' οὐχὶ ἐν μὲν τὸ τε πατρός καὶ μητρός; καὶ ὅλως γονέας ἐγγόνων ἄρχειν ἀξίωμα ὀρθῶν πατᾶρα οὐ ἂν εἴη;

ΚΑ. Καὶ μάλα.

ΑΘ. Τούτω δέ γε ἐπόμενον γενναίους ἀγενῶν ἄρχειν· καὶ τρίτον ἔτι τούτοις συνέπεται τὸ πρεσβυτέρους μὲν ἄρχειν δεῖν, νεωτέρους δὲ ἄρχεσθαι.

ΚΑ. Τί μὴν;

ΑΘ. Τέταρτον δ' αὐτὸ δούλους μὲν ἄρχεσθαι, δεσπότας δὲ ἄρχειν.

ΚΑ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Πέμπτον γε οἶμαι τὸ κρείττονα μὲν ἄρχειν, τὸν ἥττω

ἀνθρώπων ἐμφρόνων. Διότι πῶς θὰ ἦταν δυνατό, φίλοι μου, νὰ ὑπάρξει καὶ τὸ ἐλάχιστο ἴχνος φρόνησης χωρὶς συμφωνία ψυχική; Δὲν εἶναι δυνατό, ἀλλὰ ἡ πιὸ ὠραία καὶ ἡ πιὸ μεγάλη ἀπὸ τῆς συμφωνίας θὰ ἦταν ἀπόλυτα δίκαιο νὰ ὀνομάζεται ἡ μέγιστη σοφία, τῆς ὁποίας μετέχει αὐτὸς ποῦ ζεῖ σύμφωνα μὲ τὸν ὀρθὸ λόγον, ἐνῶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὴν στερεῖται θ' ἀποδειχθεὶ καταστροφῆς τοῦ σπιτιοῦ του καὶ μὲ κανέναν ὄροιο σωτήρας τῆς πόλεως, ἀλλὰ ὅλως ἀντιθέτως θὰ φανεῖ ἀπαίδευτος ὡς πρὸς αὐτὰ σὲ κάθε περίπτωσι. Αὐτὰ, λοιπόν, καθὼς ἀκριβῶς εἴπαμε πρὸ ὀλίγου, ἂς τεθεῖ ὡς δεδομένο διὰ ἔχουν λεχθεὶ στὸ πνεῦμα αὐτὸ.

ΚΑ. Ἐς τεθεῖ, χωρὶς ἄλλο.

ΑΘ. Ὡστόσο, εἶναι ἀναγκαῖο πάντως νὰ ὑπάρχουν στίς πόλεις ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι.

ΚΑ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Ὡραία· καὶ τί εἶδους λοιπόν καὶ πόσα ἀξιώματα ὑπάρχουν γιὰ τὸ ἄρχειν κάποιος καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ἄρχονται σὲ μεγάλες ὅσο καὶ σὲ μικρὲς πόλεις, παρομοίως καὶ προκειμένου γιὰ νοικοκυριά; Ἄραγε δὲν εἶναι καὶ ἓνα αὐτὸ γιὰ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Καὶ γενικά δὲν θὰ ἦταν σωστὸ νὰ ὑπάρχει παντοῦ τὸ ἀξίωμα νὰ ἄρχουν οἱ γονεῖς στοὺς ἀπογόνους τους;

ΚΑ. Βεβαίως.

ΑΘ. Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἀκολουθεῖ τὸ νὰ ἄρχουν οἱ εὐγενεῖς στοὺς μὴ εὐγενεῖς· καὶ ἀκολουθεῖ περαιτέρω μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, ὡς τρίτο, τὸ ὅτι πρέπει νὰ ἄρχουν οἱ γεροντότεροι καὶ οἱ νεότεροι νὰ ἄρχονται.

ΚΑ. Γιατί ὄχι;

ΑΘ. Τέταρτο πάλι οἱ δούλοι νὰ ἄρχονται καὶ οἱ κύριοι νὰ ἄρχουν.

ΚΑ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Πέμπτο θεωρῶ, ἐγὼ τοῦλάχιστον, νὰ ἄρχει ὁ ἰσχυρό-

δὲ ἄρχεσθαι.

ΚΛ. Μάλα γε ἀναγκαῖον ἀρχὴν εἶρηκας.

ΑΘ. Καὶ πλείστην γε ἐν σύμπασιν τοῖς ζῴοις οὖσαν καὶ κατὰ φύσιν, ὡς ὁ Θηβαῖος ἔφη ποτὲ Πίνδαρος. Τὸ δὲ μέγιστον, ὡς ἔοικεν, ἀξίωμα ἔκτον ἂν γίγνοιτο, ἐπεσθαι μὲν τὸν ἀνεπιστήμονα κελεύον, τὸν δὲ φρονοῦντα ἡγεῖσθαι τε καὶ ἄρχειν. Καίτοι τοῦτο γε, ὃ Πίνδαρε σοφώτατε, σχεδὸν οὐκ ἂν παρὰ φύσιν ἔγωγε φαίην γίγνεσθαι, κατὰ φύσιν δέ, τὴν τοῦ νόμου ἐκόντων ἀρχὴν ἄλλ' οὐ βίαιον πεφυκυῖαν.

ΚΛ. Ὅρθότατα λέγεις.

ΑΘ. Θεοφιλῆ δέ γε καὶ εὐτυχῆ τινὰ λέγοντες ἐβδόμην ἀρχὴν, εἰς κληρόν τινα προάγομεν, καὶ λαχόντα μὲν ἄρχειν, δυσκληροῦντα δὲ ἀπίοντα ἄρχεσθαι τὸ δικαιοτάτον εἶναι φάμεν.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. «Ὅρθῶς δὴ», φάμεν ἂν, «ὃ νομοθέτα», πρὸς τινα παίζοντες τῶν ἐπὶ νόμων θέσιν ἰόντων ῥαδίως, «ὅσα ἐστὶ πρὸς ἄρχοντας ἀξιώματα, καὶ ὅτι πεφυκότα πρὸς ἄλλα ἐναντίως; νῦν γάρ δὴ στάσεων πηγὴν τινα ἀνηυρήκαμεν ἡμεῖς, ἦν δεῖ σε θεραπεύειν. Πρῶτον δὲ μεθ' ἡμῶν ἀνάσκειαι πῶς τε καὶ τί παρὰ ταῦτα ἀμαρτόντες οἱ περὶ τὴν Ἄργος καὶ Μεσσηνίην βασιλεῖς αὐτοὺς ἅμα καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων δύναμιν, οὖσαν θαυμαστὴν ἐν τῷ τότε χρόνῳ, διέφθειραν. Ἄρ' οὐκ

τερος καὶ ὁ ἀσθενέστερος νὰ ἄρχεται.

ΚΛ. Χωρὶς ἄλλο ἀναφέρεσαι σὲ μία πολὺ καταναγκαστικὴ ἐξουσία.

ΑΘ. Naί, καὶ μάλιστα εἶναι ἡ πιὸ διαδεδομένη μεταξὺ ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ζώων σύμφωνα μὲ τὴ φύση, ὅπως εἶπε κάποτε ὁ θηβαῖος Πίνδαρος. Τὸ πιὸ σημαντικό ὁμοῦς ἀπ' ὅλα, ὅπως φαίνεται, τὸ ἔκτο ἀξίωμα θὰ ἦταν αὐτὸ ποῦ ἐπιτάσσει ὅτι ὁ ἀδάης ἀκολουθεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ σῶφρον ἡγεῖται καὶ ἄρχει. Καὶ ὅπως ἐπὶ τὴν περιπτώσιν αὐτὴν βεβαίως, σοφώτατε Πίνδαρε, δὲν θὰ μπορούσα ἐγὼ τοῦλάχιστον προφανῶς νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι εἶναι αὐτὸ παρὰ φύσιν, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴ φύση, διότι ἡ ἐξουσία τοῦ νόμου (ἐνν. ἀσκεῖται) ἀπὸ τὴ φύση τῆς σὲ ἀνθρώπου μὲ τὴ θέλησὴ τους καὶ ὄχι κατὰ τρόπον βίαιον.

ΚΛ. Μιλᾶς ἀπολύτως ὀρθά.

ΑΘ. Ὑπάρχει, τέλος, μία ἑβδομῆ μορφή ἐξουσίας ποῦ λέμε ὅτι εἶναι θεοφιλεῖς καὶ εὐτυχῆς, δηλαδὴ βάζομε κάποιον σὲ κληρο, καὶ αὐτὸς στὸν ὅποιο ἔπεσε ὁ κληρὸς εἶναι δίκαιον νὰ ἄρχει, ἐνῶ αὐτὸς ποῦ ἀπέτυχε νὰ κληρωθεῖ ἀπέρχεται καὶ θεωροῦμε ὅτι εἶναι τὸ πιὸ δίκαιον νὰ ἄρχεται.

ΚΛ. Μιλᾶς ἀληθέστατα.

ΑΘ. «Βλέπεις, λοιπόν», θὰ λέγαμε, «νομοθέτη», περιλαίοντας κάποιον ἀπὸ ἐκείνους ποῦ προβαίνουν ἀπερίσκεπτα στὴ θέσπισιν νόμων, «πόσα εἶναι τὰ ἀξιώματα ποῦ νομοποιοῦν τὴν ἐξουσία τῶν ἀρχόντων καὶ πῶς εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τους τὸ ἕνα ἀντίθετο πρὸς τὸ ἄλλο; Καὶ μὲ αὐτὸ, πράγματι, βρήκαμε μίαν ὀρισμένην πηγὴν διενέξεων, τὴν ὅποια πρέπει ἐσὺ νὰ θεραπεύεις. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα ἀναλογίσου μαζί μας πῶς καὶ τί κατὰ παράβασιν αὐτῶν ἀφοῦ ἐπράξαν ἐσφαλμένα οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Μεσσηνίας κατέστρεψαν τοὺς ἰδίους τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ συνάμα τὴ δύναμιν τῶν Ἑλλήνων ποῦ ἦταν ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἀξιοθαύμαστα.

ἀγνοήσαντες τὸν Ἡσίοδον ὀρθότατα λέγοντα ὡς τὸ ἡμῖσι τοῦ παντός πολλὰκις ἐστὶ πλέον; ὁπότεν ἢ τὸ μὲν ὄλον λαμβάνειν ζημιώδες, τὸ δ' ἡμῖσι μέτριον, τότε τὸ μέτριον τοῦ ἀμέτρου πλέον ἠγήσατο, ἅμεινον ὃν χείρονος».

ΚΛ. Ὁρθότατά γε.

ΑΘ. Πότερον οὖν οἰόμεθα περὶ βασιλέας τοῦτ' ἐγγιγνόμενον ἐκάστοτε διαφθείρειν πρότερον, ἢ ἔν τοῖσιν δῆμοις;

ΚΛ. Τὸ μὲν εἰκὸς καὶ τὸ πολὺ, βασιλέων τοῦτ' εἶναι νόσημα ὑπερηφάνως ζώντων διὰ τρυφάς. 691a

ΑΘ. Οὐκοῦν δῆλον ὡς πρῶτον τοῦτο οἶ τότε βασιλῆς ἔσχον, τὸ πλεονεκτεῖν τῶν τεθέντων νόμων, καὶ ὃ λόγῳ τε καὶ ὄρκῳ ἐπῆνεσαν, οὐ συνεφώνησαν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἡ διαφωνία, ὡς ἡμεῖς φαμεν, οὐσα ἀμαθία μεγίστη, δοκοῦσα δὲ σοφία, πάντ' ἐκεῖνα διὰ πημιμέλειαν καὶ ἀμουσίαν τὴν πικράν διέφθειρεν;

ΚΛ. Ἔοικε γοῦν.

ΑΘ. Ἐλεν· τί δὴ τὸν νομοθέτην ἔδει τότε τιθέντα εὐλαβηθῆναι τοῦτου περὶ τοῦ πάθους τῆς γενέσεως; ἄρ' ὃ πρὸς θεῶν νῦν μὲν οὐδὲν σοφὸν γινῶναι τοῦτο οὐδ' εἰπεῖν χαλεπόν, εἰ δὲ προῖδειν ἦν τότε, σοφώτερος ἂν ἦν ἡμῶν ὁ προῖδών; b

ΜΕ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις;

ΑΘ. Εἰς τὸ γεγονὸς παρ' ὑμῖν, ὃ Μέγιλλε, ἔστιν νῦν γε

Ἄραγε δὲν (ἐνν. συνέβη αὐτὸ) ἐπειδὴ ἀγνόησαν ὅτι ὁ Ἡσίοδος εἶχε ἀπόλυτα δίκαιον ὅταν ἔλεγε ὅτι πολλὰς φορὰς τὸ μῖσθον εἶναι περισσώτερον ἀπὸ τὸ ὄλον; Ὅποτε συμβαίνει νὰ εἶναι ἐπιζήμιον τὸ νὰ παίρνει κάποιος τὸ ὄλον, ἐνῶ τὸ μῖσθον εἶναι τὸ σωστὸ μέτρο, ὁπότε τὸ σωστὸ τότε μέτρο θεώρησε ὅτι εἶναι σημαντικώτερον ἀπὸ τὸ χωρὶς μέτρο, διότι εἶναι καλύτερον ἀπὸ τὸ χειρότερον».

ΚΛ. Ἀπολύτως σωστά βέβαια.

ΑΘ. Τί ἀπὸ τὰ δύο νομίζομε, λοιπόν, ὅτι εἶναι πιὸ φθοροποιὸν κάθε φορὰ, ὅταν γίνεται τοῦτο σὲ ἀναφορὰ μὲ βασιλεῖς ἢ στοὺς κόλπους κάποιων δῆμων;

ΚΛ. Τὸ φυσικὸ καὶ σύνθετος εἶναι ν' ἀποτελεῖ τοῦτο νόσημα τῶν βασιλέων, οἱ ὅποιοι ζοῦν ὑπεροπτικά μέσα στὴ χλιδή.

ΑΘ. Δὲν εἶναι ἄραγε ὀλοφάνερο ὅτι τοῦτο (ἐνν. τὸ νόσημα) 691a εἶχαν πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο οἱ τότε βασιλεῖς, τὸ νὰ ὑπερισχύουν τῶν νόμων ποὺ εἶχαν θεθεῖ, καὶ ὅτι σχετικὰ μὲ αὐτὸ ποὺ εἶχαν μὲ λόγον καὶ ὄρκον ἐγκρίνει δὲν ἔμειναν συνεπεῖς μὲ τὸν ἑαυτὸν τους, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἀσυνέπεια, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ, ὅπως ἡμεῖς διατεινόμεσθε, τὴν πιὸ μεγάλη ἀμάθεια, ποὺ ὡστόσο ἐκλαμβάνεται ὡς σοφία, κατέστρεψε ὅλα ἐκεῖνα λόγῳ παραφρονίας καὶ δυσαρμονίας;

ΚΛ. Ἔτσι τοῦλάχιστον φαίνεται.

ΑΘ. Πολὺ ὥραθα· τί ἔπρεπε τάχα ὁ νομοθέτης τότε ποὺ 691b ἔθετε τοὺς νόμους, νὰ λάβει προληπτικὰ μέτρα ἐναντίον τῆς γένεσης αὐτοῦ τοῦ κακοῦ; Μήπως ἄραγε αὐτὸ, τὸ ὅποιο δὲν εἶναι μὰ τοὺς θεοὺς σοφὸ νὰ τὸ γνωρίζει σήμερον κάποιος οὔτε δύσκολο νὰ πεῖ, ἂν ὁμως μπορούσε νὰ τὸ προβλέψει κάποιος τότε, θὰ ἦταν αὐτὸς ποὺ τὸ προέβλεψε πιὸ σοφὸς ἀπὸ μᾶς;

ΜΕ. Ποῖο πράγμα ἐννοεῖς ἀκριβῶς;

ΑΘ. Ἄν κανεῖς σήμερον ἰδεῖ, Μέγιλλε, τὸ τί ἔγινε σὲ σᾶς,

κατιδόντα γνῶναι καὶ γνόντα εἰπεῖν ῥάδιον ὃ τότε ἔδει γίγνωσθαι.

ΜΕ. Σαφέστερον ἔτι λέγε.

ΑΘ. Τὸ τοίνυν σαφέστατον ἂν εἴη τὸ τοιόνδε.

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ἐάν τις μείζονα διδῶ τοῖς ἐλάττοσι (δύναμιν) παρῆς c
τὸ μέτριον, πλοίοις τε ἰστία καὶ σώμασιν τροφὴν καὶ ψυχᾶς
ἀρχάς, ἀνατρέπεται που πάντα, καὶ ἐξυβρίζοντα τὰ μὲν εἰς
νόσους θεῖ, τὰ δ' εἰς ἔκγονον ὕβρεως ἀδικίαν. Τί οὖν δὴ πο-
τε λέγομεν; ἄρα γε τὸ τοιόνδε, ὡς οὐκ ἔστ', ὃ φίλοι ἄνδρες,
θνητῆς ψυχῆς φύσις ἦτις ποτὲ δυνήσεται τὴν μεγίστην ἐν
ἀνθρώποις ἀρχὴν φέρειν νέα καὶ ἀνυπεύθυνος, ὥστε μὴ τῆς d
μεγίστης νόσου ἀνοίας πληρωθεῖσα αὐτῆς τὴν διάνοιαν,
μῖσος ἔχειν πρὸς τῶν ἐγγύτατα φίλων, ὃ γενόμενον ταχὺ
διέφθειρεν αὐτὴν καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἠφάνισεν αὐτῆς;
τοῦτ' οὖν εὐλαβηθῆναι γνόντας τὸ μέτριον μεγάλων νομο-
θετῶν. Ὡς οὖν δὴ τότε γενόμενον, νῦν ἔστιν μετριώτατα το-
πᾶσαι· τὸ δ' ὅμοιον εἶναι.

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Θεὸς εἶναι κηδόμενος ὑμῶν τις, ὃς τὰ μέλλοντα προ-
ορῶν, δίδυμον ὑμῖν φυτεύσας τὴν τῶν βασιλέων γένεσιν ἐκ
μονογενοῦς, εἰς τὸ μέτριον μᾶλλον συνέσπειλε. Καὶ μετὰ e
τοῦτο ἔτι φύσις τις ἀνθρωπίνῃ μειγμένη θεῖα τινὶ δυνάμει,
κατιδοῦσα ὑμῶν τὴν ἀρχὴν φλεγμίνουσαν ἔτι, μελγνυσι

εἶναι σὲ θέση νὰ γνωρίζει καὶ γνωρίζοντας εὐκόλο νὰ πεῖ
αὐτὸ ποῦ ἔπρεπε τότε νὰ γίνεαι.

ΜΕ. Μίλα σαφέστερα.

ΑΘ. Τὸ πιὸ σαφές, λοιπόν, θὰ ἦταν αὐτὸ ἐδῶ.

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ἄν κάποιος δίνει τυχὸν μεγαλύτερη δύναμη σὲ μι- c
κρότερης ἀντοχῆς πράγματα καθ' ὑπέρβαση τοῦ μέτρου, σὲ
πλοῖα ὑπερβολικὰ τονιά, στὰ σώματα τροφῆ καὶ στὶς ψυχὰς
ἐξουσία, ὅλα αὐτὰ κατὰ κάποιον τρόπον ἀνατρέπονται καὶ
ὑπερβαίνοντας τὸ μέτρο ρίχνει ἐκεῖνα σὲ ἀρρώστειες καὶ αὐτὲς
στὴν ἀπότοκο τῆς ὕβρεως ἀδικία. Τί ἀκριβῶς ἐνοοῦμε, λοι-
πόν, ἐπὶ τέλους; Μήπως ἄραγε αὐτὸ ἐδῶ, ὅτι δὲν ὑπάρχει, φί-
λοι, φυσικὴ κατάσταση θνητῆς ψυχῆς ἡ ὁποία θὰ ἦταν ποτὲ
σὲ θέση νὰ φέρει, ὄντας νέα καὶ χωρὶς αἴσθημα ὑπευθυνότη-
τας, τὴ μέγιστη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐξουσία, ὥστε, δταν d
κατακλύζεται ὁ νοῦς αὐτῆς τῆς ἰδίας ἀπὸ τὴ χειρότερη ἀρρώ-
στια, τὴν ἀπερισεψία, νὰ μὴν ἐπισῶρει τὸ μῖσος τῶν πιὸ κο-
ντινῶν του φίλων, τὸ ὅποιο κάθε φορὰ ποῦ συνέβη πολὺ γρή-
γορα τὴν κατέστρεψε καὶ ἐξαφάνισε ὅλη τὴ δύναμή της; Γιὰ
νὰ προφυλαχθοῦν λοιπὸν ἀπὸ τοῦτο (ἐνν. χρειάζονται) με-
γάλοι νομοθέτες, οἱ ὅποιοι γνωρίζουν τὸ ὀρθὸ μέτρο. Τὸ ὅτι,
λοιπόν, συνέβη πράγματι αὐτὸ τότε, εἶναι σήμερα κάτι τὸ
ἀπολύτως οὐστὸ νὰ συμπεράνουμε· ἄλλωστε, φαίνεται ὅτι
τότε ὑπάρχει...

ΜΕ. Ποῖο πράγμα;

ΑΘ. Κάποιος θεὸς ποῦ μεριμνοῦσε γιὰ σᾶς, ὃ ὅποιος προ-
βλέποντας τὰ μελλοῦμενα, ἀφοῦ καθιέρωσε σὲ σᾶς τὴ γένεση
τῶν βασιλέων ἀπὸ μία διπλὴ ἀντὶ ἀπὸ μία μονὴ οἰκογενειακὴ
γραμμὴ, περιέσπειλε (ἐνν. τὴν ἐξουσία) στὸ ὀρθὸ μᾶλλον μέ-
τρο. Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἀκόμη μία ὀρισμένη ἀνθρώπινῃ φύ- e
ση ἀναμειγμένη μὲ κάποια θεϊκὴ δύναμη, βλέποντας τὴν
ἐξουσία σας νὰ καίγεται ἀκόμα στὸν πυρετὸ, ἀνέμειξε τὴ συ-

τὴν κατὰ γῆρας σφύρανα δύναμιν τῇ κατὰ γένος αὐθάδει 692a
 ῥώμῃ, τὴν τῶν ὀκτώ καὶ εἴκοσι γερόντων ἰσόψηφον εἰς τὰ
 μέγιστα τῇ τῶν βασιλέων ποιήσασα δυνάμει. Ὁ δὲ τρίτος
 σωτῆρ ὑμῖν ἔτι παραγῶσα καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὄρων,
 οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν, ἐγγυς
 τῆς κληρωτῆς ἀγαγὼν δυνάμεως· καὶ κατὰ δὴ τοῦτον τὸν λό-
 γον ἡ βασιλεία παρ' ὑμῖν, ἐξ ὧν ἔδει σύμμεικτος γενομένη
 καὶ μέτρον ἔχουσα, σωθεῖσα αὐτῇ σωτηρίας τοῖς ἄλλοις γέ-
 γονεν αἰτία. Ἐπεὶ ἐπὶ γε Τημένω καὶ Κρεσφόντῃ καὶ τοῖς τότε b
 νομοθέταις, οἵτινες ἄρα ἦσαν νομοθετοῦντες, οὐδ' ἡ Ἄρι-
 στοδήμου μερὶς ἐσώθη ποτ' ἂν –οὐ γὰρ ἰκανῶς ἦσαν νομο-
 θεσίας ἔμπειροι· σχεδὸν γὰρ οὐκ ἂν ποτ' φῆθησαν ὄρχοις
 μετριάσαι ψυχὴν νέαν, λαβούσαν ἀρχὴν ἐξ ἧς δυνατόν ἦν τυ-
 ραννίδα γενέσθαι– νῦν δ' ὁ θεὸς ἔδειξεν οἷαν ἔδει καὶ δεῖ δὴ c
 τὴν μενούσαν μάλιστα ἀρχὴν γίνεσθαι. Τὸ δὲ παρ' ἡμῶν γι-
 γνώσκεισθαι ταῦτα, ὅπερ εἶπον ἔμπροσθεν, νῦν μὲν γενομέ-
 νον οὐδὲν σοφόν –ἐκ γὰρ παραδείγματος ὄρᾶν γεγονότος
 οὐδὲν χαλεπὸν– εἰ δ' ἦν τις προορῶν τότε ταῦτα καὶ δυνά-
 μενος μετριάσαι τὰς ἀρχὰς καὶ μίαν ἐκ τριῶν ποιῆσαι, τὰ τε
 νοηθέντα ἂν καλὰ τότε πάντα ἀπέσωσε καὶ οὐκ ἂν ποτε ὁ
 Περσικὸς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς στόλος ἂν
 ὄρμησε, καταφρονήσας ὡς δύνων ἡμῶν βραχέως ἄξιον.

ΚΛ. Ἄληθῆ λέγεις.

ΑΘ. Αἰσχροῦς γοῦν ἡμύναντο αὐτούς, ὦ Κλεινία. Τὸ δ' d

νετὴ δύναμη τῶν γηρατειῶν μὲ τῇ φιλόνηκῃ εὐρωστίᾳ τῆς νέ- 692a
 ας γενιάς, καθιστώντας τῇ δύναμει τῶν εἰκοσιοκτὼ γερόντων
 ἰσότητι, προκειμένου γὰρ τὰ μείζονος σημασίας ζητήματα, μὲ
 τῇ δύναμει τῶν βασιλέων. Ὁ τρίτος τώρα σωτήρας σὲ σὰς,
 βλέποντας τὴν ἐξουσία ἡ ὁποία σφύζει ἀκόμα ἀπὸ δύναμει
 καὶ ἐξάπτεται, τῆς ἔβαλε σάν χαλκὸν τῇ δύναμει τῶν ἐφόρων,
 προσεγγίζοντάς τινε τῇ δύναμει ποῦ ἀναδεικνύεται μὲ κληρο-
 καί, πράγματι, ἐπειδὴ ἡ βασιλεία σὲ σὰς ἀναμείχθηκε, σύμ-
 φωνα μὲ τῇ λογικῇ αὐτῇ, μ' ἐκεῖνα ποῦ ἔπρεπε καὶ διαθέτο-
 ντας τὸ ὀρθὸ μέτρο, μὲ τὸ νὰ σωθεῖ ἡ ἴδια ἔγινε αἰτία σωτη-
 ρίας καὶ τῶν ἄλλων. Διότι, ἐπὶ Τημένου καὶ Κρεσφόντῃ καὶ
 τῶν τότε νομοθετῶν, ὁποῖοι μὲ ἂν ἦσαν ἐκεῖνοι ποῦ νομοθε-
 τοῦσαν, δὲν θὰ εἶχε ποτὲ σωθεῖ οὔτε τὸ μερίδιον τοῦ Ἄριστό-
 δημου (ἐνν. ἡ Σπάρτη), καθότι αὐτοὶ δὲν ἦσαν ἀρκετὰ ἔμπει-
 ροὶ σὲ θέματα νομοθεσίας· διότι διαφορετικὰ δὲν θὰ μπο-
 ροῦσαν ποτὲ προφανῶς νὰ διανοηθοῦν νὰ περιορίσουν μὲ
 ὄρχους μίαν νεανικὴ ψυχὴ ποῦ ἀνῆλθε στὴν ἀρχή, ἀπὸ τὴν
 ὁποία ἦταν δυνατό νὰ προέλθῃ τυραννία –τώρα ὁμοῦ ὁ θεὸς
 ἔδειξε τί λογῆς ἔπρεπε καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξουσία ποῦ
 προορίζεται νὰ διαρκέσῃ ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο. Τὸ νὰ c
 εἶναι κατανοητὰ ὁμοῦ αὐτὰ νὰ μᾶς, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς εἶπα
 καὶ προηγουμένως, τώρα ποῦ ἔχουν συμβεῖ, δὲν εἶναι τίποτα
 τὸ σοφὸ –διότι δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο νὰ βλέπει κανεὶς
 ἀπὸ ἓνα παράδειγμα ποῦ ἀποτελεῖ γεγονός–, ἂν ὁμοῦ ὑπῆρχε
 κάποιος ποῦ θὰ μποροῦσε νὰ προβλέψῃ τότε αὐτὰ καὶ ὁ
 ὁποῖος θὰ ἦταν σὲ θέση νὰ περιορίσει τίς ἐξουσίες καὶ νὰ κά-
 μνει ἀπὸ τίς τρεῖς μίαν, θὰ εἶχε τότε περισσώσει καὶ ὅλα τὰ
 ὥραϊα ποῦ εἶχαν τότε κατὰ νοῦν καὶ οὔτε ὁ Περσικὸς ἢ ἄλλος
 κανεὶς στρατὸς δὲν θὰ ἐξορμούσε ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, κα-
 ταφρονώντας μᾶς σάν νὰ εἴμαστε ἐλάχιστα ἄξιοι.

ΚΛ. Ἄληθῆ λές.

ΑΘ. Ὡστόσο, Κλεινία, τοὺς ἀπέκρουσαν μὲ τρόπον ἀνάρ- d

αίσχρὸν λέγω οὐχ ὡς οὐ νικῶντές γε οἱ τότε καὶ κατὰ γῆν
καὶ κατὰ θάλατταν καλὰς νενικήκασι μάχας· ἀλλὰ ὃ φημι
αἰσχρὸν τότε εἶναι, τότε λέγω, τὸ πρῶτον μὲν ἐκείνων τῶν
πόλεων τριῶν οὐσιῶν μίαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἄμυναι, τῷ δὲ
δύο κακῶς οὕτως εἶναι διεφθαρμένα, ὥστε ἡ μὲν καὶ Λακε-
δαίμονα διεκώλυεν ἐπαμύνειν αὐτῇ, πολεμοῦσα αὐτῇ κατὰ
κράτος, ἡ δ' αὖ πρωτεύουσα ἐν τοῖς τότε χρόνοις τοῖς περὶ
τὴν διανομήν, ἡ περὶ τὸ Ἄργος, παρακαλουμένη ἀμύνειν
τὸν βάρβαρον οὐθ' ὑπήκουσεν οὐτ' ἤμυνεν. Πολλὰ δὲ λέγων
ἂν τις τὰ τότε γενόμενα περὶ ἐκείνων τὸν πόλεμον, τῆς
Ἑλλάδος οὐδαμῶς εὐσχήμονα ἂν κατηγοροῖ· οὐδ' αὖ ἀμύ-
νασθαι τὴν γε Ἑλλάδα λέγων ὀρθῶς ἂν λέγοι, ἀλλ' εἰ μὴ τό-
τε Ἀθηναίων καὶ τὸ Λακεδαιμονίων κοινῇ διανόημα ἤμυνεν
τὴν ἐπιούσαν δουλειαν, σχεδὸν ἂν ἦδη πάντ' ἦν μεμειγμένα
τὰ τῶν Ἑλλήνων γένη ἐν ἀλλήλοις, καὶ βάρβαρα ἐν Ἑλλήσι
καὶ ἑλληνικά ἐν βαρβάροις, καθάπερ ὧν Πέρσαι τυραννοῦσι
τὰ νῦν διαπεφορημένα καὶ συμπεφορημένα κακῶς ἐσπαρμέ-
να κατοικεῖται. Ταῦτ', ὦ Κλεινία καὶ Μέγилле, ἔχομεν ἐπι-
τιμᾶν τοῖς τε πάλαι πολιτικοῖς λεγομένοις καὶ νομοθέταις
καὶ τοῖς νῦν, ἵνα τὰς αἰτίας αὐτῶν ἀναζητοῦντες, ἀνευρί-
σκωμεν τί παρὰ ταῦτα ἔδει πράττειν ἄλλο· οἷον δὴ καὶ τὸ
παρὸν εἵπομεν, ὡς ἄρα οὐ δεῖ μεγάλας ἀρχὰς οὐδ' αὖ ἀμεί-
κτους νομοθετεῖν, διανοηθέντας τὸ τοιοῦνδε, ὅτι πόλιν ἔλευ-

e

693a

b

μοστο. Καὶ ἐννοῶ τὸ ἀνάρμοστο ὄχι μὲ τὴν ἐννοια ὅτι οἱ τό-
τε νικητὲς καὶ στήν ξηρὰ καὶ στή θάλασσα δὲν κατήγαγον νί-
κες σὲ ὥραϊες μάχης· ἀλλὰ αὐτὸ πού δηλώνω ὅτι εἶναι ἀνάρ-
μοστο τότε, τὸ ἐννοῶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐν πρώτοις, ὅτι
ἐνῷ ἐκείνες οἱ πόλεις ἦσαν τρεῖς, μία μόνον ἀνέλαβε ν'
ἀμυνθεῖ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καί, δεύτερον ὅτι οἱ ἄλλες δύο
συνέβαινε νὰ εἶναι τόσο διεφθαρμένες, ὥστε ἡ μία (ἐνν. Μεσ-
σήνη) ἐμπόδιζε τὴ Λακεδαιμόνα νὰ ὑπεραμυνθεῖ τῆς Ἑλλά-
δος, μὲ τὸ νὰ τὴν πολεμᾷ μὲ ὅλες τῆς τῆς δυνάμεις, ἐνῷ ἡ
ἄλλη πάλι, ἡ κυρίαρχη στὰ τότε χρόνια τῆς κατανομῆς, ἐκεί-
νη τοῦ Ἄργους, ὅταν προσκλήθηκε ν' ἀποκρούσει τὸν βάρ-
βαρο οὐτε ἀποκρίθηκε οὐτε πῆρε μέρος στήν ἀπόκρουση.
Πολλὰ, ἐξ ἄλλου, ἂν κάποιος ἐπρόκειτο νὰ ὀμιλήσει γιὰ τὰ
ὅσα ἔγιναν τότε στή διάρκεια ἐκείνου τοῦ πολέμου, θὰ μπο-
ροῦσε νὰ καταμαρτυρήσει, καθόλου κολακευτικά, ἐναντίον
τῆς Ἑλλάδος· οὐτε πάλι, ἂν κάποιος ἔλεγε ὅτι ἡ Ἑλλάδα
ἀμύνθηκε, θὰ ὀμιλοῦσε σωστά, ἀλλὰ ἂν ἡ ἀπό κοινου ἑστίαση
τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων δὲν ἀποσοβοῦσε τὴν
ἐπερχόμενη δουλειά, σχεδὸν ὅλες οἱ φυλὲς τῶν Ἑλλήνων θὰ
ἦσαν τώρα πλέον ἀναμειγμένες μεταξύ τους, καὶ βάρβαρες
φυλὲς μὲ Ἑλληνες καὶ ἑλληνικὲς μὲ βάρβαρους, ὅπως
ἀκριβῶς ἐκείνοι στοὺς ὁποίους οἱ Πέρσες ἀσκοῦν τυραννικὴ
ἐξουσία, οἱ ὁποῖοι σήμερα χώρια ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον ἢ
συγχωνευμένοι ζοῦν διασκορπισμένοι κάτω ἀπὸ ἀσχημῆ
συνθήκες. Αὐτὰ, Κλεινία καὶ Μέγилле, ἔχομε νὰ καταλογί-
σουμε τόσο στοὺς παλαιοὺς λεγόμενους πολιτικούς καὶ
στοὺς νομοθέτες ὅσο καὶ στοὺς τωρινούς, ἀναζητώντας τῆς
αἰτίας αὐτῶν τῶν λαθῶν γιὰ νὰ βροῦμε τί ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ
αὐτὰ, ἔπρεπε νὰ πράξουν· ὅπως αὐτὸ πού ἐπὶ τοῦ παρόντος
εἵπαμε, ὅτι δὲν πρέπει συνελπίς ὁ νομοθέτης νὰ ἐγκαθιδρύει
μεγάλες οὐτε πάλι ἀμειγτὲς ἐξουσίες, διότι ἔχομε πάντοτε
στόν νοῦ μας αὐτὸ, ὅτι ἡ πόλη πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἐλευθέρη

e

693a

b

θέραν τε εἶναι δεῖ καὶ ἔμφρονα καὶ ἑαυτῇ φίλην, καὶ τὸν νομοθετοῦντα πρὸς ταῦτα βλέποντα δεῖ νομοθετεῖν. Μὴ θαυμάσωμεν δὲ εἰ πολλάκις ἦδη προθέμενοι ἅπτα, εἰρήκαμεν δτι πρὸς ταῦτα δεῖ νομοθετεῖν βλέποντα τὸν νομοθέτην, τὰ δὲ προτεθέντα οὐ ταῦτα ἡμῖν φαίνεται ἐκάστοτε· ἀλλὰ ἀναλογίζεσθαι χρῆ, ὅταν πρὸς τὸ σωφρονεῖν φῶμεν δεῖν βλέπειν, ἢ πρὸς φρόνησιν ἢ φιλίαν, ὡς ἔσθ' οὗτος ὁ σκοπὸς οὐχ ἔτερος ἄλλ' ὁ αὐτός, καὶ ἄλλα δὴ πολλὰ ἡμᾶς τοιαῦτα ἂν γίνηται ῥήματα μὴ διαταραττέω.

ΚΛ. Πειρασόμεθα ποιεῖν οὕτως ἐπανιόντες τοὺς λόγους· καὶ νῦν δὴ τὸ περὶ τῆς φιλίας τε καὶ φρονήσεως καὶ ἐλευθερίας, πρὸς ὃ τι βουλόμενος ἔμελλες λέγειν δεῖν στοχάζεσθαι τὸν νομοθέτην, λέγε.

ΑΘ. Ἄκουσον δὴ νυν. Εἰσὶν πολιτειῶν οἶον μητέρες δύο τινές, ἕξ ὧν τὰς ἄλλας γεγενῆαι λέγων ἂν τις ὀρθῶς λέγοι, καὶ τὴν μὲν προσαγορεύειν μοναρχίαν ὀρθόν, τὴν δ' αὐτὴν δημοκρατίαν, καὶ τῆς μὲν τὸ Περωσῶν γένος ἄκρον ἔχειν, τῆς δὲ ἡμᾶς· αἱ δ' ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι, καθάπερ εἶπον, ἐκ τούτων εἰσὶ διαπεποικιμένα. Δεῖ δὴ οὖν καὶ ἀναγκαῖον μεταλαβεῖν ἀμφοῖν τούτων, εἴπερ ἐλευθερία τ' ἔσται καὶ φιλία μετὰ φρονήσεως· ὃ δὴ βούλεται ἡμῖν ὁ λόγος προστάττειν, λέγων ὡς οὐκ ἂν ποτε τούτων πόλις ἄμοιρος γενομένη πολιτευθῆναι δύναται ἂν καλῶς.

ΚΛ. Πῶς γάρ ἂν;

ΑΘ. Ἡ μὲν τοίνυν τὸ μοναρχικόν, ἢ δὲ τὸ ἐλεύθερον ἀγαπήσασα μειζόνως ἢ εἶδει μόνον, οὐδετέρα τὰ μέτρα κέκτηται

καὶ φρόνημα καὶ φιλικὴ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ της καὶ διτι αὐτὸς ποῦ νομοθετεῖ πρέπει σ' αὐτὰ ἀποβλέποντας νὰ νομοθετεῖ. Καὶ ἄς μὴ ἀποροῦμε ἂν πολλὰς φορὰς ἦδη, ἔχοντας προτείνει κάποια πράγματα, στὰ ὁποῖα εἶπαμε δτι ἀποβλέποντας ὁ νομοθέτης πρέπει νὰ νομοθετεῖ καὶ τὰ ὅσα ἔχουν προταθεῖ, μᾶς φαίνονται ὄχι τὰ ἴδια κάθε φορὰ· ἀλλὰ ὀφείλομε ν' ἀναλογίζομαστε, ὅταν ποῦμε δτι πρέπει ν' ἀποβλέπει στὸ νὰ σωφρονίζει ἢ στὸ νὰ ἐξασφαλίζει φρόνηση ἢ φιλία, διτι ὁ σκοπὸς αὐτὸς δὲν εἶναι διαφορετικὸς ἀλλὰ ὁ ἴδιος, καὶ ἂν συμβεῖ νὰ μᾶς παρουσιαθοῦν στὴν πράξη πολλὰς ἄλλες τέτοιες ἐκφράσεις, ἄς μὴ ἀναστατωνόμεσθε.

ΚΛ. Θὰ προσπαθήσομε ἔτσι νὰ κάμνομε, κάθε φορὰ ποῦ ἐπανερχόμεσθε σ' αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς· καὶ τώρα λέγε, σχετικὰ μὲ τὴν φιλίαν καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, αὐτὸ ποῦ ἐπρόκειτο σύμφωνα μὲ τὴν πρόθεσίν σου νὰ πείς δτι πρέπει νὰ ἔχει στὸν νοῦ του ὁ νομοθέτης.

ΑΘ. Ἄκουσε τώρα καλά. Ὑπάρχουν σάν μητέρες δύο εἶδη πολιτευμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἂν κάποιος ἔλεγε δτι ἔχουν προέλθει ὅλα τὰ ἄλλα, θὰ μιλοῦσε σωστὰ, καὶ τὸ ἓνα εἶναι ὀρθὸ νὰ ὀνομάζεται μοναρχία καὶ τὸ ἄλλο πάλι δημοκρατία, καὶ τῆς πρώτης τὴν ἀκραία μορφή ἔχει τὸ περσικὸ ἔθνος, τῆς δευτέρας ἡμεῖς (ἔνν. ἢ Ἀθῆνα)· τὰ ἄλλα τώρα σχεδὸν ὅλα, ὅπως εἶπα, διαποικιλλονται ἀπὸ στοιχεῖα τῶν δύο αὐτῶν. Πρέπει, λοιπόν, πράγματι καὶ εἶναι ἀναγκαῖο νὰ παίρνει τὸ καθένα στοιχεῖα καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ, ἂν θὰ θέλαμε βέβαια νὰ ὑπάρχει ἐλευθερία μὲ φρόνησιν καὶ φιλία· αὐτὸ ποῦ θέλει νὰ μᾶς ὑπαγορεύσει ὁ ἰσχυρισμὸς, λέγοντας δτι δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ μία πόλις, ποῦ θὰ ἦταν ἄμοιρη τῶν στοιχείων αὐτῶν, νὰ κυβερνηθεῖ καλά.

ΚΛ. Πῶς, πράγματι, θὰ μπορούσε;

ΑΘ. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἢ πρώτη ἀγάπησε περισσότερο ἂπ' ὅτι ἐπρεπε ἀποκλειστικὰ τὸ μοναρχικὸ στοιχεῖο καὶ ἡ ἄλλη

τούτων, αἱ δὲ ὑμέτεραι, ἢ τε λακωνικὴ καὶ κρητικὴ, μᾶλλον Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Πέρσαι τὸ μὲν πάλαι οὕτω πως, τὸ νῦν δὲ ἦττον. Τὰ δ' αἷτια διελθωμεν ἢ γάρ;

694a

ΚΛ. Πάντως, εἴ γέ που μέλλομεν ὁ προουθέμεθα περαίνειν.

ΑΘ. Ἀκούωμεν δὴ. Πέρσαι γάρ, ὅτε μὲν τὸ μέτριον μᾶλλον δουλείας τε καὶ ἐλευθερίας ἦγον ἐπὶ Κύρου, πρώτον μὲν ἐλευθεροὶ ἐγένοντο, ἔπειτα δὲ ἄλλων πολλῶν δεσπόται. Ἐλευθερίας γάρ ἄρχοντες μεταδιδόντες ἀρχομένοις καὶ ἐπὶ τὸ ἴσον ἄγοντες, μᾶλλον φίλοι τε ἦσαν στρατιώται στρατηγούσι καὶ προθύμοις αὐτοῖς ἐν τοῖς κινδύνοις παρείχοντο καὶ εἴ τις αὐτὸν φρόνιμος ἦν ἐν αὐτοῖς καὶ βουλευεῖν δυνατός, οὐ φθονεροῦ τοῦ βασιλέως ὄντος, διδόντος δὲ παρηρησίαν καὶ τιμῶντος τοὺς εἰς τι δυναμένους συμβουλευεῖν, κοινὴν τὴν τοῦ φρονεῖν εἰς τὸ μέσον παρείχετο δύναμιν, καὶ πάντα δὴ τότε ἐπέδωκεν αὐτοῖς δι' ἐλευθερίαν τε καὶ φιλίαν καὶ νοῦ κοινωνίαν.

b

ΚΛ. Ἐοικέν γέ πως τὰ λεγόμενα οὕτω γεγεμένα.

ΑΘ. Πῆ δὴ οὖν ποτε ἀπώλετο ἐπὶ Καμβύσου καὶ πάλιν ἐπὶ Δαρείου σχεδὸν ἐσώθη; βούλεσθε ὅσον μαντεία διανοηθέντες χρώμεθα;

c

ΚΛ. Φέρει γοῦν ἡμῖν <εἰς> σκέψιν τοῦτο ἐφ' ὅπερ ὠρμήκαμεν.

ΑΘ. Μαντεύομαι δὴ νῦν περὶ γε Κύρου, τὰ μὲν ἄλλ' αὐτὸν

τὸ ἐλευθερο, καμμία δὲν κατέχει τὸ σωστὸ μέτρο αὐτῶν, ἐνῶ οἱ δικίαι σας, τόσο ἢ λακωνικὴ ὅσο καὶ ἡ κρητικὴ τὸ κατέχουν περισσότερο· ἄλλωστε, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πέρσες ἐνῶ παλαιότερα τὸ κατεῖχαν σὲ κάποιον βαθμῷ, τώρα τὸ κατέχουν λιγότερο. Πρέπει, λοιπόν, τώρα νὰ ἐκθέσουμε διεξοδικὰ τὰ αἷτια· ἔτσι δὲν εἶναι;

694a

ΚΛ. Ἐξάπαντος, ἀν τοῦλάχιστον πρόκειται νὰ διεκπεραιώσουμε αὐτὸ ποῦ θέσαμε ὡς στόχο.

ΑΘ. Ἄς ἀκούσουμε λοιπόν. Ὅταν δηλαδὴ οἱ Πέρσες τὸν καιρὸ τοῦ Κύρου τηροῦσαν τὸ σωστὸ μέτρο ἀνάμεσα στὴ δουλεία καὶ στὴν ἐλευθερία, πρῶτα ἔγιναν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐλευθεροὶ καὶ ἔπειτα πολλῶν ἄλλων κυρίαρχοι. Καθὼς οἱ ἄρχοντες παραχωροῦσαν μέρος ἐλευθερίας στοὺς ὑπηκόους τοὺς καὶ συνεπῶς ὀδηγώντας σὲ ἰσότητα, οἱ στρατιῶτες καὶ περισσότερο φιλικοὶ ἦσαν πρὸς τοὺς στρατηγούς καὶ προσφύρονταν μὲ προθυμία στοὺς κινδύνους· καὶ ἂν πάλι ὑπῆρχε κάποιος μὲ γνώσεις ἀνάμεσά τους καὶ ἱκανὸς νὰ διασκέπτεται, καθὼς ὁ βασιλιάς δὲν ἦταν φθονερός, δίνοντας τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφέρουν ἐλευθερά τὴ γνώμη τους καὶ τιμώντας ὅσους ἦσαν ἱκανοὶ νὰ συμβουλευοῦν σὲ κάτι, καθιστοῦσε τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ συλλογίζεται κάποιος κοινὸ κτήμα ὄλιον, καὶ ὄλα τότε σ' αὐτοὺς σημείωσαν πρόοδο λόγῳ τῆς ἐλευθερίας, τῆς φιλίας καὶ τῆς ἐνιαίας σκέψης.

b

ΚΛ. Φαίνεται, χωρὶς ἄλλο, πὼς κάπως ἔτσι ἔγιναν τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος.

ΑΘ. Πὼς ἀφανίσθηκε, λοιπόν, τότε τὸν καιρὸ τοῦ Καμβύση (ἐνν. ἡ περσικὴ αὐτοκρατορία) καὶ σώθηκε πάλι σχεδὸν τὸν καιρὸ τοῦ Δαρείου; Θέλετε, ἀφοῦ μελετήσουμε τὸ θέμα, σὰν μαντεῖο νὰ χρησιμοδοτήσουμε;

c

ΚΛ. Αὐτὸ φέρνει ἀσφαλῶς τὴ σκέψη μας ἐκεῖ ἀπὸ δπου ἀκριβῶς ξεκινήσαμε.

ΑΘ. Εἰκάζω, λοιπόν, τώρα ὅσον ἀφορᾷ στὸν Κύρο διὲν ἐνῶ

στρατηγόν τε ἀγαθόν εἶναι καὶ φιλόπολιν, παιδείας δὲ ὀρθῆς οὐχ ἦφθαι τὸ παράπαν, οἰκονομίᾳ τε οὐδὲν τὸν νοῦν προσεσχκνέαι.

ΚΛ. Πῶς δὴ τὸ τοιοῦτον φῶμεν;

ΑΘ. Ὑποκίβειν ἐκ νέου στρατεύεσθαι διὰ βίου, ταῖς γυναίξιν παραδοῦς τοὺς παῖδας τρέφειν. Αἱ δὲ ὡς εὐδαίμονας αὐτοὺς ἐκ τῶν παίδων εὐθύς καὶ μακαρίους ἦδη γεγονότας καὶ ἐπιδεεῖς ὄντας τούτων οὐδενός ἔτρεφον· κωλύουσαι δὲ ὡς οὐσιν ἰκανῶς εὐδαίμοσιν μήτε αὐτοῖς ἐναντιοῦσθαι μηδένα εἰς μηδὲν, ἐπαινεῖν τε ἀναγκάζουσαι πάντας τὸ λεγόμενον ἢ πρᾶττόμενον ὑπ' αὐτῶν, ἔθρεψαν τοιοῦτους τινάς.

ΚΛ. Καλὴν, ὡς εἰκας, τροφὴν εἴρηκας.

ΑΘ. Γυναικεῖαν μὲν οὖν βασιλίδων γυναικῶν νεωστί γενομιῶν πλουσίων, καὶ ἐν ἀνδρῶν ἐρημίᾳ, διὰ τὸ μὴ σχολάζειν ὑπὸ πολέμων καὶ πολλῶν κινδύνων, τοὺς παῖδας τρεφουσῶν.

ΚΛ. Ἔχει γὰρ λόγον.

ΑΘ. Ὁ δὲ πατήρ γε αὐτοῖς αὐτοῖς ποιμνία μὲν καὶ πρόβατα καὶ ἀγέλας ἀνδρῶν τε καὶ ἄλλων πολλῶν πολλὰς ἐκτάτο, αὐτοὺς δὲ οἷς ταῦτα παραδώσειν ἐμελλεν ἠγνοεῖ τὴν πατρῴαν οὐ παιδευομένους τέχνην, οὕσαν περσικὴν –ποιμένων ὄντων Περσῶν, τραχείας χώρας ἐκγόνων– σκληρὰν καὶ ἰκανὴν ποιμένας ἀπεργάζεσθαι μάλα ἰσχυροὺς καὶ δυναμένους θυραυλεῖν καὶ ἀγρυπνεῖν καὶ εἰ στρατεύεσθαι δεοὶ στρατεύεσθαι· διεφθαρμένην δὲ παιδείαν ὑπὸ τῆς λεγομένης εὐδαιμονίας τὴν μηδικὴν περιεῖδεν ὑπὸ γυναικῶν τε καὶ ἐννοῦχου παιδευθέντας αὐτοῦ τοὺς υἱεῖς, ὅθεν ἐγένοντο

κατὰ τὰ ἄλλα ἦταν γενναῖος στρατηγός καὶ φιλόπατρις, δὲν εἶχε τὴν παραμικρὴν σχέση μετὰ τῆ σωστῆ παιδείᾳ καὶ δὲν εἶχε καθόλου στραμμένο τὸν νοῦ τοῦ στη διαχείριση τοῦ οἴκου.

ΚΛ. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἰσχυρίζομαστε κάτι τέτοιο;

ΑΘ. Φαίνεται ὅτι ἀπὸ νέος ἀσχολιόταν σὲ ὅλη τοῦ τῆ ζωῆ με ἐκστρατείες, ἔχοντας παραδώσει τὴν ἀνατροφή τῶν ἀγοριῶν τοῦ στὴς γυναίξας. Αὐτὲς τώρα τὰ ἀνέτρεφαν σὰν νὰ ἦσαν εὐτυχιόμενα αὐτὰ εὐθύς ἄμεσως ἀπὸ παιδιὰ καὶ νὰ ἔχουν ἦδη γίνεαι μακάριοι καὶ σὰν νὰ μὴ τοὺς ἔλλειπε τίποτα σχετικὰ· μὴ ἐπιτρέποντας, ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ πίστευαν ὅτι εἶναι εὐτυχιόμενα, μήτε νὰ τοὺς ἐναντιώνεται κανεῖς σὲ τίποτα καὶ ἀναγκάζοντας τοὺς εὐτυχοῦν αὐτὸ ποὺ ἔλεγαν ἢ ἔπρατταν, διαμόρφωσαν τέτοιους (ἐνν. χαρακτηρισ).
ΚΛ. Ὅπως ἄφησες νὰ φανεῖ, κάθε ἄλλο παρὰ ὠραία ἀνατροφή εἶπες ὅτι ἦταν αὐτῆ.

ΑΘ. Γυναικεῖαν, λοιπόν, ἀφοῦ ἀνέλαβαν γυναίξες ν' ἀναθρέψουν τὰ ἀγόρια τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ποὺ πρόσφατα ἔγιναν πλούσιες, ἐρήμην τῶν ἀνδρῶν, λόγω τοῦ ὅτι δὲν εὐκαιροῦν αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τοὺς πολλοὺς κινδύνους.
ΚΛ. Ἔχει, πράγματι, μὰ λογικὴ αὐτὸ.

ΑΘ. Ὁ πατέρας τοὺς πάλι ἐνῶ ἀποκοῦσε γι' αὐτὰ κοπάδια διαφόρων ζώων καὶ πρόβατα καὶ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ ἄλλων πολλῶν κάθε εἶδους, ἀγνοοῦσε ὅτι αὐτοὶ στοὺς ὁποίους ἐπρόκειτο νὰ παραδώσει αὐτὰ δὲν εἶχαν διδασθεῖ τὴν πατρῴα ἀπόδοτὴ τέχνη (ἐνν. τὴν ποιμενικὴ) ποὺ εἶναι περσικὴ –δεδομένου ὅτι οἱ Πέρσες εἶναι ποιμένες, γέννημα καὶ θρέμμα μιᾶς τραχείας χώρας–, σκληροτράχηλης καὶ συνεπῶς ἰκανὴ νὰ κἀμνει ποιμένες ἐξαιρετικὰ δυνατοὺς, οἱ ὅποιοι μποροῦν νὰ ζοῦν στὸ ὑπαιθρο καὶ νὰ ξαγρυπνοῦν καὶ ἂν χρειάζοταν νὰ στρατευθοῦν νὰ στρατεύονται· καὶ καθὼς ἔπασχε ἡ μηδικὴ παιδεία ἐξ αἰτίας τῆς λεγόμενης εὐτυχίας, παράβλεψε ὅτι οἱ γυιοὶ του διαπαιδαγωγήθηκαν ἀπὸ γυ-

οίους ἦν αὐτοὺς εἰκὸς γενέσθαι, τροφῇ ἀνεπιπλήκτω τραφέντας. Παραλαβόντες δ' οὖν οἱ παῖδες τελευτήσαντος Κύρου τρυφῆς μεστοὶ καὶ ἀνεπιπληξίας, πρῶτον μὲν τὸν ἕτερον ἄτερος ἀπέκτεινε τῷ Ἰσῷ ἀγανακτῶν, μετὰ δὲ τοῦτο αὐτὸς μαινόμενος ὑπὸ μέθης τε καὶ ἀπαιδευσίας τὴν ἀρχὴν ἀπώλεσεν ὑπὸ Μήδων τε καὶ τοῦ λεγομένου τότε εὐνούχου, καταφρονήσαντος τῆς Καμβύσου μωρίας.

ΚΑ. Λέγεται δὴ ταῦτά γε, καὶ ἔοικεν σχεδὸν οὕτω πως γυνόναι.

ΑΘ. Καὶ μὴν καὶ πάλιν εἰς Πέρσας ἔλθειν τὴν ἀρχὴν διὰ Δαρείου καὶ τῶν ἐπτά λέγεται ποῦ.

ΚΑ. Τί μὴν;

ΑΘ. Θεωρῶμεν δὴ συνεπόμενοι τῷ λόγῳ. Δαρεῖος γὰρ βασιλέως οὐκ ἦν ὅς, παιδεία τε οὐ διατρυφώση τεθραμμένος, ἐλθὼν δ' εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ λαβὼν αὐτὴν ἑβδομος, διειλετο ἐπτά μέρη τεμόμενος, ὧν καὶ νῦν ἔτι σμικρὰ ὄνειρατα λέλειπται, καὶ νόμους ἡξίου θέμενος οἰκεῖν ἰσότητα κοινῆν τινα εἰσφέρων, καὶ τὸν τοῦ Κύρου δασμόν, ὃν ὑπέσχετο Πέρσας, εἰς τὸν νόμον ἐνέδει, φιλίαν πορίζων καὶ κοινωνίαν πᾶσιν Πέρσας, χρήμασι καὶ δωρεαῖς τὸν Περσῶν δῆμον προσαγόμενος· τοιγαροῦν αὐτῷ τὰ στρατεύματα μετ' εὐνοίας προσεκτήσατο χώρας οὐκ ἐλάττους ὧν κατέλιπε Κύρος. Μετὰ δὲ Δαρεῖον ὁ τῆ βασιλικῆ καὶ τρυφῶς πάλιν παιδευθεὶς παιδεία Ξέρξης —«ὦ Δαρεῖε», εἰπεῖν ἔστιν δικαιοτάτου ἴσως, «ὅς τὸ Κύρου κακὸν οὐκ ἔμαθες, ἔθρέψω δὲ Ξέρξην ἐν

ναῖκες καὶ εὐνούχους, ὁπότε ἔγιναν τέτοιοι ποῦ ἦταν φυσικὸν νὰ γίνουσι, ἀφοῦ ἀνατράφηκαν μετὰ τὴν παιδείαν τῆς μὴ ἐπιπληξίας. Ὄταν παρέλαβαν τὴν ἐξουσίαν λοιπόν, ἀφοῦ πέθανε ὁ Κύρος, οἱ γυιοὶ του, ἀπολύτως συνηθισμένοι εἰς τὴν μαλθακότητα καὶ εἰς τὴν ἀτιμωρησίαν, τὸ πρῶτον ποῦ συνέβη ἦταν ὅτι ὁ ἕνας σκότωσε τὸν ἄλλον ἀγανακτῶντας ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἐνὸς Ἰσσοῦ, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ, ἀποτρελαμένος ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ μεθύσι καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν ἔχασε τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τοῦ Μήδου καὶ τὸν ἐπονομαζόμενον τότε εὐνούχου, ὁ ὁποῖος ἦταν γεμάτος περιφρόνησι γιὰ τὴν μωρίαν τοῦ Καμβύση.

ΚΑ. Λέγονται, ἂν μὴ τί ἄλλο, πράγματι αὐτὰ, καὶ φαίνεται ὅτι κάπως ἔτσι περιποῦ ἔχουσι γίνεσθαι.

ΑΘ. Καὶ λέγεται ἐπίσης πιθανῶς, ὅτι ἡ ἐξουσία περιήλθε καὶ πάλιν εἰς τὸν Πέρσας διὰ τοῦ Δαρείου καὶ τῶν ἐπτά.

ΚΑ. Ἄλλὰ πῶς ἔγινε αὐτό;

ΑΘ. Ἄς τὸ δοῦμε, λοιπόν, ἀκολουθώντας τὰ λεγόμενα. Ἐπειδὴ ὁ Δαρεῖος δὲν ἦταν γυιὸς βασιλιά, εἶχε ἀνατραφεῖ μετὰ μίαν παιδείαν ὅχι γιὰ νὰ ζεῖ μέσα εἰς τὴν τρυφήν, καὶ διὰ τὴν ἀνήλθε ἑβδομος εἰς τὸν θρόνον καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν, τὴν διαμοίρασε χωρίζοντάς τιν' ἐπτά μέρη, ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ σήμερον ἀκόμα ἔχουσι ἀπομεινέουσιν ἰσχυρῶς ἀναμνήσεις ὡς ὄνειρα μακρινά, καὶ θεωροῦσι σωστὸν νὰ κυβερνᾷ θέτοντας νόμους, εἰσάγοντας μίαν ὁρισμένην ἰσότητα κοινὴν γιὰ ὅλους καὶ ἐνσωμάτωσε εἰς τὴν νομοθεσίαν τὸν δασμόν ποῦ ὁ Κύρος εἶχε ὑποσχεθεῖ τοῖς Πέρσας, ἐξασφαλίζοντάς σὲ ὅλους τοὺς Πέρσας φιλίαν καὶ κοινωνικὴν συνοχὴν καὶ παίρνοντάς μετ' αὐτῶν χρήματα καὶ δωρεὰς μετὰ τὸ μέρος τοῦ τὸν Περσικὸν λαόν· νὰ γιὰτι μετὰ τὴν ἀρχὴν προθυμίαν κατέκτησαν τὰ στρατεύματα τοῦ γι' αὐτὸν ὅχι λιγότερα ἐδάφη ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἄφησε ὁ Κύρος. Μετὰ τὸν Δαρεῖον ὁ Ξέρξης, ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ πάλιν λάβει τὴν βασιλικὴν καὶ μαλθακὴν ἀνατροφήν —«Δύσμοιρε ἐσὺ Δαρεῖε», θὰ ἦταν ἴσως τὸ πρῶτον δίκαιον νὰ τοῦ πεῖ κάποιος, «ποῦ δὲν ἔμαθες τίποτα ἀπὸ

τοῖς αὐτοῖς ἦθεσιν ἐν οἷσπερ Κύρος Καμβύσην»— ὁ δέ, ἅτε τῶν αὐτῶν παιδεῶν γενόμενος ἔκγονος, παραπλήσια ἀπέτελεσεν τοῖς Καμβύσου παθήμασιν· καὶ σχεδὸν ἕκ γε τοσοῦτο βασιλεὺς ἐν Πέρσαις οὐδεὶς πω μέγας ἐγγέγονεν ἀληθῶς, πλὴν ἡ γενόματι. Τὸ δ' αἴτιον οὐ τύχης, ὡς ὁ ἔμπος λόγος, ἀλλ' ὁ κακὸς βίος ὃν οἱ τῶν διαφερόντως πλουσιῶν καὶ τυράννων παῖδες τὰ πολλὰ ζῶσιν· οὐ γάρ μὴ ποτε γένηται παῖς καὶ ἀνὴρ καὶ γέρον ἐκ ταύτης τῆς τροφῆς διαφέρων πρὸς ἀρετὴν. Ἄ δῃ, φαμέν, τῷ νομοθέτῃ σκεπτόεν, καὶ ἡμῖν δὲ ἐν τῷ νῦν παρόντι. Δίκαιον μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο γε τῆ πόλει ὑμῶν ἀποδιδόναι, ὅτι πενία καὶ πλοῦτος καὶ ἰδιωτεία καὶ βασιλεία διαφέρουσιν οὐδ' ἠντινοῦν τιμῆν καὶ τροφὴν νέμετε, ἅς μὴ τὸ κατ' ἀρχὰς ὑμῖν θεῖον παρὰ θεοῦ διεμαντεύσατο τις. Οὐ γάρ δῃ δεῖ κατὰ πόλιν γε εἶναι τὰς τιμὰς ὑπερχούσας, ὅτι τίς ἐστιν πλοῦτος διαφέρων, ἔπει οὐδ' ὅτι ταχύς ἢ καλὸς ἢ ἰσχυρὸς ἄνευ τινὸς ἀρετῆς, οὐδ' ἀρετῆς ἥς ἂν σωφροσύνη ἀπῆ.

ΜΕ. Πῶς τοῦτο, ὦ ξένη, λέγεις;

ΑΘ. Ἄνδρεία που μόριον ἀρετῆς ἐν;

ΜΕ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Δίκαιον τοίνυν αὐτὸς τὸν λόγον ἀκούσας εἰ σοὶ δέξαι· ἂν σύνοικον ἢ γείτονα εἶναι τινα σφόδρα μὲν ἀνδρείον, μὴ σώφρονα δὲ ἄλλ' ἀκόλαστον.

ΜΕ. Εὐφραμεῖ.

τὸ κακὸ πού βρῆκε τὸν Κύρο καὶ ἀνέθρεψε τὸν Ξέρξη μὲ τὰ ἴδια ἦθη μὲ τὰ ὅποια ἀνέθρεψε ὁ Κύρος τὸν Καμβύσην— καὶ αὐτὸς (ἐνν. ὁ Ξέρξης), καθὼς ὑπῆρξε προῖον τῆς ἴδιας παιδαγωγικῆς, ἐπέφερε παρόμοιες συμφορὰς μ' ἐκεῖνες τοῦ Καμβύση· καὶ σχεδὸν μέχρι σήμερα δὲν ὑπῆρξε ποτὲ κανένας πραγματικὰ μεγάλος βασιλιάς στὴν Περσία, παρὰ μόνο κατ' ὄνομα. Ἡ αἰτία τῶρα δὲν εἶναι, κατὰ τὴ δική μου ἀντίληψη, ἡ τύχη, ἀλλὰ ἡ κακὴ ζωὴ τῶν ὁποῖα διαγοῦν διὰ βίου τὰ παιδιὰ τῶν ἰδιαίτερα πλουσιῶν καὶ τῶν τυράννων· διότι δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ προέλθει ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνατροφή παιδί, ἀνδρας ἢ γέρος, ὁ ὅποιος νὰ διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ. Αὐτὰ, λοιπὸν, ἰσχυρίζομασθε ὅτι πρέπει νὰ σκεπτεται ὁ νομοθέτης καὶ συνεπῶς κι ἐμεῖς στὴν παρούσα συζήτηση. Εἶναι δίκαιο ὡστόσο, Λακεδαιμόνιοι, νὰ ὑπολογίσουμε στὸ ἐνεργητικὸ τῆς πόλεώς σας αὐτὸ τοῦλάχιστον, ὅτι στὴν πενία καὶ στὸν πλοῦτο, καὶ στοὺς ἰδιώτες καὶ στὸν βασιλικὸ οἶκο, δὲν ἀπονέμετε τὴν παραμικρὴ ὅποιαδήποτε ἄλλη ἰδιαίτερη τιμὴ καὶ ἀνατροφή, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὲς ποὺ δοῖτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σὲ σὰς ἡ θεῖα δύναμη μὲ χρησιμὸ κάποιου θεοῦ. Δὲν πρέπει, πράγματι, στὰ πλαίσια τοῦλάχιστον τῆς πόλεως νὰ ἀποδίδονται ἀνώτερες τιμὲς, ἐπειδὴ κάποιος διακρίνεται γιὰ τὰ πλοῦτος του, οὔτε ἐπειδὴ εἶναι ταχύς ἢ ὠρατός ἢ δυνατὸς χωρὶς κάποια ἀρετὴ, οὔτε λόγῳ ἀρετῆς ἀπὸ τῆς ὁποῖα λείπει ἡ σωφροσύνη.

ΜΕ. Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό, φιλοξενούμενε;

ΑΘ. Ἡ ἀνδρεία δὲν εἶναι μίπως ἓνα στοιχεῖο τῆς ἀρετῆς;

ΜΕ. Πῶς θὰ μπορούσε νὰ μὴ εἶναι;

ΑΘ. Κρίνε σὺ ὁ ἴδιος λοιπὸν, ἀφοῦ πείσθηκες ἀπὸ τὰ λεγόμενά μου, ἂν θὰ δεχόσουν νὰ εἶναι συγκάτοικος ἢ γείτονάς σου κάποιος ἐξαιρετικὰ ἀνδρείος, πλὴν ὁμως ὄχι σώφρων ἄλλὰ ἀκρατής.

ΜΕ. Μίλα καλὰ.

ΑΘ. Τί δέ; τεχνικὸν μὲν καὶ περὶ ταῦτα σοφόν, ἄδικον δέ;
ΜΕ. Οὐδαμῶς.

ΑΘ. Ἄλλὰ μὴν τό γε δίκαιον οὐ φύεται χωρὶς τοῦ σωφροεῖν.

ΜΕ. Πῶς γάρ ἄν;

ΑΘ. Οὐδὲ μὴν ὄν γε σοφὸν ἡμεῖς νυνδὴ προουθέμεθα, τὸν τὰς ἡδονᾶς καὶ λύπας κεκτημένον συμφώνους τοῖς ὀρθοῖς λόγοις καὶ ἐπομέναις.

ΜΕ. Οὐ γάρ οὖν.

ΑΘ. Ἔτι δὴ καὶ τόδε ἐπισκεψώμεθα τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν τιμῆσεων ἕνεκα, ποταὶ τε ὀρθαὶ καὶ μὴ γίνονται ἐκάστοτε.

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Σωφροσύνη ἄνευ πάσης τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐν ψυχῇ τι-
νι μεμονωμένη τίμιον ἢ ἀτιμον γίνουσι' ἂν κατὰ δίκην;

ΜΕ. Οὐκ ἔχω ὅπως εἶπω.

ΑΘ. Καὶ μὴν εἰρηκᾶς γε μετρίως· εἰπὼν γάρ δὴ ὢν ἠρόμην
ὄποτερονοῦν, παρὰ μέλος ἔμοιγ' ἂν δοκεῖς φθέγγασθαι.

ΜΕ. Καλῶς τοίνυν γεγονός ἂν εἴη.

ΑΘ. Εἴην· τὸ μὲν δὴ πρόσθημα ὦν τιμαὶ τε καὶ ἀτιμίαι οὐ
λόγου, ἀλλὰ τινος μᾶλλον ἀλόγου σιγῆς, ἄξιον ἂν εἴη.

ΜΕ. Σωφροσύνην μοι φαίην λέγειν.

ΑΘ. Ναί. Τὸ δέ γε τῶν ἄλλων πλεῖστα ἡμᾶς ὠφελοῦν μετὰ
τῆς προσθήκης μάλιστα' ἂν τιμώμενον ὀρθότατα τιμῶτο, καὶ
τὸ δεύτερον δευτέρως· καὶ οὕτω δὴ κατὰ τὸν ἐξῆς λόγον τὰς

ΑΘ. Τί ὁμως τότε; Ἄν ἐπρόκειτο γὰρ ἕνα τεχνίτη ἄριστο
μὲν στὴν τέχνην του, πλὴν ὁμως ἄδικο;

ΜΕ. Μὲ κανέναν τρόπο.

ΑΘ. Τότε ὁμως τὸ δίκαιον δὲν παράγεται ἀσφαλῶς χωρία
ἀπὸ τῆ σωφροσύνης.

ΜΕ. Πῶς θὰ μπορούσε διαφορετικᾶ;

ΑΘ. Οὐτε ἄλλωστε αὐτὸς ποῦ τώρα δὰ προβάλαμε ὡς σο-
φός, αὐτὸς ποῦ κατορθώνει οἱ χαρὲς καὶ οἱ λύπες του νὰ εἶναι
σύμφωνες μὲ τὸν ὀρθὸ λόγον καὶ νὰ τὸν ἀκολουθοῦν.

ΜΕ. Βεβαίως καὶ δὲν νοεῖται.

ΑΘ. Ἄς ἐξετάσουμε ἀκόμη, ὥστόσο, σχετικᾶ μὲ τῖς τιμη-
τικὲς διακρίσεις στὶς πόλεις, καὶ αὐτὸ τὸ ζήτημα, ποῖες εἶναι
σὲ κάθε περίπτωση σωστὲς καὶ ποῖες ὄχι.

ΜΕ. Ποῖο ζήτημα;

ΑΘ. Ἄν ἡ σωφροσύνη, χωρὶς τὴν παρουσία στοῦ σύνολο
τῆς τῆς ἄλλης ἀρετῆς, εἶναι ἀπομονωμένη στὴν ψυχὴ κάποιου,
οὐ θὰ ἦταν ἄραγε δίκαια τιμὴ ἢ ἀτιμώση;

ΜΕ. Δὲν ἔχω τί νὰ πῶ.

ΑΘ. Καὶ ὁμως ἔχεις, ἂν μὴ τι ἄλλο, ὁμιλήσει μετρημένα
διότι, ἂν πράγματι ἔλεγες ἕνα ὀποιοδήποτε ἀπὸ αὐτὰ ποῦ σ'
ἐρώτησα, σὲ μὲνα τοῦλάχιστον θὰ φανόσουν ὅτι ἐκφράσθη-
κες παράφωνα.

ΜΕ. Τόσο τὸ καλύτερο, λοιπόν, ὅπως ἔκανα.

ΑΘ. Ἄς εἶναι· τὸ ἐπιπρόσθετο ὥστόσο ἀναφορικᾶ μ'
ἐκεῖνα τὰ ὅποια (ἐνν. δικαιολογοῦν) τόσο τῖς τιμὲς ὅσο καὶ
τῖς ἀτιμώσεις δὲν εἶναι ἄξιο λόγου, ἀλλὰ μιᾶς ὀρισμένης
μᾶλλον ἀνέκφραστης σιωπῆς θὰ ἦταν ἄξιο.

ΜΕ. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐννοεῖς τὴ σωφροσύνη.

ΑΘ. Ναί. Καὶ αὐτὸ ἀσφαλῶς ἀπὸ τὰ ἄλλα πράγματα, ποῦ
μᾶς ὠφελεῖ μαζί μὲ τὴν προσθήκη (ἐνν. τῆς σωφροσύνης), ἂν
τιμᾶται στὸν μεγαλύτερο δυνατὸ βαθμὸ, θὰ ἐτιμᾶτο ἀπολύ-
τως δικαιολογημένα, καὶ τὸ δεύτερο, ὡς δεύτερο στὴ σειρᾶ·

ἐφεξῆς τιμὰς λαγχάνον ἕκαστον ὀρθῶς ἂν λαγχάνοι.

ΜΕ. Ἔχει ταύτη.

697a

ΑΘ. Τί οὖν; οὐ νομοθέτου καὶ ταῦτα αὐτὸ φήσομεν εἶναι διανεμῆναι;

ΜΕ. Καὶ μάλα.

ΑΘ. Βούλει δὴ τὰ μὲν ἅπαντα καὶ ἐφ' ἕκαστον ἔργον καὶ κατὰ σμικρὰ ἐκείνῳ δῶμεν νείμει, τὸ δὲ τριχῆ διελεῖν, ἐπειδὴ νόμων ἔσμεν καὶ αὐτοὶ πως ἐπιθυμηταί, πειραθῶμεν, διατεμεῖν χωρὶς τὰ τε μέγιστα καὶ δεύτερα καὶ τρίτα;

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Λέγομεν τοίνυν ὅτι πόλιν, ὡς ἔοικεν, τὴν μέλλουσαν σφῆζεσθαι τε καὶ εὐδαιμονήσκειν εἰς δύναμιν ἀνθρώπων διεῖ και ἀναγκαῖον τιμὰς τε καὶ ἀτιμίας διανεμῆναι ὀρθῶς. Ἔστιν δὲ ὀρθῶς ἄρα τιμώτατα μὲν καὶ πρώτη τὰ περὶ τὴν ψυχὴν ἀγαθὰ κείσθαι, σωφροσύνης ὑπαρχούσης αὐτῆ, δεύτερα δὲ τὰ περὶ τὸ σῶμα καλὰ καὶ ἀγαθὰ, καὶ τρίτα τὰ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ χρήματα λεγόμενα· τούτων δὲ ἂν ἐκτός τις βαίνει νομοθέτης ἢ πόλις, εἰς τιμὰς ἢ χρήματα προάγουσα ἢ τι τῶν ὑστέρων εἰς τὸ πρόσθεν τιμαῖς τάττουσα, οὐθ' ὅσιον οὕτε πολιτικὸν ἂν δρῶν πρᾶγμα. Εἰρήσθω ταῦτα ἢ πῶς ἡμῖν;

b

c

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν εἰρήσθω σαφῶς.

ΑΘ. Ταῦτα μὲν τοίνυν ἡμᾶς ἐπὶ πλέον ἐποίησεν εἰπεῖν ἢ Περσῶν περὶ διάσχεψις τῆς πολιτείας· ἀνευρίσκομεν δὲ ἔτι

καὶ ἔτσι, σύμφωνα μὲ τὴ λογικὴ τῆς σειρᾶς, κάθε ἀγαθὸ ποὺ τυχαίνει νὰ λαμβάνει ἐπόμενες στὴ σειρά τιμές, δικαιολογημένα θὰ τις λαμβάνει.

ΜΕ. Ἔτσι ἔχει μὲ αὐτὴν (ἐνν. σωφροσύνη).

697a

ΑΘ. Τί λοιπόν; Δὲν θὰ ποῦμε πάλι ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ νομοθέτη νὰ διανεμῆι καὶ αὐτὰ (ἐνν. τίς τιμές);

ΜΕ. Βεβαίωτατα.

ΑΘ. Θέλεις λοιπὸν ν' ἀφήσουμε σ' ἐκεῖνον νὰ διανεμῆι ὅλα αὐτὰ μὲ βάση τόσο κάθε ἔργο στὸ σύνολό του ὅσο καὶ στὶς πιὸ μικρὲς λεπτομέρειές του καὶ ἡμεῖς ν' ἀποπειραθῶμε, ἐπειδὴ κι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἴμαστε κάπως ἐραστὲς τῶν νόμων, νὰ τὰ διαίρῶσουμε σὲ τρεῖς κατηγορίες καὶ νὰ διαχωρίσουμε τὰ μέγιστα καὶ ἀκολούθως τὰ δεύτερα καὶ τὰ τρίτα;

ΜΕ. Βεβαίως καὶ ναί.

ΑΘ. Λέμε, λοιπὸν, ὅτι, ὅπως φαίνεται, ἡ πόλη ποὺ μέλλει νὰ σωθεῖ καὶ νὰ εὐτυχήσει στὸ ἀνθρώπινο δυνατό μέτρο πρέπει καὶ εἶναι ἀναγκαῖο νὰ διανεμῆι μὲ τρόπο σωστὸ τόσο τίς τιμὲς ὅσο καὶ τίς ἀτιμώσεις. Μὲ σωστὸ τρόπο σημαίνει τότε νὰ θεωρεῖ ὡς πιὸ ἄξια τιμῆς καὶ πρώτη τὰ ἀγαθὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ψυχὴ, μὲ τὸν ὄρο ὅτι κατέχει αὐτὴ τὴν ἀρετὴ τῆς σωφροσύνης, δεύτερα πάλι τὰ ὠραία καὶ καλὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὸ σῶμα καὶ τρίτα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν περιουσία, τὰ ὁποῖα λέγονται καὶ χρήματα· ἂν κάποιος νομοθέτης ἢ πόλη ἐκτρέπεται ἀπὸ αὐτὴν τὴ σειρά, εἴτε μὲ τὸ νὰ προάγει τὰ χρήματα ἢ κάποιον ἀπὸ τὰ ἐπόμενα στὴ σειρά ἀγαθὰ, μέσῳ τῶν τιμῶν νὰ τὸ κατατάσσει μπροστὰ στὴ σειρά, δὲν θὰ ἔπραττε σύμφωνα οὕτε μὲ τὴ φυσικὴ οὕτε μὲ τὴν πολιτικὴ τάξη. Νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ἔχουν εἰπωθεῖ αὐτὰ ἱκανοποιητικὰ ἢ μᾶς φαίνονται;

b

c

ΜΕ. Ἔχουν εἰπωθεῖ βεβαίωτατα μὲ κάθε σαφήνεια.

ΑΘ. Αὐτὰ, λοιπὸν, μᾶς ἔκανε νὰ τὰ ποῦμε πληρέστερα ἢ ἔρευνα γιὰ τὸ πολίτευμα τῶν Περσῶν· βρῖσκομε, ἐξ ἄλλου,

ἐπὶ ἔτη χείρους αὐτοὺς γεγονότας, τὴν δὲ αἰτίαν φαρμέν, ὅτι τὸ ἐλευθερον λῖαν ἀφελόμενοι τοῦ δήμου, τὸ δεσποτικὸν δ' ἐπαγαγόντες μᾶλλον τοῦ προσήκοντος, τὸ φίλον ἀπάλεσαν καὶ τὸ κοινὸν ἐν τῇ πόλει. Τούτου δὲ φθαρέντος, οὐθ' ἢ τῶν ἀρχόντων βουλὴ ὑπὲρ ἀρχομένων καὶ τοῦ δήμου βουλευεται, ἀλλ' ἔνεκα τῆς αὐτῶν ἀρχῆς, ἄν τι καὶ μικρὸν πλέον ἐκάστωτε ἡγῶνται ἔσεσθαι σφισιν, ἀναστάτους μὲν πόλεις, ἀνάστατα δὲ ἔθνη φίλια πυρὶ καταφθείραντες, ἐχθρῶς τε καὶ ἀνηλεήτως μισοῦντες μισοῦνται· ὅταν τε εἰς χρεῖαν τοῦ μάχεσθαι περὶ ἑαυτῶν τοὺς δήμους ἀφικνῶνται, οὐδὲν κοινὸν ἐν αὐτοῖς αὐτὰ μετὰ προθυμίας τοῦ ἐθέλειν κινδυνεύειν καὶ μάχεσθαι ἀνευρίσκουσιν, ἀλλὰ κεκτημένοι μυριάδας ἀπεράτους λογισμῶν, ἀχρηστους εἰς πόλεμον πάσας κέκτηνται, καὶ καθάπερ ἐνδεεῖς ἀνθρώπων μισθοῦμενοι, ὑπὸ μισθωτῶν καὶ ὀθνεῖων ἀνθρώπων ἡγούνται ποτε σωθῆσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις ἀμαθαίνειν ἀναγκάζονται, λέγοντες ἔργους ὅτι λῆρος πρὸς χρυσόν τε καὶ ἄργυρόν ἐστιν ἐκάστωτε τὰ λεγόμενα τίμια καὶ κατὰ πόλιν.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Τὰ μὲν δὴ περὶ γε Περσῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς τὰ νῦν διοικεῖται διὰ τὴν σφόδρα δουλείαν τε καὶ δεσποτείαν, τέλος ἔχέτω.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Τὰ δὲ περὶ τῆς ἄττικῆς αὐτῆς πολιτείας τὸ μετὰ τοῦτο

ὅτι ἀπὸ χρόνου σὲ χρόνον γίνονταν αὐτοὶ χειρότεροι καὶ διατεινόμεστε ὅτι ἡ αἰτία αὐτοῦ ἐγκτεται στὸ ὅτι, μὲ τὸ νὰ περιορίσουν πάρα πολὺ τὴν ἐλευθερία τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἐγκαθιδρῦσουν τὸν δεσποτικὸν περισσότερο ἀπ' ὅσο ἔπρεπε, κατέστρεψαν τὸ αἶσθημα τῆς φιλίας καὶ τοῦ δημόσιου συμφέροντος στοὺς κόλπους τῆς πόλεως. Ὄταν ὁμως φθαρεῖ τὸ αἶσθημα αὐτό, τότε οὐτε τὸ συμβούλιο τῶν ἀρχόντων λαμβάνει ἀποφάσεις ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων καὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ χάριν τῆς ἴδιας τους τῆς ἐξουσίας, ἄν συμβαίνει νὰ νομίζουν ὅτι καὶ τὸ παραμικρὸ ἔστω πλεονέκτημα μπορεῖ νὰ προκύψει σὲ κάθε εὐκαιρία γι' αὐτοὺς, ξεκληρίζουν πόλεις καὶ φιλικὸς λαοὺς, ἀφανίζοντας τοὺς μὲ τὴ φωτιά, μισώντας ἐχθρικά καὶ ἀνελέητα, μισοῦνται μὲ τὸν ἴδιον τρόπο· ὅταν τώρα ἐρχονται στὴν ἀνάγκη νὰ πρέπει νὰ μάχονται γι' αὐτοὺς οἱ λαοί, δὲν βρίσκουν σ' αὐτοὺς πάλι τὸ παραμικρὸ αἶσθημα κοινοῦ συμφέροντος, γιὰ νὰ θέλουν μὲ προθυμία νὰ διακινδυνεύουν καὶ νὰ μάχονται, ἀλλὰ ἐνῶ ἔχουν στὴν κατοχὴ τους ἀμέτρητες τὸν ἀριθμὸ μυριάδες, ἔχουν ὑπὸ τὴν ἐξουσία τους ὅλους τοὺς ἀχρηστους γιὰ πόλεμον, καὶ σὴν νὰ μὴ ἔχουν καθόλου δικούς τοὺς ἀνθρώπους, μισθώνοντας στρατιῶτες καὶ ξένους ἀνθρώπους. Καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ἀποδεικνύονται ὅτι εἶναι ἀπαιδεῦτοι, μὲ τὸ νὰ λένε μὲ τίς πράξεις τοὺς ὅτι μισοῦνται στὸν χρυσὸ καὶ τὸ ἀσημι εἶναι μωρολογία αὐτὰ πού λέγονται κάθε φορὰ τίμια καὶ ὠραία μέσα σὲ ὅλη τὴν πόλιν.

ΜΕ. Βεβαίότατα.

ΑΘ. Ἐπομένως τὰ σχετικά τοῦλάχιστον μὲ τοὺς Πέρσες, ὅτι δηλαδὴ δὲν διοικῶνται σωστά σήμερα ἐξ αἰτίας τῆς σὲ ὑπερβολικὸ βαθμὸ δουλείας καὶ δεσποτικῆς ἐξουσίας, ἄς λάβουν τέλος.

ΜΕ. Μάλιστα.

ΑΘ. Ἐναφορικά τώρα πάλι μὲ τὸ ἄττικὸ πολίτευμα, εἶναι

ὡσαύτως ἡμᾶς διεξελθεῖν χρεῶν, ὡς ἡ παντελής καὶ ἀπο
 πασῶν ἀρχῶν ἐλευθερία τῆς μέτρον ἐχοῦσης ἀρχῆς ὑφ' ἐτέ
 ρων οὐ σμικρῶ χείρων· ἡμῖν γάρ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, b
 ὅτε ἡ Περωσῶν ἐπίθεσις τοῖς Ἑλλήσιν, ἴσως δὲ σχεδὸν ἅπα
 σιν τοῖς τὴν Εὐρώπῃν οἰκοῦσιν, ἐγίγνετο, πολιτεία τε ἦν πα
 λαϊὰ καὶ ἐκ τιμημάτων ἀρχαί τινες τεττάρων, καὶ δεσπότις
 ἐνῆν τις αἰδώς, δι' ἣν δουλεύοντες τοῖς τότε νόμοις ζῆν ἠθέ
 λομεν. Καὶ πρὸς τούτους δὴ τὸ μέγεθος τοῦ στόλου κατὰ τε
 γῆν καὶ κατὰ θάλατταν γενόμενον, φόβον ἄπορον ἐμβαλόν,
 δουλείαν ἔτι μείζονα ἐποίησεν ἡμᾶς τοῖς τε ἀρχουσιν καὶ c
 τοῖς νόμοις δουλεῦσαι, καὶ διὰ πάντα ταῦθ' ἡμῖν συνέπεσε
 πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς σφόδρα φιλία. Σχεδὸν γάρ δέκα ἔτεσιν
 πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ἀφίκετο Δάτις Περσικὸν
 στόλον ἄγων, πέμψαντος Δαρείου διαρρηθῆν ἐπὶ τε Ἀθη
 ναίους καὶ Ἑρετριᾶς, ἐξανδραποδισάμενον ἀγαγεῖν, θάνα
 τον αὐτῶ προειπῶν μὴ πράξαντι ταῦτα. Καὶ ὁ Δάτις τοὺς
 μὲν Ἑρετριᾶς ἐν τινι βραχεῖ χρόνῳ παντάπασι κατὰ κρά
 τος τε εἶλεν μυριάσι συχναῖς, καὶ τινα λόγον εἰς τὴν ἡμετέ
 ραν πόλιν ἀφῆκεν φοβερόν, ὡς οὐδεὶς Ἑρετριῶν αὐτὸν ἀπο
 πεφευγὼς εἶη· συνάψαντες γάρ ἄρα τὰς χεῖρας σαγηνεύσαι
 ἐν πάσῃ τὴν Ἑρετρικὴν οἱ στρατιῶται τοῦ Δάτιδος. Ὁ δὲ
 λόγος, εἴτ' ἀληθὴς εἶτε καὶ ὀπη ἀφίκετο, τοὺς τε ἄλλους
 Ἑλλήνας καὶ δὴ καὶ Ἀθηναίους ἐξέπληττεν, καὶ πρὸς βου-

ἀνάγκη νὰ διεξέλθουμε ὁμοίως τὸ ἐπόμενο τοῦτο θέμα, τὸ ὅτι
 δηλαδή ἡ ἀπόλυτη καὶ ἀνεξάρτητη ἀπὸ κάθε εἰδος ἐξουσίας
 ἐλευθερία δὲν εἶναι σὲ μικρὸ βαθμὸ χειρότερη ἀπὸ τὴν ἐξου
 σία ἀπὸ ἄλλους πού ἔχει μέτρο· σὲ μᾶς, πράγματι, ἐκείνου τὸν
 καιρὸ, ὅταν γινόταν ἡ ἐπίθεσις τῶν Περωσῶν ἐναντίον τῶν
 Ἑλλήνων, καὶ ἴσως σχεδὸν ἐναντίον ὅλων αὐτῶν πού κατο
 κοῦσαν τὴν Εὐρώπῃν, ὑπῆρχε ἓνα παλαιὸ πολίτευμα καὶ ὀρι
 σμένες ἐξουσίες ἀπὸ τῆς τέσσερις τιμοκρατικῆς κατηγορίας
 τῶν πολιτῶν καὶ ἐπιπροσθέτως ὑπῆρχε μέσα μας ἓνα κυ
 ριαρχο αἰσθημα ἱεροῦ σεβασμοῦ, χάρις στὸ ὅποιο θέλαμε νὰ
 ζῶμε ὑποτασσόμενοι στοὺς τότε νόμους. Ἐπὶ πλέον αὐτοῦ,
 τὸ μέγεθος τῆς ἐκστρατείας πού ἐγινε τόσο ἀπὸ τὴν ξηρὰ ὄσο
 καὶ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἔχοντας ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μᾶς κατα
 λάβει ἓνας αἰφνιδιαστικὸς φόβος, μᾶς ἔκανε νὰ ἐπιδείξουμε
 μεγαλύτερη ἀκόμη διάθεσις ὑποταγῆς καὶ νὰ ὑπακούσουμε c
 τυφλὰ καὶ στοὺς ἀρχοντας καὶ στοὺς νόμους, καὶ λόγῳ ὅλων
 αὐτῶν μᾶς συνέβη νὰ συνδεθοῦμε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι μὲ ἰσχυρὰ φι
 λία. Δέκα σχεδὸν χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμί
 νας ἔφθασε ὁ Δάτις ὀδηγώντας ἓνα περσικὸ στράτευμα, τὸν
 ὅποιο ἔστειλε ὁ Δαρεῖος ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν
 Ἑρετριῶν μὲ τὴ ρητὴ ἐντολή, ἀφοῦ τοὺς ὑποδουλώσει νὰ
 φύγει, προαναγγέλλοντας δημόσια τὸν θάνατό του, ἂν δὲν
 πράξει αὐτὰ. Καὶ ὁ Δάτις νίκησε τοὺς Ἑρετριεῖς ἀναμφί
 βολα κατὰ κράτος σὲ πολλὸ μικρὸ χρονικὸ διάστημα ἐπὶ κε
 φαλῆς πολλῶν μυριάδων στρατοῦ καὶ στὴ δικὴ μας πόλιν
 ἔστειλε φοβερὸ μῆνυμα, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἑρετριεῖς δὲν
 τοῦ εἶχε ξεφύγει· διότι, πιασμένοι ἀπὸ τὰ χεῖρια οἱ στρα
 τιῶτες τοῦ Δάτη, ἔπιασαν στὰ δίκτυα ὅλη τὴ χώρα τῆς Ἑρέ
 τριας. Καὶ πράγματι τὸ μῆνυμα αὐτό, εἴτε ἀληθινὸ εἴτε
 προερχόταν καὶ ἀπὸ ὀπουδήποτε ἄλλου, κατατρόμαξε τόσο
 τοὺς ἄλλους Ἑλλήνες ὅσο προπάντων καὶ τοὺς Ἀθηναί
 ουσ, καὶ ὅταν αὐτοὶ ἔστειλαν παντοῦ πρέσβεις κανεὶς δὲν

μένοις αὐτοῖς πανταχόσε βοηθεῖν οὐδεὶς ἤθελεν πλὴν γε Λα-
 κεδαιμονίων· οὗτοι δὲ ὑπὸ τοῦ πρὸς Μεσσήνην ὄντος τό-
 τε πολέμου καὶ εἰ δὴ τι διεκώλυεν ἄλλο αὐτούς –οὐ γὰρ
 ἴσμεν λεγόμενον– ὅσπερ οὖν ἀφίκοντο τῆς ἐν Μαραθῶνι
 μάχης γενομένης μιᾷ ἡμέρᾳ. Μετὰ δὲ τοῦτο παρασκευαί τε
 μεγάλα λεγόμενα καὶ ἀπειλαὶ ἐφοίτων μυρία παρά βασι-
 λέως. Προϋόντος δὲ τοῦ χρόνου, Δαρεῖος μὲν τεθνάναι ἐλέ-
 χθη, νέος δὲ καὶ σφοδρὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ παρειληφέναι τὴν
 ἀρχὴν καὶ οὐδαμῶς ἀφίστασθαι τῆς ὁρμῆς. Οἱ δὲ Ἄθηναῖοι
 πάν τοῦτο φροντο ἐπὶ σφᾶς αὐτούς παρασκευάζεσθαι διὰ τὸ
 Μαραθῶνι γενόμενον, καὶ ἀκούοντες Ἄθω τε διορυττόμε-
 νον καὶ Ἑλλήσποντον ζευγνύμενον καὶ τὸ τῶν νεῶν πλῆθος,
 ἠγήσαντο οὔτε κατὰ γῆν σφίσι εἶναι σωτηρίαν οὔτε κατὰ
 θάλατταν· οὔτε γὰρ βοηθήσειν αὐτοῖς οὐδένα –μνησθέντες
 ὡς οὐδ' ὅτε τὸ πρότερον ἦλθον καὶ τὰ περὶ Ἑρέτριαν διε-
 πράξαντο, σφίσι γε οὐδεὶς τότε ἐβοήθησεν οὐδ' ἐκινδύνευ-
 σεν συμμαχόμενος· ταῦτον δὲ προσεδῶκαν καὶ τότε γενήσε-
 σθαι τὸ γε κατὰ γῆν –καὶ κατὰ θάλατταν δ' αὐ πᾶσαν ἀπο-
 ρίαν ἑῶρων σωτηρίας, νεῶν χιλίων καὶ ἑξὶ πλόνων ἐπιφε-
 ρομένων. Μίαν δὲ σωτηρίαν συνενόουν, λεπτήν μὲν καὶ
 ἄπορον, μόνην δ' οὖν, βλέψαντες πρὸς τὸ πρότερον γενόμε-
 νον, ὡς ἔξ ἀπόρων καὶ τότε ἐφαίνετο γενέσθαι τὸ νικῆσαι
 μαχομένους· ἐπὶ δὲ τῆς ἐλπίδος ὀχοῦμενοι ταύτης ἠῆρσκον
 καταφυγὴν αὐτοῖς εἰς αὐτούς μόνους εἶναι καὶ τοὺς θεοὺς.
 Ταῦτ' οὖν αὐτοῖς πάντα φιλίαν ἀλλήλων ἐνεποιεῖ, ὁ φόβος,

e

699a

b

c

ἤθελε νὰ τοὺς βοηθήσει, ἐκτός βέβαια ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμό-
 νιους· αὐτοί, ἔξ ἄλλου, κάτω ἀπὸ τὸ βάρος καὶ τοῦ ὑψιστά-
 μενου τότε πολέμου κατὰ τῆς Μεσσήνης καὶ ἂν στὴν πραγ-
 ματικότητα δὲν τοὺς ἐμποδίζε κατὰ ἄλλο –διότι δὲν γνωρίζο-
 με νὰ λέγεται κατὰ τέτοιο– ἐφθασαν τελικὰ μετὰ τὴ μάχη στὸν
 Μαραθῶνα ποῦ ἔγινε μέσα σὲ μία μέρα. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ πάλι
 γίνεται λόγος γιὰ μεγάλες προετοιμασίες καὶ ἐφθάναν ἀτέ-
 λειωτες ἀπειλὲς ἀπὸ τῆς μεριᾶ τοῦ βασιλιά. Μὲ τὸ πέρασμα
 τοῦ χρόνου, ἔγινε γνωστὸ ὅτι εἶχε πεθάνει ὁ Δαρεῖος καὶ ὅτι
 εἶχε ἀναλάβει τὴν ἐξουσία γεμάτος νεανικὴ ὁρμὴ ὁ υἱὸς του,
 ποῦ δὲν σκεπτόταν διόλου νὰ ἐγκαταλείψει τὸ σχέδιο τῆς
 εἰσβολῆς. Οἱ Ἄθηναῖοι νόμιζαν ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ προετοι-
 μασίες στρέφονταν, λόγῳ αὐτοῦ ποῦ ἔγινε στὸν Μαραθῶνα,
 ἐναντίον τους, ἀκούγοντας, ἔξ ἄλλου, ὅτι ἀνοίχθηκε διώρυ-
 γα στὸν Ἄθω καὶ ὅτι γεφυρώθηκε ὁ Ἑλλήσποντος καὶ γιὰ
 τὸν μεγάλο ἀριθμὸ τῶν πλοίων, θεώρησαν ὅτι δὲν ὑπῆρχε
 σωτηρία γι' αὐτούς οὔτε ἀπὸ ξηρὰ οὔτε ἀπὸ θάλασσα· διότι
 οὔτε καὶ ἐπρόκειτο κανεὶς νὰ τοὺς βοηθήσει – ἐνθυμούμενοι
 ὅτι οὔτε ὅταν ἐπέδραμαν πρωτύτερα καὶ διέπραξαν τὰ σχε-
 τικὰ μὲ τὴν Ἑρέτρια κανεὶς τότε δὲν τοὺς βοήθησε οὔτε θέ-
 λησε νὰ ριψοκινδυνεύσει πολεμώντας στὸ πλευρὸ τους· καὶ
 ἐπέμειναν τὸ ἴδιο αὐτὸ νὰ γίνεαι καὶ τότε ἀπὸ τὴν ξηρὰ
 τοῦλάχιστον– καὶ ἀπὸ τῆς θάλασσα ὁμως πάλι ἔβλεπαν πα-
 ντελὴ ἀδυναμία σωτηρίας, ὅταν ἐπέλεαν ἐναντίον τους χί-
 λια καὶ περισσότερα ἀκόμη πλοῖα. Μία ἐλπίδα σωτηρίας
 ἔβλεπαν ὅλοι, ἰσχνὴ βέβαια καὶ ἀδιέξοδη, πλὴν ὁμως μονα-
 δική, προσβλέποντας σ' αὐτὸ ποῦ εἶχε γίνεαι πρωτύτερα, ὅτι
 καὶ τότε εἶχε φανεῖ ὡς ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα τὸ νὰ νικήσουν πο-
 λεμώντας· ὥστόσο, ἔχοντας γιὰ στήριγμα αὐτὴν τὴν ἐλπί-
 δα, εὐρίσκον ὅτι καταφύγιο γι' αὐτούς εἶναι μόνον οἱ ἴδι-
 οὶ καὶ οἱ θεοί. Ὅλα αὐτὰ, λοιπόν, τοὺς ἐνέπνεαν ἀμοιβαία
 φιλία, δηλαδὴ ὁ τότε παρῶν φόβος, αὐτὸς ποῦ εἶχε γεννη-

e

699a

b

c

ὁ τότε παρῶν ὃ τε ἐκ τῶν νόμων τῶν ἔμπροσθεν γεγωνῶς, ὃν δουλεύοντες τοῖς πρόσθεν νόμοις ἐκέκτηντο, ἦν αἰδῶ πολλάκις ἐν τοῖς ἄνω λόγοις εἶπομεν, ἧ καὶ δουλεύειν ἔφαμεν δεῖν τοὺς μέλλοντας ἀγαθοὺς ἔσεσθαι, ἧς ὁ δειλὸς ἐλευθερὸς καὶ ἄφοβος· ὃν εἰ τότε μὴ δέος ἔλαβεν, οὐκ ἂν ποτε συνελθῶν ἡμύνατο, οὐδ' ἤμυεν ἱεροῖς τε καὶ τάφοις καὶ πατρίδι καὶ τοῖς ἄλλοις οἰκείοις τε ἅμα καὶ φίλοις, ὡσπερ τότε ἔβοηθησεν, ἀλλὰ κατὰ σμικρὰ ἂν ἐν τῷ τότε ἡμῶν ἕκαστος σκεδασθεὶς ἄλλος ἄλλοσε διεσπάρη.

ΜΕ. Καὶ μάλα, ὦ ξένε, ὀρθῶς τε εἴρηκας καὶ σαυτῷ τε καὶ τῇ πατρίδι πρεπόντως.

ΑΘ. Ἔστι ταῦτα, ὦ Μέγилле· πρὸς γὰρ σέ τὰ ἐν τῷ τότε χρόνῳ γενόμενα, κοινωνῶν τῇ τῶν πατέρων γεγονότα φύσει, δίκαιον λέγειν. Ἐπισκόπει μὴν καὶ σὺ καὶ Κλεινίας εἶ τι πρὸς τὴν νομοθεσίαν προσήκοντα λέγομεν· οὐ γὰρ μύθων ἕνεκα διεξέρχομαι, οὐ λέγω δ' ἕνεκα. Ὅρατε γάρ· ἐπειδὴ τινα τρόπον ταῦτόν ἡμῖν συνεβεβήκει πάθος ὅπερ Πέρσας, ἐκείνοις μὲν ἐπὶ πᾶσαν δουλείαν ἄγουσιν τὸν δῆμον, ἡμῖν δ' αὐτὸναντίον ἐπὶ πᾶσαν ἐλευθερίαν προτρέπουσι τὰ πλήθη, πῶς δὴ καὶ τί λέγομεν τοῦντεῦθεν οἱ προγεγονότες ἡμῖν ἔμπροσθεν λόγοι τρόπον τινὰ καλῶς εἰσιν εἰρημένοι.

ΜΕ. Λέγεις εὐ· πειρῶ δ' ἔτι σαφέστερον ἡμῖν σημήναί τοι 700α
νὺν λεγόμενον.

θεὶ στίς ψυχῆς τοὺς ἀπὸ τοῦς προηγουμένους νόμους, ὁ ὅποιος τοὺς διακατεῖχε ὅταν ὑπηρετοῦσαν σάν δούλοι τοὺς προηγουμένους νόμους, τὴν ὁποία (ἐνν. ψυχικὴ αὐτὴν κατάστασι) τὴν ὀνομάσαμε πολλές φορές πιδ πάνω αἰδῶ, καὶ στήν ὁποία εἶπαμε ὅτι πρέπει νά ὑποτάσσονται αὐτοὶ πού προτιθενται νά γίνουιν ἀγαθοί, ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ δειλὸς εἶναι ἀπαλλαγμένους καὶ ἀπτόητος· ἂν κάποιον δὲν τὸν κατὰλάμβανε τότε ἱερὸς φόβος, δὲν θά μπορούσε ποτε ν' ἀμυνθεῖ ἐνωμένος (ἐνν. μὲ τὸς ἄλλους), οὔτε θά ὑπερασπιζόταν τὰ ἱερά, τοὺς τάφους καὶ τὴν πατρίδα, καθὼς ἐπίσης καὶ τοὺς ἄλλους, τοὺς οἰκείους μαζί καὶ τοὺς φίλους, ὅπως τοὺς ἐβοήθησε τότε, ἀλλὰ διασκορπισμένους καθενας ἀπὸ μᾶς τότε σὲ μικρὲς ὀμάδες, διασπάρθηκε ὁ ἕνας ἐδῶ καὶ ὁ ἄλλος ἐκεῖ.

ΜΕ. Καὶ πολὺ σωστά τὰ ἔχεις πεί, φιλοξενούμενε, καὶ μὲ τρόπο πού ἀρμόζει σέ σένα καὶ στήν πατρίδα σου.

ΑΘ. Ἔτσι εἶναι αὐτά, Μέγилле· διότι εἶναι δίκαιο νά ἀναφέρει κάποιος σέ σένα, πού ἔχεις ἐκ γενετῆς τὸν χαρακτήρα τῶν προγόνων σου, τὰ ὅσα ἔγιναν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ. Θέλω ὡστόσο νά ἐξετάσεις καὶ σὺ καὶ ὁ Κλεινίας, ἂν λέμε κάτι τὸ ὅποιο σχετίζεται μὲ τὴ νομοθεσία· διότι δὲν ἀναπτύσσω τὸ θέμα μόνο γιὰ νά γίνεται λόγος, ἀλλὰ γιὰ τὸν λόγο πού ἐπικαλοῦμαι. Κοιτάξτε· ἐπειδὴ κατὰ κάποιον τρόπο τὸ ἴδιο πάθημα εἶχε συμβεῖ καὶ σέ μᾶς ὅπως ἀκριβῶς στοὺς Πέρσες, σ' ἐκείνους δηλαδὴ νὰ περιάγουιν τὸν λαὸ σὲ ἀπόλυτη δουλεία καὶ μεῖς πάλι νά προτρέπουμε ἀντιθέτως τὰ πλήθη νά γευθοῦν τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία, πῶς μπορούμε νά μιλήσουμε καὶ τί ἀκριβῶς ἐφεξῆς νά ποῦμε, μὲ δεδομένο ὅτι τὰ ὅσα προηγήθηκαν πιδ μπροστά στὴ συζήτησή μας, εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο καλῶς εἰπωμένα.

ΜΕ. Καλὰ λές· προσπάθησε ὁμως νὰ μᾶς δεῖξεις σαφέστερα 700α
ἀκόμη τὴ σημασία αὐτοῦ πού τώρα λές.

ΑΘ. Ἔσται ταῦτα. Οὐκ ἦν, ὦ φίλοι, ἡμῖν ἐπὶ τῶν παλαιῶν νόμων ὁ δῆμὸς τιῶν κύριος, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἐκῶν ἐδούλευε τοῖς νόμοις.

ΜΕ. Ποίους δὴ λέγεις;

ΑΘ. Τοῖς περὶ τὴν μουσικὴν πρῶτον τὴν τότε, ἵνα ἐξ ἀρχῆς διέλθωμεν τὴν τοῦ ἐλευθέρου λίαν ἐπίδοσιν βίου. Διτηρημένη γὰρ δὴ τότε ἦν ἡμῖν ἡ μουσικὴ κατὰ εἶδη τε ἑαυτῆς ἅττα καὶ σχήματα, καὶ τι ἦν εἶδος ᾠδῆς εὐχαὶ πρὸς θεοῦς, ὄνομα δὲ ὕμνοι ἐπεκαλοῦντο· καὶ τούτῳ δὴ τὸ ἐναντίον ἦν ᾠδῆς ἕτερον εἶδος –θρήνους δὲ τις ἂν αὐτοὺς μάλιστα ἐκάλεσεν– καὶ παίωνες ἕτερον, καὶ ἄλλο, Διονύσου γένεσις οἶμαι, διθύραμβος λεγόμενος. Νόμους τε αὐτὸ τοῦτο τούνομα ἐκάλουν, ᾠδὴν ὡς τινα ἐτέραν· ἐπέλεγον δὲ καθαρωδικούς. Τούτων δὴ διατεταγμένων καὶ ἄλλων τιῶν, οὐκ ἐξῆν ἄλλῳ εἰς ἄλλο καταχρῆσθαι μέλους εἶδος· τὸ δὲ κύριος τούτων γινώσκει τε καὶ ἄμα γινόντα δικάσαι, ζημοῦν τε αὐτὸν μὴ πειθόμενον, οὐ σύριγξ ἦν οὐδὲ τινες ἄμουσοι βοαὶ πλήθους, καθάπερ τὰ νῦν, οὐδ' αὖ κρότοι ἐπαίνους ἀποδιδόντες, ἀλλὰ τοῖς μὲν γεγονόσι περὶ παιδεύειν δεδογμένον ἀκοῦειν ἦν αὐτοῖς μετὰ σιγῆς διὰ τέλους, παισὶ δὲ καὶ παιδαγωγοῖς καὶ τῷ πλείστῳ ὄχλῳ ῥάβδου κοσμοῦσης ἡ νουθέτησις ἐγίγνετο. Ταῦτ' ὄνν οὕτω τεταγμένως ἤθελεν ἄρχεσθαι τῶν πολιτῶν τὸ πλήθος, καὶ μὴ τολμᾶν κρῖνειν διὰ θορυβου· μετὰ

b

c

d

ΑΘ. Αὐτὸ θὰ γίνει. Δὲν ἦταν, φίλοι μου, σὲ μᾶς κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν παλαιῶν νόμων ὁ λαὸς κυρίαρχος κάποιων πραγμάτων, ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπον ἦταν ὑποταγμένος μετὰ τὴ θέλησὴ του στοὺς νόμους.

ΜΕ. Σὲ ποίους νόμους ἀναφέρεις;

ΑΘ. Στοὺς σχετικούς πρῶτα μετὰ τὴν τότε μουσικὴν, προκειμένου ἀπὸ τὴν ἀρχῆς νὰ διεξέλθωμε τὴν ὑπέριμετρη ἐξέλιξη τοῦ ἐλευθέρου τρόπου ζωῆς. Ἡ μουσικὴ ἦταν τότε, πράγματι, σὲ μᾶς διααιρεμένη σύμφωνα μετὰ τὰ καθορισμένα εἶδη τῆς καὶ τὰ σχήματα, καὶ ἕνα εἶδος ᾠδῆς ἦσαν οἱ προσευχῆς στοὺς θεοῦς, καὶ ἀποκαλοῦνταν μετὰ τὸ ὄνομα ὕμνοι· καὶ σὲ τοῦτο τώρα τὸ εἶδος ᾠδῆς ὑπῆρχε ἕνα ἄλλο ἀντίθετο εἶδος ᾠδῶν –καὶ αὐτὲς τῆς ἀποκάλεσε κάποιος μετὰ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο θρήνους– καὶ παίανες ἕνα διαφορετικὸ εἶδος, ἕνα ἄλλο ἀκόμη τὸ ὁποῖο λεγόταν, νομίζω, σχετικὸ μετὰ τὴ γέννηση τοῦ Διονύσου, διθύραμβος. Τέλος, μετὰ αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα νόμους καλοῦσαν, ὡς νὰ ἐπρόκειτο γιὰ κάποια ἄλλη ᾠδὴ· καὶ τοὺς ἔλεγαν ἐπιπροσθέτως καθαρωδικούς. Ἄφου ἔτσι, λοιπόν, καθορίστηκαν τὰ εἶδη αὐτὰ καὶ μερικὰ ἄλλα, δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ γίνεται καταχρηστικὴ χρῆσις κάποιου εἶδους μελωδίας γιὰ ἕνα τραγοῦδι στὴ θέση ἐνός ἄλλου· ὅσο γιὰ τὸ τεκμήριό τῆς γνώσης ἐπ' αὐτῶν καὶ συγχρόνως στὴ βάση αὐτῆς τῆς κρίσις καὶ τῆς τιμωρίας πάλι ἐκεῖνου ποῦ δὲν ὑπακούει, δὲν ἦταν ὑπὲρ τῶν σφυριγμάτων οὔτε ὑπὲρ κάποιων ἄμουσων κραυγῶν τοῦ πλήθους, ὅπως σήμερα, οὔτε, ἐξ ἄλλου, ὑπὲρ τῶν χειροκροτημάτων ποῦ ἐκδηλώνουν ἐπαίνους, ἀλλὰ ὑπὲρ ἐκεῖνων ποῦ ἔχουν παιδευθεῖ νὰ ἀποδέχονται νὰ ἀκούουν μετὰ ἀπόλυτη σιωπῆ μέχρι τέλους, καὶ ὅσον ἀφορὰ στὰ παιδιά καὶ στοὺς παιδαγωγούς καὶ στὸν πολὺ κόσμον ἡ νουθέτησις γινόταν μετὰ τὴν πειθαρχικὴ ῥάβδο. Ἐχοντας ἔτσι, λοιπόν, αὐτὰ αὐστηρὰ κανονισμένα, πρόθυμα δεχόταν ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν πολιτῶν νὰ ἀρχεται καὶ νὰ μὴν ἀποτολμᾷ

b

c

d

δὲ ταῦτα, προϋόντος τοῦ χρόνου, ἄρχοντες μὲν τῆς ἀμούσου παρανομίας ποιηταὶ ἐγένοντο φύσει μὲν ποιητικοί, ἀγνώμονες δὲ περὶ τὸ δίκαιον τῆς Μούσης καὶ τὸ νόμιμον, βακχεύοντες καὶ μᾶλλον τοῦ δέοντος κατεχόμενοι ὑπ' ἠδονῆς, κεραννύντες δὲ θρήνους τε ὕμνοις καὶ παιῶνας διθυράμβοις, καὶ αὐλωδίας δὴ ταῖς κιθαρωδίαις μιμουμένοι, καὶ πάντα εἰς πάντα συνάγοντες, μουσικῆς ἄκοντες ὑπ' ἀνοίας καταψευδόμενοι ὡς ὀρθότητα μὲν οὐκ ἔχει οὐδ' ἠντινοῦν μουσική, ἠδονῆ δὲ τῆ τοῦ χαίροντος, εἴτε βελτίων εἴτε χειρῶν ἂν εἴη τις, κρίνοιτο ὀρθότατα. Τοιαῦτα δὴ ποιοῦντες ποιήματα, λόγους τε ἐπιλέγοντες τοιοῦτους, τοῖς πολλοῖς ἐνέθεσαν παρανομίαν εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τόλμαν ὡς ἱκανοῖς οὖσαν κρίνειν· ὅθεν δὴ τὰ θεάτρα ἐξ ἀφώνων φωνήεντ' ἐγένοντο, ὡς ἐπαίοντα ἐν μούσαις τὸ τε καλὸν καὶ μὴ, καὶ ἀντὶ ἀριστοκρατίας ἐν αὐτῇ θεατροκρατία τις πονηρὰ γέγονεν. Εἰ γὰρ δὴ καὶ δημοκρατία ἐν αὐτῇ τις μόνον ἐγένετο ἐλευθέρων ἀνδρῶν, οὐδὲν ἂν πάνυ γε δεινὸν ἦν τὸ γεγονός· νῦν δὲ ἦρξε μὲν ἡμῖν ἐκ μουσικῆς ἡ πάντων εἰς πάντα σοφίας δόξα καὶ παρανομία, συνεφέσπετο δὲ ἐλευθερία. Ἄφοβοι γὰρ ἐγένοντο ὡς εἰδότες, ἡ δὲ ἄδεια ἀναισχυρτίαν ἐνέτεκεν· τὸ γὰρ τῆν τοῦ βελτίονος δοξάν μὴ φοβείσθαι διὰ θράσος, τοῦτ' αὐτὸ ἐστὶν σχεδὸν ἡ πονηρὰ ἀναισχυρτία, διὰ δὴ τινος ἐλευθερίας λίαν ἀποτετολημένης.

νὰ κρίνει μὲ θόρυβο· μετὰ ὡστόσο τῆ ρύθμιση αὐτῆ, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ἔγιναν ἄρχοντες τῆς ἀνίδεης μουσικῆς παρανομίας οἱ συνθέτες, οἱ ὅποιοι, ἂν καὶ ἀπὸ τῆ φύση τους βέβαια δημιουργοί, ἀλλὰ ἄδαις ὡς πρὸς τὸ δίκαιο καὶ θεμιτὸ στῆ Μούσα, κυριευμένοι ἀπὸ τὸν βακχικὸ ἐνθουσιασμὸ καὶ περισσότερο ἂπ' ὅσο ἔπρεπε ἀπὸ τὴν ἠδονῆ, ἀναμειγνύοντας θρήνους μὲ ὕμνους καὶ παιᾶνες μὲ διθυράμβους, καὶ μάλιστα μὲ τὸ νὰ μιμουῦνται μὲ τίς μελωδίες τῆς κithάρας τίς μελωδίες τοῦ αὐλοῦ, καὶ συνεπῶς συνενώνοντας τὰ πάντα μὲ τὰ πάντα, ἄθελά τους ἀπὸ ἀπερισκεψία ψευδολογώντας εἰς βάρος τῆς μουσικῆς, ὅτι ἡ μουσική δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει οὔτε καὶ τὸ παραμικρὸ κριτήριον ὀρθότητος καὶ ὅτι μὲ βάση μόνον τὴν ἀπόλαυση ἀπὸ αὐτὴν ἐκείνου ποῦ τὴν χαίρεται, εἴτε εἶναι καλὸς ἄνθρωπος εἴτε κακός, θὰ μποροῦσε νὰ κριθεῖ μὲ τὸν πιὸ σωστὸ τρόπο. Συνθέτοντας, λοιπόν, τέτοια ἔργα καὶ προσθέτοντας τέτοια λόγια εἰσήγαγαν μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων τὴν παρανομία στῆ μουσική καὶ τὸ θράσος νὰ θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἱκανοὺς νὰ κρίνουν· ἐξ αἰτίας αὐτοῦ οἱ θεατῆς ἀπὸ σιωπηλοὶ ἔγιναν θορυβώδεις, ὡσάν νὰ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ κατανοήσουν τὸ ὥραϊο καὶ τὸ μὴ ὥραϊο στίς μέγες, καὶ ἀντὶ μίας ἀριστοκρατίας σ' αὐτὴν, προέκυψε μία ὀρισμένη κακῆς φύσεως θεατροκρατία. Διότι ἂν, πράγματι, ἐκδηλωνόταν σ' αὐτὴν μία ὀρισμένη ἔστω δημοκρατία ἐλευθέρων ἀνδρῶν, δὲν θὰ ἦταν ἀσφαλῶς καὶ τόσο φοβερὸ τὸ γεγονός αὐτὸ· τῶρα δὲμος ἄρχισε σὲ μᾶς ἀπὸ τῆ μουσική ἡ ἀντίληψη ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι κάτοχοι τῆς σοφίας σὲ ὅλα τὰ θέματα καὶ ἡ παρανομία, καὶ συνακολούθησε ἡ ἐλευθεριότητα. Ἐγιναν, πράγματι, ὡς τάχα εἰδήμονες ἄφοβοι, καὶ ἡ ἀφοβία αὐτῆ γέννησε στὴν ψυχὴ τους ἀδιαντροπία· διότι τὸ νὰ μὴ φοβάται κανεὶς τὴ γνώμη τοῦ καλύτερου ἀπὸ θράσος, εἶναι αὐτῆ τοῦτῃ ἀκριβῶς ἡ κακῆς φύσεως ἀδιαντροπία, ἀποτελεσμα ἀκριβῶς μιὰς παράτολμης ἐλευθερίας.

ΜΕ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Ἐφεξῆς δὴ ταύτη τῇ ἐλευθερίᾳ ἢ τοῦ μὴ ἐθέλειν τοῖς ἄρχουσι δουλεῦναι γίνονται ἄν, καὶ ἐπομένη ταύτη φεύγειν πατρός καὶ μητρός καὶ πρεσβυτέρων δουλειαν καὶ νουθέτησιν, καὶ ἐγγύς τοῦ τέλους οὖσιν νόμων ζητεῖν μὴ ὑπηκόους εἶναι, πρὸς αὐτῷ δὲ ἦδη τῷ τέλει ὄρκων καὶ πίστεων καὶ τὸ παράπαν θεῶν μὴ φροντίζειν, τὴν λεγομένην παλαιὰν Τιτανικὴν φύσιν ἐπιδεικνῶσι καὶ μιμουμένοις, ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν ἐκεῖνα ἀφικομένους, χαλεπὸν αἰῶνα διάγοντας μὴ λῆξαι ποτε κακῶν. Τίνος δὴ καὶ ταῦθ' ἡμῖν αὐτῶν χάριν ἐλέχθη; δεῖν φαίνεται ἔμοιγε οἰόνπερ ἵππον τὸν λόγον ἐκάστοτε ἀναλαμβάνειν, καὶ μὴ καθάπερ ἀχάλινον κεκτημένον τὸ στόμα, βία ὑπὸ τοῦ λόγου φερόμενον, κατὰ τὴν παροιμίαν ἀπὸ τίνος ὄνου πεσεῖν, ἀλλ' ἐπανερωτᾶν τὸ νυνδὴ λεχθέν, τὸ τίνος δὴ χάριν ἔνεκα ταῦτα ἐλέχθη;

ΜΕ. Καλῶς.

ΑΘ. Ταῦτα τοῖνον εἰρηται ἐκείνων ἔνεκα.

ΜΕ. Τίνων;

ΑΘ. Ἐλέξαμεν ὡς τὸν νομοθέτην δεῖ τριῶν στοχαζόμενον νομοθετεῖν, ὅπως ἢ νομοθετουμένη πόλις ἐλευθέρᾳ τε ἔσται καὶ φίλῃ ἑαυτῇ καὶ νοῦν ἔξει. Ταῦτ' ἦν ἢ ἄρτο;

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Τούτων ἔνεκα δὴ πολιτείας τὴν τε δεσποτικωτάτην προελλόμενοι καὶ τὴν ἐλευθερικωτάτην, ἐπισκοποῦμεν νυνὶ

ΜΕ. Εἶναι ἀληθέστατα αὐτὰ ποῦ λές.

ΑΘ. Ἐπειτα, λοιπόν, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐλευθεριότητα θὰ ἔκανε τὴν ἐμφάνισί της ἐκεῖνη τοῦ νὰ μὴ θέλουν οἱ ἄνθρωποι νὰ ὑποτάσσονται στοὺς ἄρχοντας, καὶ ἐπόμενη ἀπὸ αὐτὴν, ἐκείνη τοῦ νὰ ἀποφεύγουν τὴν ὑποταγὴ καὶ τὴ νοουθεσία τοῦ πατέρα, τῆς μητέρας καὶ τῶν μεγαλύτερων στὴν ἡλικία, καὶ εὐρισκόμενοι κοντὰ τὸ τέλος (ἐνν. πρὸς τὴν ἀσυδοσία), ζητοῦν νὰ μὴ εἶναι εὐπειθεῖς στοὺς νόμους, καὶ ὄντας πλέον στὸ τέλος αὐτὸ νὰ μὴ μεριμνοῦν γιὰ τοὺς ὄρκους καὶ τὰ πιστεύω καὶ στὸ παραμικρὸ γιὰ τοὺς θεοὺς, ἐπιδεικνύοντας ἔτσι καὶ μιμούμενοι τὴ λεγόμενη Τιτανικὴ φύσιν, μὲ ἀποτελεσμα, ἐπανερχόμενοι στὰ ἴδια ἐκεῖνα (ἐνν. τὰ τάρταρα), νὰ ἔχουν νὰ περάσουν μία ἄθλια ζωὴ χωρὶς ποτὲ νὰ τελειώνουν τὰ βάσανα. Γιὰ χάρι ποίου σκοποῦ εἰπώθησαν τώρα καὶ πάλι αὐτὰ ἀπὸ μᾶς; Μοῦ φαίνεται, ἐμένα τοῦλάχιστον, ὅτι πρέπει, σὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ χαλιναγωγῶ σὲ κάθε περίπτωση τὸν λόγο ὡς ἔναν ἵππο καὶ γιὰ νὰ μὴ πῶσω, καθὼς ἂν εἶχε ἀχάλινωτο στόμα, παρασυρόμενος βίαια ἀπὸ τὸν λόγο, σύμφωνα μὲ τὴν παροιμία, ἀπὸ κανέναν γάδαρο, πρέπει νὰ ξαναρωτησῶ αὐτὸ ποῦ τώρα δὴ μόλις ρώτησα, γιὰ χάρι ποίου συγκεκριμένα σκοποῦ εἰπώθησαν αὐτά;

ΜΕ. Ὡραῖα.

ΑΘ. Αὐτά, λοιπόν, ἔχουν εἰπωθεῖ ἔξ αἰτίας ἐκείνων.

ΜΕ. Ποίων;

ΑΘ. Εἶπαμε ὅτι ὁ νομοθέτης πρέπει νὰ νομοθετῇ στοχαζόμενος τρεῖς πράγματα, τὸ πῶς ἢ πόλη, γιὰ τὴν ὁποία συντάσσονται νόμοι, θὰ εἶναι καὶ ἐλευθερὴ καὶ μὲ φιλία ἐνομένη καὶ νουθεχῆς. Αὐτὰ ἦσαν ἢ μήπως ὄχι;

ΜΕ. Βεβαίως.

ΑΘ. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν, λοιπόν, ἀφοῦ προκρίναμε ἀπὸ τὰ πολιτεύματα τὸ πιὸ δεσποτικὸ καὶ τὸ πιὸ φιλελεύθερο, διερευνοῦμε ἀμέσως τώρα ποῖο ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ ἐξασφαλίζει

ποτέρα τούτων ὀρθῶς πολιτεύεται· λαβόντες δὲ αὐτῶν ἑκατέρας μετριότητά τινα, τῶν μὲν τοῦ δεσπόζειν, τῶν δὲ τοῦ ἐλευθεριάσαι, κατείδομεν ὅτι τότε διαφερόντως ἐν αὐταῖς ἐγένετο εὐπραγία, ἐπὶ δὲ τὸ ἄκρον ἀγαγόντων ἑκατέρων, τῶν μὲν δουλείας, τῶν δὲ τούναντίου, οὐ συνήνεγκεν οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς.

ΜΕ. Ἀληθέστατα λέγεις.

702a

ΑΘ. Καὶ μὴν αὐτῶν γ' ἔνεκα καὶ τὸ Δωρικὸν ἔθεασάμεθα κατοικιζόμενον στρατόπεδον καὶ τὰς τοῦ Δαρδάνου ὑπωρείας τε καὶ τὴν ἐπὶ θαλάττῃ κατοίκησιν, καὶ τοὺς πρώτους δὴ τοὺς περιλιπεῖς γενομένους τῆς φθορᾶς, ἔτι δὲ τοὺς ἔμπροσθεν τούτων γενομένους ἡμῖν λόγους περὶ τὴν μουσικῆς καὶ μέθης καὶ τὰ τούτων ἔτι πρότερα. Ταῦτα γὰρ πάντα εἰρηται τοῦ κατιδεῖν ἔνεκα πῶς ποτ' ἂν πόλις ἄριστα οἰκοίη, καὶ ἰδίᾳ πῶς ἂν τις βέλτιστα τὸν αὐτοῦ βίον διαγάγοι· εἰ δὲ δὴ τι πεποιήκαμεν προὔρου, τίς ποτ' ἂν ἔλεγχος γίγνοιτο ἡμῖν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς λεχθεῖς, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία;

b

ΚΛ. Ἐγὼ τινα, ὦ ξένη, μοι δοκῶ κατανοεῖν. Ἔοικεν κατὰ τύχην τινὰ ἡμῖν τὰ τῶν λόγων τούτων πάντων ὧν διεξήλθομεν γεγονέναι· σχεδὸν γὰρ εἰς χρεῖαν αὐτῶν ἔγωγ' ἐλήλυθα τὰ νῦν, καὶ κατὰ τινα αὐ καίρον σὺ τε παραγέγονας ἅμα καὶ Μέγιλλος ὄδω. Οὐ γὰρ ἀποκρῦψομαι σφω τὸ νῦν ἔμοι συμβαῖνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς οἰωνόν τινα ποιοῦμαι. Ἡ γὰρ πλειοψηφία τῆς Κρήτης ἐπιχειρεῖ τινα ἀποικίαν ποιήσασθαι καὶ προστάττει τοῖς Κνωσίοις ἐπιμεληθῆναι τοῦ πράγματος, ἢ

c

ὀρθὸν τρόπον διακυβέρνησης· ὅταν πῆραμε τώρα μία μέτρια μορφή ἀπὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ, στὴν περίπτωσιν (ἐνν. τῶν Περσῶν) τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ στὴν περίπτωσιν (ἐνν. τῶν Ἀθηναίων) τοῦ φιλελευθερισμοῦ, εἶδαμε ὅτι τότε ὑπῆρχε καὶ στὰ δύο αὐτὰ μία εὐημερία χωρὶς προηγούμενο, ὅταν ὁμοῦ ὀδηγήθησαν καὶ οἱ δύο στὰ ἄκρα, οἱ μὲν στὴ δουλεία καὶ οἱ ἄλλοι στὸ ἀντίθετο, δὲν ὠφέλησε αὐτὸ οὔτε τοὺς μὲν οὔτε τοὺς δέ.

ΜΕ. Εἶναι ἀληθέστατα αὐτὰ ποὺ λές.

702a

ΑΘ. Καὶ βεβαίως ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν στόχων εἶδαμε καὶ τὸν δωρικὸν στρατὸν νὰ ἐγκαθίσταται μονίμως καὶ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Δαρδάνου στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ καὶ κοντὰ στὴ θάλασσα, καὶ τοὺς πρώτους ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶχαν ἐπιβιώσει τῆς συμφορᾶς (ἐνν. τοῦ κατακλυσμοῦ), καθὼς ἐπίσης ἐξ αἰτίας αὐτῶν κάναμε τίς συζητήσεις ποὺ προηγήθηκαν μετὰξὺ μας γιὰ τὴ μουσικὴ καὶ τὴ μέθη καὶ γιὰ ἄλλα ἀκόμη πρὶν ἀπὸ αὐτὰ. Ὅλα αὐτὰ, πράγματι, εἰπώθησαν γιὰ νὰ δοῦμε πῶς θὰ μπορούσε νὰ διοικεῖται μία πόλη μὲ τὸν καλύτερο τρόπο, καὶ ἰδίως πῶς θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ διάγει μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὸν βίον του· τὸ ἂν τώρα κάναμε πράγματι κάτι χρησιμοποῦντος ἔλεγχος ποὺ ἐλέχθη θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ γίνεαι σὲ μᾶς γιὰ μᾶς τοὺς ἴδιους, Μέγιλλε καὶ Κλεινία;

b

ΚΛ. Ἐγὼ, φιλοξενούμενη, μοὺ φαίνεται πῶς ἔχω κάποιον στόν νοῦ μου. Φαίνεται ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ὅποια διεξήλαθαμε ἦταν ἀποτελέσματα μιᾶς καλῆς συγκυρίας· διότι ἐγὼ τοῦλάχιστον ἔχω σχεδὸν φθάσει αὐτὴ τὴ στιγμή στὸ σημεῖο νὰ ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὰ, καὶ σὲ μία κατάλληλη στιγμή παραβρέθηκα καὶ σὺ καὶ μαζί σου ὁ Μέγιλλος, αὐτὸς ἐδῶ. Δὲν θὰ σὰς κρῦψω αὐτὸ ποὺ μοὺ συμβαίνει τώρα, ἀντιθέτως τὸ θεωρῶ σάν κάποιον καλὸ οἰωνό. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Κρήτης σχεδιάζει νὰ ἰδρῦσει μίαν ἀποικία καὶ ἔχει ἀναθέσει στοὺς Κνωσίους νὰ φροντίσουν γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ, καὶ ἡ πόλη τῶν

c

δὲ τῶν Κνωσίων πόλις ἔμοί τε καὶ ἄλλοις ἔννεα· ἅμα δὲ καὶ νόμους τῶν τε αὐτόθι, εἴ τινες ἡμᾶς ἀρέσκουσιν, τίθεσθαι κελεύει, καὶ εἴ τινες ἐτέρωθεν, μηδὲν ὑπολογιζομένους τὸ ξενικὸν αὐτῶν, ἂν βελτίους φαίνωνται. Νῦν οὖν ἔμοί τε καὶ ὑμῖν ταύτην δῶμεν χάριν· ἐκ τῶν εἰρημένων ἐκλέξαντες, τῷ λόγῳ συστησώμεθα πόλιν, ὅσον ἐξ ἀρχῆς κατοικίζοντες, καὶ ἅμα μὲν ἡμῖν οὐ ζητοῦμεν ἐπίσκεψις γενήσεται, ἅμα δὲ ἐγὼ τάχ' ἂν χρησαίμην εἰς τὴν μέλλουσαν πόλιν ταύτη τῇ συστάσει.

ΑΘ. Οὐ πόλεμόν γε ἐπαγγέλλεις, ὦ Κλεινία· ἀλλ' εἰ μὴ τι Μεγίλλῳ πρόσαντες, τὰ παρ' ἑμοῦ γε ἡγοῦ σοι πάντα κατὰ νοῦν ὑπάρχειν εἰς δύναμιν.

ΚΛ. Εὐ λέγεις.

ΜΕ. Καὶ μὴν καὶ τὰ παρ' ἑμοῦ.

ΚΛ. Κάλλιστ' εἰρήκατον. Ἄτὰρ πειρώμεθα λόγῳ πρώτον κατοικίζειν τὴν πόλιν.

Κνωσίων σὲ μένα καὶ σὲ ἄλλους ἔννεα· καὶ ταυτόχρονα μᾶς ἔχει παραγγεῖλει νὰ θέσουμε σὲ ἰσχύ (ἐνν. στὴν ἀποικία) νόμους ἀπὸ ἐδῶ, ἂν μᾶς ἀρέσουν, ὅσο, ἂν κάποιοι μᾶς ἀρέσουν, καὶ ἀπὸ ἄλλοῦ, χωρὶς νὰ λαμβάνουμε ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ὅτι εἶναι αὐτοὶ νόμοι μᾶς ξένης χώρας, ἐφ' ὅσον μᾶς φαίνονται καλύτεροι. Τώρα, λοιπόν, ἂς κάμνουμε σ' ἑμένα προσωπικά ὅσο καὶ σὲ σᾶς αὐτὴν τῇ χάρι: κάμνοντας μία ἐπιλογὴ ἀνάμεσα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὅποια ἔχουν εἰπωθεῖ, ἂς συστήσουμε μία πόλη στὴ θεωρία, σὴν νὰ τὴν κτίζουμε ἀπὸ τὴν ἀρχή, καὶ θὰ καταστεῖ ἔτσι ταυτόχρονα δυνατὴ ἢ ἐξέταση ἀπὸ μᾶς αὐτοῦ ποῦ ζητοῦμε, καὶ ταυτόχρονα θὰ μπορούσα ἐγὼ ἐνδεχομένως νὰ κάμνω χρῆση στὴ μέλλουσα πόλη αὐτῆς τῆς (ἐνν. θεωρητικῆς) κατασκευῆς.

ΑΘ. Ἄσφαλώς, Κλεινία, δὲν κηρύττει πόλεμο· ὠστόσο, ἂν ὁ Μεγίλλος δὲν ἔχει καμμίαν ἀντίρρηση, νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι ἀπὸ τὴν πλευρὰ μου τοῦλάχιστον θὰ κάμνω τὸ κατὰ δύναμιν γιὰ ὅλα ὅσα ἔχεις στὸν νοῦ σου.

ΚΛ. Καλὰ λές.

ΜΕ. Καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ μου ἐπίσης.

ΚΛ. Ἔχετε ἔξοχα μιλήσει καὶ οἱ δύο σας. Τότε, ἂς προπαθήσουμε στὴ θεωρία πρώτα νὰ ἰδρῦσουμε τὴν πόλη.

ΒΙΒΛΙΟ Δ΄

ΑΘ. Φέρε δὴ, τίνα δεῖ διανοηθῆναι ποτε τὴν πόλιν ἔσε- 704a
σθαι; λέγω δὲ οὐτι τοῦνομα αὐτῆς ἐρωτῶν ὃ τί ποτ' ἔστι τὰ
νῦν, οὐδὲ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ὃ τι δεήσει καλεῖν αὐτὴν
–τοῦτο μὲν γὰρ τάχ' ἂν ἴσως καὶ ὁ κατοικισμὸς αὐτῆς ἢ τις
τόπος, ἢ ποταμοῦ τινος ἢ κρήνης ἢ θεῶν ἐπωνυμία τῶν ἐν
τῷ τόπῳ, προσθεῖη τὴν αὐτῶν φήμην καινῇ γενομένη τῇ πό- b
λει– τότε δὲ περὶ αὐτῆς ἔστιν ὁ βουλόμενος μᾶλλον ἐπε-
ρωτῶ, πότερον ἐπιθαλαττίδιος ἔσται τις ἢ χερσαία.

ΚΛ. Σχεδόν, ὦ ξένε, ἀπέχει θαλάττης γε ἢ πόλις, ἣς περὶ
τὰ νυνδὴ λεχθέντα ἡμῖν, εἷς τινὰς ὀγδοήκοντα σταδίους.

ΑΘ. Τί δέ; λιμένες ἄρ' εἰσὶν κατὰ ταῦτα αὐτῆς, ἢ τὸ πα-
ράπαν ἀλίμενος;

ΚΛ. Εὐλίμενος μὲν οὖν ταύτη γε ὡς δυνατόν ἔστιν μάλι-
στα, ὦ ξένε.

ΑΘ. Παπαί, οἶον λέγεις. Τί δὲ περὶ αὐτὴν ἢ χώρα; πότερα c

ΒΙΒΛΙΟ Δ΄

ΑΘ. Ἔλα, λοιπόν, ποία πρέπει νὰ ἔχουμε κατὰ νοῦν διὰ τὴν 704a
εἶναι τάχα ἢ πόλη αὐτῆ; Καὶ δὲν ἐννοῶ ρωτώντας κάτι σχε-
τικό μὲ τὸ ὄνομά της, δηλαδὴ ποῖο εἶναι ἐνδεχομένως αὐτὸ
στό παρὸν, οὔτε αὐτὸ μὲ τὸ ὅποιο θὰ χρειασθεῖ νὰ καλεῖται
στά μετέπειτα χρόνια –διότι καὶ ὁ τρόπος ἰδρυσῆς της ἢ κά-
ποιος τόπος ἢ τὸ ὄνομα κάποιου ποταμοῦ ἢ πηγῆς ἢ τοπικῶν
θεῶν ἢ ἐπωνυμία θὰ μπορούσε νὰ προσδώσει στὴ νεόκτιστη
πόλη τὴ δική του φήμη–, αὐτὸ ἐδῶ ἀντιθέτως εἶναι ἐκεῖνο
ποῦ θέλω περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο νὰ ρωτήσω σχετικά
μὲ αὐτὴν, τί ἀπὸ τὰ δύο, δηλαδὴ θὰ εἶναι παραθαλάσσια ἢ
ἠπειρωτική.

ΚΛ. Ἡ πόλη, φιλοξενούμενε, στὴν ὁποία ἀναφέρονται
αὐτὰ ποὺ μόλις τώρα δά εἴπαμε, ἀπέχει ἀπὸ τὴ θάλασσα
τοῦλάχιστον κάπου ὀγδόντα στάδια.

ΑΘ. Καί τί, ὑπάρχουν ἄραγε λιμάνια κατὰ μῆκος τῶν
ἀκτῶν της, ἢ μήπως δὲν ἔχει κανένα ἀπολύτως λιμάνι;

ΚΛ. Ἀντιθέτως ἔχει καλὰ λιμάνια κατὰ μῆκος τοῦλάχι-
στον αὐτῆς (ἐνν. τῆς ἀκτῆς), τὰ καλύτερα μάλιστα δυνατόν,
φιλοξενούμενε.

ΑΘ. Πῶ πῶ! Τί μοῦ λές. Καί τί μὲ τὴν γύρω ἀπ' αὐτὴν χώ- c

πάμφορος ἢ καὶ τινῶν ἐπιδεΐς;

ΚΛ. Σχεδὸν οὐδενὸς ἐπιδεΐς.

ΑΘ. Γείτων δὲ αὐτῆς πόλις ἄρ' ἔσται τις πλησίον;

ΚΛ. Οὐ πάννυ, διὸ καὶ κατοικίζεται· παλαιὰ γάρ τις ἐξολκῆσις ἐν τῷ τόπῳ γενομένη τὴν χώραν ταύτην ἔρημον ἀπέριχασαι χρόνον ἀμύχανον ὄσον.

ΑΘ. Τί δὲ πεδίῳν τε καὶ ὄρων καὶ ὕλης; πῶς μέρος ἐκάστων ἡμῖν εἴληχεν;

ΚΛ. Προσέοικε τῇ τῆς ἄλλης Κρήτης φύσει ὄλη.

ΑΘ. Τραχυτέραν αὐτὴν ἢ πεδινωτέραν ἂν λέγοις.

ΚΛ. Πάννυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐ τοίνυν ἀνιάτος γε ἂν εἴη πρὸς ἀρετῆς κτήσιον. Εἰ μὲν γὰρ ἐπιθαλαττία τε ἐμελλεν εἶναι καὶ εὐλίμενος καὶ μὴ πάμφορος ἄλλ' ἐπιδεΐς πολλῶν, μεγάλου τινὸς ἔδει σωτήρης τε αὐτῇ καὶ νομοθετῶν θεῶν τινῶν, εἰ μὴ πολλὰ τε ἐμελλεν ἦθαι καὶ ποικίλα καὶ φαῦλα ἔξαιεν τοιαυτὴ φύσει γενομένη· νῦν δὲ παραμύθιον ἔχει τὸ τῶν ὀδοθήκοντα σταδίων. Ἐγγύτερον μὲν τοῦ δέοντος κεῖται τῆς θαλάττης, σχεδὸν ὄσον εὐλίμενωτέραν αὐτὴν φῆς εἶναι, ὁμῶς δὲ ἀγαπητὸν καὶ τοῦτο. Πρόσοικος γὰρ θάλαττα χώρα τὸ μὲν παρ' ἐκάστην ἡμέραν ἡδύ, μάλα γε μὴν ὄντως ἄλμυρόν καὶ πικρὸν γειτόνημα· ἐμπορίας γὰρ καὶ χρηματισμοῦ διὰ καπηλείας ἐμπιπλάσα αὐτὴν, ἦθαι παλιμβολα καὶ ἄπιστα ταῖς ψυχαῖς ἐντίκτουσα, αὐτὴν τε πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν ἄπιστον καὶ ἄφιλον ποιεῖ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡσαύτως. Παραμύθιον δὲ δὴ πρὸς ταῦτα καὶ τὸ πάμφορος εἶναι κέκμηται,

d

705a

b

ρα; Τί ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει, παράγει τὰ πάντα ἢ μήπως ὑπάρχει ἔλλειψη ὀρισμένων εἰδῶν;

ΚΛ. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν καμμία ἔλλειψη.

ΑΘ. Θὰ ὑπάρχει ἄραγε κάποια γειτονικὴ πόλη κοντὰ τῆς;

ΚΛ. Καμμία ἀπολύτως, γι' αὐτὸ καὶ ἰδρύεται, διότι μία παλαιὰ μετανάστευση ποῦ ἔγινε σ' αὐτὸν τὸν τόπο ἐρήμωσε τὴν περιοχὴ αὐτὴν γιὰ ἓνα ἀνυπολόγιστο χρονικὸ διάστημα.

ΑΘ. Καὶ τί προκειμένου γιὰ τὶς πεδιάδες καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὸ δάσος; Πόσο μέρος καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ μᾶς ἔλαχε;

ΚΛ. Ἡ ὄλη φύση τῆς χώρας εἶναι ἴδια μὲ τὴν ἄλλη Κρήτη.

ΑΘ. Θὰ ἔλεγες, δηλαδή, ὅτι εἶναι αὐτὴ περισσότερο ὀρεινὴ παρὰ πεδινὴ.

ΚΛ. Μάλιστα.

ΑΘ. Τότε δὲν θὰ ἦταν, βέβαια, ἐντελῶς ἀπρόσφορη γιὰ τὴν ἀπόκτηση ἀρετῆς. Διότι ἂν ἐπρόκειτο νὰ εἶναι παραθαλάσσια καὶ καλολίμανη καὶ ὄχι εὐφορη σὲ ὄλα ἄλλὰ ἐλλειπῆς σὲ πολλὰ, θὰ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἓναν μεγάλο σωτήρα καὶ ἀπὸ κάποιους θεϊκοὺς νομοθέτες, ἂν δὲν ἦθελε νὰ ἔχει στό μέλλον, ἀφοῦ ὑπῆρξε τέτοια ἀπὸ τὴν ἀοψη τῆς φυσικῆς τῆς διαμόρφωσης, πολλὰ ὄσο καὶ ποικίλα κακὰ ἦθαι· ὥστόσο, ἀποτελεῖ τὰρα παρηγοριὰ ἢ ἀπόσταση τῶν ὀγδόντα σταδίων. Πάντως, βρίσκειται πλησιέστερα ἀπ' ὄσο πρὲπει στὴ θάλασσα, πολλῶ μᾶλλον ὄσο περισσότερο καλολίμανη λὲς ὅτι εἶναι αὐτὴ, ὁμῶς προσφιλὲς καὶ τοῦτο. Διότι μία γειτονικὴ θάλασσα στὴ χώρα, ἐνῶ εἶναι γλυκιὰ γιὰ τὴν καθημερινὴ ζωὴ, εἶναι βεβαίως στὴν οὐσία ἄλμυρὴ καὶ πικρὴ γειννίαση· διότι πλημμυρίζοντάς τὴν μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν κερδοσκοπία ἀπὸ τὴ λιανικὴ μεταπώληση, γεννῶντας στίς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἄστατα ἦθαι καὶ ἀναξιόπιστα, καθιστὰ τὴν ἴδια αὐτὴ τὴν πόλη ἀναξιόπιστη καὶ χωρὶς αἰσθήματα φιλίας πρὸς τὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους παρομοίως. Ὡστόσο, ἔχει τὴν παρηγοριὰ ὡς ἀντιστάθμισμα

d

705a

b

τραχεῖα δὲ οὖσα δῆλον ὡς οὐκ ἂν πολυφορὸς τε εἶη καὶ πάμφορος ἅμα· τοῦτο γὰρ ἔχουσα, πολλὴν ἐξαγωγὴν ἂν παρεχομένη, νομίσματος ἀργυροῦ καὶ χρυσοῦ πάλιν ἀντεμπιμπλαῖτ' ἂν, οὐ μείζων κακὸν ὡς ἔπος εἶπεῖν πόλει ἄνθ' ἐνὸς ἔν οὐδὲν ἂν γίγνοιτο εἰς γενναίων καὶ δικαίων ἡθῶν κτήσιν, ὡς ἔφαμεν, εἰ μεμνήμεθα, ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις.

ΚΛ. Ἄλλα μεμνήμεθα, καὶ συγχωροῦμεν τότε λέγειν ἡμᾶς ὀρθῶς καὶ τὰ νῦν.

ΑΘ. Τί δὲ δῆ; ναυπηγοῦμαις ὅλης ὁ τόπος ἡμῖν τῆς χώρας πῶς ἔχει;

ΚΛ. Οὐκ ἔστιν οὔτε τις ἐλάτῃ λόγου ἄξία οὐτ' αὐ πεύκη, κυπάριττος τε οὐ πολλή· πῖτυν τ' αὐ καὶ πλάτανον ὀλίγην ἂν εὔροι τις, οἷς δὴ πρὸς τὰ τῶν ἐντὸς τῶν πλοίων μέρη ἀναγκαῖον τοῖς ναυπηγοῖς χρῆσθαι ἐκάστοτε.

ΑΘ. Καὶ ταῦτα οὐκ ἂν κακῶς ἔχοι τῇ χώρᾳ τῆς φύσεως.

ΚΛ. Τί δῆ;

ΑΘ. Μιμήσεις πονηρὰς μιμῆσθαι τοὺς πολεμίους μὴ ῥαδίως δύνασθαι τινα πόλιν ἀγαθόν.

ΚΛ. Εἰς δὴ τί τῶν εἰρημένων βλέψας εἶπες ὃ λέγεις;

ΑΘ. Ὡ δαιμόνιε, φύλαττέ με εἰς τὸ κατ' ἀρχὰς εἰρημένον ἀποβλέπων, τὸ περὶ τῶν Κρητικῶν νόμων ὡς πρὸς ἔν τι βλέποιεν, καὶ δὴ καὶ τοῦτ' ἐλεγέτην αὐτὸ εἶναι σφῶ τὸ πρὸς τὸν

ἀπέναντι σ' αὐτὰ καὶ τὸ ὅτι δῆθεν παράγει τὰ πάντα, πλην ὅμως, ἐπειδὴ εἶναι ὀρεινὴ, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι πολὺ εὐφορὴ καὶ συνεπῶς νὰ παράγει συγχρόνως τὰ πάντα· διότι ἂν ἦταν αὐτὸ δυνατό, ἡ μεγάλη ἐξαγωγὴ προϊόντων ποῦ θὰ ἦταν σὲ θέσει νὰ κάμνει, θὰ τὴν πλημμύριζε ἄντ' αὐτῶν πάλι μὲ ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ νομίσματα, ἓνα κακὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ὅποιο δὲν θὰ μποροῦσε, ποῦ λέει ὁ λόγος, νὰ ὑπάρχει, παίρνοντας τὰ πράγματα τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, γιὰ μία πόλιν ποῦ ἀποβλέπει στὴν ἀπόκτηση εὐγενικῶν καὶ φιλοδίκαιων ἡθῶν, ὅπως εἶπαμε, ἂν θυμώσατε, στὶς προηγούμενες συζητήσεις.

ΚΛ. Βεβαίως καὶ θυμώσατε καὶ παραδεχόμαστε ὅτι καὶ τότε μᾶς ἔλεγεσ καὶ τώρα μᾶς λὲς σωστὰ πράγματα.

ΑΘ. Καί τί, ἀλήθεια; Ἀπὸ πλευρᾶς ξυλείας γιὰ τὴν κατασκευή πλοίων, πῶς ἔχει ἡ δασικὴ περιοχὴ τῆς χώρας μας;

ΚΛ. Δὲν ὑπάρχει οὔτε κάποιο εἶδος ἔλατου ἄξιο λόγου οὔτε, ἐξ ἄλλου, πεῦκο καὶ ὄχι μεγάλη ποσότητα κυπαρισσιοῦ· κουκουναριά καὶ πλάτανο ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ σὲ μικρῇ ἔκτασιν θὰ εὗρισκε κάποιος, τὰ ὅποια εἶναι ἀναγκαῖο πρᾶγματι νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ ναυπηγοὶ σὲ κάθε περίπτωση γιὰ τὰ ἔσωτερικά μέρη τοῦ πλοίου.

ΑΘ. Καὶ αὐτὰ ὡστόσο (ἐνν. τὰ γνωρίσματα) τῆς φύσεως δὲν θὰ ἔχουν κακὲς ἐπιπτώσεις στὴ χώρα.

ΚΛ. Πῶς αὐτό;

ΑΘ. Τὸ νὰ μὴ μπορεῖ εὐκόλα μία πόλιν νὰ μιμῆται τίς κακὲς συνήθειες τῶν ἐχθρῶν τῆς εἶναι καλὸ.

ΚΛ. Σὲ τί ἀκριβῶς ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἔχουν εἰπωθεῖ προσβλέποντας, εἶπες αὐτὸ ποῦ λὲς;

ΑΘ. Εὐλογημένε ἄνθρωπε πρόσεξέ με, ἀποβλέποντας σ' αὐτὸ ποῦ εἰπώθηκε στὴν ἀρχή, τὸ σχετικὸ δηλαδὴ μὲ τοὺς κρητικὸς νόμους, ὅτι θὰ προσέβλεπαν σ' ἓναν συγκεκριμένο σκοπὸ καὶ λέγατε καὶ οἱ δύο σας ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ σχετικὸς

πόλεμον, ἐγὼ δὲ ὑπολαβὼν εἶπον ὡς ὅτι μὲν εἰς ἀρετὴν ποί-
 βλέπει τὰ τοιαῦτα νόμιμα κείμενα, καλῶς ἔχει, τὸ δὲ ὅτι
 πρὸς μέρος ἄλλ' οὐ πρὸς πᾶσαν σχεδόν, οὐ πάνυ συνεχώ-
 ρουν· νῦν οὖν ὑμεῖς μοι τῆς παρουσίας νομοθεσίας ἀντιφυ-
 λάξατε ἐπόμενοι, ἐάν ἄρα τι μὴ πρὸς ἀρετὴν τείνον ἢ πρὸς
 ἀρετῆς μόριον νομοθετῶ. Τοῦτον γάρ ἤδη τίθεσθαι τὸν νόμον
 ὀρθῶς ὑποτίθεμαι μόνον, ὃς ἂν δίκην τοξότου ἐκάστοτε στο-
 χάζηται τούτου ὄψιν ἂν συνεχῶς τούτων ἀεὶ καλὸν τι συνέ-
 πηται μόνῳ, τὰ δὲ ἄλλα σύμπαντα παραλείπει, ἐάντε τις
 πλοῦτος ἐάντε ἄρα τι τῶν ἄλλων τῶν τοιοῦτων ὄν τυγχάνῃ
 ἄνευ τῶν προειρημένων. Τὴν δὲ ἤδη μίμησιν ἔλεγον τὴν τῶν
 πολεμίων τὴν κακὴν τοιάνδε γίγνεσθαι, ὅταν οἰκῇ μὲν τις
 πρὸς θαλάττη, λυπῆται δ' ὑπὸ πολεμίων, οἶον –φράσω γάρ
 οὔτι μνησικακεῖν βουλόμενος ὑμῖν– Μίνως γάρ ἤδη ποτε τοὺς
 οἰκοῦντας τὴν Ἀττικὴν παρεστήσατο εἰς χαλεπὴν τινα
 φορὰν δασμοῦ, δύναμιν πολλὴν κατὰ θάλατταν κεκτημένος,
 οἱ δ' οὔτε πῶ πλοῖα ἐκέκτηντο, καθάπερ νῦν, πολεμικά, οὔτ'
 αὐτὴν χώραν πλήρη ναυπηγησίων ξύλων ὥστ' εὐμαρῶς
 ναυτικὴν παρασχέσθαι δύναμιν· οἴκουν οἴοι τ' ἐγένοντο διὰ
 μιμήσεως ναυτικῆς αὐτοὶ ναῦται γινόμενοι εὐθύς τότε τοὺς
 πολεμίους ἀμύνασθαι. Ἔτι γάρ ἂν πλεονάκις ἐπτά ἀπολέ-
 σαι παῖδας αὐτοῖς συνήνεγκεν, πρὶν ἀντί πεζῶν ὀπλιτῶν μο-

μὲ τὸν πόλεμο, ἐνῶ ἐγὼ, λαμβάνοντας τὸν λόγο, εἶπα ὅτι τὸ
 γεγονός πῶς οἱ τέτοιας λογῆς κείμενοι νόμοι θὰ προσέβλε-
 παν σὲ κάποιαν ἀρετῆ, θὰ εἶχε καλῶς, πλην ὅμως ὅτι δὲν
 συμφωνῶν καθόλου σὸς ὅτι προσβλέπουν ἀποκλειστικά καὶ
 μόνο σ' ἓνα μέρος καὶ ὄχι σὸς σύνολο σχεδόν τῆς ἀρετῆς· τῶ-
 ρα λοιπὸν εἰσεῖς, παρακολουθώντας τὴν παρούσα νομοθετικὴ
 μου δραστηριότητα, προσέχετε μὲ τὴ σειρὰ σας, ἂν τυχόν θέ-
 τω κάποιον νόμο δὲν ἀποβλέπει στὴν ἀρετὴ ἢ ποῦ ἀπο-
 βλέπει σ' ἓνα μόνο τμῆμα τῆς ἀρετῆς. Διότι θεωρῶ ὡς δεδο-
 μένο ὅτι ἐκεῖνος μόνον ὁ νόμος τίθεται σωστά, ὁ ὁποῖος σὴν
 τοξότης θὰ στοχεύει κάθε φορὰ αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ μό-
 νο, μετὰξὺ αὐτῶν, θὰ ἐπακολουθοῦσε συνεχῶς καὶ πάντοτε
 κατὰ ὠραῖο, ἐνῶ θὰ παραλείπει ὄλους τοὺς ἄλλους (ἐνν. στό-
 χους) χωρὶς καμμίαν ἐξαίρεση, εἴτε πρόκειται γιὰ κάποιον
 πλοῦτο εἴτε γιὰ κάτι ὄντας ἀπὸ τὰ ἄλλα αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἂν
 τυχαίνει νὰ εἶναι χωρὶς τὰ προαναφερόμενα. Ἡ κακὴ, λοι-
 πόν, μίμησις τῶν ἐχθρῶν ἔλεγα ὅτι γίνεται τέτοια (ἐνν. ἐπι-
 κίνδυνη), ὅταν κατοικεῖ ἓνας λαὸς κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ
 παρενοχλεῖται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ὅπως γιὰ παραδειγμα –καὶ
 θὰ τὸ πῶ αὐτὸ, ὄχι ἐπειδὴ θέλω νὰ ἐκφράσω τὴν παραμικρὴ
 μνησικακία ἐναντίον σας– ὁ Μίνως, πράγματι, ἀνάγκασε κά-
 ποτε αὐτοὺς ποῦ κατοικοῦσαν τὴν Ἀττικὴ σὲ μία δεινὴ κα-
 ταβολὴ φόρου, ἐπειδὴ εἶχε στὴν κατοχὴ του μεγάλῃ θάλασσα
 δύναμη, ἐνῶ ἐκεῖνοι οὔτε πολεμικά πλοῖα διέθεταν ἐκεῖνο
 τὸν καιρὸ, ὅπως σήμερα, οὔτε πάλι τὴν πλοῦσια σὲ ξυλεῖα
 χώρα γιὰ τὴν κατασκευὴ πλοίων, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσει
 εὐχερῶς μὲ τὰ δικά της μέσα ναυτικὴ δύναμη· δὲν κατέστησαν
 λοιπὸν αὐτοὶ ἱκανοὶ μὲ τὴ μίμησις τῆς ναυτικῆς τέχνης (ἐνν.
 τῶν Κρητῶν) καὶ μὲ τὸ νὰ γίνουν οἱ ἴδιοι ναῦτες, ν' ἀπο-
 κρούσουν εὐθύς ἀμέσως τότε τοὺς ἐχθροὺς τους. Ἄλλωστε
 θὰ τοὺς συνέφερε νὰ χάσουν πολλὰς φορὰς ἐπτά παιδιά, πρὶν
 νὰ συνηθίσουν, ἀντὶ ὀπλίτες περικουὸ ἀμετακίνητοι στὶς θέ-

νίμων ναυτικοὺς γενομένους ἐθιοθῆναι, πυκνά ἀποπηδώντας, δρομικῶς εἰς τὰς ναῦς ταχὺ πάλιν ἀποχωρεῖν, καὶ δοκεῖν μηδὲν αἰσχροῦν ποιεῖν μὴ τολμώντας ἀποθνήσκειν μένοντας ἐπιφερομένων πολεμίων, ἀλλ' εἰκυίας αὐτοῖς γίνεσθαι προφάσεις καὶ σφόδρα ἐτοίμας ὄπλα τε ἀπολλύσιν καὶ φεύγουσι δὴ τινὰς οὐκ αἰσχροῦς, ὡς φασιν φυγὰς. Ταῦτα γὰρ ἐκ ναυτικῆς ὀπλιτείας ῥήματα φιλεῖ συμβαίνειν, οὐκ ἄξια ἐπαίνων πολλάκις μυριῶν, ἀλλὰ τὸναντίον· ἔθι γὰρ πονηρὰ οὐδέποτε ἐθίζειν δεῖ, καὶ ταῦτα τὸ τῶν πολιτῶν βέλτιστον μέρος. Ἦν δέ που τοῦτό γε καὶ παρ' Ὀμήρου λαβεῖν, ὅτι τὸ ἐπιτήδευμα ἦν τὸ τοιοῦτον οὐ καλόν. Ὀδυσσεὺς γὰρ αὐτῷ λοιδορεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα, τῶν Ἀχαιῶν τότε ὑπὸ τῶν Τρώων κατεχομένων τῇ μάχῃ, κελεύοντα τὰς ναῦς εἰς τὴν θάλατταν καθέλκειν, ὃ δὲ χαλεπαίνει τε αὐτῷ καὶ λέγει

ὃς κέλευι πολέμοιο συνεσταότος καὶ αὐτῆς
νῆας εὐσέλμους ἅλαδ' ἔλκειν, ὄφρ' ἔτι μάλλον
Τρωσὶ μὲν εὐκτά γένηται ἐελδομένοισι περ ἔμπης,
ἡμῖν δ' αἰπὺς δλεθρος ἐπιρρέπη· οὐ γὰρ Ἀχαιοὶ
σχίσουσιν πολέμου νηῶν ἅλαδ' ἔλκομενάων,
ἀλλ' ἀποπαττανέουσιν, ἐρωήσουσι δὲ χάριμς·
ἔνθα κε σὴ βουλή δηλήσεται, οἶ', ἀγορεύεις.

707a

Ταῦτ' οὖν ἐγίνωσκε καὶ ἐκεῖνος, ὅτι κακὸν ἐν θαλάττῃ τρωή-

σεις τους, νὰ γίνουν ναυτικοί, οἱ ὅποιοι πηδοῦν πυκνά συχνὰ στὴν ξηρὰ, ὄσο πιὸ γρήγορα μποροῦν, ἀποσύρονται πάλι στὰ πλοῖα, καὶ νὰ θεωροῦν ὅτι δὲν κάμνουν τίποτε τὸ ἄσχημο μὲ τὸ νὰ μὴ τολμοῦν νὰ πεθάνουν μένοντας στὴ θέση τους, ὅταν ἐπιτίθενται ἐχθροί, ἀλλὰ, ὅπως ἀντιθέτως, βρῖσκουν ἔδαφος σ' αὐτοὺς ἀληθοφανεῖς καὶ πολὺ πρόχειρες προφάσεις, ὅταν πετοῦν τὰ ὄπλα καὶ τρέπονται σὲ φυγῇ, δηλαδή ὅτι τάχα ὀρισμένες, ὅπως λένε, λιποταξίες δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα ἀτιμωτικές. Αὐτὰ, πράγματι, προέρχονται κατὰ κανόνα ἀπὸ ἐκφράσεις ὀπλιτῶν τοῦ ναυτικοῦ, δὲν εἶναι ἄξια στὸ πολλαπλάσιο μυριῶν ἐπαίνων, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο· διότι δὲν πρέπει νὰ ἐθίζονται ποτέ στίς κακὲς συνήθειες οἱ πολῖτες καὶ μάλιστα τὸ καλύτερο μέρος τους. Θὰ μπορούσε, ἄλλωστε, κανεὶς αὐτό, τὸ ὅτι δηλαδή παρόμοια συνήθεια δὲν εἶναι ὠραία, νὰ τὸ βρεῖ καὶ στὸν Ὀμηρο. Ὁ Ὀδυσσεὺς, πράγματι, προσβάλλει, σ' αὐτόν, τὸν Ἀγαμέμνονα, ὅταν ἐκεῖνος διατάσσει, σὲ μία στιγμή ποῦ οἱ Ἀχαιοὶ καταβάλλονται στὴ μάχῃ ἀπὸ τοὺς Τρώες, νὰ σύρουν τὰ πλοῖα στὴ θάλασσα, ὀργίζεται τότε αὐτὸς ἐναντίον του καὶ τοῦ λέει:

εὐὸ ποῦ προστάξεις μὲς τοῦ πολέμου τίς συμπλοκῆς καὶ τοὺς
[ἀλαλαγμοὺς
τὰ καρῖα μὲ τὰ καλὰ κωπηλατήρια νὰ σύρουμε στὴ θάλασσα,
[ὥστε ἀκόμη πιὸ πολὺ
τὰ ποθητὰ νὰ γένουνε τῶν Τρώων ποῦ ὅλα ὥστόσο
[ἐπιθυμοῦν γιὰ δαύτους
ἐνῶ σὲ μᾶς νὰ πέσει πάνω μας βαρὺ θανατικό· γιατί οἱ Ἀχαιοὶ
δὲν θὰ κρατήσουν τὸν πόλεμο σέρνοντας τὰ καρῖα στὴ
[θάλασσα
ἀλλὰ θὰ κυτᾶζουν νὰ φύγουν καὶ θὰ χάσουν κάθε ζῆλο γιὰ τὴ
[μάχῃ
τότε ἢ θέλησῃ σου θὰ φέρει πανολεθρία, αὐτὴ ποῦ διακηρύσσεις.

707a

Αὐτὰ, λοιπόν, τὰ γνώριζε καὶ ἐκεῖνος (ἐνν. ὁ Ὀμηρος), ὅτι

ρεις δπλίταις παρεστῶσαι μαχομένοις· καὶ λέοντες ἂν ἐλάφους ἐθισθεῖεν φεύγειν τοιοῦτους ἔθεισι χρώμενοι. Πρὸς δὲ τούτοις αἱ διὰ τὰ ναυτικά πόλεων δυνάμεις ἅμα σωτηρία τιμὰς οὐ τῆ καλλίστῳ τῶν πολεμικῶν ἀποδιδόασιν· διὰ κυβερνητικῆς γὰρ καὶ πεντηκονταρχίας καὶ ἐρετικῆς καὶ παντοδαπῶν καὶ οὐ πᾶν σπουδαίων ἀνθρώπων γιγνομένης, τὰς τιμὰς ἐκάστοις οὐκ ἂν δύναιτο ὀρθῶς ἀποδιδόαι τις. Καίτοι πῶς ἂν ἔτι πολιτεία γίγνοιτο ὀρθῆ τούτου στερομένη;

ΚΛ. Σχεδὸν ἀδύνατον. Ἄλλὰ μὲν, ὦ ξένη, τὴν γε περὶ Σαλαμίνα ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς βαρβάρους γενομένην ἡμεῖς γε οἱ Κρητες τὴν Ἑλλάδα φαμέν σῶσαι.

ΑΘ. Καὶ γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων λέγουσι ταῦτα. Ἡμεῖς δὲ, ὦ φίλε, ἐγὼ τε καὶ ὀδε, Μέγιλλος, φαμέν τὴν πεζὴν μάχην τὴν ἐν Μαραθῶνι γενομένην καὶ ἐν Πλαταιαῖς, τὴν μὲν ἄρξει τῆς σωτηρίας τοῖς Ἑλλησι, τὴν δὲ τέλος ἐπιθεῖναι, καὶ τὰς μὲν βελτίους τοὺς Ἑλληνας ποιῆσαι, τὰς δὲ οὐ βελτίους, ἴν' οὕτως λέγωμεν περὶ τῶν τότε συσσωσασῶν ἡμᾶς μαχῶν· πρὸς γὰρ τῆ περὶ Σαλαμίνα τὴν περὶ τὸ Ἄρτεμισιόν σοι προσθήσω κατὰ θάλατταν μάχην. Ἄλλὰ γὰρ ἀποβλέποντες νῦν πρὸς πολιτείας ἀρετὴν, καὶ χώρας φύσιν σκοπούμεθα καὶ νόμων τάξιν, οὐ τὸ σφῆζεσθαί τε καὶ εἶναι μόνον ἀνθρώποις τιμώτατον ἠγούμενοι,

δηλαδὴ εἶναι κακὸ γιὰ τοὺς δπλίτες ποὺ μάχονται νὰ βρισκονται κοντὰ τους στὴ θάλασσα τριήρεις· καὶ λιοντάρια ἀκόμη θὰ εἶχαν συνηθίσει νὰ τρέπονται σὲ φυγὴ μπροστὰ σὲ ἐλάφια, ἂν εἶχαν τέτοιες συνήθειες. Ἄς προστεθεῖ σ' αὐτά, ὅτι οἱ ναυτικὲς δυνάμεις τῶν πόλεων μὲ τὴ σωτηρία τους δὲν ἀποδίδουν τιμὲς στὸ καλύτερο τμῆμα τῶν πολεμικῶν δυνάμεων· διότι μὲ τὸ νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ σωτηρία χάρη στὴν τέχνη τοῦ κυβερνήτη, τὴ διοικητικὴν ἱκανότητα τοῦ πεντηκοντάρχη καὶ τὴν κωπηλατικὴν τέχνη τῶν ναυτῶν καὶ σὲ κάθε λογῆς καὶ μάλιστα ὄχι σπουδαίους ἀνθρώπους, δὲν θὰ μποροῦσε κανεὶς ν' ἀποδώσει τίς τιμὲς σὲ καθένα χωριστὰ μὲ τρὸπο σωστό. Καὶ πῶς, ἀλήθεια, θὰ μποροῦσε ἀκόμη ἕνα πολίτευμα νὰ εἶναι σωστό, ὅταν στερεῖται αὐτοῦ (ἐνν. τῆς ἀπόδοσης τιμῶν);

ΚΛ. Εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον. Ὡστόσο ὁμοῦ, φιλοξενούμενε, ἡ ναυμαχία πάντως ποὺ ἔγινε στὴ Σαλαμίνα ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας ἐναντίον τῶν βαρβάρων, ἡμεῖς τοῦλάχιστον οἱ Κρητες ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα.

ΑΘ. Καί, πράγματι, οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς βαρβάρους τὸ ἴδιο λένε. Ἡμεῖς ὁμοῦ, φίλε, τόσο ἐγὼ όσο καὶ αὐτὸς ἐδῶ, ὁ Μέγιλλος, ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἡ πεζομαχία, ποὺ ἔγινε στὸν Μαραθῶνα καὶ στὶς Πλαταιαῖς, ἡ πρώτη ἄρχισε καὶ ἡ δευτέρη ὀλοκλήρωσε τὴ σωτηρία τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὅτι ἔκαμαν καλύτερους τοὺς Ἑλληνας, ἐνῶ (ἐνν. οἱ ναυμαχίες) ὄχι καλύτερους, γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε ἔτσι γιὰ τίς μάχες ποὺ μαζὶ ὀδες τότε μᾶς ἔσωσαν· διότι στὴ ναυμαχία ποὺ ἔγινε στὴ Σαλαμίνα θὰ προσθέσω γιὰ χάρη σου καὶ τὴν κατὰ θάλασσα μάχη ποὺ ἔγινε στὸ Ἄρτεμισιο. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἀποβλέπομε τώρα στὴν ἀρετὴ τοῦ πολιτεύματος, ἐξετάζομε καὶ τὴ σύσταση τῆς χώρας καὶ τὴν ἐννομη τάξιν, διότι δὲν θεωροῦμε, καθὼς ἀκριβῶς κάνουν οἱ πιὸ πολλοί, ὅτι τὸ νὰ σώζονται καὶ τὸ νὰ διατηροῦνται μόνον ὡς ἔχουν εἶναι τὸ τι-

καθάπερ οί πολλοί, τὸ δ' ὡς βελτίστους γίνεσθαι τε καὶ εἶναι τοσοῦτον χρόνον ὅσον ἂν ὄσιν· εἴρηται δ' ἡμῖν οἴμα καὶ τοῦτο ἐν τοῖς πρόσθεθιν.

ΚΛ. Τί μῆν;

ΑΘ. Τοῦτο τοῖνυν σκοπώμεθα μόνον, εἰ κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐρχόμεθα βελτίστην οὖσαν πόλεσι κατοικήσεων πέρι καὶ νομοθεσιῶν.

ΚΛ. Καὶ πολὺ γε.

ΑΘ. Λέγε δὴ τοῖνυν τὸ τούτοις ἐξῆς· τίς ὁ κατοικιζόμενος e
ἡμῖν λεῶς ἔσται; πότερον ἐξ ἀπάσης Κρήτης ὁ ἐθέλων, ὡς ὄχλου τινὸς ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκάσταις γεγενημένους πλείονος ἢ κατὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς τροφήν; οὐ γάρ που τὸν βουλόμενόν γε Ἑλλήνων συνάγετε. Καίτοι τινὰς ἡμῖν ἐκ τε Ἄργους ὀρθῶ καὶ Αἰγίνης καὶ ἄλλοθεν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν χώραν 708a
κατρωκισμένους. Τὸ δὲ δὴ παρὸν ἡμῖν λέγε πόθεν ἔσεσθαι φῆς στρατόπεδον τῶν πολιτῶν τὰ νῦν;

ΚΛ. Ἐκ τε Κρήτης συμπάσης ἔοικεν γενήσεσθαι, καὶ τῶν ἄλλων δὲ Ἑλλήνων μάλιστα μοι φαίνονται τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου προσδέξασθαι συνοίκους. Καὶ γὰρ δ νῦν δὴ λέγεις, ἀληθῆς φράξεις, ὡς ἐξ Ἄργους εἰσίν, καὶ τὸ γε μάλιστα' εὐδοκιμονῦν τὰ νῦν ἐνθάδε γένος, τὸ γορτυνικόν· ἐκ Γόρτυνος γὰρ τυγχάνει ἀπφικνὸς ταύτης τῆς Πελοποννησιακῆς.

ΑΘ. Οὐ τοῖνυν εὐκόλος ὁμοίως γίγνεται' ἂν ὁ κατοικισμὸς b

μιώτερο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸ πῶς νὰ γίνονται οἱ καλύτεροι δυνατοὶ καὶ νὰ παραμένουν τέτοιοι τόσο χρόνο, ὅσο θὰ ὑπάρχουν· εἰπώθηκε, νομίζω, καὶ τοῦτο μεταξύ μας στὶς προηγούμενες συζητήσεις.

ΚΛ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Αὐτὸ, λοιπόν, ἄς ξετάσουμε μόνον, ἂν δηλαδὴ πορευόμεσθε διὰ μέσου τοῦ ἴδιου δρόμου ποὺ εἶναι ὁ καλύτερος ἀπ' ὅλους γιὰ τίς πόλεις ὅσον ἀφορᾷ στὶς ἰδρύσεις καὶ τίς νομοθεσίες τους.

ΚΛ. Καὶ κατὰ πολὺ μάλιστα.

ΑΘ. Ἐλα, λοιπόν, λέγε χωρὶς ἄλλο τὸ ἐπόμενο σ' αὐτὰ· ποιοὶ θὰ εἶναι οἱ ἀνθρώποι ποὺ πρόκειται νὰ ἐγκατασταθοῦν σὲ σᾶς; Τί ἀπὸ τὰ δύο, ἀπ' ὀλόκληρη τὴν Κρήτη ὅποιος θέλει, ἐπειδὴ σὲ κάθε μίᾳ ἀπὸ τίς πόλεις τῆς ἔχει προκῦψει ἓνας πλεονάζων πληθυσμὸς ἢ σύμφωνα μὲ τὴ δυνατότητα τροφῆς ἀπὸ τῆ γῆ; Διότι ἀσφαλῶς δὲν θὰ προσκαλέσετε, σὲ καμμία περίπτωση, κάθε Ἑλληνα ποὺ θὰ τὸ ἐπιθυμοῦσε. Ἄν καὶ βλέπω ἀνάμεσά σας κάποιους τόσο ἀπὸ τὸ Ἄργος ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Αἶγινα, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη τῶν Ἑλλήνων, 708a
νὰ ἔχουν ἐγκατασταθεῖ στὴ χώρα σας. Λέγε τώρα ἀπὸ ποῦ, λοιπόν, ἰσχυρίζεσαι ὅτι θὰ προσέλθει τὸ περὶ οὐ ὁ λόγος πλῆθος τῶν πολιτῶν;

ΚΛ. Φαίνεται ὅτι θὰ εἶναι ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν Κρήτη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑλληνες μοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωση ὅτι θὰ δεχθοῦν πρόθυμα γιὰ συγκατοίκους τοὺς προερχόμενους κυρίως ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο. Καί, πράγματι, μὲ αὐτὸ ποὺ τώρα λές, ἐκφράξεις κάτι ἀληθές, διότι ὑπάρχουν ἐδῶ ἄποικοι ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ πληθυσμὸς ποὺ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον διαπρέπει σήμερα ἐδῶ εἶναι ὁ γορτυνικός· διότι συμβαίνει νὰ ἔχει ἀποικίσει ἐδῶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πελοποννησιακὴ Γόρτυνα.

ΑΘ. Δὲν θὰ μπορούσε, ὥστόσο, νὰ εἶναι τὸ ἴδιο εὐκόλος ὁ b

ταῖς πόλεσιν, ὅταν μὴ τὸν τῶν ἐσμῶν γίγνηται τρόπον, ἐν γένος ἀπὸ μιᾶς ἰδῆ χώρας οἰκίζεται, φίλον παρὰ φίλων, στενοχωρία τινὶ πολιορκηθῆν γῆς ἢ τισιν ἄλλοις τοιοῦτοις παθήμασιν ἀναγκασθῆν. Ἔστιν δ' ὅτε καὶ στάσεσιν βιαζόμενον ἀναγκάζουσι' ἂν ἐτέρωσθε ἀποξενουῖσθαι πόλεώς τι μῦριον ἤδη δὲ ποτε καὶ συνάπασα πόλις τινῶν ἔφυγεν, ἄρδην κρείττονι κρατηθεῖσα πολέμῳ. Ταῦτ' οὖν πάντ' ἐστὶ τῇ μὲν ῥῆσι
 c κατοικίεσθαι τε καὶ νομοθετεῖσθαι, τῇ δὲ χαλεπώτερα. Τὸ μὲν γάρ ἐν τι εἶναι γένος ὁμόφωνον καὶ ὁμόνομον ἔχει τινὰ φιλίαν, κοινωνὸν ἱερῶν ὄν καὶ τῶν τοιούτων πάντων, νόμους δ' ἐτέρους καὶ πολιτείας ἄλλας τῶν οἰκοθεν οὐκ εὐπετῶς ἀνέχεται, τὸ δ' ἐνίοτε πονηρίᾳ νόμον ἑσασιακὸς καὶ διὰ συνήθειαν ζητοῦν ἔτι χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς ἦθεσιν δι' ἃ καὶ πρότερον ἐφθάρη, χαλεπὸν τῷ κατοικίζοντι καὶ νομοθετοῦντι καὶ δυσπειθῆς γίγνεται· τὸ δ' αὖ παντοδαπὸν ἐς ταῦτ' συνερρυστικὸς γένος ὑπακοῦσαι μὲν τινων νόμων καινῶν τάχα ἂν ἐθελήσειε μᾶλλον, τὸ δὲ συμπνεῦσαι, καὶ καθάπερ ἵππων ζευγὸς καθ' ἓνα εἰς ταυτὸν, τὸ λεγόμενον, συμφυσῆσαι, χρόνου πολλοῦ καὶ παγγάλεπον. Ἄλλ' ὄντως ἐστὶν νομοθεσία καὶ πόλεων οἰκισμοὶ πάντων τελεώτατον πρὸς ἀρετὴν ἀνδρῶν.

ἀποικισμὸς γὰρ τὶς πόλεις, ὅταν δὲν γίνεται μὲ τὸν τρόπον ἐνὸς σμήνου, ὅταν δηλαδὴ ἐγκαθίσταται ἓνας ὀρισμένους ὁμοιογενῆς πληθυσμὸς ποῦ προέρχεται ἀπὸ μίαν ὀρισμένη περιουσίαν, φίλος σὲ φίλους, ὁ ὅποιος πείσθηκε ἀπὸ μίαν ὀρισμένη στενότητα χώρου τῆς γῆς ἢ ποῦ ἀναγκάσθηκε ἀπὸ κάποια ἄλλα παρόμοια περιστατικά. Εἶναι δυνατόν κάποτε καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βίας τῶν στάσεων νὰ ἀναγκάζοιεν ἓνα μέρος τῆς πόλεως νὰ ἐκπατριοθεῖ ἄλλου· καὶ κάποτε μίολας ἔφυγε καὶ δολόκληρος ὁ πληθυσμὸς ὀρισμένων πόλεων, ἀπὸ νικῆθηκε κατὰ κράτος σ' ἓναν πόλεμο ἀπὸ ὑπέρτερες δυνάμεις. Αὐτὰ, λοιπόν, ὅλα σημαίνουν ὅτι ἀπὸ μίαν ἀποψη
 c ἀποικίζεται καὶ νομοθετεῖται εὐκολότερα μίαν πόλιν, ἐνῶ ἀπὸ μίαν ἄλλη δυσκολότερα. Πράγματι, τὸ νὰ εἶναι ἓνας ὀρισμένος ὁμοιογενῆς πληθυσμὸς ὁμόγλωσσος καὶ νὰ ἔχει τοὺς ἴδιους νόμους, ἐξασφαλίζει κάποια φιλία, δεδομένου ὅτι συμμετέχουν στὰ θρησκευτικὰ δρώμενα καὶ σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις, ὥσπότεο δὲν ἀνέχεται εὐκολα διαφορετικούς νόμους καὶ ἄλλα πολιτεύματα ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς πατρίδας, ἀντιθέτως ὁ ἐπαναστατημένος (ἐνν. καὶ ἐκπατριωμένος) συχνὰ λόγῳ τῆς κακῆς νομοθεσίας καὶ ὁ ὅποιος ἀπὸ συνήθεια γυρεῖται ἀκόμη νὰ ἐφαρμύξει καὶ στὴν ἀποικία τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων πρωτύτερα καὶ κατεστράφη, ἀποδεικνύεται δύσκολος γι' αὐτὸν ποῦ ἰδρύει καὶ νομοθετεῖ τὴν ἀποικία καὶ τελικὰ ἀνυπότακτος· ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά πάλι, ἓνας πληθυσμὸς ἀπὸ κάθε λογῆς ἄτομα ποῦ ἔχει συρρεῦσει στὸ ἴδιο μέρος, θὰ μποροῦσθε ἴσως νὰ θελῆσει περισσότερο νὰ ὑπακοῦσθε σὲ ὀρισμένους νέους νόμους, ὥσπότεο τὸ νὰ ὁμοιοποιῆσθε καὶ κατὰ τὸ λεγόμενον, καθὼς ἓνα ζευγάρι ἄλογα ποῦ τὸ ἓνα ἀνασαινεῖ ταυτόχρονα μὲ τὸ ἄλλο, ἀπαιτεῖ πολὺν χρόνον καὶ εἶναι τὸ πιὸ δύσκολο. Πάντως, πράγματι, ἡ νομοθεσία καὶ οἱ ἀποικισμοὶ πόλεων εἶναι τὸ ἀποτελεσματικότερο ἀπ'
 d ὅλα γιὰ τὴν ἀρετὴν τῶν πολιτῶν.

ΚΛ. Εικός· ὄπη δ' αὐ βλέπων τοῦτ' εἴρηκας, φράξ' ἔτι σαφέστερον.

ΑΘ. Ὁγαθέ, ἔοικα περὶ νομοθετῶν ἐπανιών καὶ σκοπῶν ἅμα εἶρην τι καὶ φαῦλον· ἄλλ' ἔαν πρὸς καιρόν τινα λέγωμεν, πρᾶγμ' οὐδὲν γίγνεται· ἂν ἔτι. Καίτοι τί ποτε δυσχεραίνω; σχεδὸν γάρ τοι πάντα οὕτως ἔοικ' ἔχειν τὰ ἀνθρώπινα.

ΚΛ. Τοῦ δὴ πέρι λέγεις;

ΑΘ. Ἐμελλον λέγειν ὡς οὐδεὶς ποτε ἀνθρώπων οὐδὲν νομοθετεῖ, τύχαι δὲ καὶ συμφοραὶ παντοῖαι πίπτουσαι παντοίως νομοθετοῦσι τὰ πάντα ἡμῖν. Ἦ γὰρ πόλεμος τις βιασάμενος ἀνέτρεψε πολιτείας καὶ μετέβαλε νόμους, ἢ πενίας χαλεπῆς ἀπορία· πολλὰ δὲ καὶ νόσοι ἀναγκάζουσι καινοτομεῖν, λοιμῶν τε ἐπιπτόντων καὶ χρόνον ἐπὶ πολλὸν ἐνιαυτῶν πολλῶν πολλάκις ἀκαιρίας. Ταῦτα δὴ πάντα προὔδων τις ἤξειεν ἂν εἰπεῖν ὅπερ ἐγὼ νυνδὴ, τὸ θνητὸν μὲν μηδένα νομοθετεῖν μηδὲν, τύχας δ' εἶναι σχεδὸν ἅπαντα τὰνθρώπινα πράγματα· τὸ δ' ἔστιν περὶ τε ναυτιλίαν καὶ κυβερνητικὴν καὶ ἰατρικὴν καὶ στρατηγικὴν πάντα ταῦτ' εἰπόντα δοκεῖν εὖ λέγειν, ἀλλὰ γὰρ ὁμοίως αὐ καὶ τότε ἔστιν λέγοντα εὖ λέγειν ἐν τοῖς αὐτοῖς τούτοις.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ὡς θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς, τὰνθρώπινα διακυβερνώσι σύμπαντα. Ἡμερώτερον μὴν τρίτον συγχωρῆσαι τούτοις δεῖν ἔπεσθαι τέχνην· καιρῶ γάρ

ΚΛ. εἶναι φυσικό· ποῦ ἀποβλέποντας ὁμοῦ πάλι τὸ εἶπεσ αὐτό, διατύπωσε τὴ σκέψη σου σαφέστερα ἀκόμη.

ΑΘ. Εὐγενικὲ μου ἄνθρωπε, ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐπανερχόμενος σὸ θέμα τῶν νομοθετῶν καὶ ἐπανεξετάζοντάς το θὰ πῶ συγχρόνως καὶ κάτι κακό· ὥστόσο, ἂν συμβαίνει νὰ λέμε κάτι στὴν ὥρα του, τίποτε δὲν θὰ γίνονταν πλέον τὸ ἐπιβαρυντικό. Καὶ ἐπὶ τέλους γιὰτὶ δυσανασχετῶ; Διότι ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι σχεδὸν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα φαίνεται ἔτσι νὰ ἔχουν.

ΚΛ. Γιὰ τί πράγμα μιλάς τώρα;

ΑΘ. Ἐτομαζόμενον νὰ πῶ ὅτι καιεὶς ποτὲ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου δὲν νομοθετεῖ τὸ παραμικρό, ἀλλὰ ὅτι νομοθετοῦν τὰ πάντα σὲ μᾶς τὰ τυχαῖα περιστατικά καὶ οἱ καθὲ εἶδους συμφορὲς ποῦ μὲ κάθε τρόπο πέφτουν πάνω μας. Πράγματι, ἢ κάποιος πόλεμος μὲ βιαιότητα ἀνέτρεψε πολιτεύματα καὶ μετέβαλε νόμους ἢ ἡ ἀνέχεια λόγῳ δυσβάστακτης πενίας· πολλὰς φορὰς ὁμοῦ καὶ ἀρρώστιες ἐξανγκάζουν σὸ νὰ γίνονται καινοτομίαι, ὅταν ἐνοσηπτοῦν ἐπιδημίες ὅσο καὶ παρατεταμένη κακοκαιρία ποῦ ἐπαναλαμβάνεται γιὰ πολλὰ χρόνια. Ἐν ὄψει ὅλων αὐτῶν θὰ μοροῦσε κάποιος νὰ ὀδηγηθεῖ νὰ πεῖ αὐτὰ ποῦ ἐγὼ λέω τώρα δά, ὅτι δηλαδὴ κανένα θνητό ὄν δὲν νομοθετεῖ τὸ παραμικρό καὶ ὅτι ὅλα σχεδὸν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα εἶναι θέμα τύχης· καὶ αὐτὸ ἰσχύει καὶ προκειμένου γιὰ τὴ ναυτιλία, τὴν τέχνην κυβερνήσεως πλοίου, τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν τέχνην διοικήσεως στρατοῦ, ἂν δηλαδὴ κάποιος λέει ὅλα αὐτὰ φαίνεται ὅτι καλῶς τὰ λέει, καὶ ἐπὶ πλέον μάλιστα, ἂν ἐπρόκειτο νὰ πεῖ αὐτὸ ἐδῶ, ὅτι καλῶς καὶ πάλι θὰ τὸ πεῖ.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ὅτι ἕνας θεὸς (ἐνν. διέπει) τὰ πάντα, καὶ ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν θεὸ ἡ τύχη καὶ ἡ συγκυρία κυβερνοῦν ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ ἀνθρώπινα. Ἄς γίνεῖ πάντως παραδεκτὸ ὅτι πρέπει αὐτὰ νὰ τὰ συνοδεύει ἕνα τρίτο ἡπιότερης μορφῆς στοιχεῖο, ἢ τέ-

χειμῶνος συλλαβέσθαι κυβερνητικὴν ἢ μὴ, μέγα πλεονέκτημα ἔγωγ' ἂν θείην. Ἦ πῶς;

ΚΛ. Οὕτως.

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τοῖς ἄλλοις ὡσαύτως κατὰ τὸν αὐτὸν ἂν ἔχοι λόγον, καὶ δὴ καὶ νομοθεσίᾳ ταῦτόν τοῦτο δοτέον· τῶν ἄλλων συμπιπτόντων ὅσα δεῖ χώρα συντυχεῖν, εἰ μέλλου ποτέ εὐδαιμόνως οἰκήσαιν, τὸν νομοθέτην ἀληθείας ἐχόμενον τῇ τοιαύτῃ παραπεσεῖν ἐκάστοτε πόλει δεῖν.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν ὁ γε πρὸς ἕκαστόν τι τῶν εἰρημένων ἔχων τὴν τέχνην κἂν εὐξασθαί που δύναιτο ὀρθῶς, τί παρὸν αὐτῷ διὰ τύχης, τῆς τέχνης ἂν μόνον ἐπιδέοι;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Οἷ τε ἄλλοι γε δὴ πάντες οἱ νυνδὴ ἤθηέντες, κελευόμενοι τὴν αὐτῶν εὐχὴν εἰπεῖν, εἴποιεν ἂν. Ἦ γάρ;

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Ταῦτόν δὴ καὶ νομοθέτης οἶμαι δράσειεν.

ΚΛ. Ἔγωγ' οἶμαι.

ΑΘ. «Φέρε δὴ, νομοθέτα», πρὸς αὐτὸν φῶμεν, «τί σοι καὶ πῶς πόλιν ἔχουσαν δῶμεν, ὃ λαβὼν ἔξεις ὥστ' ἐκ τῶν λοιπῶν αὐτὸς τὴν πόλιν ἰκανῶς διοικήσῃ;» Τί μετὰ τοῦτ' εἰπεῖν ὀρθῶς ἔστιν; ἄρα τοῦ νομοθέτου φράζομεν τοῦτο, ἢ γάρ;

χνη· διότι σὲ μεγάλην θαλασσοταραχὴ ἐγὼ τοῦλάχιστον θά θεωροῦσα μεγαλύτερο πλεονέκτημα νὰ συνεργεῖ ἢ τέχνη τοῦ κυβερνήτη τοῦ πλοίου παρὰ τὸ ἀντίθετο. Ἦ μήπως δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛ. Ἔτσι εἶναι.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπόν, καὶ στίς ἄλλες (ἐνν. τέχνες) θά ἴσχυε ἢ ἴδια λογικὴ καὶ ὅτι καὶ στὴ νομοθεσίᾳ πρέπει ν' ἀποδοθεῖ αὐτὸ τὸ ἴδιο πλεονέκτημα· δταν δηλαδὴ συμπιπτόντων ὅλα ὅσα πρέπει νὰ συντυχαῖνον σὲ μία χώρα, ἂν πρόκειται ποτὲ αὐτὴ νὰ ἐποικισθεῖ εὐτυχησμένα, πρέπει σὲ κάθε περίπτωση νὰ λάχει σὲ μία τέτοια πόλιν ὁ προσηλωμένος στὴν ἀλήθεια νομοθέτης.

ΚΛ. Αὐτὸ πού λές εἶναι ἀπολύτως ἀληθινό.

ΑΘ. Ἔτσι, λοιπόν, αὐτὸς τοῦλάχιστον πού κατέχει τὴν τέχνη γιὰ καθένα ἀπὸ αὐτὰ πού προαναφέρθηκαν, δὲν θά μπορούσε ἴσως δικαιολογημένα νὰ εὐχηθεῖ τί νὰ ἔχει στὴ διάθεσὴ του ἀπὸ τὴν τύχη, ὥστε θά εἶχε πλεόν ἀνάγκη μόνον τὴν τέχνη του;

ΚΛ. Βεβαίωτατα.

ΑΘ. Καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι βέβαια, αὐτοὶ πού τώρα δὰ ἀναφέρθηκαν, ἂν προσκαλοῦνταν νὰ ποῦν τὴ δική τους εὐχὴ, θά τὸ ἔκαμαν. Ἦ μήπως ὄχι;

ΚΛ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Τὸ ἴδιο αὐτὸ ἀκριβῶς, νομίζω, θά ἐπράττε καὶ ὁ νομοθέτης.

ΚΛ. Ἐγὼ τοῦλάχιστον αὐτῆς τῆς γνώμης εἶμαι.

ΑΘ. «Ἐλα, λοιπόν, νομοθέτη», ἄς τοῦ ποῦμε ἀπευθυνόμενοι σ' αὐτόν, «ὁποῖα καὶ πῶς ἔχουσα τὴν πόλιν θά ἠθελες νὰ σοῦ τὴν παραδώσουμε, ὥστε τοῦ λοιποῦ, ἀφοῦ τὴν παραλάβεις, νὰ τὴν διοικήσεις ἰκανοποιητικὰ ὁ ἴδιος;». Τί εἶναι σωστό νὰ πεῖ κανεὶς μετὰ ἀπὸ τοῦτο; Διατυπώνομε τοῦτο ἀντὶ τοῦ νομοθέτη ἢ μήπως ὄχι;

ΚΑ. Ναί.

ΑΘ. Τόδε· «Τυραννουμένην μοι δότε τήν πόλιν», φήσει· «τύραννος δ' ἔστω νέος καί μνήμων καί εὐμαθής καί ἀνδρείος καί μεγαλοπρεπής φύσει· ὁ δὲ καί ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέγομεν δεῖν ἔπεσθαι σύμπτῃσιν τοῖς τῆς ἀρετῆς μέρεσι, καί νῦν τῇ τυραννοῦσῃ ψυχῇ τοῦτο συνεπέσθω, ἐάν μέλλῃ τῶν ἄλλων ὑπαρχόντων ὄφελος εἶναι τι».

ΚΑ. Σωφροσύνην μοι δοκεῖ φράζειν, ὦ Μέγιλλε, δεῖν εἶναι τήν συνεπομένην ὁ ξένος. Ἦ γάρ;

ΑΘ. Τὴν δημῶδη γε, ὦ Κλεινία, καί οὐχ ἦν τις σεμνύνων ἂν λέγοι, φρόνησιν προσαναγκάζων εἶναι τὸ σωφρονεῖν, ἀλλ' ὅπερ εὐθύς παισὶν καί θηρίοις, τοῖς μὲν ἀκρατῶς ἔχειν πρὸς τὰς ἡδονάς, σύμφυτον ἐπανθεῖ, τοῖς δὲ ἐγκρατῶς· ὁ καί μονούμενον ἔφαμεν τῶν πολλῶν ἀγαθῶν λεγομένων οὐκ ἄξιον εἶναι λόγου. Ἔχετε γάρ ὁ λέγω πού.

ΚΑ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ταύτην τοίνυν ἡμῖν ὁ τύραννος τὴν φύσιν ἐχέτω πρὸς ἐκείναις ταῖς φύσεσιν, εἰ μέλλει πόλις ὡς δυνατὸν ἔστι τάχιστα καί ἄριστα σχῆσειν πολιτείαν ἣν λαοῦσα εὐδαιμονέστατα διάξει. Θάττων γάρ ταύτης καί ἀμείνων πολιτείας διάθεσις οὐτ' ἔστιν οὐτ' ἂν ποτε γένοιτο.

ΚΑ. Πῶς δὴ καί τίνι λόγῳ τοῦτο, ὦ ξένη, λέγων ἂν τις ὀρθῶς λέγειν αὐτὸν πείθει;

ΚΑ. Ναί.

ΑΘ. Αὐτὸ ἐδῶ· «Δώστε μου μία πόλη μὲ τυραννικὸ καθεστῶς», θὰ πεῖ κάποιος· «καὶ ὁ τύραννος νὰ εἶναι νέος, νὰ ἔχει καλὸ μνημονικὸ, νὰ μαθαίνει εὐκόλα, νὰ εἶναι ἀνδρείος καί μεγαλόπρεπος ἀπὸ φυσικοῦ του· καὶ ἐπίσης αὐτὸ πού λέγαμε παραπάνω, ὅτι πρέπει δηλαδὴ νὰ ὑπακούει σὲ ὅλα τὰ συστατικὰ μέρη τῆς ἀρετῆς, καὶ στὴν παρούσα περίστασις αὐτὸ νὰ συνοδεύει τὴν ψυχὴ τοῦ τυράννου, ἂν πρόκειται, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν οἱ ἄλλες (ἐνν. προαναφερόμενες ιδιότητες), νὰ ὑπάρξει κάποιον ὄφελος».

ΚΑ. Ἔχω τὴ γνώμη, Μέγιλλε, ὅτι ὁ φιλοξενούμενος ἐννοεῖ ὅτι ἡ σωφροσύνη πρέπει νὰ εἶναι αὐτὴ πού ἀκολουθεῖ. Ἦ μήπως ὄχι;

ΑΘ. Τὴν σωφροσύνη τοῦ λαοῦ ὥστόσο, Κλεινία, καὶ ὄχι ἐκείνη τὴν ὁποία θὰ ἐννοοῦσε κάποιος πού μεγαλοπιάνεται, ἐπιβάλλοντας ὅτι ἡ σωφροσύνη εἶναι φρόνηση, ἀλλὰ τὴν ἔμφυτη, αὐτὴν πού εὐθύς ἀμέσως ἀνοίξει στὰ παιδιὰ καὶ τὰ θηρία, ἔτσι πού ἄλλοι φέρονται χωρὶς ἐγκράτεια πρὸς τὶς ἡδονές καὶ ἄλλοι μὲ ἐγκράτεια· ἡ ὁποία καὶ σταν ἀπομονώνεται, εἴπαμε, ἀπὸ τὰ πολλὰ λεγόμενα ἀγαθὰ, δὲν εἶναι ἄξια λόγου. Ἐντιλαμβάνεσθε ἴσως τί ἐννοῶ.

ΚΑ. Ἀπολύτως.

ΑΘ. Ἄς ἔχει, λοιπόν, ὁ τύραννός μας αὐτὴν τὴ φυσικὴ ιδιότητα ἐπιπρόσθετα μ' ἐκείνες τὶς φυσικὲς ιδιότητες, ἂν πρόκειται ἡ πόλη ν' ἀποκτήσει, ὅσο ταχύτερα καὶ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο, πολιτεύμα, τὸ ὁποῖο, ἀφοῦ τὸ ἐξασφαλίσει, θὰ ζήσει μὲ τὸν πιὸ εὐτυχισμένο τρόπο· δὲν ὑπάρχει, πράγματι, οὔτε θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ ὑπάρξει ταχύτερη καὶ καλύτερη ἐγκαθίδρυση ἐνὸς πολιτεύματος ἀπὸ αὐτό.

ΚΑ. Πῶς συγκεκριμένα καὶ μὲ ποῖο λογικὸ ἐπιχείρημα, φιλοξενούμενε, λέγοντας κάποιος αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ πείθει ὅτι μιλάει ὁ ἴδιος σωστά;

ΑΘ. Ῥάδιόν που τοῦτό γε νοεῖν ἐστ', ὦ Κλεινία, κατὰ φύσιν ὡς ἔστι τοῦθ' οὕτω.

ΚΛ. Πῶς λέγεις; εἰ τύραννος γένοιτο, φῆς, νέος, σώφρων, εὐμαθής, μνήμων, ἀνδρείος, μεγαλοπρεπής;

ΑΘ. Εὐτυχής, πρόσθετος, μὴ κατ' ἄλλο, ἀλλὰ τὸ γενέσθαι τε ἐπ' αὐτοῦ νομοθέτην ἄξιον ἐπαίνου, καὶ τινα τύχην εἰς ταῦτόν ἀγαγεῖν αὐτῷ· γενομένου γάρ τούτου, πάντα σχεδὸν ἀπειργασταὶ τῷ θεῷ ἄπερ ὅταν βουλευθῆ διαφερόντως εὐπράξαι τινα πόλιν. Δεύτερον δέ, ἐάν ποτέ τινες δύο ἄρχοντες γένωνται τοιοῦτοι, τρίτον δ' αὐ καὶ κατὰ λόγον ὡσαύτως χαλεπώτερον ὄσω πλείους, ὄσω δ' ἑναντίον, ἑναντίως.

ΚΛ. Ἐκ τυραννίδος ἀρίστην φῆς γενέσθαι πόλιν ἂν, ὡς φαίνη, μετὰ νομοθέτου γε ἄκρου καὶ τυράννου κοσμίου, καὶ ῥῆσά τε καὶ τάχιστ' ἂν μεταβαλεῖν εἰς τοῦτο ἐκ τοῦ τοιοῦτου, δεύτερον δέ ἐξ ὀλιγαρχίας – ἢ πῶς λέγεις; – καὶ τὸ τρίτον ἐκ δημοκρατίας.

ΑΘ. Οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐκ τυραννίδος μὲν πρῶτον, δεύτερον δέ ἐκ βασιλικῆς πολιτείας, τρίτον δέ ἐκ τινος δημοκρατίας. Τὸ δὲ τέταρτον, ὀλιγαρχία, τὴν τοῦ τοιοῦτου γένεσιν χαλεπώτατα δύναται ἂν προσδέξασθαι· πλείστοι γάρ ἐν αὐτῇ δυνάσται γίνονται. Λέγομεν δὴ ταῦτα γίνεσθαι τότε, ὅταν ἀληθῆς μὲν νομοθέτης γένηται φύσει, κοινῇ δὲ αὐτῷ τις συμβῆ ῥώμῃ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει μέγιστον δυναμένους· οὗ δ' ἂν τοῦτο ἀριθμῶ μὲν βραχύτατον, ἰσχυρότατον δέ, καθάπερ

ΑΘ. Αὐτὸ εἶναι τοῦλάχιστον εὐκόλο νὰ τὸ κατανοῆσει κάποιος, Κλεινία, ὅτι δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὴ φύση εἶναι ἔτσι αὐτό.

ΚΛ. Πῶς τὸ ἔννοεις; Θέλεις νὰ πεις, ἂν ὁ τύραννος θὰ ἦταν νέος στὴν ἡλικία, ἐπιδεικτικὸς μαθήσεως, μὲ καλὸ μνημονικὸ, ἀνδρείος, μεγαλόπρεπος;

ΑΘ. Πρόσθεσε τυχερὸς ὄχι γιὰ τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὑπάρξει στὸν καιρὸ του ἕνας ἀξιόπαινος νομοθέτης καὶ κάποια τύχη νὰ τὸν κατευθύνει σ' αὐτόν· διότι ἂν συνέβαινε αὐτό, τότε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεοῦ θὰ εἶχαν πραγματοποιηθεῖ ὅλα σχεδὸν ἀκριβῶς, ὅσα θέλει γιὰ νὰ εὐημερήσει κάποια πόλη ἐξαιρετικὰ. Δεύτερον, ἐάν ὑπάρξουν κάποτε δύο ἄρχοντες τοῦ εἶδους αὐτοῦ, καὶ τρίτον πάλι καὶ στὴν ἴδια παρομοίως ἀναλογία εἶναι δυσκολότερο, ὅσο περισσότεροι εἶναι αὐτοί, καὶ ὅσο (ἐνν. ἰσχύει) τὸ ἀντίθετο, ἀντίθετα.

ΚΛ. Θέλεις νὰ πεις, ἂπ' ὅ,τι φαίνεται, ὅτι τὸ καλύτερο εἶδος πόλεως θὰ προέκυπτε ἀπὸ τὴν τυραννία, μὲ τὴν παρουσία βεβαίως ἐνὸς κορυφαίου νομοθέτη καὶ ἐνὸς κόσμου τυράννου, καὶ ὅτι εὐκολότερα καὶ ταχύτερα ἀπὸ ἕναν τέτοιο συνδυασμὸ θὰ μπορούσε νὰ μεταβληθεῖ (ἐνν. ἢ πόλη) εἰς τοῦτο, καὶ δεύτερο καλύτερο ἀπὸ τὴν ὀλιγαρχία – ἢ ὅπως τὴν ὀνομάζεις – καὶ τρίτον ἀπὸ τὴ δημοκρατία.

ΑΘ. Καθόλου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν τυραννία πρῶτα ἂπ' ὅλα, δεύτερον τώρα ἀπὸ τὸ βασιλικὸ πολίτευμα καὶ τρίτον ἀπὸ ἕνα ὀρισμένο εἶδος δημοκρατίας. Ὅσο γιὰ τὸ τέταρτο, τὴν ὀλιγαρχία, δυσκολότατα θὰ μπορούσε ν' ἀποδεχθεῖ τὴ δημιουργία τέτοιας πολιτείας· διότι ὑπάρχουν σ' αὐτὴν περισσότεροι κάτοχοι ἐξουσίας. Λέμε τώρα, δηλαδή, ὅτι τότε δημιουργεῖται αὐτή, ὅταν τύχει νὰ γεννηθεῖ ἕνας ἀληθινὸς ἀπὸ τὴ φύση νομοθέτης καὶ συμβεῖ νὰ ἔχει αὐτὸς μίαν ἀνάλογη πολιτικὴ δύναμη μ' ἐκείνην τῶν πλέον ἰσχυρῶν μέσα στὴν πόλη· ὅπου τώρα θὰ συμβαίνει νὰ εἶναι ἡ κατηγορία αὐτὴ ἀριθ-

ἐν τυραννίδι, γένηται, ταύτη καὶ τότε τάχος καὶ ὀραστώνη τῆς μεταβολῆς γίνεσθαι φιλεῖ.

ΚΛ. Πῶς; οὐ γάρ μανθάνομεν.

ΑΘ. Καὶ μὴν εἰρηταί γ' ἡμῖν οὐχ ἅπαξ ἀλλ' οἶμαι πολλάκις· ὑμεῖς δὲ τάχα οὐδὲ θεάσαθε τυραννομένην πόλιν.

ΚΛ. Οὐδέ γε ἐπιθυμητῆς ἔγωγ' εἰμί τοῦ θεάματος.

ΑΘ. Καὶ μὴν τοῦτο γ' ἂν ἴδοις ἐν αὐτῇ τὸ νυνδὴ λεγόμενον.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Οὐδὲν δεῖ πόνων οὐδέ τιнос παμπόλλου χρόνου τῷ τυράννῳ μεταβαλεῖν βουληθέντι πόλεως ἦθη, πορευέσθαι δὲ αὐτὸν δεῖ πρῶτον ταύτη δπηπερ ἂν ἐβελήσῃ, ἕαντε πρὸς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα, προτρέπεσθαι τοὺς πολίτας, ἕαντε ἐπὶ τοῦναντίον, αὐτὸν πρῶτον πάντα ὑπογράφοντα τῷ πράττειν, τὰ μὲν ἐπαινοῦντα καὶ τιμῶντα, τὰ δ' αὖ πρὸς ψόγον ἄγοντα, καὶ τὸν μὴ πειθόμενον ἀτιμάζοντα καθ' ἑκάστας τῶν πράξεων.

ΚΛ. Καὶ πῶς οἰόμεθα ταχὺ συνακολουθήσειν τοὺς ἄλλους πολίτας τῷ τὴν τοιαύτην πειθῶ καὶ ἅμα βίαν εἰληφότη;

ΑΘ. Μηδεὶς ἡμᾶς πειθέτω, ὦ φίλοι, ἄλλη θάττον καὶ ὄχρον μεταβάλλειν ἂν ποτε πόλιν τοὺς νόμους ἢ τῇ τῶν δυναστευόντων ἡγεμονίᾳ, μηδὲ νῦν γε ἄλλη γίνεσθαι μηδ' αὐθῆς ποτε γενήσεσθαι. Καὶ γὰρ οὐδ' ἡμῖν οὐ τοῦτ' ἐστὶν ἀδύνατον

μητικὰ μικρότερη καὶ πολιτικὰ ἰσχυρότερη, καθὼς ἀκριβῶς συμβαίνει στὴν τυραννία, σ' αὐτὴν καὶ τότε συνηθίζεται νὰ ὑπάρχῃ ταχύτητα καὶ εὐκολία μεταβολῆς.

ΚΛ. Πῶς αὐτό; Διότι δὲν καταλαβαίνομε.

ΑΘ. Καὶ ὡστόσο ἔχει αὐτὸ χωρὶς ἄλλο εἰπωθεὶ ὄχι μόνο μία φορὰ ἀλλὰ, νομίζω, πολλές· ἴσως ὁμως ἐσεῖς νὰ μὴ ἔχετε δεῖ ποτὲ πόλη ποὺ νὰ κυβερνᾶται ἀπὸ τύραννο.

ΚΛ. Καὶ οὔτε ἔχω ἀσφαλῶς ἐγὼ τοῦλάχιστον τὴν ἐπιθυμία τέτοιου θεάματος.

ΑΘ. Καὶ ὡστόσο θὰ μπορούσε νὰ δεῖς σ' αὐτὴν ἐκεῖνο ποὺ τώρα λέμε.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Τὸ ὅτι δὲν χρειάζεται καθόλου κανένας κόπος οὔτε κανένα τεράστιο χρονικὸ διάστημα γιὰ τὸν τύραννο, ὁ ὅποιος ἀποφασίζει νὰ μεταβάλῃ τὰ ἦθη μιᾶς πόλεως, πρέπει ὁμως αὐτὸς πρῶτος νὰ βαδίζει στὸν δρόμο, ὅποιος κὶ ἂν εἶναι αὐτός, στὸν ὁποῖο θὰ ἤθελε, εἴτε πρόκειται σὲ συνηθειες ἀρετῆς νὰ προτρέψῃ τοὺς πολίτες, εἴτε στὸ ἀντίθετο, πρῶτος δηλαδὴ προσυπογράφοντας ὅλες τὶς ἐνέργειες μὲ τὴ διαγωγή του, ἄλλες μὲ τὸ νὰ τίς ἐπαινῇ καὶ νὰ τίς τιμᾷ καὶ ἄλλες πάλι μὲ τὸ νὰ τίς καυτηριάζει, καὶ αὐτὸν ποὺ δὲν ὑπακούει μὲ τὸ νὰ τὸν καταφρονεῖ γιὰ καθεμία ἀπὸ τὶς πράξεις του.

ΚΛ. Καὶ πῶς νομίζομε ὅτι οἱ ἄλλοι πολίτες θὰ συμφωνήσουν ν' ἀκολουθήσουν γρήγορα αὐτὸν ποὺ μεταχειρίζεται αὐτὴν τὴν πειθῶ καὶ συνάμα τὴ βία;

ΑΘ. Κανεὶς ἄς μὴ ἐπιχειρήσει νὰ μᾶς πείσει, φίλοι μου, ὅτι θὰ μπορούσε μία πόλη νὰ μεταβάλῃ ταχύτερα καὶ εὐκολότερα τοὺς νόμους τῆς κάτω ἀπὸ ἄλλη διοίκηση ἐκτός αὐτῶν ποὺ κυβερνοῦν ὡς δυνάστες, οὔτε σήμερα μπορεῖ νὰ γίνεταὶ αὐτὸ μὲ ἄλλη (ἐνν. διοίκηση) οὔτε ποτὲ στὸ μέλλον θὰ γίνῃ. Καί, πράγματι, δὲν εἶναι αὐτὸ γιὰ μᾶς ἀδύνατον οὔτε

οὐδὲ χαλεπῶς ἂν γενόμενον· ἀλλὰ τὸδ' ἐστὶ τὸ χαλεπὸν γενέσθαι, καὶ ὀλίγον δὴ τὸ γεγονός ἐν τῷ πολλῷ χρόνῳ, ὅταν δὲ συμβῆ, μυρία καὶ πάντ' ἐν πόλει ἀγαθὰ ἀπεργάζεται ἐν ἡ ποτ' ἂν ἐγγένηται.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις;

ΑΘ. Ὅταν ἔρωσ θεῖος τῶν σωφρόνων τε καὶ δικαίων ἐπιτηδευμάτων ἐγγένηται μεγάλας τισὶν δυναστείας, ἡ κατὰ μοναρχίαν δυναστευούσας ἢ κατὰ πλοῦτων ὑπεροχάς διαφερούσας ἢ γενῶν, ἢ τὴν Νέστορος ἂν ποτὲ τις ἐπανενέγκῃ φύσιν, ὃν τῆ τοῦ λέγειν ῥώμῃ φασὶ πάντων διενεγκόντα ἀνθρώπων πλέον ἐτι τῷ σωφρονεῖν διαφέρειν. Τοῦτ' οὖν ἐπὶ μὲν Τροίας, ὡς φασι, γέγονεν, ἐφ' ἡμῶν δὲ οὐδαμῶς, εἰ δ' οὖν γέγονεν ἢ καὶ γενήσεται τοιοῦτος ἢ νῦν ἡμῶν ἔστιν τις, μακαρίως μὲν αὐτὸς ζῆ, μακάριοι δὲ οἱ συνήκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονοῦντος στόματος ἰόντων λόγων. Ὡσαύτως δὲ καὶ συμπάσης δυνάμεως ὁ αὐτὸς πέρι λόγος, ὡς ὅταν εἰς ταῦτόν τῷ φρονεῖν τε καὶ σωφρονεῖν ἢ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώπῳ συμπίεση, τότε πολιτείας τῆς ἀρίστης καὶ νομῶν τῶν τοιοῦτων φύεται γένεσις, ἀλλως δὲ οὐ μὴ ποτε γένηται. Ταῦτα μὲν οὖν καθάπερ εἰ μῦθος τις λεχθεὶς κερχρησμοδῆσθω καὶ ἐπιδειχθῶ τῆ μὲν χαλεπὸν ὃν τὸ πόλιν εὖνομον γίνεσθαι, τῆ δ', εἴπερ γένοιτο ὃ λέγομεν, πάντων τάχιστόν τε καὶ ῥᾶστον μακροῦ.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Πειρώμεθα προσαρμόττοντες τῆ πόλει σοι, καθάπερ

κάτι ποῦ δύσκολο ἔστω θὰ μπορούσε νὰ γίνε· ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι τὸ δύσκολο νὰ γίνε, καὶ συνέβη σπάνια μέσα σὲ πολὺ χρόνο, ὅταν τύχει ὁμως νὰ συμβεῖ, κάνει ἄπειρα καὶ κάθε εἶδους καλὰ στὴν πόλιν ποῦ ἐνδεχομένως θὰ παρουσιασθεῖ.

ΚΛ. Γιὰ ποῖο πράγμα, ἐπὶ τέλους, μιλάς;

ΑΘ. Ὅταν ἐνυπάρχει ἐμφυτος θεῖος ἔρωτας γιὰ τὶς σφρόνες καὶ δίκαιες συνήθειες στὶς ψυχὲς μελῶν ὀρισμένων μεγάλων δυναστειῶν, οἱ ὁποῖες ἢ ἀκούσῃ τὴν ἐξουσία ὑπὸ μορφή κληρονομικῆς μοναρχίας ἢ διακρίνονται ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴ τους στὸν πλοῦτο ἢ στὴν καταγωγὴ, ἢ ἂν θὰ μπορούσε κάποιος νὰ ἐπιδείξει ποτὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Νέστορα, γιὰ τὸν ὁποῖο λένε ὅτι ὑπερέιχε ὄλων στὴ δύναμιν τοῦ λέγειν καὶ ὅτι ὑπερέιχε ἀκόμη καὶ ὡς πρὸς τὴ σωφροσύνη. Αὐτὸ, βεβαίως, ἔγινε, ὅπως λένε, τὴν ἐποχὴ τῆς Τροίας καὶ μὲ κανέναν τρόπο στὸν καιρὸ μας, ἂν ὥστόσο ὑπῆρξε ἢ θὰ ὑπάρξει ἓνας τέτοιος ἄνδρας ἢ τῶρα βρίσκεται κάποιος ἀνάμεσά μας, τότε αὐτὸς θὰ ζεῖ χωρὶς ἄλλο εὐτυχισμένα καὶ εὐτυχισμένοι θὰ εἶναι ὄλοι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἀκούσῃ τὰ λόγια ποῦ βγαίνουν ἀπὸ τὸ σῶφρον στόμα του. Ὁμοίως καὶ γιὰ κάθε εἶδους ἐξουσία ἐν γένει ἰσχύει ἡ ἴδια λογικὴ, ὅτι δηλαδὴ ὅταν συμβεῖ νὰ συμπίεσῃ ἓναν ἀνθρωπο ὡς τῆ φρόνηση καὶ τῆ σωφροσύνη ἢ ὑπέρτατη ἐξουσία, τότε ἔχομε σύμφωνα μὲ τὴ φύση τῶν πραγμάτων τὴ γέννηση τοῦ ἀριστοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν νόμων τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρα, διαφορετικὰ δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ γίνε κατὰ τέτοιο. Αὐτά, λοιπὸν, σὰν κάποιος μῦθος ποῦ ἐλέχθη, ἄς τὰ ἐκλάβουμε σὰν νὰ ἦσαν χρησμοὶ καὶ σὰν ἀπόδειξη, τοῦ ὅτι εἶναι δύσκολο νὰ γίνε εὖνομη μία πόλη, καὶ ἂν γινόταν αὐτὸ ποῦ λέμε, τότε θὰ γινόταν μὲ τὸν ταχύτερο καὶ τὸν εὐκολότερο τρόπο.

ΚΛ. Πῶς γίνεται αὐτό;

ΑΘ. Ἄς προσπαθήσουμε, προσαρμόζοντάς το στὴν πόλιν σου, νὰ πλάσουμε τοὺς νόμους μὲ τὸν λόγο, καθὼς οἱ γέρον-

παῖδες πρεσβῦται, πλάττειν τῷ λόγῳ τοὺς νόμους.

ΚΛ. Ἴωμεν δὴ καὶ μὴ μέλλωμεν ἔτι.

ΑΘ. Θεὸν δὴ πρὸς τὴν τῆς πόλεως κατασκευὴν ἐπικαλώμεθα· ὁ δὲ ἀκούσειέν τε, καὶ ἀκούσας ἴλεως εὐμενῆς τε ἡμῖν ἔλθοι συνδιακοσμήσων τὴν τε πόλιν καὶ τοὺς νόμους.

ΚΛ. Ἐλθοι γάρ οὖν.

ΑΘ. Ἀλλὰ τίνα δὴ ποτε πολιτείαν ἔχομεν ἐν νῶ τῇ πόλει προστάττειν;

ΚΛ. Οἶον δὴ τί λέγεις βουλευθεῖς; φράξ' ἔτι σαφέστερον. Οἶον δημοκρατίαν τινὰ ἢ ὀλιγαρχίαν ἢ ἀριστοκρατίαν ἢ βασιλικήν; οὐ γάρ δὴ τυραννίδα γέ που λέγεις ἄν, ὡς γ' ἡμεῖς ἄν οἰηθείημεν.

ΑΘ. Φέρε δὴ τοίνυν, πότερος ὑμῶν ἀποκρίνασθαι πρότερος ἂν ἐθέλοι, τὴν οἶκοι πολιτείαν εἰπὼν τίς τούτων ἐστίν;

ΜΕ. Μῶν οὖν τὸν πρεσβύτερον ἐμὲ δικαιοτέρον εἰπεῖν πρότερον;

ΚΛ. Ἴσως.

ΜΕ. Καὶ μὴν συννοῶν γε, ὃ ἔξενε, τὴν ἐν Λακεδαίμονι πολιτείαν οὐκ ἔχω σοι φράζειν οὕτως ἦντινα προσαγορεύειν αὐτὴν δεῖ. Καὶ γάρ τυραννίδι δοκεῖ μοι προσοικεῖναι – τὸ γάρ τῶν ἐφόρων θαυμαστόν ὡς τυραννικὸν ἐν αὐτῇ γέγονε – καὶ τις ἐνιότη μοι φαίνεται πασῶν τῶν πόλεων δημοκρατούμενῃ μάλιστα' ἔοικεῖναι. Τὸ δ' αὖ μὴ φάναι ἀριστοκρατίαν αὐτὴν εἶναι παντάπασιν ἄτοπον· καὶ μὲν δὴ βασιλεία γε διὰ

τες ποὺ ξανάγιναν παιδιὰ.

ΚΛ. Ἄς προχωρήσουμε λοιπὸν καὶ ἄς μὴ χρονοτριβοῦμε ἄλλο.

ΑΘ. Ἄς ἐπικαλεσθῶμε, τότε, ἓνα θεὸ γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς πόλεως· θὰ μπορούσε αὐτὸς νὰ μᾶς εἰσακούσει καί, εἰσακούοντάς μας, θὰ μπορούσε νὰ ἔλθει σπλαχνικὸς καὶ πρόθυμος σὲ βοήθειά μας γιὰ νὰ διευθετηθεῖ μαζί μας τὴν πόλη καὶ τοὺς νόμους.

ΚΛ. Μακάρι νὰ ἔλθει, λοιπὸν.

ΑΘ. Ποῖο πολίτευμα ὁμως ἔχομε ἐνδεχομένως στὸν νοῦ μας νὰ ὀρίσουμε στὴν πόλη;

ΚΛ. Σὰν τί τάχα ἔννοεῖς, ὅταν θέλησες (ἐνν. νὰ διερωτηθεῖς σχετικὰ); Διατύπωσε τὴ σκέψη σου ἀκόμη πιὸ καθαρά. Ἐννοεῖς μὲ αὐτὸ, λόγου χάριν, ἓνα ὀρισμένο εἶδος δημοκρατίας ἢ τὴν ὀλιγαρχία ἢ τὴν ἀριστοκρατία ἢ τὴ βασιλεία; Διότι δὲν θὰ ἔννοεῖς βέβαια σὲ καμμία περίπτωση τὴν τυραννία, ὅπως θὰ μπορούσαμε ἡμεῖς τοῦλάχιστον νὰ φαντασθῶμε.

ΑΘ. Ἐλα, λοιπὸν τότε, ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο σας θὰ ἠθελε ν' ἀπαντήσει πρῶτος, προκειμένου νὰ μᾶς πεῖ ποῖο ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τὸ πολίτευμα τῆς χώρας του;

ΜΕ. Δὲν θὰ ἦταν λοιπὸν, μήπως, δικαιοτέρο νὰ μιλήσω ὁ γεροντότερος ἐγὼ πρῶτος;

ΚΛ. Ἴσως.

ΜΕ. Καὶ ὁμως ἄν, φιλοξενούμενε, τὸ καλοσκεφθῶ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ πῶ μὲ ποῖο ὄνομα πρέπει ν' ἀποκαλεῖ κανεὶς τὸ πολίτευμα ποὺ ἰσχύει στὴ Λακεδαίμονα. Διότι καὶ μὲ τυραννία μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι παρεμφερές – δεδομένου ὅτι ὁ ἀξιοθαύματος θεσμὸς τῶν ἐφόρων ἔγινε σ' αὐτὴν ὡς τυραννικὸς (θεσμὸς) – καὶ κάποτε μοῦ φαίνεται ὅτι μοιάζει μὲ μία πόλη, ποὺ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη κυβερνᾶται δημοκρατικά. Τὸ νὰ μὴν ποῦμε, ἐξ ἄλλου, ὅτι εἶναι αὐτὸ ἀριστοκρατία, εἶναι παντελῶς παράλογον· πλὴν ὁμως, ἡ ἀλήθεια εἶναι

βίου τ' ἐστὶν ἐν αὐτῇ καὶ ἀρχαιοτάτη πασῶν καὶ πρὸς πάντων ἀνθρώπων καὶ ἡμῶν αὐτῶν λεγομένη. Ἐγὼ δὲ οὕτω νῦν ἐξαίφνης ἂν ἐρωτηθῆς, ὄντως, ὅπερ εἶπον, οὐκ ἔχω διορισάμενος εἰπεῖν τίς τούτων ἐστὶν τῶν πολιτειῶν.

ΚΛ. Ταῦτόν σοι πάθος, ὦ Μέγилле, καταφαίνομαι πεπονηθέναι· πάνυ γάρ ἄπορῶ τὴν ἐν Κνωσῶ πολιτείαν τούτων τινὰ διασχυρίζομενος εἰπεῖν.

ΑΘ. Ὅντως γάρ, ὦ ἄριστοι, πολιτειῶν μετέχετε· ἄς δὲ ὀνομάκαμεν νῦν, οὐκ εἰσὶν πολιτεῖαι, πόλεων δὲ οἰκῆσεις δεσποζομένων τε καὶ δουλευουσῶν μέρεσιν ἑαυτῶν τισι, τὸ τοῦ δεσπότηος δὲ ἐκάστη προσαγορεύεται κράτος. Χρῆν δ', εἶπερ του τοιοῦτου τὴν πόλιν ἔδει ἐπονομάζεσθαι, τὸ τοῦ ἀληθῶς τῶν τὸν νοῦν ἐχόντων δεσποζόντος θεοῦ ὄνομα λέγεσθαι.

ΚΛ. Τίς δ' ὁ θεός;

ΑΘ. Ἄρ' οὐν μύθῳ σμικρὰ γ' ἔτι προσχρηστέον, εἰ μέλομεν ἐμμελῶς πως δηλῶσαι τὸ νῦν ἐρωτώμενον;

ΚΛ. Οὐκοῦν χρῆ ταύτη δρᾶν.

ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν. Τῶν γάρ δὴ πόλεων ὧν ἐμπροσθε τὰς συνοικῆσεις διήλθομεν, ἔτι προτέρα τούτων πάμπλου λέγεται τις ἀρχὴ τε καὶ οἰκῆσις γεγονέναι ἐπὶ Κρόνου μάλ' εὐδαίμων, ἧς μίμημα ἔχουσα ἐστὶν ἥτις τῶν νῦν ἄριστα οἰκεῖται.

ΚΛ. Σφόδρ' ἂν, ὡς ἔοικ', εἴη περὶ αὐτῆς δέον ἀκοῦεν.

ὅτι ὑπάρχει καὶ βασιλεία Ἰσόβια σ' αὐτὴν καὶ μάλιστα θεωρεῖται ἢ ἀρχαιότερη ἅπ' ὅλες καὶ γιὰ δλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἴδιους. Ἐγὼ ὁμως, ἂν μοῦ ἐτίθετο ἔτσι ὅπως τῶρα ξαφνικὰ τὸ ἐρώτημα, πράγματι, ὅπως ἀκριβῶς εἶπα, δὲν μπορῶ, ζητώντας νὰ τὸ προσδιορίσω, νὰ πῶ ποῖο ἀπὸ αὐτὰ τὰ πολιτεύματα εἶναι.

ΚΛ. Τὸ ἴδιο κακὸ μὲ σένα κατὰ τὰ φαινόμενα ἔχω πάθει, Μέγилле· διότι ἀδυνατῶ ἐντελῶς νὰ πῶ διαβεβαιώνοντας σὲ ποῖο ἀπὸ αὐτὰ ἀνήκει τὸ πολιτεύμα τῆς Κνωσοῦ.

ΑΘ. Πράγματι, ἔξοχοι ἄνθρωποι, ἐσεῖς μετέχετε σὲ (ἐνν. ἀληθινὰ) πολιτεύματα· ἐνῶ αὐτὰ πού λίγο πρὶν ἀποκαλέσαμε πολιτεύματα δὲν εἶναι (ἐνν. ἀληθινὰ) πολιτεύματα, ἀλλὰ οἰκισμοὶ πόλεων, ὅπου ἕνα μέρος ἀπὸ αὐτὲς τελοῦν ὑπὸ καθεστῶς δεσποτείας καὶ δουλείας, καὶ κάθε ἕνας καλεῖται ἐπικράτεια τοῦ δεσπότη. Ὅφειλε ἀντιθέτως, ἂν βέβαια ἡ πόλις ἔπρεπε νὰ λαμβάνει τὸ ὄνομά της ἀπὸ ἕναν τέτοιο (ἐνν. δεσπότη), νὰ ἀποκαλεῖται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, ὁ ὁποῖος δεσπόζει εἶναι ἀλήθεια στὰ ὄντα πού ἔχουν νοῦ.

ΚΛ. Ποῖος εἶναι ὁμως αὐτός ὁ θεός;

ΑΘ. Μήπως, λοιπόν, πρέπει νὰ κάμνουμε γιὰ λίγο ἀκόμη χρῆση τοῦ μύθου, ἂν πρόκειται νὰ δηλώσουμε μὲ κάποιο ταίριαστο τρόπον αὐτὸ πού τῶρα ἐρωτᾶται;

ΚΛ. Εἶναι, λοιπόν, ἀνάγκη νὰ ἐνεργήσουμε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο.

ΑΘ. Ἀπολύτως, μάλιστα. Διότι ἀπὸ τίς πόλεις αὐτές, τῶν ὁποίων ἐξετάσαμε πρωτύτερα διεξοδικὰ τὴ συνένωση, λέγεται ὅτι ὑπῆρξε τὸν καιρὸ τοῦ Κρόνου μία πόλις μὲ μορφὴ ἐξουσίας καὶ ὀργάνωσης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, κατὰ πολὺ προγενέστερη ἅπ' αὐτές, πολὺ εὐτυχιμένη, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἀπομίμηση κάθε πόλις ἀπὸ τίς σημερινές, ἡ ὁποία διοικεῖται μὲ τρόπον ἄριστο.

ΚΛ. Θὰ ἦταν ὀλωσδιόλου, ἅπ' ὅτι νομίζω, ἀναγκαῖο ν'

ΑΘ. Ἐμοὶ γοῦν φαίνεται· διὸ καὶ παρήγαγον αὐτὴν εἰς τὸ μέσον τοῖς λόγοις.

ΚΛ. Ὅρθότατά γε δρῶν· καὶ τὸν γε ἔξης περαίνων ἄν θιονοῦμαι, εἴπερ προσήκων ἔστιν, μάλ' ὀρθῶς ἄν ποιοίης.

ΑΘ. Δραστέον ὡς λέγετε. Φήμην τοίνυν παραδεδέγμεθα τῆς τῶν τότε μακαρίας ζωῆς ὡς ἄφθονά τε καὶ αὐτόματα πάντ' εἶχεν. Ἡ δὲ τούτων αἰτία λέγεται τοιᾶδε τις. Πυγνώσκων ὁ Κρόνος ἄρα, καθάπερ ἡμεῖς διεληλύθαμεν, ὡς ἀνθρωπεία φύσις οὐδεμία ἰκανὴ τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσα αὐτοκράτωρ πάντα, μὴ οὐχ ἕβρεῶς τε καὶ ἀδικίας μεστοῦσθαι, ταῦτ' οὐκ ἀναοοῦμενος ἐφίστη τότε βασιλείας τε καὶ ἄρχοντας ταῖς πόλεσιν ἡμῶν, οὐκ ἀνθρώπους ἀλλὰ γένους θειοτέρου τε καὶ ἁμείνονος, δαίμονας, οἷον νῦν ἡμεῖς δρῶμεν τοῖς ποιμνίοι-
σι καὶ ὄσων ἡμεροὶ εἰσιν ἀγέλαι· οὐ βοῦς βοῶν οὐδὲ αἴγας αἰγῶν ἄρχοντας ποιοῦμεν αὐτοῖσι τινας, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτῶν δεσπότημεν, ἅμεινον ἐκείνων γένος. Ταῦτόν δὴ καὶ ὁ θεὸς ἄρα καὶ φιλόανθρωπος ὢν, τὸ γένος ἅμεινον ἡμῶν ἐφίστη τὸ τῶν δαιμόνων, ὃ διὰ πολλῆς μὲν αὐτοῖς ἔρασι, πολλῆς δ' ἡμῖν, ἐπιμελούμενον ἡμῶν, εἰρήνην τε καὶ αἰδῶ καὶ εὐνο-
μίαν καὶ ἀφθονίαν δίκης παρεχόμενον, ἀστασίαστα καὶ εὐδαίμονα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀπηργάζετο γένη. Λέγει δὴ καὶ νῦν οὗτος ὁ λόγος, ἀληθεῖα χρώμενος, ὡς ὄσων ἄν πόλεων μὴ θεὸς ἀλλὰ τις ἄρχη θνητός, οὐκ ἔστιν κακῶν αὐτοῖς οὐδὲ πόνων ἀνάφυξις· ἀλλὰ μμεισθαι δεῖν ἡμᾶς οἶεται πάση μη-

ἀκούσουμε σχετικὰ μὲ αὐτὴν.

ΑΘ. Σὲ μένα τοῦλάχιστον πάντως φαίνεται ἀναγκαῖο· γι' αὐτὸ καὶ τὴν εἰσήγαγα στὴ συζήτηση.

ΚΛ. Πράττοντας βέβαια πάρα πολὺ τότε ἀνθρώπων, ἔτσι ὁλοκλήρωνες τὴν ἐξιστόρηση τοῦ μύθου, ἄν βέβαια αὐτὸς εἶναι σχετικὸς, θὰ ἔπραττες ἀκόμη πιὸ σωστά.

ΑΘ. Πρέπει νὰ πρᾶξω ὅπως λέτε. Εἴμαστε, λοιπόν, ἀποδέκτες τῆς φήμης γιὰ τὴ μακάρια ζωὴ τῶν τότε ἀνθρώπων, ἔτσι ποῦ εἶχε αὐτὴ ὅλα τὰ ἀγαθὰ σὲ ἀφθονία καὶ κατὰ τρόπον αὐτόματο. Καὶ ὡς αἰτία αὐτῶν ἀναφέρεται μία τοῦ εἶδους αὐτοῦ, γνωρίζοντας ὁ Κρόνος δηλαδὴ, καθὼς τὸ ἀναφέραμε, ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμια ἀνθρώπινη φύση ἰκανὴ νὰ διοικεῖ ἀπολυταρχικὰ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, χωρὶς νὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἔπαρση καὶ ἀδικία, αὐτὰ ἔχοντας, λοιπόν, στὸν νοῦ του, ὄρισε τότε βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας στὶς πόλεις καὶ ὄχι ἀνθρώπους, ἀλλὰ ὄντα ἐνὸς θεϊκότερου καὶ συνεπῶς καλύτερου γένους, τοῦς δαίμονες, ὅπως ἡμεῖς οἱ ἴδιοι κάμνουμε σήμερα μὲ τὰ ποίμνια, ὅσο ἡμερα καὶ ἄν εἶναι τὰ κοπάδια· δὲν κάμνουμε δηλαδὴ σὲ αὐτὰ κάποιο βόδι στὰ βόδια καὶ κάποιες γίδες στὶς γίδες ἀρχηγούς, ἀλλὰ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὰ ἐξουσιάζομε, ἕνα καλύτερο ἀπὸ ἐκεῖνα εἶδος ὄντων. Τὸ ἴδιο αὐτὸ κάνει, λοιπόν, καὶ ὁ θεὸς, ἐπειδὴ εἶναι ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ φιλόανθρωπος, ὄρισε τὸ καλύτερο ἀπὸ μᾶς εἶδος ὄντων ἐκεῖνο τῶν δαιμόνων, τὸ ὅποιο μὲ μεγάλη εὐχέρεια γι' αὐτοῦς καὶ μεγάλη ἀνακούφιση γιὰ μᾶς, μὲ τὸ νὰ μᾶς φροντίζει καὶ νὰ μᾶς παρέχει εἰρήνην, αἰδημοσύνην, εὐνομία καὶ ἀπόλυτη δικαιοσύνη, εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ κάμνει φιλήσυχα καὶ εὐτυχισμένα τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων. Ὑποδηλώνει καὶ σήμερα ἀκόμα ὁ θρύλος αὐτὸς κατὰ τὸ ὅποιο καὶ ἀληθεύει, ὅτι σὲ ὄσες πόλεις τυχαίνει νὰ ἄρχη ὄχι θεὸς ἀλλὰ ἕνας θνητός, δὲν ὑπάρχει γιὰ τοῦς πολῖτες γλυτωμὸς ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ τὰ βάσανα θεωρεῖ, ἀντιθέτως, ὅτι πρέπει ἡμεῖς νὰ μμιοῦμαστε μὲ κάθε μέσο

χαῖν τὸν ἐπὶ τοῦ Κρόνου λεγόμενον βίον, καὶ ὅσον ἐν ἡμῖν ἀθανασίας ἔνεστι, τοῦτ' ἄπειρο μόνον δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τὰς 714a
 τ' οἰκίσεις καὶ τὰς πόλεις διοικεῖν, τὴν τοῦ νοῦ διανομὴν ἐπινομάζοντας νόμον. Εἰ δ' ἄνθρωπος εἰς ἡ ὀλιγαρχία τις, ἢ καὶ δημοκρατία ψυχὴν ἔχουσα ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ὀρεγομένην καὶ πληροῦσθαι τούτων δεομένην, στέγουσαν δὲ οὐδὲν ἄλλ' ἄνηνύτῳ καὶ ἀπλήστῳ κακῷ νόσῳ καὶ συνεχόμενῳ, ἄρξει δὲ πόλεως ἢ τινος ἰδιώτου καταπατήσας ὁ τοιοῦτος τοὺς νόμους, ὃ νυνδὴ ἐλέγομεν, οὐκ ἔστι σωτηρίας μηχανή. Σκοπεῖν δὲ δεῖ τοῦτον τὸν λόγον ἡμᾶς, ὃ Κλεινία, b
 πότερον αὐτῷ πεισόμεθα ἢ πῶς δράσομεν.

ΚΛ. Ἀνάγκη δὴπου πείθεσθαι.

ΑΘ. Ἐννοεῖς οὖν ὅτι νόμων εἶδη τινές φασιν εἶναι τοσαῦτα ὅσα περὶ πολιτειῶν, πολιτειῶν δὲ ἄρτι διεληλύθαμεν ὅσα λέγουσιν οἱ πολλοί; μὴ δὲ φαῦλον περὶ νομίσεως εἶναι τὴν νῦν ἀμφισβήτησιν, περὶ δὲ τοῦ μεγίστου· τὸ γὰρ δίκαιον καὶ ἄδικον οἱ χρῆ βλέπειν, πάλιν ἡμῖν ἀμφισβητούμενον ἐλήλυθεν. Οὕτε γὰρ πρὸς τὸν πόλεμον οὕτε πρὸς ἄρετὴν d
 δλην βλέπειν δεῖν φασὶ τοὺς νόμους, ἀλλ' ἦτις ἂν καθεστηκυῖα ἢ πολιτεία, ταύτη ἰδεῖν τὸ συμφέρον, ὅπως ἄρξει τε αἰεὶ καὶ μὴ καταλυθῆσεται, καὶ τὸν φύσει ὄρον τοῦ δικαίου λέγεσθαι κάλλισθ' οὕτω.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Ὅτι τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον ἐστίν.

τὸν θρυλούμενον τρόπον ζωῆς ἐπὶ Κρόνου καὶ ὅσο ἐνυπάρχει ἓνα στοιχεῖο ἀθανασίας, σ' αὐτὸ ὑπακούοντας νὰ διοικοῦμε 714a
 δημοσίᾳ καὶ ἰδιωτικᾷ τόσο τοὺς οἴκους ὅσο καὶ τίς πόλεις, ὀνομάζοντας τὴ νοπητικὴν διανομὴν νόμο. Ἄν τῶρα ἓνας καὶ μόνον ἄνθρωπος ἢ κάποια ὀλιγαρχία ἢ ἀκόμη καὶ δημοκρατία, ἢ ὅποια ἔχει μία ψυχὴ πού λαχταρᾷ τίς ἡδονές καὶ τίς χαρὲς καὶ φλέγεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ τίς χορτάσει, τὴν ὅποια δὲν προσατανεῖ ἀπὸ τὸ κακὸ, ἀλλά, ἀντιθέτως, κατέχεται ἀπὸ ἓνα ἀτέλειωτο καὶ ἀνίματο κακὸ νόσημα, πρόκειται λοιπὸν, νὰ γίνῃ κύριος μᾶς πόλεως ἢ ἐνὸς ἰδιώτη, ὃ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ ποιοῦ πού καταπάτησε τοὺς νόμους, τότε, αὐτὸ πού τῶρα δὰ λέγαμε δὲν ὑπάρχει, δηλαδὴ μέσο σωτηρίας. Πρέπει, λοιπὸν, νὰ ἐξετάσουμε ἡμεῖς προσεκτικᾷ, Κλεινία, αὐτὸν τὸν συλλογισμόν, τί ἀπὸ τὰ δύο, θὰ τὸν ὑπακούσουμε ἢ πῶς θὰ ἐνεργήσουμε;

ΚΛ. Εἶναι ἀνάγκη χωρὶς ἄλλο νὰ τὸν ὑπακούσουμε.

ΑΘ. Ἐννοεῖς, λοιπὸν, ὅτι ἰσχυρίζονται ὀρισμένοι πῶς ὑπάρχουν τόσα εἶδη νόμων ὅσα καὶ πολιτεύματα, τὰ πολιτεύματα πού τῶρα ἐξετάσαμε διεξοδικᾷ, ὅσα ἀναφέρει ὁ πολὺς κόσμος; Καὶ μὴ νομίσεις ὅτι ἡ τωρινὴ συζήτηση εἶναι γιὰ κάτι ἀσήμαντο, ἀλλὰ ἀντιθέτως εἶναι γιὰ τὸ πῶς σημαντικὸ· διότι τὸ πού πρέπει ν' ἀποβλέπουν τὸ δίκαιο καὶ τὸ ἄδικο ἦλθε καὶ πάλι γιὰ συζήτηση. Ἰσχυρίζονται, πράγματι, ὀρισμένοι ὅτι οἱ νόμοι δὲν πρέπει ν' ἀποβλέπουν οὔτε στὸν πόλεμο οὔτε στὴν ἀρετὴ ἐν γένει, ἀλλὰ ὅτι ὅποιο τυχὸν εἶναι τὸ πολιτεύμα σὲ ἰσχύ, σὸ συμφέρον αὐτοῦ ν' ἀποβλέπουν, σὸ πῶς δηλαδὴ θὰ εἶναι πάντοτε αὐτὸ σὲ ἰσχύ καὶ συνεπῶς ὅτι δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ καταλυθῆ, καὶ ὅτι ὃ καλύτερος δυνατὸς τρόπος νὰ ἐκφράζεται ὃ φυσικὸς ὀρισμὸς τοῦ δικαίου εἶναι ἔτσι.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Ὅτι εἶναι τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυρότερου.

ΚΛ. Λέγ' ἔτι σαφέστερον.

ΑΘ. Ὡδε. Τίθεται δῆπου, φασίν, τοὺς νόμους ἐν τῇ πόλει ἐκάστοτε τὸ κρατοῦν. Ἦ γάρ;

ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΑΘ. Ἄρ' οὖν οἶει, φασίν, ποτὲ δῆμον νικῆσαντα, ἢ τινα πολιτείαν ἄλλην, ἢ καὶ τύραννον, θῆσεσθαι ἐκόντα πρὸς ἄλλο τι πρῶτον νόμους ἢ τὸ συμφέρον ἑαυτῶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μένειν;

ΚΛ. Πῶς γάρ ἄν;

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ ὅς ἂν ταῦτα τὰ θεθέντα παραβαίη, κολάσει ὁ θέμενος ὡς ἀδικοῦντα, δίκαια εἶναι ταῦτ' ἐπονομάζων;

ΚΛ. Ἐοικε γοῦν.

ΑΘ. Ταῦτ' ἄρ' αἶε καὶ οὕτω καὶ ταύτη τὸ δίκαιον ἂν ἔχου.

ΚΛ. Φησὶ γοῦν οὗτος ὁ λόγος.

ΑΘ. Ἔστι γάρ τοῦτο ἐν ἐκείνων τῶν ἀξιωματῶν ἀρχῆς πέρι.

ΚΛ. Ποίων δῆ;

ΑΘ. Τῶν ἃ τότε ἐπεσκοποῦμεν, τίνας τίνων ἀρχεῖν δεῖ. Καὶ ἐφάνη δὴ γονέας μὲν ἐκγόνων, νεωτέρων δὲ πρεσβυτέρους, γενναίους δὲ ἀγεννῶν, καὶ σὺχν' ἅττα ἦν ἄλλ', εἰ μνημέθα, καὶ ἐμπόδια ἕτερα ἐτέροισι· καὶ δὴ καὶ ἐν ἦν αὐτῶν τοῦτο, καὶ ἐφαμέν που κατὰ φύσιν τὸν Πίνδαρον ἀγειν διακιοῦντα τὸ βιαιότατον, ὡς φάναι.

715a

ΚΛ. Μίλησε ἀκόμη πὸ καθαρά.

ΑΘ. Μὲ αὐτὸν ἐδῶ τὸν τρόπο. Θέτει χωρὶς ἄλλο τοὺς νόμους, ἰσχυρίζονται, στὴν πόλη τὸ πολίτευα πού ἐπικρατεῖ κάθε φορὰ ἐκεῖ. Ἦ μήπως ὄχι;

ΚΛ. Τὴν ἀλήθεια λές.

ΑΘ. Ἄραγε, λοιπόν, φαντάζεται μήπως κανεῖς, ἰσχυρίζονται, ὅτι ἂν κάποτε ὑπερισχῶσει ὁ δῆμος ἢ κάποιον ἄλλο πολίτευμα, ἢ ἀκόμη καὶ ἓνας τύραννος, ὅτι θὰ θέσει πρόθυμα νόμους πρὸς χάριν κάποιου ἄλλου πρωτίστως καὶ ὄχι τοῦ δικοῦ του συμφέροντος, τοῦ νὰ παραμείνει δηλαδὴ στὴν ἐξουσία;

ΚΛ. Πῶς θὰ ἦταν αὐτὸ δυνατόν;

ΑΘ. Ἄραγε, λοιπόν, καὶ ὅποιος τυχὸν παραβαίνει αὐτὰ τὰ ὅποια νομοθετήθηκαν, θὰ τὸν τιμωρήσει αὐτὸς πού τὰ νομοθέτησε ὡς κάποιον πού διαπράττει ἀδίκημα, ἐπειδὴ ἀπλῶς τὰ χαρακτηρίζει ὅτι εἶναι αὐτὰ δίκαια;

ΚΛ. Ἔτσι τοῦλάχιστον φαίνεται.

ΑΘ. Αὐτὰ θὰ ἔχουν ἄρα πάντοτε ἔτσι καὶ τὸ σωστὸ αὐτὸ θὰ ἦταν.

ΚΛ. Αὐτὸ διατείνεται σὲ κάθε περίπτωση αὐτὸς ὁ συλλογισμός.

ΑΘ. Διότι αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐξουσία ἀξιώματα.

ΚΛ. Τὰ ποῖα λοιπόν;

ΑΘ. Ἐκεῖνα πού ἐξετάζαμε πρωτύτερα, ποῖοι δηλαδὴ πρέπει νὰ ἀρχουν σὲ ποίους. Καὶ φάνηκε οἱ γονεῖς στοὺς ἀπογόνους καὶ στοὺς νεώτερους οἱ γεροντότεροι, οἱ εὐγενεῖς στοὺς μὴ εὐγενεῖς, καὶ ἦσαν πολλὰ ἄλλα, ἂν θυμόμαστε καλά, καὶ ἄλλα πού χρῆσιμευαν ὡς ἐμπόδια σὲ ἄλλα· καὶ μάλιστα ἓνα μεταξὺ αὐτῶν ἦταν τοῦτο, καὶ εἴπαμε κάπου ὅτι ὁ Πίνδαρος φθάνει νὰ δικαιολογεῖ σύμφωνα μὲ τὴ φύση τὸ ἄκρως βίαιο, ἀπ' ὅ,τι διατείνεται.

715a

ΚΛ. Ναί, ταῦτ' ἦν ἃ τότε ἐλέχθη.

ΑΘ. Σκόπει δὴ ποτέροις τισὶν ἢ πόλις ἡμῖν ἐστὶν παραδοτέα. Γέγονεν γὰρ δὴ μυριάσις ἦδη τὸ τοιοῦτον ἐν τισὶ πόλεσιν.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ἄρχῶν περιμαχῆτων γενομένων, οἱ νικῆσαντες τὰ τε πράγματα κατὰ τὴν πόλιν οὕτως ἐσφετέρισαν σφόδρα, ὥστε ἀρχῆς μὴδ' ὅτιοῦν μεταδιδόναι τοῖς ἡττηθεῖσιν, μήτε αὐτοῖς μήτε ἐκγόνοις, παραφυλάττοντες δὲ ἀλλήλους ζῶσιν, ὅπως μὴ ποτέ τις εἰς ἀρχὴν ἀφικόμενος ἐπαναστῆ μεμνημένος τῶν ἔμπροσθεν γεγονότων κακῶν. Ταύτας δῆπου φαμέν ἡμεῖς νῦν οὐτ' εἶναι πολιτείας, οὐτ' ὀρθοῦς νόμους ὅσοι μὴ συμπάσης τῆς πόλεως ἕνεκα τοῦ κοινοῦ ἐτέθησαν· οἱ δ' ἕνεκά τινων, στασιώτας ἀλλ' οὐ πολίτας τούτους φαμέν, καὶ τὰ τούτων δίκαια ἅ φασιν εἶναι, μάτην εἰρηθῆσαι. Λέγεται δὲ τοῦδ' ἕνεκα ταῦθ' ἡμῖν, ὡς ἡμεῖς τῆ σὴ πόλει ἀρχάς οὐθ' ὅτι πλοῦσιός ἐστὶν τις δώσομεν, οὐθ' ὅτι τῶν τοιοῦτων ἄλλο οὐδὲν κεκτημένος, ἰσχυρὸν ἢ μέγεθος ἦ τι γένος· ὅς δ' ἂν τοῖς τεθεῖσι νόμοις εὐπειθέστατος τε ἦ καὶ νικᾷ ταύτην τὴν νίκην ἐν τῇ πόλει, τούτῳ φαμέν καὶ τὴν τῶν θεῶν ὑπηρεσίαν δοτέον εἶναι τὴν μεγίστην τῷ πρώτῳ, καὶ δευτέρῳ τῷ τὰ δεύτερα κρατοῦντι, καὶ κατὰ λόγον οὕτω τοῖς ἐφεξῆς τὰ μετὰ ταῦθ' ἕκαστα ἀποδοτέον εἶναι. Τοὺς δ' ἀρχοντας λεγομένους νῦν ὑπηρετάς τοῖς νόμοις ἐκάλεσα οὕτι καινοτομίας

ΚΛ. Ναί, αὐτὰ ἦσαν τὰ ὅσα εἰπώθησαν τότε.

ΑΘ. Σκέψου τότε στήν ἔξουσία ποίας ἀπὸ τῆς δύο αὐτῆς κατηγορίας πρέπει νὰ παραδοθεῖ ἡ πόλις μας. Διότι ἔχει γίνεαι κάτι τέτοιο πάμπολλες φορές ἦδη σὲ ὀρισμένες πόλεις.

ΚΛ. Τὸ ποῖο;

ΑΘ. Ὅταν τὰ ἀξιώματα γίνονται ἀντικείμενο διαμάχης, οἱ νικητὲς σφετερίζονται τόσο ἀπόλυτα τῆς δημόσιας ὑποθέσεως, ὥστε νὰ μὴ δίνουν οὔτε τὸ παραμικρὸ μέρος ἔξουσίας στοὺς νικημένους, μήτε στοὺς ἴδιους αὐτοὺς μήτε στοὺς ἀπογόνους τους, καὶ ζοῦν παραμονεύοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, ὥστε νὰ μὴ στραφεῖ ἐναντίον του, ἀνερχόμενος κάποιος ἀντίπαλος στήν ἔξουσία, ἐνθυμούμενος τὰ κακὰ ποῦ ἔγιναν προηγουμένως. Αὐτὲς ἀναμφιβόλως τῆς μορφῆς διακυβέρνησης δὲν τῆς θεωροῦμε ἡμεῖς τῶρα οὔτε κἂν πολιτεύματα, οὔτε (ἐνν. θεωροῦμε) σωστοὺς νόμους, ὅσους δὲν τέθηκαν χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ὀλόκληρης τῆς πόλεως· αὐτοὶ τῶρα οἱ ὅποιοι τέθηκαν χάριν, ὀρισμένων ὁπαδοῦς τοὺς λέμε αὐτοὺς (τοὺς τελευταίους) τότε ἀλλὰ ὄχι πολῖτες, καὶ αὐτὰ ποῦ λένε ὅτι εἶναι δικαιώματά τους, μάταια τὰ ἐπικαλοῦνται. Λέγονται τῶρα ὅλα αὐτὰ μεταξύ μας γι' αὐτὸν ἐδῶ τὸν λόγο, γιὰ νὰ μὴ δώσουμε τὰ ἀξιώματα τῆς πόλεως σου οὔτε ἐπειδὴ κάποιος εἶναι πλοῦσιος οὔτε ἐπειδὴ διαθέτει ἕνα ὅποιοδήποτε ἄλλο ἀπὸ τοῦ εἶδους αὐτοῦ πλεονεκτήματα, δύναμη ἢ μεγάλο παράστημα ἢ καταγωγή· ἀλλὰ ὅποιος συμβαίνει νὰ εἶναι ἀπολύτως ὑπάκουος στοὺς κείμενους νόμους καὶ ἀναδεικνύεται νικητὴς στήν πόλις μ' αὐτὸ τὸ εἶδος νίκης (ἐνν. τῆς ὑποταγῆς στοὺς νόμους), σ' αὐτὸν, λέμε, κατὰ πρῶτον εἶναι σωστὸ νὰ δίδεται τὸ μεγαλύτερο ἀξίωμα γιὰ τὴν ὑπηρεσία τῶν νόμων καὶ σ' αὐτὸν τὸ δεύτερο (ἐνν. σὲ ἀξία) ποῦ επικρατεῖ κατὰ δεύτερον λόγο, καὶ οὕτω καθ' ἕξιν κατὰ τὴν ἴδια λογικὴ εἶναι σωστὸ ν' ἀπονέμονται ὅλα τὰ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐπόμενα στὴ σειρά ἀξιώματα τῆς πόλεως. Ἀποκάλεσα, ἐξ ἄλλου, τῶρα τοὺς λεγόμενους ἀρχοντας

ονομάτων ἕνεκα, ἀλλ' ἡγοῦμαι παντός μᾶλλον εἶναι παρὰ τοῦτο σωτηρίαν τε πόλει καὶ τούναντίον. Ἐν ἧ μὲν γὰρ ἂν ἀρχόμενος ἦ καὶ ἄκυρος νόμος, φθορὰν ὀρῶ τῇ τοιαύτῃ ἐτοιμῇ οὖσαν· ἐν ἧ δὲ ἂν δεσπότης τῶν ἀρχόντων, οἱ δὲ ἀρχοντες δοῦλοι τοῦ νόμου, σωτηρίαν καὶ πάντα ὅσα θεοὶ πόλεσιν ἔδωσαν ἀγαθὰ γιγνόμενα καθορῶ.

ΚΛ. Ναὶ μὰ Δία, ὃ ξένε· καθ' ἡλικίαν γὰρ ὀξὺ βλέπεις.

ΑΘ. Νέος μὲν γὰρ ὢν πᾶς ἄνθρωπος τὰ τοιαῦτα ἀμβλύ-
tατα αὐτὸς αὐτοῦ ὀρᾷ, γέρων δὲ ὀξύτατα.

ΚΛ. Ἀληθέστατα.

ΑΘ. Τί δὴ τὸ μετὰ ταῦτα; ἄρ' οὐχ ἦκοντας μὲν καὶ παρόν-
tας θῶμεν τοὺς ἐποίκους, τὸν δ' ἔξῃς αὐτοῖς διαπεραυντέον
ἂν εἶη λόγον;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. «Ἄνδρες» τοῖνυν φῶμεν πρὸς αὐτούς, «ὁ μὲν δὴ θε-
ός, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχὴν τε καὶ τελευτήν καὶ
μέσα τῶν ὄντων ἀπάντων ἔχων, εὐθείᾳ περαίνει κατὰ φύσιν 716a
περιπορευόμενος· τῷ δὲ αἰεὶ συνέπεται Δίκη τῶν ἀπολειπο-
μένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός, ἧς ὁ μὲν εὐδαιμονήσῃν
μέλλων ἐχόμενος συνέπεται ταπεινός καὶ κεκοσμημένος, ὁ
δὲ τις ἐξαρθεῖς ὑπὸ μεγαλαυχίας, ἧ χρήμασιν ἐπαιρόμενος ἢ
τιμαῖς ἢ καὶ σώματος εὐμορφίᾳ ἅμα νεότητι καὶ ἀνοίᾳ, φλέ-
γειται τὴν ψυχὴν μεθ' ὕβρεως, ὡς οὔτε ἀρχοντος οὔτε τινός

ὑπέρτερος τῶν νόμων ὄχι χάριν φραστικῆς καινοτομίας, ἀλλὰ
πιστεύω ὅτι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο σ' αὐτὸ βρίζεται ἢ
σωτηρία καὶ τὸ ἀντίθετο τῆς πόλεως. Σὲ μία πόλη, πράγματι,
στὴν ὁποία θὰ εἶναι ὑποχέριος στοὺς ἀρχοντες καὶ συνεπῶς
χωρὶς κύρος ὁ νόμος, βλέπω ὅτι εἶναι ἐπικειμένη σ' αὐτὴν ἢ
καταστροφῇ· ἐνῶ σ' αὐτὴν στὴν ὁποία θὰ εἶναι κυρίαρχος
ἀπέναντι στοὺς ἀρχοντες καὶ οἱ ἀρχοντες δοῦλοι τοῦ νόμου,
βλέπω ὀλοκάθαρα ἢ σωτηρία καὶ ὅλα ὅσα ἀγαθὰ ἔδωσαν οἱ
θεοὶ στίς πόλεις νὰ γίνονται πραγματικότητας.

ΚΛ. Ναί, μὰ τὸν Δία, φιλοξενούμενε, διότι σύμφωνα μὲ
τὴν ἡλικία σου βλέπεις μὲ τρόπον ὀξὺ.

ΑΘ. Πράγματι, κάθε ἄνθρωπος δταν εἶναι νέος βλέπει
αὐτὸς μὲ τὰ ἴδια τὰ μάτια του αὐτὰ τὰ πράγματα μὲ τὸν πιὸ
συγκεκριμένο τρόπο, ἐνῶ ὁ γέροντας μὲ τρόπον ὀξύτατο.

ΚΛ. Εἶναι πολὺ ἀλήθεια.

ΑΘ. Τί μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀκολουθεῖ; Δὲν πρέπει ἄραγε νὰ
ὑποθέσουμε ὅτι οἱ ἐποίκοι ἔχουν φθάσει καὶ ὅτι εἶναι παρόν-
tες καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀπειθύνουμε τὸν ἐπόμενο λόγο;

ΚΛ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. «Ἄνδρες» ἄς ποῦμε, λοιπόν, ἀπειθυνόμενοι σ'
αὐτούς, «ὁ θεός, ὁ ὁποῖος ἔχει, σύμφωνα μὲ τὸ παλαιὸ ρηθέν,
στὴ διάθεσή του τὴν ἐναρξῆ καὶ τὸ τέλος καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ
ἐνδιάμεσα στάδια ὄλων τῶν ὄντων, διεκπεραιώνει σ' εὐθεία 716a
γραμμῇ τὸ ἔργο του, περιφερόμενος σύμφωνα μὲ τὴ φύση
καὶ τὸν ἀκολουθεῖ πάντοτε ἢ Δίκη, τιμωρός αὐτῶν ποὺ πα-
ρβαίνουν τὸν θεῖο νόμο, τὴν ὁποία ἀκολουθεῖ προσηλωμέ-
νος αὐτὸς ποὺ μέλλει νὰ εὐτυχήσει, σεμνός καὶ κόσμιος, ἐνῶ
κάποιος ποὺ ἐπαίρεται ἀπὸ τὴ μεγάλη ἰδέα ποὺ ἔχει γιὰ τὸν
ἑαυτὸ του ἢ ποὺ καυχίεται γιὰ τὰ χρήματα ἢ τις τιμητικῆς
διακρίσεις ἢ ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν ὠραιότητα τοῦ σώματός του,
σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ νεαρὸ τῆς ἡλικίας καὶ τὴν ἀπερισεψία,
σπᾶνει τὴν ψυχὴν του νὰ φλέγεται ἀπὸ ἔπαρση, ὡς νὰ μὴν εἶχε

ήγεμόνος δεόμενος, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἱκανὸς ὧν ἠγεῖσθαι, καταλείπεται ἔρημος θεοῦ, καταλειφθεὶς δὲ καὶ ἔτι ἄλλους τοιούτους προσλαβὼν σκιρτᾷ ταράττων πάντα ἅμα, καὶ πολλοῖς τισιν ἔδοξεν εἶναι τις, μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολὺν ὑποσχὼν τιμωρίαν οὐ μεμπτὴν τῇ Δίκῃ ἑαυτὸν τε καὶ οἶκον καὶ πάλιν ἄρδην ἀνάστατον ἐποίησεν. Πρὸς ταῦτ' οὖν οὕτω διαταταγμένα τί χρῆ δρᾶν ἢ διανοεῖσθαι καὶ τί μὴ τὸν ἔμφρονα;».

ΚΛ. Δῆλον δὴ τοῦτό γε· ὡς τῶν συνακολουθησόντων ἐσόμενον τῷ θεῷ δεῖ διανοηθῆναι πάντα ἄνδρα.

ΑΘ. «Τίς οὖν δὴ πρᾶξις φίλη καὶ ἀκόλουθος θεῷ; μία, καὶ ἓνα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον, ὅτι τῷ μὲν ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ὄντι μετρίῳ φίλον ἂν εἴη, τὰ δ' ἄμετρα οὔτε ἀλλήλους οὔτε τοῖς ἑμμέτροις. Ὁ δὲ θεὸς ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον ἂν εἴη μάλιστα, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ πού τις, ὡς φασιν, ἄνθρωπος· τὸν οὖν τῷ τοιούτῳ προσφιλεῖ γεννησόμενον, εἰς δύναμιν ὄντι μάλιστα καὶ αὐτὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίγνεσθαι, καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον ὁ μὲν σῶφρων ἡμῶν θεῷ φίλος, ὁμοῖος γάρ, ὁ δὲ μὴ σῶφρων ἀνόμοιος τε καὶ διάφορος καὶ <ὁ> ἄδικος, καὶ τὰ ἄλλ' οὕτως κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει. Νοῆ-

ἀνάγκη οὔτε ἀπὸ ἄρχοντα, οὔτε ἀπὸ ἑναν ὁποιοῦνδήποτε ἠγέτη, ἀλλὰ πιστευόντας καὶ ὅτι εἶναι ἱκανὸς νὰ εἶναι ἠγέτης ἄλλων, ἐγκαταλείπεται ἔρημος ἀπὸ τὸν θεὸ καὶ ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού ἐγκαταλείφθηκε, ἀφοῦ πάρει ἐπὶ πλέον μὲ τὸ μέρος του καὶ ἄλλους τῆς ἴδιας κατηγορίας ἀνθρώπους μὲ αὐτόν, ἀπειθεῖ διαταράσσοντας τὰ πάντα, καὶ σὲ ἄρκετους ἔδωσε τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι κάποιος, πλην ὅμως μετὰ ἀπὸ ὄχι πολὺ μεγάλο χρονικὸ διάστημα, ὑφιστάμενος τὴν ὄχι εὐκαταφρόνητη τιμωρία ἀπὸ τῆ Δίκῃ, ξεκλήρισε ἐξ ὀλοκλήρου τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτοῦ, τὴν οἰκογένειά του καὶ τὴν πόλη ὀλόκληρη. Μπροστά, λοιπὸν, σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση ἔτσι πού καθορίσθηκε, τί πρέπει νὰ πράττει ἢ νὰ σκέπτεται καὶ τί ὄχι ὁ ἐχέφρων;».

ΚΛ. Εἶναι ὀλοφάνερο χωρὶς ἄλλο αὐτό· ὅτι πρέπει κάθε ἄνθρωπος νὰ σκέπτεται πὼς θὰ εἶναι μεταξὺ ἐκείνων πού θ' ἀκολουθοῦν τὸν θεὸ.

ΑΘ. «Ποία, λοιπὸν, πράξη εἶναι ἀρεστὴ καὶ σύμφωνη μὲ τὸν θεὸ; Μία μόνον καὶ βρισκεται διατυπωμένη σ' ἓνα μόνον ἀρχαῖο ρητό, ὅτι δηλαδὴ θὰ ἦταν ἀρεστὸ στὸ ὅμοιο τὸ ὅμοιο ὅταν εἶναι μὲ μέτρο, ἐνῶ αὐτὰ πού δὲν ἔχουν τὸ ἀπαιτούμενο μέτρο δὲν εἶναι ἀρεστὰ οὔτε τὸ ἓνα στὸ ἄλλο οὔτε σ' ἐκεῖνα πού ἔχουν τὸ ἀπαιτούμενο μέτρο. Ὁ θεὸς θὰ ἦταν γιὰ μᾶς μέτρο ὅλων τῶν πραγμάτων στὸν μέγιστο βαθμὸ, καὶ πολὺ περισσότερο ἂπ' ὅτι ἓνας ὁποιοῦσδήποτε, ὅπως ἰσχυρίζονται, ἄνθρωπος· αὐτός, λοιπὸν, πού πρόκειται νὰ γίνῃ προσφιλεῖς σὲ τέτοιον ἄνθρωπο, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ γίνῃ καὶ ὁ ἴδιος κατὰ τὸ δυνατόν στὸν μεγαλύτερο βαθμὸ τέτοιος ἄνθρωπος, καὶ σύμφωνα πράγματι μ' αὐτὴν τὴν ἀρχή, ὅποιος εἶναι σῶφρων ἀπὸ μᾶς θὰ εἶναι ἀρεστὸς στὸν θεὸ, ἐπειδὴ εἶναι ὁμοῖός του, ἐνῶ ὅποιος δὲν εἶναι σῶφρων εἶναι ὄχι μόνον ἀνόμοιος, ἀλλὰ καὶ ἐχθρὸς του, ὅπως εἶναι καὶ ὁ ἄδικος, καὶ τὰ ἄλλα ἀπὸ τὴν ἴδια αὐτὴν ἀρχὴ διέπονται. Ἄς θεωρη-

σωμεν δὴ τούτοις ἐπόμενον εἶναι τὸν τοιόνδε λογον, ἀπά-
 ντων κάλλιστον καὶ ἀληθέστατον οἶμαι λόγων, ὡς τῷ μὲν
 ἀγαθῷ θῦειν καὶ προσομιλεῖν αἰεὶ τοῖς θεοῖς εὐχαῖς καὶ ἀνα-
 θήμασιν καὶ συμπάσῃ θεραπείᾳ θεῶν κάλλιστον καὶ ἄριστον
 καὶ ἀνυσιμώτατον πρὸς τὸν εὐδαίμονα βιον καὶ δὴ καὶ δια-
 φερόντως πρέπον, τῷ δὲ κακῷ τούτων τάναντία πέφυκεν.
 Ἄκαθαρτος γάρ τὴν ψυχὴν ὃ γε κακός, καθαρὸς δὲ ὃ ἐνα-
 ντίος, παρὰ δὲ μιαροῦ δῶρα οὔτε ἀνδρῶν ἀγαθῶν οὔτε θεῶν
 717a ἔστιν ποτὲ τό γε ὀρθὸν δέχεσθαι· μάτην οὖν περὶ θεοῦ ὁ πολ-
 λὺς ἔστι πόνος τοῖς ἀνοοίοις, τοῖσιν δὲ ὀσίοις ἐγκαιρότατος
 ἄπασιν. Σκοπὸς μὲν οὖν ἡμῖν οὗτος οὐ δεῖ στοχάζεσθαι· βέ-
 λη δὲ αὐτοῦ καὶ οἶον ἢ τοῖς βέλεισι ἐφεισι τὰ ποῖ' ἂν λεγό-
 μενα ὀρθότατα φέροισι' ἂν; πρῶτον μὲν, φαμέν, τιμὰς τὰς
 μετ' Ὀλυμπίους τε καὶ τοὺς τὴν πόλιν ἔχοντας θεοὺς τοῖς
 χθόνιοις ἂν τις θεοῖς ἄρτια καὶ δεῦτερα καὶ ἄριστερά νέμων
 ὀρθότατα τοῦ τῆς εὐσεβείας σκοποῦ τυγχάνοι, τὰ δὲ τούτων
 ἀνωθεν καὶ περιττὰ καὶ ἀντίφωνα, τοῖς ἐμπροσθεν ῥηθεῖσιν
 νυνδῆ. Μετὰ θεοὺς δὲ τούδε καὶ τοῖς δαίμοσιν ὃ γε ἔμφρων
 ὀργιάζοιτ' ἂν, ἤρωσιν δὲ μετὰ τούτους. Ἐτακολουθοὶ δ'
 αὐτοῖς ἰδρύματα ἴδια πατρῶων θεῶν κατὰ νόμον ὀργιαζό-
 μενα, γονέων δὲ μετὰ ταῦτα τιμαὶ ζώντων· ὡς ἕμεις ὀφειλο-
 ντα ἀποτίνειν τὰ πρῶτὰ τε καὶ μέγιστα ὀφειλήματα, χρεῶν

σοιμε τότε, ὅτι ἀπὸ αὐτὰ ἀπορρέει αὐτῇ ἐδῶ ἡ ἀρχή, τὴν
 ὅποια θεωρῶ καὶ ὡς τὴν πιὸ ὥραια καὶ πιὸ ἀληθινήν ἀπ'
 ὄλες, ὅτι τὸ πιὸ ὥραιο, πιὸ καλὸ καὶ πιὸ ἀποτελεσματικὸ καὶ
 μάλιστα τὸ κατὰ πολὺ πιὸ σωστὸ ἀπ' ὄλα τὰ ἄλλα γιὰ τὸν
 καλὸ ἄνθρωπο, προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσαι εὐτυχισμένη
 ζωὴ, εἶναι νὰ κάνει θυσίεις στοὺς θεοὺς καὶ νὰ βρισκοταὶ σὲ
 διαρκῆ ἐπικοινωνία μαζὶ τοὺς μὲ προσευχῆς, ἀφιερῶματα
 καὶ μὲ κάθε εἶδους λατρευτικῆ ἐκδήλωσι, ἐνῶ γιὰ τὸν κακὸ
 ἄνθρωπο ἐκ φύσεως ἰσχύουν σύμφωνα μὲ τὴν φύση του τὰ
 ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ. Εἶναι ἀκάθαρτος πράγματι στὴν ψυχῆ ὁ
 κακός καὶ καθαρὸς ὁ ἀντίθετος, καὶ ἀπὸ ἑναν μιαρὸ δὲν εἶναι
 σωστὸ νὰ δέχεται ποτὲ δῶρα οὔτε καλὸς ἄνθρωπος οὔτε θεός·
 717a εἶναι χωρὶς νόημα, λοιπόν, ὁ πολὺς πόνος τῶν ἀσεβῶν
 ἀνθρώπων γιὰ τοὺς θεοὺς, ἐνῶ τῶν εὐσεβῶν ἀπὸ αὐτοὺς
 εἶναι γιὰ ὄλους ἀπολύτως ἐπιωφελέης. Αὐτὸς εἶναι, λοιπόν, ὁ
 σκοπὸς στὸν ὁποιοο πρέπει ἡμεῖς ν' ἀποβλέπομε· ποῖα τότε
 ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θὰ λέγαμε βέλη γιὰ τὸν στόχο αὐτὸν καί, λόγου
 χάριν, ἡ ἐκτόξευσι τῶν βελῶν, θὰ πετύχαιναν μὲ τὸν πιὸ
 ἀσφαλῆ τρόπο τὸν στόχο αὐτόν; Θὰ ἐπιτύχει πρῶτον, διατει-
 νόμαστε, μὲ τὸν πιὸ ἀσφαλῆ τρόπο τὸν σκοπὸ τῆς εὐσεβείας,
 ἀπονέμοντας τιμῆς μετὰ τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοὺς
 πολιούχους θεοὺς στοὺς χθόνιους θεοὺς δεῦτερα σὲ ἀξία καὶ
 τὰ ἄριστερά, ἐνῶ τὰ ἀνώτερα (ἐνν. τεμάχια) σὲ ἀξία ἀπὸ
 717b αὐτὰ, δηλαδῆ τὰ περιττὰ καὶ ἀντίστοιχα (ἐνν. τὰ δεξιά) στοὺς
 θεοὺς ποὺ λίγο πρὶν ἀναφέρθησαν πιὸ πάνω. Μετὰ τῶρα καὶ
 ἀπ' αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς θεοὺς, ὁ φρόνιμος τοῦλάχιστον ἄνθρω-
 πος θὰ τιμοῦσε μὲ θρησκευτικῆς τελετῆς καὶ τοὺς δαίμονες
 καὶ τοὺς ἥρωες ὑστερα ἀπὸ αὐτοὺς. Θ' ἀκολουθοῦσαν κατό-
 πιν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀφιερῶμένα ἱερά στοὺς θεοὺς τῶν πατέρων
 ποὺ λατρεύονται σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ οἱ
 τιμῆς στοὺς ἐν ζωῇ γονεῖς· ὄντας, ὅπως εἶναι δίκαιο, ὑποχρε-
 ωμενος νὰ ἐπεληρώει τις πρῶτες σὲ σημασία καὶ πιὸ μεγάλεις

πάντων πρεσβύτατα, νομίζειν δέ, ἃ κέκτηται καὶ ἔχει, πάντα εἶναι τῶν γεννησάντων καὶ θρεψαμένων πρὸς τὸ παρέχειν αὐτὰ εἰς ὑπηρεσίαν ἐκείνοις κατὰ δύναμιν πᾶσαν, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς οὐσίας, δευτέρα τὰ τοῦ σώματος, τρίτα τὰ τῆς ψυχῆς, ἀποτίνοντα δανείσματα ἐπιμελείας τε καὶ ὑπερπούντων ὠδίνας παλαιάς ἐπὶ νέοις δανεισθείσας, ἀποδιδόντα δὲ παλαιοῖς ἐν τῷ γήρᾳ σφόδρα κεχρημένοις. Παρὰ δὲ πάντα τὸν βίον ἔχειν τε καὶ ἐσχηκέναι χρῆ πρὸς αὐτοῦ γονέας εὐφημίαν διαφερόντως, διότι κούφων καὶ πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία – πᾶσι γὰρ ἐπίσκοπος τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐτάχθη Δίκης Νέμεσις ἄγγελος – θυμουμένοις τε οὖν ὑπέικειν δεῖ καὶ ἀποπιμπλάσι τὸν θυμόν, ἐάντ' ἐν λόγοις ἐάντ' ἐν ἔργοις δρῶσιν τὸ τοιοῦτον, συγγινώσκοντα ὡς εἰκότως μάλιστα πατῆρ ὑεὶ δοξάζων ἀδικεῖσθαι θυμοῖτ' ἂν διαφερόντως. Τελευτησάντων δὲ γονέων ταφῆ μὲν ἢ σωφρονεστάτη καλλίστη, μῆτε ὑπεραίροντα τῶν εἰθισμένων ὄγκων μῆτ' ἔλλειποντα ὧν οἱ προπάτορες τοὺς αὐτῶν γεννητὰς ἐτίθεισαν, τὰς τε αὐ κατ' ἐνιαυτὸν τῶν ἡδὴ τέλος ἔχόντων ὡσαύτως ἐπιμελείας τὰς κόσμον φερούσας ἀποδιδόναι· τῷ δὲ μὴ παραλείπειν μνήμην ἐνδεδεχῆ παρεχόμενον, τούτῳ μάλιστα· αἰεὶ πρεσβεύειν, δαπάνης τε τῆς διδομένης ὑπὸ τύχης τὸ μέτριον τοῖς κεκμηκόσιν νέμοντα. Ταῦτ' ἂν ποιοῦντες καὶ κατὰ ταῦτα ζῶντες ἕκαστοτε ἕκαστοι τὴν ἀξίαν ἂν παρὰ

718a

σὲ ἀξία ὀφειλὲς του, ἀπ' ὄλα τὰ χρέη τὰ πιὸ σεβαστά, καὶ νὰ θεωρεῖ ὅτι αὐτὰ ποὺ ἔχει ἀποκτήσει καὶ κατέχει ἀνήκουν ὄλα σ' ἐκείνους ποὺ τὸν γέννησαν καὶ τὸν ἀνέθρεψαν στὸ πνεῦμα τοῦ νὰ θέτει αὐτὰ με κάθε δυνατό τρόπο στὴν ὑπηρεσία ἐκείνων, κάνοντας ἀρχὴ ἀπὸ τὴν περιουσία του, δευτέρα στὴ σειρά τὰ σωματικά καὶ τρίτα τὰ ψυχικά ἀγαθὰ, ἐξοφλώντας με τὸν τρόπον αὐτὸν τὰ δάνεια γιὰ τὴ φροντίδα τους καὶ τίς παλαιὲς ὠδίνες ποὺ ὑπέφεραν τὰ μέγιστα πρὸς χάριν του καὶ ποὺ δανείσθηκαν στὰ νειάτα τους, καὶ ἐπιστρέφοντας τα στοὺς παλαιοὺς ποὺ τὰ ἔχουν πάρα πολὺ ἀνάγκη στὰ γηραιά τους. Σὲ ὄλη του, ἐξ ἄλλου, τὴ ζωὴ πρέπει νὰ μιλάει κανεὶς καλὰ στοὺς γονεὶς του καὶ νὰ τὸ ἔχει πάντοτε κάμνει στὸ παρελθὸν ἐξάίρετα, ἐπειδὴ ἡ τιμωρία γιὰ τὰ ἐλαφρά καὶ ἀπερίσκεπτα λόγια εἶναι ἡ πιὸ βαριά –διότι γιὰ ὄλα αὐτὰ τὰ θέματα τάχθηκε ἐπόπτης ἡ Νέμεσις, τῆς Δίκης ἢ ἀγγελιοφόρος– ἀκόμη καὶ ὅταν θυμώνουν λοιπὸν (ἐνν. οἱ γονεῖς, τὸ παιδί) πρέπει νὰ ὑποχωρεῖ καὶ ὅταν ἱκανοποιηθοῦν τὸν θυμὸ τους, εἴτε με λόγια εἴτε με ἔργα συμβαίνει νὰ κάμνουν κάτι τέτοιο, νὰ ἀναγνωρίζει τὸ πόσο ἀπολύτως φυσικὸ θὰ ἦταν νὰ θυμῶνε πάρα πολὺ ἕνας πατέρας ποὺ νομίζει ὅτι ἀδικεῖται ἀπὸ τὸν γιό του. Ἄφου πεθάνουν οἱ γονεῖς ὠραιοτέρως τάφος εἶναι ὁ πιὸ λιτός, μῆτε νὰ ὑπερβαίνει δηλαδὴ τὰ συνηθισμένα μεγέθη μῆτε νὰ ὑστερεῖ σὲ σχέση μ' ἐκείνους, στοὺς ὁποίους οἱ προπάτορές τους ἐνταφίασαν τοὺς δικούς τους γεννήτορες, πρέπει ἐπίσης νὰ ἐκπληρώνε κανεὶς με τὸν ἴδιο τρόπο γι' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ὀλοκληρώσει ἡδὴ τὸν κύκλο τῆς ζωῆς τίς ἐπετειακὲς ἐκδηλώσεις ποὺ φέρνουν τιμὴ καὶ δόξα· καὶ νὰ μὴν παραλείπει νὰ διατηρεῖ αἰῶνα τὴ μνήμη τους, με τὸ νὰ πρεσβεύει κυρίως τοῦτο, ὅτι τοὺς τιμᾷ πάντοτε τὰ μέγιστα καὶ ἀπὸ τίς δαπάνες ποὺ τοῦ δίνει ἡ τύχη νὰ δίνει σ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν πεθάνει τὸ μερίδιο ποὺ τοὺς ἀναλογεῖ. Αὐτὰ κάνοντας καὶ σύμφωνα με αὐτὰ ζώντας θὰ λάβουμε, ὁ

718a

θεῶν καὶ ὄσοι κρείττονες ἡμῶν κομιζοίμεθα, ἐν ἐλπίσιν ἀγαθαῖς διάγοντες τὸ πλεῖστον τοῦ βίου».

Ἄ δὲ πρὸς ἐγγόνους καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ πολίτας, ὅσα τε ξενικά πρὸς θεῶν θεραπεύματα καὶ ὀμιλίας συμπάντων τούτων ἀποτελοῦντα τὸν αὐτοῦ βίον φαιδρυνάμενον κατὰ νόμον κοσμεῖν δεῖ, τῶν νόμων αὐτῶν ἡ διεξοδος, τὰ μὲν πείθουσα, τὰ δὲ μὴ ὑπέκοντα πειθοῖ τῶν ἡθῶν βίᾳ καὶ δίκῃ κολάζουσα, τὴν πόλιν ἡμῖν συμβουλευθέντων θεῶν μακαρίαν τε καὶ εὐδαίμονα ἀποτελεῖ· ἃ δὲ χρῆ μὲν αὐτῶν καὶ ἀναγκαῖον εἶπεν νομοθέτην ὅστις ἄπειρ ἐγὼ διανοεῖται, ἐν δὲ σχήματι νόμου ἀναρμοστεῖ λεγόμενα, τούτων πέρι δοκεῖ μοι δεῖγμα προενεγκόντα αὐτῷ τε καὶ ἐκείνοις οἷς νομοθετήσει, τὰ λοιπὰ πάντα εἰς δύναμιν διεξεληθόντα, τὸ μετὰ τούτου ἄρχεσθαι τῆς θέσεως τῶν νόμων. Ἔστιν δὲ δὴ τὰ τοιαῦτα ἐν τίνι μάλιστα σχήματι κείμενα; οὐ πάνυ ῥᾶδιον ἐν ἐνὶ περιλαβόντα εἶπεν αὐτὰ οἷόν τινα τύπῳ, ἀλλ' οὕτωςί τινα τρόπον λάβωμεν, ἃν τι δυνάμεθα περὶ αὐτῶν βεβαιώσασθαι.

ΚΑ. Λέγε τὸ ποῖον.

ΑΘ. Βουλοίμην ἂν αὐτοὺς ὡς εὐπειθεστάτους πρὸς ἀρετὴν εἶναι, καὶ δηλονότι πειράσεται τούτου ὁ νομοθέτης ἐν ἀπάσῃ ποιεῖν τῇ νομοθεσίᾳ.

ΚΑ. Πῶς γὰρ οὕτως;

b

c

d

καθένας ἀπὸ μᾶς σὲ κάθε περίπτωση, ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ ὄσους εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ μᾶς, τὴν ἀνταμοιβὴν ποὺ μᾶς ἀξίζει, περνώντας ἔτσι τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς μας τώρα σ' ἓνα κλίμα καλῶν ἐλπίδων».

Ἄρα αὐτὰ τῶρα ἀπέναντι στοὺς ἀπόγονους, τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους καὶ τοὺς συμπολίτες, καὶ ὅσες ὑπηρεσίες προσφέρονται στοὺς ξένους χάριν τῶν θεῶν, καὶ οἱ σχέσεις μὲ ὄλους αὐτοὺς ἀνεξαιρέτως, τὰ ὅποια κάμνουν τὴν ἴδια τοῦ τῆ ζωῆς νὰ εἶναι χαρούμενη, πρέπει νὰ διακανονίζονται σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, ἡ διεξοδικὴ ρύθμιση ἀπὸ τοὺς νόμους αὐτοὺς μὲ τὸ νὰ πείθει καὶ νὰ τιμωρεῖ βίαια καὶ ἐνδίκῃ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ἥθη ποὺ δὲν ἐνδίδουν στὴν πειθῶν, καθιστᾶ τὴν πόλιν μας μὲ τὴ θέληση τῶν θεῶν εὐλογημένη καὶ εὐτυχημένη· αὐτὰ, ἐξ ἄλλου, ποὺ πρέπει πάλι καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ πεῖ ὁ νομοθέτης ἐκεῖνος ὁ ὅποιος σκέπτεται αὐτὰ ποὺ σκέπτομαι καὶ ἐγώ, καὶ τὰ ὅποια δὲν ἀρμόζει νὰ λέγονται μὲ μορφὴ νόμου, μοῦ φαίνεται ὅτι σχετικὰ μὲ αὐτὰ ὀφείλει νὰ παρουσιάσει ἓνα δεῖγμα πρὸς χρῆσιν ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ ἀπὸ ἐκείνους γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ νομοθετηθεῖ, καὶ ἀφοῦ ἐξετάσει ὅλα τὰ ὑπόλοιπα θέματα κατὰ δύναμιν διεξοδικὰ, ν' ἀρχίσει μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὴ θέσπιση τῶν νόμων. Ἄρα αὐτὰ ὅμως σὲ ποῖα κατ' ἐξοχὴν μορφὴ μοτοροῦν νὰ διατυπώνονται; Δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλο, συμπεριλαμβανόντάς τα σὲ μίαν ὀρισμένη (ἐνν. μορφὴ) νὰ τὰ πεῖ κανεὶς, λόγου χάριν, μ' ἓναν ὀρισμένο τύπο, ὥστόσο ἂς τὰ ἐκλάβουμε κατὰ κάποιον τρόπον ἔτσι, ἂν αὐτὸ θὰ μᾶς ἔδινε τὴ δυνατότητα νὰ βεβαιώσουμε κάτι γι' αὐτὰ.

ΚΑ. Πῆς ποῖο εἶναι τὸ κάτι αὐτό;

ΑΘ. Θὰ ἤθελα νὰ εἶναι αὐτοὶ (ἐνν. οἱ πολῖτες) ὄσο γίνεται περισσότερο ὑπάκουοι στοῦ θέματος τῆς ἀρετῆς, καὶ εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι αὐτὸ θὰ ἐπιδιώξει νὰ κάμνει ὁ νομοθέτης σὲ ὅλη ἀνεξαιρέτως τὴ νομοθετικὴ του δραστηριότητα.

ΚΑ. Πράγματι, πῶς ὄχι;

b

c

d

ΑΘ. Τὰ τοῖνυν δὴ λεχθέντα ἔδοξέν τι μοι προῦργου δρᾶν εἰς τὸ περὶ ὧν ἂν παραινῆ, μὴ παντάπασιν ὤμῃς ψυχῆς λαβόμενα, ἡμερώτερόν τε ἂν ἀκούειν καὶ εὐμενέστερον ὥστε εἰ καὶ μὴ μέγα τι, σμικρὸν δέ, τὸν ἀκούοντα ὡς φησὶν εὐμενέστερον γινόμενον εὐμαθέστερον ἀπεργάσεται, πᾶν ἀγαπητόν. Οὐ γὰρ πολλή τις εὐπέτεια οὐδὲ ἀφθονία τῶν προθυμιούμενων ὡς ἀρίστον διὰ μάλιστα καὶ ὡς τάχιστα γίνεσθαι, τὸν δὲ Ἡσίοδον οἱ πολλοὶ σοφὸν ἀποφαινουσι λέγοντα ὡς ἡ μὲν ἐπὶ τὴν κακότητα ὁδὸς λεία καὶ ἀνιδίτι παρῆχει πορεύεσθαι, μάλα βραχεῖα οὖσα, τῆς δὲ ἀρετῆς, φησὶν,

ἰδρώτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθνην
ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὀρθὸς οἶμος ἐξ αὐτῆν,
καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὶν δ´ εἰς ἄκρον ἴκηται,
ῥηιδίη δὴ ᾗπειτα φέρειν, χαλεπὴ περ ἑοῦσα.

e

719a

ΚΛ. Καὶ καλῶς γ´ ἔοικεν λέγοντι.

ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν. Ὁ δὲ προάγων λόγος ὃ γέ μοι ἀπειργασται, βούλομαι ὑμῖν εἰς τὸ μέσον αὐτὸ θείναι.

ΚΛ. Τίθει δὴ.

ΑΘ. Λέγωμεν δὴ τῷ νομοθέτῃ διαλεγόμενοι τόδε· «Εἰπέ ἡμῖν, ὦ νομοθέτα· εἶπερ ὃ τι χρὴ πράττειν ἡμᾶς καὶ λέγειν

b

ΑΘ. Αὐτά, λοιπόν, τὰ ὁποῖα εἰπώθησαν λίγο πρὶν, μοῦ φάνηκε ὅτι μποροῦν νὰ ἐπενεργοῦν κάπως ἀποτελεσματικὰ σὲ σχέση μετὰ ὅλα ἐκεῖνα ποῦ θὰ συμβόλευε (ἐνν. ὁ νομοθέτης), ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἔχουν αὐτὰ ὡς ἀποδέκτη μιὰν ὀλότεια ἀκαλλιέργητη ψυχῆ, νὰ τ´ ἀκούει δηλαδή κανεὶς μετὰ πῶς πολιτισμένο τρόπο καὶ μετὰ καλύτερη διάθεση ὥστε, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν κάμνει (ἐνν. ὁ νομοθέτης) κατὰ πολὺ μεγάλο, ἀλλὰ κατὰ μικρὸ, μετὰ τὸ νὰ γίνεταί ὁμοῦς αὐτὸς ποῦ ἀκούει, τὴν ἀκριβῆς λέει (ἐνν. ὁ νομοθέτης) περισσότερο καλοπροαίρετος, θὰ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ καθίσταται αὐτὸς περισσότερο ἐπιδεικτικὸς μάθησης, κατὰ ἐξαιρετικὰ προσφιλές. Δὲν παρατηρεῖται κάποια μεγάλη εὐκολία οὔτε ὑπάρχει ἀφθονία ἐκείνων ποῦ θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ γίνουν ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο καὶ ταχύτερα ἀρίστοι, ἐνῶ ὁ πολὺς κόσμος θεωρεῖ τὸν Ἡσίοδο σοφὸ, ὅταν λέει πῶς ὁ δρόμος ποῦ ὀδηγεῖ στὸ κακὸ εἶναι ὁμαλὸς καὶ εἶναι δυνατόν νὰ τὸν διαβαίνει κανεὶς χωρὶς ἰδρώτα, ἐπειδὴ εἶναι πάρα πολὺ σύντομος, ἐνῶ τῆς ἀρετῆς, λέει,

e

τὸν ἰδρώτα οἱ θεοὶ μπροστὰ τῆς ἔβαλαν
οἱ ἀθάνατοι, καὶ εἶναι μακρὸς καὶ ἀνηφορικὸς ὁ δρόμος ποῦ
[φέρνει σ´ αὐτὴν
καὶ τρηχὺς στὴν ἀρχὴ· κάθε φορὰ ὁμοῦς ποῦ τὸν πηγαίνει
[κανεὶς μέχρι τὸ τέλος 719a
εὐκολὸς τότε γίνεται ἔπειτα στὴν διάβασή του, δύσκολος
[μολονότι αὐτὸς ποῦ εἶναι.

ΚΛ. Καὶ φαίνεται, βέβαια, ὅτι ἔχει δίκιο λέγοντας αὐτό.

ΑΘ. Καὶ πάρα πολὺ μάλιστα. Αὐτὸ τώρα ποῦ ὁ προεισαγωγικὸς λόγος προκάλεσε ὡς σκέψη τοῦλάχιστον σὲ μένα, θέλω νὰ τὸ θέσω αὐτὸ ὑπ´ ὄψιν σας.

ΚΛ. Νὰ τὸ θέσεις τότε.

ΑΘ. Ἄς ποῦμε, συζητώντας μετὰ τὸν νομοθέτη, τὸ ἔξης: «Πές μας, νομοθέτη· ἂν γνωρίζεις αὐτὸ ποῦ πρέπει νὰ πράττομε καὶ νὰ λέμε, δὲν εἶναι ἄραγε προφανές καὶ ὅτι θὰ μᾶς

b

ειδείης, ἄρα οὐ δῆλον ὅτι καὶ ἂν εἴποις;».

ΚΛ. Ἄναγκατον.

ΑΘ. «Σμικρῶ μὲν δὴ πρόσθεν ἄρα οὐκ ἠκούσαμεν σου λέγοντος ὡς τὸν νομοθέτην οὐ δεῖ τοῖς ποιηταῖς ἐπιτρέπειν ποιεῖν ὃ ἂν αὐτοῖς ἦ φίλον; οὐ γὰρ ἂν εἶδειεν τί ποτ' ἐναντίον τοῖς νόμοις ἂν λέγοντες βλάπτειν τὴν πόλιν».

ΚΛ. Ἀληθῆ μέντοι λέγεις.

ΑΘ. Ὑπὲρ δὴ τῶν ποιητῶν εἰ τάδε λέγομεν πρὸς αὐτόν, ἄρ' ἂν τὰ λεχθέντα εἴη μέτρια;

ΚΛ. Ποῖα;

ΑΘ. Τάδε· «Παλαιὸς μῦθος, ὃ νομοθέτα, ὑπὸ τε αὐτῶν ἡμῶν αἰεὶ λεγόμενός ἐστιν καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν συνδεδογμένος, ὅτι ποιητῆς, ὁπότεν ἐν τῷ τρίποδι τῆς Μούσης καθίζηται, τότε οὐκ ἔμφρων ἐστίν, ὅλον δὲ κρήνη τις τὸ ἐπιὸν ρεῖν ἐτοιμῶς ἔῃ, καὶ τῆς τέχνης οὐσης μιμήσεως ἀναγκάζεται, ἐναντίως ἀλλήλοις ἀνθρώπους ποιῶν διατιθεμένους, ἐναντία λέγειν αὐτῶ πολλὰκις, οἶδεν δὲ οὐτ' εἰ ταῦτα οὐτ' εἰ θάτερα ἀληθῆ τῶν λεγομένων. Τῶ δὲ νομοθέτῃ τοῦτο οὐκ ἔστι ποιεῖν ἐν τῷ νόμῳ, δύο περὶ ἑνός, ἀλλὰ ἓνα περὶ ἑνός αἰεὶ δεῖ λόγον ἀποφαίνεσθαι. Σκέψαι δ' ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπὸ σοῦ νυνδὴ λεχθέντων. Οὐσης γὰρ ταφῆς τῆς μὲν ὑπερβελιμένης, τῆς δὲ ἑλλειπούσης, τῆς δὲ μετρίας, τὴν μίαν ἐλόμενος σὺ, τὴν μέσην, ταύτην προστάτεις καὶ ἐπήνεσας ἀπλῶς· ἐγὼ δέ, εἰ μὲν γυνή μοι διαφέρουσα εἴη πλοῦτῳ καὶ θάπτειν αὐτὴν διακελεύοιτο ἐν τῷ ποιήματι, τὸν ὑπερβάλλοντα ἂν τάφον ἐπαινοῖην, φειδωλὸς δ' αὐτὶς καὶ πένης ἀνήρ τὸν κα-

τὸ ἔλεγες;».

ΚΛ. Κατ' ἀνάγκην.

ΑΘ. «Λίγο πρωτότερα, ὥστόσο, δὲν σὲ ἀκούσαμε μῆπως νὰ λές ὅτι δὲν πρέπει ὁ νομοθέτης νὰ ἐπιτρέπει στοὺς ποιητῆς νὰ δημιουργοῦν ὅ,τι εἶναι στοὺς ἴδιους τυχόν ἄρεστό; Διότι δὲν θὰ ἦσαν σὲ θέση νὰ γνωρίζουν, τί ἐνδεχομένως λέγοντας ἐναντίον τῶν νόμων, θὰ ἐβλάπταν τὴν πόλιν».

ΚΛ. Λές χωρίς ἄλλο πράγματα ἀληθῆ.

ΑΘ. Ἄν τότε θὰ τοῦ λέγαμε αὐτὰ στὸ ὄνομα τῶν ποιητῶν, δὲν θὰ ἦσαν ἄραγε μετρημένα αὐτὰ πού ἐλέχθησαν;

ΚΛ. Ποῖα;

ΑΘ. Τὰ ἐξῆς; «Ὑπάρχει μία παλαιὰ ρῆση, νομοθέτη, ἀναφερόμενη ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἐμᾶς συνεχῶς καὶ ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄλλους παραδεδεγμένη, ὅτι ἓνας ποιητῆς ὅποτε συμβαίνει νὰ κάθεται στὸν τρίποδα τῆς Μούσας, δὲν εἶναι τότε ἓνας ἐχέφρων ἀνθρώπος καὶ σάν μία βρῦση ἀφήνει νὰ τρέχει χωρὶς φραγμὸ αὐτὸ πού ξεχειλίζει, καὶ καθὼς ἡ τέχνη εἶναι μίμησις, ἀναγκάζεται, πλάθοντας ἀνθρώπους πού ἀντιτίθενται μεταξὺ τους, νὰ ἀντιφάσκει πολλές φορές πρὸς τὸν ἑαυτὸ του, καὶ δὲν γνωρίζει οὔτε ἂν αὐτὰ, οὔτε ποῖα ἀπὸ τὰ δύο πού λέγονται εἶναι ἀληθινὰ. Στὸν νομοθέτη, ὥστόσο, δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ κάμνει τοῦτο στὸν νόμο, δηλαδὴ νὰ ἐκφέρει δύο λόγους γιὰ ἓνα θέμα, ἀλλὰ γιὰ ἓνα καὶ μοναδικὸ θέμα πρέπει πάντοτε νὰ ἐκφέρει ἓναν μόνο λόγο. Συλλογίσου τώρα, ξεκινώντας ἀπὸ τὰ ὅσα εἰπώθηκαν λίγο πρὶν ἀπὸ σένα. Ἐπειδὴ, πράγματι, ἡ ταφὴ εἶναι ἄλλοτε ὑπερβολικὴ, ἄλλοτε ἑλλιπὴς καὶ ἄλλοτε μετρημένη, ἀφοῦ ἐπέλεξες ἐσὺ ἓνα εἶδος, τὴν μετρημένη, αὐτὴν ἐπιτάσεις καὶ τὴν ἐπαίνεσες ἀνεπιφύλακτα· ἐγὼ ὁμως, ἂν θὰ ἦταν μία γυναῖκα πού διακρίνεται γιὰ τὰ πλοῦτη της καὶ εἶχε παραγγεῖλει νὰ τὴν θάψω στὸ ποιητικὸ μου ἔργο, θὰ ἐπαινοῦσα τὴν ὑπερβολικὴ ταφὴ, ἂν τώρα πάλι θὰ ἦταν ἓνας ἀνδρας οἰκονόμος τὴν ἑλλιπῆ, ἐνῶ ἂν ἔχει μέ-

ταδεᾶ, μέτρον δὲ οὐσίας κεκτημένος καὶ μέτριος αὐτὸς ἄν τὸν αὐτὸν ἂν ἐπαινέσαι. Σοὶ δὲ οὐχ οὕτω ῥητέον ὡς νῦν εἶπες μέτριον εἰπών, ἀλλὰ τί τὸ μέτριον καὶ ὁπόσον ῥητέον, ἢ τὸν τοιοῦτον λόγον μήπω σοι διανοοῦ γίγνεσθαι νόμον».

ΚΛ. Ἄληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Πότερον οὖν ἡμῖν ὁ τεταγμένος ἐπὶ τοῖς νόμοις μὴδὲν τοιοῦτον προαγορεύῃ ἐν ἀρχῇ τῶν νόμων, ἀλλ' εὐθύς ὁ δεῖ ποιεῖν καὶ μὴ φράζει τε, καὶ ἐπαπειλήσας τὴν ζημίαν, ἐπ' ἄλλον τρέπεται νόμον, παραμυθίας δὲ καὶ πειθοῦς τοῖς νομοθετουμένοις μὴδὲ ἐν προσοιδῷ; καθάπερ ἱατροῦς δὲ τις, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δ' ἐκείνως ἡμᾶς εἴωθεν ἐκάστοτε θεραπεύειν—ἀναμνησκώμεθα δὲ τὸν τρόπον ἐκάτερον, ἵνα τοῦ νομοθέτου δεώμεθα, καθάπερ ἱατροῦ δέοντο ἂν παῖδες τὸν πρῶτον αὐτὸν θεραπεύειν τρόπον ἑαυτοῦς. Οἷον δὴ τί λέγομεν; εἰσὶν ποῦ τινες ἱατροί, φαμέν, καὶ τινες ὑπέρηται τῶν ἱατρῶν, ἱατροῦς δὲ καλούμεν δῆπου καὶ τούτους.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἐάντε γε ἐλεύθεροι ὦσιν ἐάντε δοῦλοι, κατ' ἐπίταξιν δὲ τῶν δεσποτῶν καὶ θεωρίαν καὶ κατ' ἐμπειρίαν τὴν τέχνην κτάνται, κατὰ φύσιν δὲ μή, καθάπερ οἱ ἐλεύθεροι αὐτοὶ τε μαθηθῆκασιν οὕτω τοὺς τε αὐτῶν διδάσκουσι παῖδας. Θείης ἂν ταῦτα δύο γένη τῶν καλούμενων ἱατρῶν;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Ἄρ' οὖν καὶ συννοεῖς ὅτι, δοῦλων καὶ ἐλευθέρων

τρια περιουσία καὶ εἶναι ὁ ἴδιος ἓνας μετρημένος ἄνθρωπος, θὰ ἐπαινέσω τὴν ἴδια μ' αὐτὴν. Ἐσὺ δὲ μὴ δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖς τὸν ὄρο μετρημένος ἔτσι ὅπως τώρα εἶπες, λέγοντας μετρημένος, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὀρίζεις τί εἶναι τὸ μετρημένο καὶ πόσο, ἀλλιῶς μὴ διανοεῖσαι ἄκόμα νὰ γίνῃ νόμος ἓνας παρόμοιος ὄρος».

ΚΛ. Αὐτὸ ποῦ λές εἶναι ἀπόλυτα ἀληθές.

ΑΘ. Τί, λοιπόν, ἀπὸ τὰ δύο (ἐνν. πρέπει νὰ πράττει) αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἶναι διατεταγμένος σὲ μᾶς γιὰ τοὺς νόμους, νὰ μὴ προαναγγέλλει κάτι τέτοιο στὴν ἀρχὴ τῶν νόμων, ἀλλὰ εὐθύς ἄμέσως νὰ ἐκφράζει αὐτὸ ποῦ πρέπει νὰ πράττεται καὶ ἀφοῦ ἐπισημάνει τὴν ἀπειλούμενη τιμωρία νὰ στρέφεται σὲ ἄλλο νόμο, χωρὶς νὰ προσοιδεῖ στὰ νομοθετήματά του τὸ παραμικρὸ στοιχεῖο προτροπῆς καὶ πειθοῦς; Καθὼς ἀκριβῶς καὶ μὲ τοὺς ἱατροῦς, ὅπου ὁ ἓνας ἔχει τὴ συνήθεια νὰ μᾶς θεραπεύει σὲ κάθε περίπτωση ἔτσι καὶ ὁ ἄλλος ἀλλιῶς—ἄς ἔχουμε κατὰ νοῦν καθένα ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς τρόπους, γιὰ νὰ παρακαλέσουμε τὸν νομοθέτη, ὅπως θὰ παρακαλοῦσαν τὸν ἱατρὸ τὰ παιδιά νὰ τὰ θεραπεύσει μὲ τὸν πιὸ ἥπιον τρόπο. Τί, πράγματι, ἐννοοῦμε μ' αὐτό; Ὑπάρχουν κάπου ὀρισμένοι ἱατροί, διατεινόμαστε, καὶ κάποιοι βοηθοὶ ἱατρῶν καὶ τοὺς ἀποκαλοῦμε καὶ αὐτούς, βέβαια, ἱατροῦς.

ΚΛ. Βεβαίότατα.

ΑΘ. Εἴτε εἶναι πάντως ἐλεύθεροι εἴτε δοῦλοι, ἀποκοτῶν καὶ στὴ θεωρία καὶ στὴν πράξιν τὴν (ἐνν. ἱατρικὴ) τέχνην κατ' ἐπιταγὴν τῶν κυρίων τους, καὶ ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν ἐλευθερὴ φυσικὴ τους κλίση, οἱ ἐλεύθεροι ἱατροὶ τὴν ἔχουν οἱ ἴδιοι μάθει καὶ ἔτσι τὴν διδάσκουν στὰ δικά τους παιδιά. Θὰ παραδεχόσων ἄραγε ὅτι αὐτὲς εἶναι οἱ δύο κατηγορίαι αὐτῶν ποὺ ἀποκαλοῦνται ἱατροί;

ΚΛ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Ἄραγε, λοιπόν, καὶ ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι, καθὼς οἱ

δων των καμνόντων ἐν ταῖς πόλεσι, τοὺς μὲν δούλους σχε-
δὸν τι οἱ δοῦλοι τὰ πολλὰ ἰατρῶν οὖσιν περιτρέχοντες καὶ ἐν
τοῖς ἰατρείοις περιμένοντες, καὶ οὔτε τινὰ λόγον ἐκάστου
πὲρι νοσήματος ἐκάστου τῶν οἰκετῶν οὐδεῖς τῶν τοιούτων
ἰατρῶν δίδωσιν οὐδ' ἀποδέχεται, προστάξας δ' αὐτῶ τὰ δό-
ξαντα ἐξ ἔμπειρίας, ὡς ἀκριβῶς εἰδῶς, καθάπερ τύραννος
αὐθαδῶς, οἴχεται ἀποπηδήσας πρὸς ἄλλον κάμνοντα οἰκέ-
την, καὶ ὄραστώνην οὕτω τῷ δεσπότη παρασκευάζει τῶν κα-
μνόντων τῆς ἐπιμελείας· ὁ δὲ ἐλεύθερος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
τὰ τῶν ἐλευθέρων νοσήματα θεραπεύει τε καὶ ἐπισκοπεῖ, καὶ
ταῦτα ἐξετάζων ἀπ' ἀρχῆς καὶ κατὰ φύσιν, τῷ κάμνοντι κοι-
νούμενος αὐτῷ τε καὶ τοῖς φίλοις, ἅμα μὲν αὐτὸς μανθάνει
τι παρὰ τῶν νοσοῦντων, ἅμα δὲ καὶ καθ' ὅσον οἷός τε ἐστὶν
διδάσκει τὸν ἀσθενοῦντα αὐτόν, καὶ οὐ πρότερον ἐπέταξεν
πρὶν ἂν πη συμπίσῃ, τότε δὲ μετὰ πειθοῦς ἡμερούμενον αἰ-
παρασκευάζων τὸν κάμνοντα, εἰς τὴν ὑγίαιαν ἄγων ἀποτε-
λεῖν περιῶται; πότερον οὕτως ἢ ἐκείνως ἰατρὸς τε ἰώμενος
ἀμείνων καὶ γυμναστῆς γυμνάζων· διχῆ τὴν μίαν ἀποτελῶν
δύναμιν, ἢ μοναχῆ καὶ κατὰ τὸ χεῖρον τοῖν δυοῖν καὶ ἀγριώ-
τερον ἀπεργαζόμενος;

ΚΛ. Πολύ που διαφέρων, ὧ ἔξενε, τὸ διπλῆ.

ΑΘ. Βούλει δὴ καὶ θεασώμεθα τὸ διπλοῦν τοῦτο καὶ
ἀπλοῦν ἐν ταῖς νομοθεσίαις αὐταῖς γιγνόμενον;

ἀσθενεῖς στὶς πόλεις εἶναι δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, τοὺς δού-
λους, λίγο πολύ, τοὺς θεραπεύουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δοῦλοι
ποῦ περιδιαβαίνουν τὴν πόλιν ἢ ποῦ τοὺς περιμένουν στὰ
ἰατρεία τους καὶ κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς τῆς κατηγορίας
αὐτῆς οὔτε δίνει οὔτε δέχεται τὴν παραμικρὴ ἐξήγηση γιὰ τὸ
ἓνα ἢ τὸ ἄλλο νόσημα τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου ἀπὸ τοὺς ὑπηρε-
τες, ἀλλὰ ἀφοῦ τὸν διατάξει αὐτὰ ποῦ τοῦ φαίνονται ἀπὸ τῆν
πέτρα του καλά, σὺν κάποιος ποῦ γνωρίζει μὲ ἀπόλυτη ἀκρι-
βεια, ὅπως ἓνας ξηπασμένος τύραννος, ἀπέρχεται τρέχοντας
σὲ κάποιον ἄλλο πάσχοντα ὑπηρετῆ, καὶ ἔτσι ἐξασφαλίζει
στὸν κύριό του ἄνεση ἀπὸ τῆ φροντίδα τῶν πασχόντων (ἐνν.
ὑπηρετῶν)· ὁ ἐλεύθερος ἀντιθέτως ἰατρὸς θεραπεύει καὶ πα-
ρακολουθεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ νοσήματα τῶν ἐλευθέρων
ἀσθενῶν, καὶ ἐξετάζοντάς τα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ σύμφωνα μὲ
τὴ φύση, ἐπικοινωνώντας τόσο μὲ τὸν ἴδιο τὸν πάσχοντα ὅσο
καὶ μὲ τοὺς οἰκείους του, μαθαίνει συγχρόνως καὶ αὐτὸς ὁ
ἴδιος κάτι ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ συγχρόνως, στὸ μέτρο ποῦ
εἶναι ἱκανός, ἐνημερώνει τὸν ἴδιο τὸν ἀσθενῆ καὶ δὲν τὸν
προστάζει πρῶτύτερα, πρὶν ἐξασφαλίσῃ μὲ κάποιον τρόπο τῆ
συγκατάθεσής του, τότε καὶ μόνο, μὲ τῆ βοήθεια τῆς πειθοῦς
ἡγεμώντας συνεχῶς καὶ προετοιμάζοντας τὸν πάσχοντα, ἐπι-
χειρεῖ τὰ τὸν ἀποκαταστήσει πλήρως στὴν ὑγεία του; Τί ἀπὸ
τὰ δύο ἀληθεῖ, ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ γυμναστῆς εἶναι καλύτερος
ποῦ ἰατρεύει καὶ γυμνάζει, ἀντιστοίχως, μὲ τὸν ἓνα ἢ μὲ τὸν
ἄλλο τρόπο· αὐτὸς ποῦ ἐκπληρώνει μὲ δύο τρόπους τῆ μία
καὶ μοναδικῆ ἱκανότητά του ἢ αὐτὸς ποῦ τὴν διεκπεραιώνει
μ' ἓναν καὶ μοναδικὸ τρόπο καὶ μάλιστα τὸν χειρότερο ἀπὸ
τοὺς δύο καὶ τὸν πιὸ δυσάρεστο;

ΚΛ. Εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία πολὺ πιὸ συμφέρον, φιλοξε-
νούμενε, ἢ χρῆση τῆς διπλῆς μεθόδου.

ΑΘ. Θέλεις τότε νὰ δοῦμε ἐπίσης τῆ διπλῆ αὐτῆ καὶ μονῆ
μέθοδο ποῦ ἐφαρμόζεται στὶς ἰσχύουσες νομοθεσίες;

ΚΛ. Πῶς γάρ οὐ βούλομαι;

ΑΘ. Φέρε δὴ πρὸς θεῶν, τίν´ ἄρα πρῶτον νόμον θεῖτ´ ἂν ὁ νομοθέτης; ἄρ´ οὐ κατὰ φύσιν τὴν περὶ γενέσεως ἀρχὴν πρῶτην πόλεων πέρι κατακοσμήσει ταῖς τάξεσιν;

721a

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Ἄρχῃ δ´ ἐστὶ τῶν γενέσεων πάσαις πόλεσιν ἄρ´ οὐχ ἡ τῶν γάμων σύμμεξις καὶ κοινωνία;

ΚΛ. Πῶς γάρ οὐ;

ΑΘ. Γαμικοὶ δὴ νόμοι πρῶτοι κινδυνεύουσιν τιθέμενοι καλῶς ἂν τίθεσθαι πρὸς ὀρθότητα πάση πόλει.

ΚΛ. Παντάσῃ μὲν οὖν.

ΑΘ. Λέγωμεν δὴ πρῶτον τὸν ἀπλοῦν, ἔχει δ´ ἂν πως ἴσως ὧδε·

Γαμῆν δέ, ἐπειδὴν ἐτῶν ἦ τις τριάκοντα, μέχρι ἐτῶν πέντε καὶ τριάκοντα, εἰ δέ μὴ, ζημιουῖσθαι χρήμασιν τε καὶ ἀτιμίᾳ, χρήμασι μὲν τόσοις καὶ τόσοις, τῇ καὶ τῇ δὲ ἀτιμίᾳ.

b

Ὅ μὲν ἀπλοῦς ἔστω τις τοιοῦτος περὶ γάμων, ὁ δὲ διπλοῦς ὧδε·

Γαμῆν δέ, ἐπειδὴν ἐτῶν ἦ τις τριάκοντα, μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα, διανοηθέντα ὡς ἔστιν ἡ τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετείληφεν ἀθανασίας, οὐ καὶ πέφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν· τὸ γάρ γενέσθαι κλεινὸν καὶ μὴ ἀνάνυμνον κελθεῖν τετελευτηκότα τοῦ τοιοῦτου ἐστὶν ἐπιθυμία. Γένος οὖν ἀνθρώπων ἐστὶν τι συμφυρὲς τοῦ παντός χρόνου, ὃ διὰ τέλους αὐτῷ συνέπεται καὶ συνέπεται, τοῦτῳ τῷ

c

ΚΛ. Πῶς νὰ μὴ θέλω;

ΑΘ. Ἐλα πές μου τότε, στὸ ὄνομα τῶν θεῶν, ποῖον ἄραγε νόμο θὰ ἔθετε πρῶτα ὁ νομοθέτης; Δὲν εἶναι φυσικὸ ὅτι θὰ βάλει πρῶτα σὲ τάξῃ μὲ τις διατάξεις τοῦ τοῦ σχετικὸ μὲ τῇ γένεση στάδιο τῶν πόλεων;

721a

ΚΛ. Γιατί ὄχι;

ΑΘ. Ἄρχικὸ τῶρα στάδιο τῆς γένεσης σὲ ὅλες τις πόλεις δὲν εἶναι μήπως ἡ σύναψη τῶν γάμων καὶ ἡ συμβίωση;

ΚΛ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Οἱ νόμοι πράγματι γιὰ τὸν γάμο ποῦ τίθενται φαίνεται πρῶτοι, καλῶς θὰ τίθενται ὅσον ἀφορᾷ στὴν ὀρθὴ κατεύθυνση σὲ κάθε πόλη.

ΚΛ. Χωρὶς ἄλλο.

ΑΘ. Ἄς μιλήσουμε τότε πρῶτα γιὰ τὸν ἀπλὸ νόμο, ποῦ θὰ μπορούσε νὰ ἔχει ὡς ἔξης.

Δύναται νὰ συνάπτει γάμο ὅταν θὰ εἶναι κάποιος τριάντα ἐτῶν μέχρι τὰ τριανταπέντε του, ἂν ὄχι, θὰ τιμωρεῖται με χρηματικὸ πρόστιμο καὶ μὲ στέρηση τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, μὲ χρηματικὸ πρόστιμο τόσου ἢ τόσου ἕψους καὶ ἀναλόγως γιὰ τὴ στέρηση τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων.

b

Ὅ ἀπλὸς (ἐνν. νόμος) γιὰ τοὺς γάμους ἄς εἶναι ἓνας αὐτοῦ τοῦ εἶδους καὶ ὁ διπλὸς ὁ ἔξης.

Δύναται νὰ συνάπτει γάμο ὅταν θὰ εἶναι κάποιος τριάντα ἐτῶν μέχρι τὰ τριανταπέντε του, λαμβάνοντας ὑπ´ ὄψιν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο τὸ ἀνθρώπινον γένος χάρη σὲ μία φυσικὴ ιδιότητα μετέσχε στὴν ἀθανασία, ἐξ οὗ καὶ εἶναι γεννημένος ἀπὸ τῆ φύση τοῦ κάθε ἀνθρώπου νὰ διακατέχεται ἀπὸ κάθε μορφῆς ἐπιθυμία· διότι τὸ νὰ θέλει κανεὶς νὰ γίνῃ ἐνδοξος καὶ νὰ μὴ εἶναι ἀνάνυμος ὅταν θὰ ἔχει πεθάνει, εἶναι τέτοιας λογῆς ἐπιθυμία. Τὸ ἀνθρώπινον, λοιπόν, γένος εἶναι κατὰ τὸ συμφυρὲς μὲ τὸν σύνολο χρόνο, κατὰ τὸ ὁποῖο τὸν ἀκολουθεῖ καὶ θὰ τὸν ἀκολουθεῖ μέχρι τὸ τέλος,

c

τρόπῳ ἀθάνατον ὄν, τῷ παῖδας παίδων καταλειπόμενον, ταῦτόν καί ἐν ὄν ἀεί, γενέσει τῆς ἀθανασίας μετεληφθέναι· τούτου δὴ ἀποστερεῖν ἐκόντα ἑαυτὸν οὐδέποτε ὄσιον, ἐκ προνοίας δὲ ἀποστερεῖ ὅς ἂν παίδων καὶ γυναικὸς ἀμελεῖ. Πειθόμενος μὲν οὖν τῷ νόμῳ ἀζήμιος ἀπαλλάττοιο ἂν, μὴ πειθόμενος δὲ αὐτῷ, μηδὲ γαμῶν ἔτη τριάκοντα γεγονώς καὶ πέντε, ζημιούσθω μὲν κατ' ἐνιαυτὸν τόσῳ καὶ τόσῳ, ἵνα μὴ δοκῇ τὴν μοναυλίαν οἱ κέρδος καὶ ἠρατώνην φέρειν, καὶ μὴ μετεχέτω δὲ τιμῶν ὧν ἂν οἱ νεώτεροι ἐν τῇ πόλει τοὺς πρεσβυτέρους αὐτῶν τιμῶσιν ἐκάστοτε.

Τούτον δὴ παρ' ἐκείνων τὸν νόμον ἀκούσαντα ἔξεστιν περὶ ἐνὸς ἐκάστου διανοηθῆναι, πότερον αὐτοὺς διπλοῦς οὕτω δεῖ γίνεσθαι τῷ μήκει τὸ σμικρότατον, διὰ τὸ πείθειν τε ἅμα καὶ ἀπειλεῖν, ἢ τῷ ἀπειλεῖν μόνον χρωμένους ἀπλοῦς γίνεσθαι τοῖς μήκεσιν.

ΜΕ. Πρὸς μὲν τοῦ Λακωνικοῦ τρόπου, ὃ ξένη, τὸ τὰ βραχύτερα ἀεὶ προτιμᾶν· τούτων μὴν τῶν γραμμάτων εἰ τις κριτὴν ἐμὲ κελεύει γίνεσθαι πότερα βουλοίμην ἂν ἐν τῇ πόλει μοι γεγραμμένα τεθῆναι, τὰ μακρότερον ἂν ἐλοίμην, καὶ δὴ καὶ περὶ παντός νόμου κατὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα, εἰ γίνονται ἐκάτερα, ταῦτόν τοῦτ' ἂν αἰροίμην. Οὐ μὴν ἀλλὰ που καὶ Κλεινία τῷδ' ἀρέσκειν δεῖ τὰ νῦν νομοθετούμενα· τούτου γάρ ἡ πόλις ἢ νῦν τοῖς τοιοῦτοις νόμοις χρῆσθαι διαουουμένη.

ΚΑ. Καλῶς γ', ὦ Μέγилле, εἶπες.

ὄντας μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀθάνατο, μὲ τὸ νὰ ἀφῆνει δηλαδὴ πίσω του τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πάντοτε, νὰ μετέχει μὲ τὴ γέννηση στὴν ἀθανασία· τὸ ν' ἀποστερεῖ συνεπῶς κάποιος τὸν ἑαυτοῦ του ἐκούσια ἀπὸ αὐτοῦ δὲν ἀποτελεῖ ποτὲ εὐσεβῆ πράξη, καὶ ἐκ προθέσεως ἀποστερεῖ αὐτὸς ὁ ὁποῖος τυχὸν ἀμελεῖ (ἐνν. νὰ ἔχει) παιδιὰ καὶ γυναῖκα. Αὐτός, λοιπὸν, ὁ ὁποῖος ὑπακούει στὸν νόμο ἀτιμώρητος θ' ἀπαλλασσόταν, ἐνῶ ἐκεῖνος ποῦ δὲν ὑπακούει, μὴ συνάπτοντας ἀκόμα γάμο ἂν καὶ ἔχει γίνεαι τριανταπέντε ἐτῶν, θὰ τιμωρεῖται μὲ ἐτήσιο (ἐνν. πρόστιμο) τόσου ἢ τόσου ὕψους, γιὰ νὰ μὴ νομίζει ὅτι ἡ ἀγαμία τοῦ ἀποφέρει κέρδος καὶ ἄνεση, καὶ ἐκτός αὐτοῦ δὲν θ' ἀπολαμβάνει ἐπὶ πλέον τίς τιμὲς μὲ τίς ὁποῖες οἱ νεότεροι στοὺς κόλπους τῆς πόλεως συνηθίζουσιν νὰ τιμοῦν σὲ κάθε περίπτωση τοὺς πρεσβυτέρους τοὺς.

Ἄφου, λοιπὸν, ἀκούσει κανεὶς αὐτὸν τὸν νόμον κοντὰ σ' ἐκείνων, εἶναι δυνατόν να συλλογισθεῖ γιὰ καθένα χωριστὰ τί ἀπὸ τὰ δύο ἐνδείκνυται, ἂν πρέπει αὐτοὶ νὰ εἶναι τὸ λιγότερο διπλοῖ σὲ ἔκταση, γιὰ νὰ πείθουν καὶ συγχρόνως ν' ἀπειλοῦν, ἢ, κάνοντας χρῆση μόνο τῆς ἀπειλῆς νὰ εἶναι μικρῆς ἔκτασης.

ΜΕ. Κατὰ τὸν λακωνικὸν τρόπον, φιλοξενούμενε, προτιμῶνται πάντοτε οἱ βραχύτερες διατυπώσεις· ἂν ὁμως, κάποιος μοῦ ζητοῦσε νὰ γίνω κριτὴς αὐτῶν τῶν κειμένων, ποῖο ἀπὸ τὰ δύο εἶδη θὰ ἤθελα νὰ τεθεῖ στὴν πόλιν μου ὡς γραπτὸ δίκαιο, θὰ ἐπέλεγα τὸ ἐκτενέστερο, μάλιστα δὲ προκειμένου γιὰ κάθε νόμο, ἂν θὰ ἦταν δυνατόν, κατὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα, νὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ δύο αὐτοὶ τρόποι, θὰ ἐπέλεγα καὶ πάλι αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν ἴδιο. Πλὴν ὁμως πρέπει αὐτὰ ποὺ νομοθετοῦνται τώρα ν' ἀρέσουν κάπως καὶ στὸν Κλεινία ἀπὸ δῶ· διότι ἡ δική του πόλις εἶναι ἐκείνη ποὺ τώρα σκέπτεται νὰ κάνεαι χρῆση τέτοιων νόμων.

ΚΑ. Πολὺ ὠραία χωρὶς ἄλλο τὰ εἶπες, Μέγилле.

ΑΘ. Τὸ μὲν οὖν περὶ πολλῶν ἢ ὀλίγων γραμμάτων ποιήσασθαι τὸν λόγον λίαν εὐηθεῖς –τὰ γὰρ οἶμαι βέλτιστα ἀλλ' οὐ τὰ βραχύτερα οὐδὲ τὰ μήκη τιμητέον– τὰ δ' ἐν τοῖς νυνδὴ νόμοις ῥηθεῖσιν οὐ διπλῶ θάτερα τῶν ἐτέρων διάφορα μόνον εἰς ἀρετὴν τῆς χρείας, ἀλλ' ὅπερ ἐρρηθῆ νυνδὴ, τὸ μὲν διττῶν λατρῶν γένος ὀρθότατα παρατέθη. Πρὸς τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔοικε διανοηθῆναι πόποτε τῶν νομοθετῶν, ὡς ἔξον δυοῖν χρῆσθαι πρὸς τὰς νομοθεσίας, πειθοὶ καὶ βίᾳ, καθ' ὅσον οἶόν τε ἐπὶ τὸν ἄπειρον παιδείας ὄχλον, τῷ ἐτέρῳ χρῶνται μόνον· οὐ γὰρ πειθοὶ κεραννύντες ἀνάγκην νομοθετοῦσιν, ἀλλ' ἀκράτῳ μόνον τῇ βίᾳ. Ἐγὼ δ', ὦ μακάριοι, καὶ τρίτον ἔτι περὶ τοῦς νόμους ὀρῶ γίγνεσθαι δέον, οὐδαμῆ τὰ νῦν γιγνόμενον.

ΚΑ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις;

ΑΘ. Ἐξ αὐτῶν ὧν νῦν διειλέγεμθα ἡμεῖς κατὰ θεὸν τινα γεγονός. Σχεδὸν γὰρ ἔξ ὅσου περὶ τῶν νόμων ἤρξαμεθα λέγειν, ἔξ ἑωθινῶ μεσημβρία τε γέγονε καὶ ἐν ταύτῃ παγκάλῃ ἀναπαύλῃ τινὶ γεγονάμεν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ περὶ νόμων διαλεγόμενοι, νόμους δὲ ἄρτι μοι δοκοῦμεν λέγειν ἄρχεσθαι, τὰ δ' ἔμπροσθεν ἦν πάντα ἡμῖν προοίμια νόμων. Τί δὲ ταῦτ' εἶρηκα; τότε εἰπεῖν βουληθεῖς, ὅτι λόγων πάντων καὶ ὄσων φωνὴ κεκοινώνηκεν προοίμιά τέ ἐστιν καὶ σχεδὸν οἶόν τινες ἀνακινήσεις, ἔχουσαί τινα ἐντεχνον ἐπιχειρήσιν χρήσιμον πρὸς τὸ μέλλον περαίνεσθαι. Καὶ δὴ που κίθαρωδικῆς φῶδης

ΑΘ. Τὸ νὰ κάμνουμε ὁμῶς τῶρα λόγο γιὰ τὰ μεγάλα ἢ μικρά σὲ μέγεθος γραπτὰ εἶναι πολὺ ἀπλοῦκό –διότι θεωρῶ ὅτι πρέπει νὰ ἐκτιμοῦμε τὰ καλύτερα καὶ ὄχι τὰ βραχύτερα ἀπ' ὅλα οὔτε τὰ μακροσκελῆ–, ὡστόσο ἀπὸ τὰ δύο κείμενα τῶν νόμων, ποῦ τῶρα δὲ μόλις ἀναφέρθησαν, τὸ ἓνα δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸ ἄλλο μόνο γιὰ τὴ διπλάσια πρακτικὴ ἄξια, ἀλλὰ (ἐνν. καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἄλλο) τὸ ὅποιο ἀκριβῶς ἀναφέρθηκε μόλις τώρα δά, τὸ εἶδος δηλαδὴ τὸν δύο λατρῶν ὀρθότατα παρατέθηκε. Κανεῖς ἐν προκειμένῳ ἀπὸ τοῦς νομοθέτες δὲν φαίνεται ὡστόσο νὰ διανοήθηκε οὐδέποτε μέχρι σήμερα ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιήσει δύο μέσα γιὰ νὰ ἐξασφαλίσαι τὴν ἐννομη τάξην, δηλαδὴ τὴν πειθῶ καὶ τὴ βία, σὺν μέτρο πού εἶναι αὐτὸ ἐφικτὸ γιὰ τὸν χωρὶς παιδεία ὄχλο, χρησιμοποιοῦν μόνο τὸ ἄλλο μέσο· διότι δὲν νομοθετοῦν ἀναμειγνύοντας μὲ τὴν πειθῶ τὸν ἔξαναγκασμό, ἀλλὰ νομοθετοῦν μόνο τὴν καθαρὴ βία. Ἐγὼ, ὡστόσο, εὐλογημένοι ἄνθρωποι, βλέπω ἀκόμη καὶ ἓνα τρίτο πού πρέπει νὰ γίνεται σχετικὰ μὲ τοῦς νόμους, τὸ ὅποιο πουθενά σήμερα δὲν συμβαίνει.

ΚΑ. Ποῖο ἐννοεῖς;

ΑΘ. Ἐκεῖνο πού, μὲ τὴ βοήθεια κάποιου θεοῦ, ἔγινε φανερό ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὁποῖα τῶρα συζητούσαμε. Πράγματι, ἀφ' ὅτου ἀρχίσασα μὲ μιλᾶμε γιὰ τοῦς νόμους, ἀπὸ νωρὶς τὸ πρῶν ἔγινε μεσημέρι καὶ βρεθῆκαμε τῶρα σ' αὐτὸν τὸν πανέμορφο τόπο γιὰ ξεκούραση, μὴ κάμνοντας τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ συζητᾶμε γιὰ τοῦς νόμους, νόμους ποῦ ὁμῶς μόλις τῶρα μοῦ φαίνεται ὅτι ἀρχίσασα νὰ διατυπώνουμε, ἐνῶ τὰ ὄσα πρῶτῶτερα εἰπῶθησαν ἦσαν ὅλα γιὰ μᾶς προοίμια νόμων. Γιατί τῶρα τὰ εἶπα αὐτά; Ἐπειδὴ θέλω νὰ ἐπισημάνω τὸ ἔξης, ὅτι ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδη λόγων καὶ ὄσα ἔχει μεταδώσει ἡ φωνὴ περιέχον προοίμια καὶ σχεδὸν κάτι σὰν ὑποκινήσεις ποῦ ἔχουν ὡς ἀντικείμενο τὴν ἐφαρμογὴ μᾶς τεχνικῆς χρήσιμης γιὰ τὴν περαιοση ἐκεῖνου πού μέλλει ν' ἀκολουθήσει. Καὶ εἶναι ἀλλ-

λεγομένων νόμων και πάσης μούσης προοίμια θαυμαστάς e
 έσπουδασμένα πρόκειται· τών δέ όντως νόμων όντων, ους
 δη πολιτικούς είναι φαιμεν, ουδεις πάποτε ουτ' ελπé τι προ-
 οίμιον ουτε συνθέτης γενόμενος εξήνεγκεν εις τό φώς, ως
 ουκ όντος φύσει. 'Ημίν δέ ή νυν διατριβή γεγονυία, ως έμοι
 δοκει, σημαίνει ως όντος, οί τέ γε δη διπλοί έδοξαν νυνδή
 μοι λεχθέντες νόμοι ουκ είναι απλώς ουτω πως διπλοί, αλλά
 δύο μέν τινε, νόμος τε και προοίμιον του νόμου· ο δη τυ-
 ραννικόν έπίταγμα άπεικασθέν έρρηθή τοίς έπιτάγμασιν 723a
 τοίς τών ιατρών ους είπομεν άνελευθέρους, τουτ' είναι νό-
 μος άκρατος, τό δέ πρό τουτου ρηθέν, πειστικόν λεχθέν υπό
 τουδε, όντως μέν είναι πειστικόν, προοίμιον μήν του περι
 λόγους δύναμιν έχειν. "Ινα γάρ ευμένως, και διά την ευμέ-
 νειαν ευμαθέστερον, την έπίταξιν, ο δη έστιν ο νόμος, δέξη-
 ται φ τον νόμον ο νομοθέτης λέγει, τουτου χάριν ειρησθαί
 μοι κατεφάνη πās ο λόγος ουτος, όν πείθων είπεν ο λέγων
 διό δη κατά γε τον έμόν λόγον τουτ' αυτό, προοίμιον, άλλ' b
 ου λόγος άν όρθώς προσαγορευοιτο είναι του νόμου. Ταυτ'
 ον ειπών, τί τό μετά τουτο άν μοι βουληθηην ειρησθαί· τό-
 δε, ως τον νομοθέτην πρό πάντων τε άει τών νόμων χρεών
 έστιν μη άμοίρους αυτούς προοιμίαν ποιείν και καθ' έκα-

θεια, χωρίς άλλο, ότι πριν από τους λεγόμενους νόμους της
 ώδης για κιθάρα και κάθε άλλου είδους μουσικής τοποθε-
 τούνται προοίμια με τρόπο άξιοθαύμαστο φροντισμένα· γι' e
 αυτούς όμως που είναι πραγματικοί νόμοι, τους οποίους λέ-
 με ότι είναι πολιτικοί, κανείς ποτέ μέχρι τώρα ούτε έκανε
 κάποιον λόγο για προοίμιο, ούτε συνθέτοντάς το τό έφερε
 στο φώς, ώσάν να μην είναι κάτι φυσιολογικό. 'Ωστόσο, ή
 συζήτηση που έχει γίνει εν προκειμένω μάς υποδεικνύει,
 όπως μου φαίνεται, ότι είναι (ένν. φυσιολογικό) και ότι οί
 νόμοι, τους οποίους μνημόνευσα τώρα δά, οί όποιοι μου φά-
 νηκαν άκριβώς διπλοί, δέν είναι καθαρά διπλοί με την
 έννοια αυτήν, αλλά πρόκειται για δύο διαφορετικά πράγμα-
 τα, δηλαδή για τον νόμο και τό προοίμιο του νόμου· αυτό τό
 όποιο πράγματι μνημονεύθηκε ως τυραννικό διάταγμα που 723a
 παρομοιάσθηκε με τίς συνταγές τών ιατρών, τους οποίους
 είπαμε άνελευθέρους, αυτό άποτελεί άκρατο νόμο, ένω
 εκείνο που μνημονεύθηκε πριν από αυτό, τό όποιο θεωρηθή-
 κε από αυτόν έδω (ένν. Μέγιστο) πειστικό, είναι πράγματι
 πειστικό, πλην όμως έχει άξία προοιμίου για λόγους. Προ-
 κειμένου δηλαδή ν' άποδεχθεί ευμένως την έπιταγή, κάτι που
 είναι άκριβώς ο νόμος, και διά της ευμένειας να γίνει επιδε-
 κτικότερος της μάθησης εκείνος για λογαριασμό του όποιου
 διατυπώνει ο νομοθέτης τον νόμο, χάριν τουτου είναι όλο-
 φάνερο για μένα ότι ειπώθηκε όλος αυτός ο λόγος, τον όποιο
 εκφώνησε ο όμιλών με σκοπό να πείσει· γι' αυτό άκριβώς
 κατά τη γνώμη μου τουλάχιστον, αυτό τουτο (ένν. πρέπει να
 ονομάζεται) προοίμιο, αλλά δέν θά ήταν σωστό να λέγεται b
 ότι είναι νομικού περιεχομένου λόγος. Έχοντας, λοιπόν, πεί
 αυτά, τί θά μου ήταν άραγε επιθυμητό να πω άμέσως μετά
 από αυτό; Τουτο, ότι ο νομοθέτης ήταν υποχρεωμένος πά-
 ντοτε να μη κάμνει τους νόμους, τόσο ως σύνολο όσο και κά-
 θε νόμο χωριστά, άμοίρους προοιμίαν, δυνάμει τών όποιών

στον, ἢ διοίσουσιν ἑαυτῶν ὅσον νυνδῆ τῷ λεχθέντε διηνεγκάτην.

ΚΛ. Τό γ' ἐμόν οὐκ ἂν ἄλλως νομοθετεῖν διακελεύοιτο ἡμῖν τόν τούτων ἐπιστήμονα.

ΑΘ. Καλῶς μὲν τοίνυν, ὦ Κλεινία, δοκεῖς μοι τό γε τοσοῦτον λέγειν, ὅτι πᾶσιν γε νόμοις ἔστιν προοίμια καὶ ὅτι πάσης ἀρχόμενον νομοθεσίας χρῆ προτιθέναι παντός τοῦ λόγου τὸ πεφυκὸς προοίμιον ἐκάστοις –οὐ γὰρ σμικρὸν τὸ μετὰ τοῦτο ἔστιν ῥηθησόμενον, οὐδ' ὀλίγον διαφέρον ἢ σαφῶς ἢ μὴ σαφῶς αὐτὰ μνημονεύεσθαι– τὸ μέντοι μεγάλων πέρι λεγομένων νόμων καὶ σμικρῶν εἰ ὁμοίως προοιμιάζεσθαι προστάττοιμεν, οὐκ ἂν ὀρθῶς λέγοιμεν. Οὐδὲ γὰρ ἕσματος οὐδὲ λόγου παντός δεῖ τὸ τοιοῦτον δρᾶν –καίτοι πέφυκέν γε εἶναι πᾶσιν, ἀλλ' οὐ χρηστέον ἅπασιν– αὐτῷ δὲ τῷ τε ῥήτορι καὶ τῷ μελῳδῷ καὶ νομοθέτῃ τὸ τοιοῦτον ἐκάστοτε ἐπιτρεπτέον.

ΚΛ. Ἀληθέστατα δοκεῖς μοι λέγειν. Ἄλλα δὴ μηκέτ', ὦ ξέε, διατριβὴν πλείω τῆς μελλήσεως ποιώμεθα, ἐπὶ δὲ τὸν λόγον ἐπανέλθωμεν καὶ ἀπ' ἐκείνων ἀρχώμεθα, εἴ σοι φίλον, ὃν οὐχ ὡς προοιμιαζόμενος εἶπες τότε. Πάλιν οὖν, ὅλον φασιν οἱ παίζοντες, ἀμεινόνων ἐξ ἀρχῆς δευτέρων ἐπαναπολήσωμεν, ὡς προοίμιον ἀλλ' οὐ τὸν τυχόντα λόγον περαίνοντες, καθάπερ ἄρτι· λάβωμεν δ' αὐτῶν ἀρχὴν ὁμολο-

θὰ διαφέρουν μεταξύ τους ὅσο διέφεραν οἱ δύο νόμοι ποῦ ἀναφέρθηκαν λίγο πῶς πρῖν.

ΚΛ. Ὅσο γιὰ μένα τοῦλάχιστον θὰ παράγγελα ρητὰ νὰ μὴ νομοθετεῖ ἄλλιῶς ὁ εἰδικὸς γιὰ τοὺς νόμους.

ΑΘ. Μέχρις ἐδῶ τοῦλάχιστον μοῦ φαίνεσαι καλῶς νὰ λές, Κλεινία, ὅτι ὑπάρχουν βέβαια σὲ ὄλους τοὺς νόμους προοίμια καὶ ὅτι πρέπει (ἐνν. ὁ νομοθέτης) ὅταν ἀρχίζει νὰ προτάσσει σὲ κάθε νομοθεσία τοῦ ὄλου νομοθετικοῦ κειμένου γιὰ κάθε νόμο χωριστὰ τὸ φυσικὸ τοῦ προοίμιου –διότι δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα αὐτὸ ποῦ θὰ εἰπωθεῖ μετὰ ἀπὸ τοῦτο οὔτε καὶ ἐνδιαφέρει λίγο τὸ ἂν τὰ ἀπομνημονεύει κανεὶς αὐτὰ (ἐνν. τὰ κύρια νομοθετικὰ κείμενα) μὲ σαφήνεια ἢ χωρὶς σαφήνεια –ὥστόσο, ἂν θὰ ὀρίζαμε νὰ προτάσσονται προοίμια τὸ ἴδιο γιὰ τοὺς λεγόμενους γενικούς καὶ τοὺς εἰδικούς νόμους, δὲν θὰ μιλοῦσαμε σωστά. Πράγματι, δὲν πρέπει νὰ πράττουμε κάτι τέτοιο οὔτε γιὰ ὄλα τὰ τραγούδια οὔτε γιὰ ὄλους τοὺς λόγους –ἂν καὶ εἶναι ἀσφαλῶς ἀναγκαῖο ἀπὸ τῆ φύση τῶν πραγμάτων νὰ ὑπάρχουν (ἐνν. προοίμια) γιὰ ὄλα αὐτὰ, δὲν πρέπει ὥστόσο νὰ χρησιμοποιοῦνται γιὰ ὄλα ἀνεξαιρέτως –αὐτὸ πρέπει ν' ἀφίνεται στὴν κρίση σὲ κάθε περίπτωση σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν ῥήτορα καὶ τὸν μελωδὸ καὶ τὸν νομοθέτη.

ΚΛ. Μοῦ φαίνεσαι ὅτι μιλᾷς ἀπολύτως ἀληθινὰ. Τότε ὅμως, φιλοξενούμενε, ἂς μὴ χρονοτριβοῦμε περισσότερο μὲ τὴν ἀναβλητικότητα, ἀλλὰ ἂς ἐπανέλθουμε στὸ ἀντικείμενο τῆς συζήτησής μας καὶ ἂς ἀρχίσουμε, ἂν ἀγαπᾷς, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ εἶπες τότε, χωρὶς νὰ δίνεις τὴν ἐντύπωση ὅτι πρότασες κάποιο προοίμιο. Πάλι, λοιπόν, ἂς τὸ ξανατιάσουμε, ὅπως λένε αὐτοὶ ποῦ συμμετέχουν σὲ παιγνίδια, δυνατότεροι γιὰ δευτέρη φορὰ ἀπὸ τὴν ἀρχή, μὲ μορφή προοιμίου καὶ ὄχι, καθὼς λίγο πῶς πρῖν, ἐνὸς ὁποιοῦδήποτε λόγου στὴν τύχη ἂς ἀρχίσουμε τότε παραδεχόμενοι ὅτι πραγματοποιοῦμε ἐν

γούντες προοιμιάζεσθαι. Καί τὰ μὲν περὶ θεῶν τιμῆς προγόνων τε θεραπείας, καὶ τὰ νυνδὴ λεχθέντα ἱκανά· τὰ δ' ἕξις πειρώμεθα λέγειν, μέχριπερ ἂν σοι πᾶν τὸ προοίμιον ἱκανῶς εἰρησθαι δοκῇ. Μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη τοὺς νόμους αὐτοὺς διέξει λέγων.

ΑΘ. Οὐκοῦν περὶ θεῶν μὲν καὶ τῶν μετὰ θεοὺς καὶ γονέων ζώντων τε πέρι καὶ τελευτησάντων τότε ἱκανῶς προοιμισάμεθα, ὡς νῦν λέγομεν· τὸ δὲ ἀπολειπόμενον ἔτι τοῦ τοιούτου φαίνη μοι σὺ διακελεύεσθαι τὰ νῦν οἷον πρὸς τὸ φῶς ἐπανάγειν. 724a

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἄλλὰ μὴν μετὰ γε τὰ τοιαῦτα, ὡς χρῆ τὰ περὶ τὰς αὐτῶν ψυχᾶς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς οὐσίας σπουδῆς τε πέρι καὶ ἀνέσεως ἴσχειν, προσῆκόν τ' ἐστὶ καὶ κοινότατον ἀναπεμπαζομένους τὸν τε λέγοντα καὶ τοὺς ἀκούοντας παιδείας γίγνεσθαι κατὰ δύναμιν ἐπιβόλους· ταῦτ' οὖν ἡμῖν αὐτὰ μετ' ἔκεινα ὄντως ἐστὶν ῥητέα τε καὶ ἀκουστέα. b

ΚΛ. Ὅρθότατα λέγεις.

προκειμένῳ ἓνα προοίμιον. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ στὰ σχετικὰ μὲ τὸν σεβασμὸ τῶν θεῶν καὶ τῆ λατρεία τῶν προγόνων καὶ αὐτὰ συνεπῶς ποῦ τώρα δὰ εἰπῶθησαν εἶναι ἱκανοποιητικά· ἄς ἐπιχειρήσοιμε τώρα νὰ ποῦμε αὐτὰ ποῦ ἀποτελοῦν τὴ συνέχεια (ἐνν. τῶν ὀρθοσκευτικῶν ὑποχρεώσεων) μέχρις οὗτου σοῦ φανεῖ ὅτι ἔχει ὀλόκληρο τὸ προοίμιον ἱκανοποιητικὰ διατυπωθεῖ. Μετὰ ἀπὸ τοῦτο θὰ διατυπώσεις ἐκφέροντας λεπτομερῶς αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς νόμους.

ΑΘ. Γιὰ τοὺς θεοὺς βέβαια καὶ γιὰ ἐκείνους μετὰ ἀπὸ τοὺς θεοὺς, καθὼς καὶ γιὰ τοὺς γονεῖς ποῦ εἶναι στὴ ζωὴ ὅσο καὶ γιὰ ἐκείνους ποῦ ἔχουν πεθάνει, μιλήσαμε τότε μὲ μορφὴ προοιμίου, ὅπως λέμε τώρα ἱκανοποιητικά, καὶ αὐτὸ ποῦ ὑπολείπεται ἀκόμη ἀπὸ ἐκεῖνο, αὐτὸ μοῦ φαίνεται ὅτι μὲ ἐνθαρρύνεις αὐτὴ τὴ στιγμή νὰ ἐπαναφέρω μὲ κάποιον τρόπο τὸ φῶς. 724a

ΚΛ. Ἀπολύτως, χωρὶς ἄλλο.

ΑΘ. Πλὴν ὁμως, μετὰ ἀσφαλῶς ἀπὸ αὐτὰ, γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ διάκεινται ἀναφορικά μὲ τὴ φροντίδα γιὰ τὶς ψυχές, τὰ σώματα καὶ τὶς περιουσίες τους καὶ συνεπῶς τὴν ἀνεση, ἐνδιαφέρει καὶ εἶναι πρὸς τὸ κοινὸ συμφέρον, ἀφοῦ τὸ ξανασκεφθῶν, τόσο ὁ ὀμιλητῆς ὅσο καὶ οἱ ἀκροατῆς νὰ τύχουν τῆς μεγαλύτερης δυνατῆς παιδείας· τέτοια, λοιπόν, εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, αὐτὰ ποῦ πρέπει μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνα νὰ εἰπωθοῦν καὶ ν' ἀκουσθοῦν ἀπὸ μᾶς. b

ΚΛ. Μιλᾶς ἀπολύτως σωστά.